

OĞLU MAHİR DƏN
XATİRƏ

QISA TƏRCÜMEYİ-HAL

ŞAİR QABİL – Qabil Allahverdi oğlu İmamverdiyev 12 avqust 1926-cı ildə Bakıda, dəmiryolçu ailəsində anadan olmuşdur. 1944-1948-ci illərdə V.İ.Lenin adına Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun filologiya fakültəsində ali təhsil almışdır. Moskvada M.Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutunun nəzdində iki illik ədəbiyyat kursunun müdavimi olmuşdur. Əmək fəaliyyətinə 1948-ci ildə, Yardımlı qəsəbə orta məktəbində Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi kimi başlamışdır. Sonrakı illərdə “Azərbaycan müəllimi”, “Ədəbiyyat və incəsənət”, “Kommunist” qəzetlərində, Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində, “Azərbaycan” jurnalında müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdır. Azərbaycan Yazıçılar Birliyi Ağsaqqallar Şurasının sədri olmuşdur. Qabil ədəbiyyata 4 aprel 1944-cü ildə, “Ədəbiyyat qəzeti”ndə çap olunan “Gəl, baharım” adlı şeiriylə gəlmişdir. “Qabil İmamverdiyev”, “Qabil Nikbin”, “Qabil” təxəllüsləri ilə yazıb-yaratmışdır. Yaradıcılığının şah əsəri sayılan “Nəsimi” mənzum romanı 1976-cı ildə Azərbaycan SSR Dövlət Mükafatına layiq görülmüşdür. “Azərbaycan SSR Əməkdar İncəsənət xadimi”, “Azərbaycan Respublikasının Xalq şairi” fəxri adlarını almışdır. “Şöhrət” və “İstiqlal” ordenləri ilə təltif olunmuşdur. Azərbaycan və rus dillərində 100-dən çox kitabı çap edilmişdir. Qabil 4 aprel 2007-ci ildə vəfat etmişdir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, dövlət və hökumət rəsmilərinin iştirakı ilə Rəşid Behbudov adına Mahnı Teatrında vida mərasimi keçirilmişdir. 1-ci Fəxri Xiyabanda dəfn edilmişdir.

Tərtib edən:
Mahir Qabil oğlu İmamverdiyev

Redaktoru:
Mahir Qabil oğlu İmamverdiyev

Korrektorlar:
Bəyim Mahir qızı İmamverdiyeva
Nofəl Aftandil oğlu Mehdiyev

Bədii tərtibat:
Zaur Qafarzadə

Qabil. “Əsərlər”. II cild.
Bakı, “Adiloğlu” nəşriyyatı, 2017, 520 səh.

“ƏSƏRLƏR” yeddi cildliyinin 2-ci cildinə Xalq şairi Qabilin müxtəlif illərdə yazdığı şeirləri daxil edilmişdir. Redaktə və korrektə zamanı həmin dövrün qrammatik qaydaları nəzərə alınmışdır.

İSBN 978-9952-25-101-2

© M.Q.İmamverdiyev, 2017

QABİL

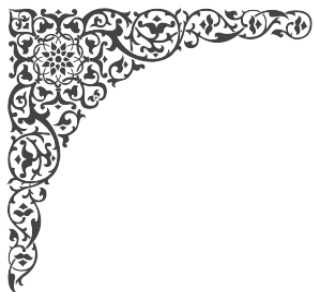
ƏSƏRLƏR

(YEDDİ CİLDDƏ)

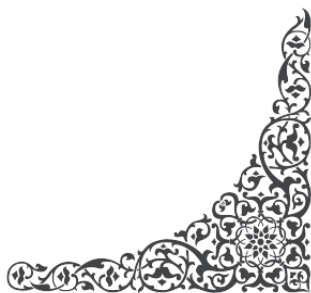
II CİLD

BAKI - 2017

ŞEİRLƏR

ELANIN ÖLÜMÜ

Yenə də xəyalımı dəldi hey dərin-dərin
Məzarıstan yurduna Elamız köçən zaman.
Nə oldu Elamıza, hanı şirin dilləri,
Neçin küsdü həyatdan bizim göyərçin insan.

O Ela ki, ellərin ən sevimli bir canı,
Sellər kimi coşaraq axdı Elamın qanı.
Ela Sovet bağında qönçələnən gül idi.
O, boran-qar görməmiş bir şeyda bülbül idi.

Ellər bizim Elanı sinəsində bəslədi,
Bülbül bizim Elanı nəğmələrlə səslədi,
Ölümün qanlı pəncəsi aldı onu qoynuna,
Saldı qanlı əllərin Elamızın boynuna.

Göydə Günəş ağladı, qara geydi buludlar,
Qəlbim yara bağladı, tökdüm qanlı göz yaşı.
Çaylar durdu, axmadı, qana döndü bulaqlar,
Qəlbim yara bağladı, tökdüm qanlı göz yaşı.

Əl veriniz Elaya, uçur məzar yurduna,
Məzar evi əbədi ölməz yurd olub ona.
Ela uçur dünyadan bir sevimli quş kimi.
Onun ölüm xəbəri qəmgin edir hər kimi.¹

1939

---

¹ Bu şeiri yazanda Qabilin 13 yaşı vardı. Şeirlərini "Qabil İmamverdizadə" təxəllüsüylə yazırdı.

GƏL, BAHARIM!

Yenə bülbül kimi mən hicrinə yandım, baharım,
Səni sordum, səni duydu, səni andım, baharım,
Dedilər: dünyada ne`mət nə deməkdir, desənə?
Çəkərək mən adını, tək səni sandım, baharım!

Gəl ki, eşqinlə çoban ney çalacaq dağlarda,
Səni təbrik edərək hey çalacaq dağlarda.
Əriyib buzları min cana dəyən çeşmələrin
Axacaq, gurlayacaq səs salacaq dağlarda.

Gəlişinlə bəzənər şiş təpələr, gen dərələr,
Donunu al və yaşıldan geyinər mənzerələr.
Sadə daşlar şəfəqinlə alışıb parlayacaq,
Bir zəfər mujdəsitək ruh açacaq badi-səhər,

Yolunu gözləyir artıq Qızıl əsgər, baharım!
Düşməni qanına qəltan eləyən ər, baharım!
Gəlişinlə sən onun ruhunu şad eyləyərək,
Dər gülündən-çiçəyindən ona göndər, baharım!¹

4 aprel 1944

¹ Qabil ədəbiyyata "Ədəbiyyat qəzeti"ndə çap olunan bu şeirlə qədəm qoyub. 4 aprel həm də onun ölüm günüdür.

QABİLDƏN BƏXTİYAR VAHABZADƏYƏ

Sənlə dost oldum əzəldən, dili-canım Bəxtiyar!
Etibarın var imiş, ey mehribanım Bəxtiyar!

Xeyli vaxtdır mən səninlə şad olub gün sürmüşəm,
O zamandan xoş keçir, bil, hər bir anım, Bəxtiyar!

Bəd günümdə ruhumu sən güldürüb, şad eylədin,
Qurban olsun qoy sənə bir quru canım, Bəxtiyar!

Mən də insan oğluyam, bil ki, itirməm haqq-sayı,
Çün buna yol verməyir dili-suzanım, Bəxtiyar!

Çoxlarıyla dostluğu mən axıra çatdırmadım,
Amma sənə qaynayır hər ləhzə qanım, Bəxtiyar!

Görməsəm bir gün səni, gülməz üzüm o gün mənim,
Böylədir xasiyyətim, namü-nişanım, Bəxtiyar!

Qabila! Ölsən də sən, gər başdaşın daim yaşar,
Söyləyər daş da dilindən: "Mehribanım Bəxtiyar".

20.09.1944.

BƏXTİYAR VAHABZADƏDƏN QABİLƏ

Hökmü zamanın etdi zəbun, xar məni, Qabil!
Gördükcə cahan adlı bu qəmxanəni, Qabil!

Bax, bax! Bu səbəbdən dəxi bir ləhzə unutma,
Olduqda peşiman, meyi, meyxanəni, Qabil!

Dünya dolaşığı tük üzərində qərar almış,
Çəkdikdə qırılmazmı ona şanəni, Qabil!

“İşrətdən uzaqlaş!” sənə kim söyləsə hərgah,
Sayma bu kimi boş, çürük əfsanəni, Qabil!

Bir iş eləmək istəsən, öz könlünü dindir,
Söylətmə dedim hər dəli-divanəni, Qabil!

Sən Bəxtiyarın da sözünə uyma, o, bəlkə,
İstər bu gün atəşlərə yaxsın səni, Qabil!

22.09.1944.

MƏNİM ROMANTİKAM

Yaz səhəri, yaz səhəri! Mən vurğunam camalına!
Gözəlliyn qanad verir sənətkarın xəyalına.
Göyün zümrüd sarayında qızıl günəş alovlanır,
Füzulinin qəlbi kimi üfüqlər od tutub yanır.
Dağ döşündə dilləndirir çoban neyi aram-aram,
O çaldıqca könlüm quşu köksüm işrə olmur aram.
Dinləyirəm... hey uçurur xəyalımı neyin səsi,
Mənə nələr tələq edir onun incə tərənəsi.
Xəyalımın qanadları üfüqləri yara-yara
Ucalıram ulduzlara,
Ucaldıqca feyz alıram.
Nə ocaq var, nə tüstü var, nə bir insan səsi gəlir,
Bu tənhalıq neştər kimi ürəyimi didir, dəlir.
Deyirlər ki, bu göylərdə ilahi bir gözəllik var,
Bir tərəfdə Ay gülümsər, bir tərəfdə Günəş parlar.
Nə gözəldir ulduzların məclisini seyrə dalmaq,
Baxıb əlvan buludlara şair kimi ilham almaq!..
Qürub çağı göy qurşağı neçə-neçə rəngə çalır,
İsmətli qız yanağıtək, gah qızarır, gah saralır.
Xəyal atım şahə qalxır, dolaşıram hər bir yanı,
Dolaşıram qarış-qarış nəhayətsiz asımanı.
Sanki mənə məhbəs olur geniş göylər bircə anda,
Gözlərimdə sönür günəş, sönür ülkər bircə anda.
Elə bil ki, boğuluram, vücudumu sarır dəhşət,
Gözlərimə görünməyir bu gözəllik, bu tərəvət,
Tənhalığın vadisində qulaqlarım cingildəyir...

Bu dәм qəlbim qartal kimi çırpınaraq mənə deyir:
 – Sən yerlərdən baxan zaman səmaların camalına
 Vurulursan varlığınla onun cahi-cəlalına
 Səmanın da öz hüsnü var, səadətdir bunu duymaq,
 Ancaq səndə çiçəklənir həqiqətlər, ana torpaq!
 Sən bir anlıq ulduzların qucağına atılsan da,
 Lakin, yenə enəcəksən: həyat yoxdur asimanda.
 Qaraquş da qıy vuraraq az qalır ki, çatsın Aya,
 Lakin ona aşiyandır dağ zirvəsi, yalçın qaya –
 Ayrılıram xəyalatdan: yenə həmin dağ sinəsi,
 Çoban çalır... pərdə-pərdə axır gedir neyin səsi.
 Min maraqla, min həvəslə seyr edirəm hər bir yanı.
 Bir tərəfdə qoyun-quzu, bir tərəfdə dağ ceyranı,
 Gəlinlərin mahnıları, uşaqların gülüşməsi
 Mənə ilham verir, ey dost, həyatımın xoş nəfəsi.
 Varlığımıza qüvvət gəlir bağlanarkən sana torpaq!
 Yüz səmaya dəyər hüsnün, ana torpaq, ana torpaq!

1946

YETİM SEGAH

Bahar fəsli... Sakit hava, aylı bir gecə...
Nə quş ötür, nə meh əsir, nə yarpaq dinir.
Ay çiləyir öz nurunu hey incə-incə,
Sanki məni o görərkən gülür, sevinir.
Xoş, səfali bağımızda dayanaraq tək
Seyr edirəm bu gecəni fikrə gedərək.
Bu dəm pozub sükunəti uzaqdan gəlir
Yanıqlı bir muğam çalan klarnet səsi.
Bir az sonra pərdə-pərdə qalxır, yüksəlir
Nakam ölən bir cavanın qəm şikəstəsi.
Gəlib durur göz önümdə əziz rəfiqim,
Həsrətiylə çırpındığım o cavan oğlan.
Harda qalmış indi o dost, bəs kim bilir, kim?
Bizim elli, dağ vüqarlı qəhrəman oğlan?

Dörd il əvvəl bir yaz günü yenə bu bağda
Yetim segah... klarnetdə çalırdı bunu.
Ah, nə deyim, dava düşdü həmin bu çağda,
Ana Vətən "Oğlum!" – deyə səslədi onu.
Ürəyində Vətən eşqi qalxıb ayağa,
Mın həvəslə sarılaraq dostum yarağa
Getdi hər bə... Yetim segah yarıda qaldı,
O dostumun fərağından qəlbim daraldı.
Aylar ötdü, illər keçdi – dava dayandı.
Hamı döndü öz elinə, osa gəlmədi.

Xoş qədəmli bahar gəldi, bülbül oyandı,
Lakin onun təranəsi heç yüksəlmədi.
Dörd il əvvəl şirin-şirin çaldığı Segah
Top səşindən kəsilərək yarıda qaldı.
Bu an qopur ürəyimdə bir alovlu ah,
Deyirəm ki, mənim dostum bəs harda qaldı?

Gecə sakit... dinləyirəm burda yenə mən
Bizə çoxdan tanış olan həmin havanı.
Yana-yana xatırlayıb yad eyləyirəm
El yolunda qurban gedən bizim cavanı.
Budur indi klarneti dilləndirən ər,
Geri dönüb cəbhələrdən alnında zəfər.
Yağılardan sirdaşımın qanını almış!
Düşünürəm, ürəyimi bir sevinc alır:
O bəlkə də rəfiqimin yarıda qalmış,
Segahının məbədini təzədən çalır...

1946

QARA ŞANI

Gülümsəyən bir səhər... yaqut üfüqlər yanır,
 Bir səhər ki, eşqiylə ürəklər pərvazlanır.
 Söylədiyim bu çağda,
 Bizim üzümlü bağda
 Bir uzunsaçlı pəri
 Gəzir meynəlikləri.
 Baxır gəl-gəl eləyən o qara salxımlara.
 Hər giləsi şəfalı, şirin dadlı nübara.
 Mən o nazlı dilbəri bir çox halda görürəm.
 Gah gülər, gah pərişan, gah xəyalda görürəm.
 Gah o nazənin qızın duman gəlir üzünə.
 Gah da duman dağılır, gün gəlir gündüzünə.
 Gah da o ceyransayaq danışır öz-özünə:
 Qulaq as, qara şanı!
 Ürəyim yara, şanı!
 Qismət olacaqmısan
 Sən bir də yara, şanı?
 Səhərin şəbnəmindən parıldayan gilələr,
 Heç olmasa dillənin, söyləyin: "Yarın gələr".
 O sizə "üzümlərin nişanəsi" – deyərdi,
 "Dür danəsi" – deyərdi
 Şəhla gözlərə bənzər o qara gilənizə.
 Nə olar bir anlığa Allah dil versə sizə,
 Ərköyün oğul kimi, qol-budaqlı meynələr!
 Bol yarpaqlı meynələr!
 Hər bir ürək çox sevər əziz mehribanını,
 Deyilmi, qara şanı?

Günlər, həftələr ötür, dolanır keçir zaman,
 Yay keçir, payız gəlir, saralır göy meynələr.
 Sədaqətlə gözləyir öz yarını Mehriban,
 Baxır dilsiz yollara ürəyində dərd, kədər,
 Lakin hələ sönməmiş onun ümid çırağı,
 Dayandıqca gözündə gələcəyin xoş çağı
 Deyir: "Bu novbaharda sevgilim gələcəkdir,
 Yenə mənimlə hər an danışıb güləcəkdir.
 Qanlı dava bitəcək, qayıdacaq oğullar,
 Qayıdacaq sinəsi qızıl medallı dildar.
 Tez dolan, get, ey payız, sən də keç, ey qara qış!
 Çəkmə məni dara, qış!"
 O qız xəyallarıyla əyləndi uşaq kimi,
 Lakin onun arzusu parladı çıraq kimi.
 Bir gün dava dayandı,
 Göylər nura boyandı,
 İlk baharda təbiət
 Yuxusundan oyandı.
 Gülür həyat, gülür el, gülür o nazlı pəri,
 Gülür, çünki yetişmiş ömrünün şən günləri –
 Qayıtmış cəbhələrdən onun sevimli yarı.
 Ömrünün ilk baharı.
 Yenə iki sevgili gəzir üzümlü bağı,
 Onları salamlayır meynələrin yarpağı.
 Xal salır qara şanı, xal düzən qızlar kimi,
 Parıldayır gilələr göydə ulduzlar kimi.
 Qızsa qolunu salıb öz yarının boynuna
 Göstərib saxlımları belə söyləyir ona:
 Hicrinə o da yanmış,
 Mənimlə oda yanmış...
 Sənsiz o qara şanı həmdəməmiş olmuş mənim,
 Onu seyrə dalanda azalmış dərdim, qəmim.

ODUNÇULAR

Təbaşirli əllərini ağ dəsmala silərək
O söyləyir: – Burda bitdi bizim təzə dərsimiz. –
Öz-özünə düşünür ki, indi zənnimcə gərək
Çox qalmayıb tənəffüsə... – Ay uşaqlar, gəlin, biz
Keçdiyimiz təzə dərsi təkrar edək bir daha,
Yaxşı qalsın yadımızda, hazır olaq sabaha –
Müəllimə cavab alır verdiyi hər suala.
Kimi yazı taxtasında cümlə yazır, söz yazır.
– Bəs sən neçün əl qaldırıb, dinməyirsən, ay bala?
Solmaz, qızım, qəşəng qızım, yoxsa deyilsən hazır!
Axıncı dərsimizdir, yorulmusan bəlkə sən?
Rəngin də ki, bir az qaçıb, qızım, yoxsa xəstəsən?
– Müəllimə, bilirsiniz, yorulmaram heç zaman.
– Bəs nə olmuş?
– Üşüyürəm bayaqdan.
– Bıy, a qızım, üşüyürsən?
Soba yanmır bəs məgər?
– Çoxdan söndü. Baxın, uçur ağ küllər.
– Eyb eləməz, köks ötürüb kədərlənmə, balacan!
Yenə səhər burum-burum tüstü çıxar bacadan.
Hələ yazı taxtasında gəl bir “Günəş” sözü yaz! –
O yazdıqca bu kəlmənin xəyalında güldü yaz.
Sonra baxdı qorxa-qorxa pəncərədən dışarı,
Gördü çovğun döyəcləyir dərələri, dağları...

Kolxoz sədri briqadirə söyləyir ki:
– Ay Səlim!

Od-ocaqdan korluq çəkir deyən məktəb, müəllim.
Onunçun da baxmayaraq bayırdakı çovğuna
Elə indi getməlisiz məktəb üçün oduna!

Göydən yerə, yerdən göyə külək sovurur qarı,
Atlar çəkir dağ yolilə xizəkləri yuxarı.
Oduñçular sığınmışdır bir-birinə mehriban,
Çiyinlərdə parıldayır baltaların tiyəsi.
Budur, biri şirin-şirin mahnı deyir bayaqdan,
Lakin çovğun xırpalayıb sanki boğur bu səsi.
Atlar çəkir yorulmadan, xizəklərsə sürüşür,
Bir cüt qoşa zolaq kimi qarlı yola iz düşür.

– Aha, çatdıq, budur meşə, ay uşaqlar, tələsin!
Ömrü keçmiş ağacları yarı, doğrayın, kəsin!
Bir az sonra şər qarışar, seçə bilməz gözümüz,
Qaranlıqda özümüzü yaralarlıq özümüz.
– A kişi, bir dayan görüm qar boynuma töküldü.
– Bax, bu mənə ləzzət verdi,
Qorxan gözə çöp düşər.
Oduñçular zarafatla onun sözünə güldü.
– Canım, niyə gülürsünüz, qardan qorxuram məgər?
Kimi deyir yoldaşına: – Diqqətlə vur baltanı,
Yaralayıb məhv eləmə təzə, cavan budağı,
Elə edək, çəmən kimi bu yerlərin hər yanını
Yaşıl olsun, ürək açan allı-güllü yaz çağı, –
Hər kəs tutub öz yükünü üzünə gülər, qəlbi şən,
Üstündəki qarı çıxır çıxır cılıpaq meşədən.
Xizəklərə yükləyərək odunları bu ara
Yenə bizim odunçular çıxır qarlı yollara.
– Bir az yavaş, cilovu çək, qorxuludur bu dolay!
Qar basıbdır, seçilməyir nə bir tərə, nə yarğan.
Atlar uçar.

– Xeyir söylə, bəsdir salma hay-haray!
 – Möhkəm dayan! Oğul kimi keçəcəyik buradan –
 Artıq hava qaralmışdır, yolçularsa tələsir,
 Mənzil uzaq, yol uzanır, atlar gedir aramla.
 Yenə çovğun ara vermir, şaxta kəsir, nə kəsir!
 Arzum budur gəlməsinlər onlar yolda zavala...
 O kimdir, bu gecə vaxtı çıxıb evdən doqqaza,
 Kibrit çəkib alışdırır əlindəki fanarı?
 Fikir vermir nə çovğuna, nə qara, nə ayaza.
 İntizarlı baxışlarla süzür, süzür yolları?..
 O sədrdir. Öz-özünə düşünür ki: “Bəs nədən
 İndiyədək bu uşaqlar yubandılar görəsən?
 Bəlkə azmış onlar yolu, nabələd ki, deyillər,
 Bir məsəl var: “Şər deməsən xeyir gəlməz” deyirlər.
 Bəlkə yolda çaşdırıbdır əsən külək, yağan qar,
 Ya qəflətən basqın edib bir sürü ac canavar?
 O bayaqdan nigarandır... qaldıraraq fanarı
 Bir işarə olsun deyə nurlandırır yolları.

Artıq çovğun ara vermiş, sakit olmuş küləklər,
 Gecə yarı... Çatır kəndə ağır yüklü xizəklər.
 Sədr onları qarşılarkən dağa dönür ürəyi,
 Deyir: – Sizə halal olsun elin duzu, çörəyi!

Zəng çalınır... birinci dərs... həmin sinif otağı,
 Müəllimə söhbət edir... soba yanır guruhur.
 O görür ki, Solmazının dünən solmuş yanağı
 İndi, bu gün lalə kimi qızaranaq od tutur.

KƏND MÜƏLLİMİ

Orda-burda eşidilir xoruzların ilk banı,
 Sübh açılır... aram-aram işıqlanır göy üzü,
 İti, soyuq tiyəsilə şaxta kəsir insanı.
 Mən görürəm qarlı yolda nəqş olunmuş ilk izi.

Bəs o kimdir? Yuxusuna belə haram qataraq
 Bu soyuq qış səhərində yatağını tərək edən?
 Zəhmət sevən bir insandır tez-tez addım ataraq,
 Əllərini nəfəsilə isidərək yol gedən.
 Döyür məktəb qapısını o qızarmış əlləri
 Oyadaraq keşikçini xəbər verir səhəri.

Bir az sonra zəng çalınır... Bir mehriban anatək
 Uşaqları dəvət edir məktəb isti qoynuna.
 Təmiz sinif otaqları budur "gəl-gəl!" deyərək
 Qanad verir təzə nəslin xəyalına, ruhuna.

Bir ahəngdar musiqitək eşidilir bu ara
 Qarlı yolda ilk iz salan o insanın xoş səsi.
 Məhəbbətlə dərs dedicə şəh, xoşbəxt uşaqlara
 Əmələndən fərəhlənir o kənd müəlliməsi.

Əlvan, rəngli xəritənin qarşısında duraraq
 O göstərir iftixarla Böyük Sovet yurdunu,
 Ürəklərdə dərsə qarşı oyandıqca bir maraq
 Bir həvəslə qulaq asıb hamı dinləyir onu.

O bəzən də sığallayır bir şagirdin telini
Xəbər alır: “Bugünkü dərs de, gəlirmi xoşuna?”
Çox övladlı ana kimi hər uşağın dilini
O tez tapır, yüz yol dönür hər birinin başına.

Gəl oxucum, gəl, yaxın gəl, bir diqqətlə nəzər sal
O qayğıkeş, şirindilli, saf ürəkli insana.
Onu hələ cəzb etməmiş nə bəzək, nə cah-cəlal;
Çünki onun öz sənəti böyük zinətdir ona.

Ağızlara göz dikərək o heç kəsdən, heç zaman
Bir təşəkkür gözləmədən təmənnəsiz dolanmış,
Zəhmətinin bəhrəsini hər görəndə o insan
Sənətinin qüdrətinə varlığıyla inanmış.

Müəllimə!.. Xalqımızın hörməti var bu ada,
Onun böyük zəhmətinin meyvəsidir dahilər.
Yeni nəslə ağıl-kamal öyrədəni dünyada
Kim unudar bir anlığa, xatirindən itirər?!

1949

MƏNİM MƏKTƏB YOLDAŞIM

Sakit bir qış gecəsi... bayırda şaxta.
Qapıların ağzını yenə basıb qar.
Ulayır kəsik-kəsik hərdən uzaqda
Özünə yem axtaran yalqız canavar.

Pillələrlə qalxıram bir eyvana mən,
Ayağımın altında qar xışıldayır.
Şüşələri tərləmiş tək pəncərədən
Görürəm buxarıda köz işıldayır.

Bir ərk ilə döyürəm qapını bu dəm,
Öz dostumun evidir neçin utanım?
Hələ məktəb yaşından, düzü, bilmirəm
Nədənsə, o dostuma qaynardı qanım.

– Kimsən?
– Mənəm! – yavaşca qapı açılır,
Mehri xala çağırır məni içəri.
Elə bil ki, otağa inci saçılır
Üstümdə əridikcə qar danələri.

Ana ağ samovardan qalxıb süzür çay,
Sonra da şirin-şirin məni dindirir,
Deyir: – Kağız yox idi dostundan bir ay,
İndi var. – Bu söz məni çox sevindirir.

– Oxutdurdum, yazır ki, “Uzaq Şərqdə mən
Qoruyuram yurdumun sərhədlərini.
Bir quş belə yayına bilmir gözümdən
Gözlərimlə görürəm mən dan yerini”.

O yazır ki, bu yerdə yaman olur qış,
Hər tərəf buz bağlayır bahara qədər,
Lakin əsgər oğluna nə qar, nə yağış,
Arxayın ol, zərrəcə etməyir əsər.

Başımda ulduznişan qulaqlı papaq,
Əynimdə bir isti kürk, əlimdə əlcək,
Bir də vətən eşqilə daim vuraraq
Kürkdən çox isindirir məni bu ürək.

Bir şəkil də göndərib, çıxdı yadımdan.
Yazır: “Təzə çəkdirib yolladım bunu”.
Qəşəng düşüb, al sən də bir bax, Xanoğlan,
Gör heç tanıyarsanmı köhnə dostunu?.. –

Mən baxıram dostumun təzə əksinə,
O seyr edir uzağı əlində durbin.
Yadlara, namərdlərə gərərək sinə
Keşiyində dayanır bizim bu elin.

Xatirimə gətirib salıram yada
Məktəbə getdiyimiz ötən günləri...
Yanaşı əyləşərdik biz skamyada.
Xeyli zaman keçibdir o çağdan bəri.

Müəllim söz açarkən sərhədçilərdən
Dostumun cuşa gəlib qaynardı qanı,

“Bir sərhədçi olaram, – söyləyərdi, – mən
Qoruyaram yağıdan eli, obanı”.

O şəklin üzərinə endikcə başım.
Xəyal aparır məni xeyli uzağa.
Görürəm ki, dayanıb məktəb yoldaşım
Keşik çəkir, sarılıb odlu silaha.

1949

O YUXUSUZ QALAN GÖZLƏR

*Sosialist Əməyi Qəhrəmanı
Rüstəm Rüstəmovə ithaf edirəm*

Hamı yatmış, gecə yarı,
Külək əsir sərin-sərin,
Döyəcəyir qayaları
Ləpələri göy Xəzərin.

Ömrün gözəl, şən çağında
Sahillərdən xeyli uzaq
Saf suların qucağında
Nəsə yanır parlayaraq.

Seyr edirəm o nuru mən;
Bəlkə dəniz mayakıdır?
Yox, o sulara yüksələn
Bir buruğun çırağıdır.

Gecə keçir... yatmır usta,
Qovuşmayır kirpikləri;
Almaz balta asta-asta
Burulduqca qazır yeri.

Ox fırlanır, balta oyur;
Qulaq batır gurultudan.
O gənc usta indi duyur
Az qalmışdır neftə bu an.

– Aha, çatdı! – O şadlanır,
Üz-gözündə al şəfəqlər,
Sevincindən qəlbi yanır,
Çöhrəsində gülür səhər.

Külək yatır, susur dəniz,
Dan ulduzu gülür bu an.
Göy üzündə qalmayıf iz
Qara saçlı qaranlıqdan.

Gözlərində qanad çalır
Göy dalğalar, göy dənizlər.
Bu lövhəni seyrə dalır
O yuxusuz qalan gözlər...

1947

ANAMIN SÖZLƏRİ

Anam Suğraya ithaf edirəm

Gün keçir, zaman keçir, dövran çapır atını,
 Geriyə fırlanmayırsaatın əqrəbləri.
 Lakin insan unutmur uşaqlıq həyatını,
 Bu, qanundur dünyada, dostum, əzəldən bəri.
 Xeyli vaxt bundan əvvəl, yadıma yaxşı gəlir,
 Yad etdikcə o günü bu gün ruhum yüksəlir.
 Bəli, gəlir yadıma:
 Ağ köynək tikdirmişdi anam mənim adıma,
 Geyindirdi o məni,
 İndi də unutmuram o əziz hədiyyəni.
 İpək köynək əynimdə axım-axım axırdı,
 Hər baxana xoş gəlir, dönüb bir də baxırdı.
 Bağımızın içində bir tut ağacı vardı,
 O, pirani babamdan bizə bir yadigardı.
 Mən bir gün səhər erkən
 Gəlib ağaca sarı tut dərmək istəyirkən,
 Ayrılıb saplağından bir qara tut dənəsi
 Düşdü ağ köynəyimə... Anamın hədiyyəsi
 Ləkələndi... gözümdən tezcə düşərək həmən,
 Kövrəldi incə qəlbim, mən ağladım o zaman.
 Anam söylədi: – Quzum, ağlama için-için,
 Ləkəli köynəyini mən yuyaram səninçin!
 Göz bəbəyim, can balam, təki qəlbin saf olsun,
 Səma kimi buludsuz, su kimi şəffaf olsun!
 Gedər paltar ləkəsi, yuyular bircə anda,
 Yalnız ürək ləkəsi silinməz bu cahanda.

1947

ƏRƏB DƏRƏSİ

Bir dərənin kənarında, budur, bayaqdan,
Söykənərək bir sal daşa dayanmışam mən.
Aram-aram burularaq qalxdıqca duman,
Gözəl-gözəl mənzərələr keçir önümdən.

Gülgün səhər dumanının boz qanadları,
Yığıldıqca aydın olur dərənin dibi,
Sözlərimlə – məharətim olaydı barı –
Yaradaydım bu lövhəni bir rəssam kimi.

Ah! Buraya sərilməşdir bir məxmər xəli;
Bir xəli ki, hər butası, nəqşi al-əlvan.
Xeyr, ona toxunmamış bir insan əli!
Çünki anam təbiətdir onu yaradan.

İlan kimi qıvrılıraq enir dərəyə
Ləpir düşmüş ağ cığırılar, dolama yollar.
Bu aləmə, bu lövhəyə, bu mənzərəyə
Mən ömrümdə ilk dəfədir baxıram, dostlar.

Tarix bizə xəbər verir: burda bir zaman,
Vətən oğlu yadelliylə durmuş üz-üzə,
Əyri qılınc, bir də qara cilidli Qur`an,
Fərman yazmış ölümlərə, qan çıxmış dizə.

İndi burdan biçinçilər hər səhər-axşam
Mahnılarınla gəlib keçir, bəzən dincəlidir.

Ya qaranlıq qarışanda bu yerə müdam,
Çoban qardaş sürüsüylə salama gəlir.

Ya görürsən od yağanda səmadan yerə,
Əkinçilər dar keçidlə enir aşağı.
Su çiləyir hərarətdən yanan qəlblərə,
Bu dərənin qoynundakı Cırğa bulağı.

Ayrıllarkən bu səfalı mənzərədən mən,
Əlvan dәмət bağlayıram güldən-çiçəkdən,
Bu töhfəni dostlarıma bəxş edib əl`an,
– Alın, budur deyəcəyəm yaz nişanəsi.
Unutmayın, əzizlərim! Sizə əрмаğan
Göndərmişdir bu gülləri Ərəb dərəsi¹.

1947

---

¹ Ərəb dərəsi – Şamaxı şəhərinin iki kilometrliyində olan yer adı.

SƏHƏR AÇILIR

Kainatın qızıl saçlı o dilbər qızı
 Yenə zümrüd sarayında qalxır ayağa,
 O qalxdıqca gözdən itir zöhrə ulduzu,
 Üfüqlərin rəngi çalır bizim bayrağa.

Seyr edirəm... narınc rəngli seyrək buludlar
 Asta-asta yırğalanır sabah yelindən.
 Səhər çağы təbiətin özgə hüsnü var!
 Ürək açan lövhələrin vurğunuyam mən.

Nə gözəldir! Bəxtim kimi açılır səhər,
 Ruha munis sədalarla quşlar oxuyur.
 Hələ güllər... ləçəkləri şəbnəmli güllər
 Meh əsdikə məstedici ətir qoxuyur.

Budur, yenə hər tərəfdən eşidilir, bax,
 Qoyun-quzu mələşməsi, insan səsləri.
 Hamı gedir iş başına, açılır sabah...
 Zəhmət sevir bizim ellər əzəldən bəri.

Dodağında şən təranə, əlində dəryaz
 Mın həvəslə gənclər gedir tarlaya sarı.
 Deyirəm ki, "yer üzündə əvəzin olmaz,
 Azad gənclik, gülgün səhər, vətən baharı!"

1947

XIRMAN

Günəş qızıl tellərini səpələrkən hər yana
Yolum düşür kəndimizin yanındakı xırmana.
Dörd tərəfdə dərz tayası dayanmışdır dağ kimi,
Günəşin al şəfəqində alışır çırağ kimi,
Gözlərimin nuru olan dolu, sarı sünbüllər,
Halal çörək – yurdumuzun iftixarı, sünbüllər.
Gün qızdıqca iş də qızır, damarlarda coşur qan,
Hamı deyir: “Bərəkətin artıq olsun, a xırman!”
Qoşa atlar güc eləyir, çəkir, çəkir vəlləri,
Gün yandırır çöhrələri, cilov kəsir əlləri.
Dodaqlarda “tez ol!” sözü çiçəklənib açır gül,
Qız-gəlinlər öz boynuna tərdən düzür həmayül.
Gəlin, dostlar! Bir seyr edək xırman döyən Gülzarı,
Gəlin, öpək qardaş kimi boyaqsız yanaqları,
Nəzər salaq qəhrəmanın döşündəki ulduza,
Alqış deyək dəbdəbəsiz həyat sürən o qıza.
Qamçı atın sağrısında səsləndikcə anbaan
Yer titrəyir, təslim olur el qızına o xırman!
Bir tərəfdə Əziz kişi dən sovurur vüqarla,
O yaşlıdır, lakin ruhu ülfət edir baharla.
Mən görürəm o kişinin əlindəki qabarı.
O əllərlə qalib gəldi qəhrəmanlar diyarı,
Onun tərlı köynəyinə dikilmişdir gözlərim,
Yayınmayır ayrı yana ondan mənim nəzərim.
Yavaş-yavaş sarı buğda qalaqlanır, yüksəlir,
Ürəklərə inam gəlir, biləklərə güc gəlir.

Gəlib çatır payız fəsli... hələ sökülməmiş dan
Budur, artıq yola düşür yüklənib qızıl karvan.
Qədim səhra karvanına gəl oxşatma onu sən,
İftixarla qarşılayır onu hər gün el, vətən.
Aram-aram axşam düşür, dağlar dalı qaralır,
Üfüqlərin lalə rəngi xəzəl kimi saralır.
Dolaşıram kəndimizi sərin axşam çağında,
Od görürəm hər kişinin müqəddəs ocağında.
Bərəkətli torpaqların tükənməyən ruzusu,
Təzə buğda çörəyinin ətir saçan qoxusu,
Tüstülənən samovarlar, elin açıq süfrəsi,
Azad insan əməyinin şirin, dadlı bəhrəsi,
“Şair qardaş, ötüb keçmə, gəl qonaq ol!” sözləri,
Elatımın qəmdən uzaq, gülər, açıq üzləri,
İlhamıma qanad verir, uçurur xəyalımı,
Mən görürəm daha məs`ud parlaq istiqbalımı.

1948

O, DƏRSƏ GEDƏRKƏN...

Əziz bir dostumuz səkkiz il qabaq
Getdi vuruşlara ellər adından,
Yalnız qayğıbilməz kiçik bir uşaq
Onun varlığından qaldı bir nişan.

Anası yox idi, ata da getdi,
"Başsız qalacaqımı, – dedim, – bu tifi!..
İnanın, könlümü pərişan etdi
Gizli bir ızdırab, gizli bir nisgil.

"Yox! – dedim, – Qoymañıq qala kimsəsiz!
Övladımız kimi saxlarıq onu".
Elə o gündən də apararaq biz
Saxladıq əsgərin bircə oğlunu.

Onun atasından odlu cəbhədən
Ölüm xəbərini aldım bir gecə,
Saxlaya bilməyib özümü həməñ
İsti göz yaşları tökdüm gizlicə.

Bir daha anaraq mən o əsgəri
Qucdum hərərətlə nişanəsini,
Qəlbimin rıqqətlə incə telləri
Çaldı əbədiyyət tərənəsini.

Körpə böyüdükcə ötdü sənələr,
Onu göz üstündə hişz eylədik biz.
O, dərşə gedərkən indi hər səhər
İftixar hissilə dolur qəlbimiz.

1947

RUS QIŞI

Silib pəncərənin soyuq tərini
 Baxıram bayıra: hər yan ağarmış.
 Rusiya torpağının bu səhərini
 Birinci qarıyla salamlayır qış.

Yağır aram-aram, sakit, küləksiz,
 Yağır, hey bir ucdan yağır yerə qar.
 Örtülür hər cığır, örtülür hər iz
 Gözü qamaşdırır ağcaqayınlar.

Tələsik geyinib qış paltarımı
 Uşaq sevincilə çıxıram çölə
 Qızardır bir anda yanaqlarımı
 Şaxta öz alovlu, odlu dililə.

Ömrümdə ilk dəfə rus qışıyla mən
 Peredelkinoda salamlayıram.
 Qarmı görməmişəm?! Eləysə nədən
 Qəlbim həyəcandan olmayır aram?

Bu gün bu güşədə gördüyüm ilk qar
 Rusiya torpağında örtmüş hər yeri,
 Nə Neva çağlayır, nə Volqa, nə Don,
 Yuxuya dalmışdır şam meşələri...

Böyük rus xalqının şan-şöhrətilə
 Birləşib sənin də adın, şöhrətin,
 Onun mərd sifəti, mətanətilə
 Birləşib sənin də zəhmin, qüdrətin.

Tarix yaxşı bilir o qışsan ki, sən
 Şaxtan xalq kininə dönmüşdü müdam.
 Sənin hər lövhəndən, hər mənzərəndən
 Min sənət aşiqi almışdır ilham.

Qarın üstümüzdə papaqlansa da,
 Şaxtan işləsə də iliyimizə,
 Hökmündən üzümüz bəzən yansa da,
 Bir hərarət verir nəfəsin bizə.

Mehriban rus qışı, əziz rus qışı!
 Qarı qəlbimiztək təmiz, rus qışı!
 Qəmli nəğmələrlə, yorğun atlarla
 İndi yollarından də, kim keçir, kim?
 Böyük iradəylə, sonsuz vüqarla
 Qarşılayır səni mənim Vətənim.

Tənha sürücülü, tək zıncırovlu,
 Troyka Rusiyası deyil ölkəmiz.
 Ayaqdan salırıq bütün dünyanı
 Çuqun təkərlərlə çovğunda da biz.

İşindən-gücündən qalmır adamlar.
 Yenə sobalarda qaynayır polad...
 İlk qarın üstündə min-min ləpir var...
 Donub bir nöqtədə durmayır həyat.

Ölkəmin ürəyi yenə döyünür,
 Aləmə nur saçır Moskva yenə!
 Onunçun bu qədər doğma görünür
 Rus qışı birinci qarıyla mənə.

1954

TARLA YOLU

Bahar çağı gözəl olur
 Bizim kəndin tarla yolu,
 Qəlb açılır, fərəhlənir
 Seyr etdikcə sağ, solu,

Bu gün səhər Gülbaharla
 Yenə işə gedirik biz.
 Bir sövdanın tellərilə
 Bağlanmışdır ürəyimiz.

İstəyirəm tutam qızın
 Əlindən bir uşaq kimi.
 Lakin o, tez duyur mənim
 Bu arzumu, niyyətimi.

Bir yanakı nəzər salıb
 Söyləyir ki, yox, yox, Niyaz!
 Yaxşı deyil, yaxşı deyil,
 Aralı dur məndən bir az.

– Yaxşı deyil?
 – Əlbəttə ki...
 – Elə isə söylə, ay qız,
 Yadındamı, keçən qışda
 Həmin bu yol tutmuşdu buz,
 Addım atan sürüşürdü,
 Buz dönmüşdü bir şüşəyə.

Bəs qolundan yapışanda
Dillənmədin onda niyə?

O dinmədi, danışmadı,
Baxışları güldü yalnız...
Utansa da öz əlini
Əllərimdən çəkmədi qız.

Addımladıq irəliyə
Ürəyimiz sevinc dolu.
Nə üçünsə qısa gəldi
Bu gün bizə tarla yolu.

1953

MƏKTƏBLİ YUSİF

*Uşaq evlərində böyüyən və tərbiyə
alan məktəblilərimiz üçün*

Hələ bu vaxtadək onu bir kərə
Pərişan görmədim, qəmli görmədim.
Nə qədər baxdımsa qumral gözlərə,
Onları qızarmış, nəmli görmədim.

Üç aydır üzvüdür o, komsomolun
Döşünə komsomol nişanı taxır.
Təzə yolçusudur böyük bir yolun,
Daima gözləri sabaha baxır.

Məktəbdə onuntək əlaçı, xoşdil
Nə qədər istəsən şagirdimiz var.
Yusif aramızda əsla tək deyil,
Ondan pis oxumur Adil, Gülbahar.

Eləsə bəs neçin hər gün, hər səhər
Günəş boylananda, güləndə göylər,
Onunla sinifdə görüşəndə mən
Köksümə sığmayır qəlbim fərəhdən?

O, dərs danışanda aydın və rəvan,
Bəzən bir şeiri deyəndə əzbər,
Ya lövhə önündə durub çox zaman
Yazanda mənalı, sadə cümlələr.

Açılır ruhumun çiçəyi, gülü,
Bəzən də qəlbimin artır niskili.

Ona deməsəm də kədərimi mən,
Ancaq bu nidalar qopur sinəmdən:

Layla ahəngilə uzun gecələr,
Söylə, heç beşiyin yırğalandımı?
Başının üstündə sabaha qədər
Çıraqtək ananın qəlbi yandı mı?

Sən Uşaq Evində çatdın bu yaşa
Sənin Vətən oldu mehriban anan.
Hər səhər boyuna edib tamaşa,
Sanıram sevincim olur bir ümman.

Dilənib gəzmədin sən qapı-qapı
Qarnı ac, əyni lüt yağışda, qarda.
Yetimlik əzabı, təklik əzabı
Səndən uzaq olmuş bizim diyarda.

Lakin özgə yerdə, yad torpağında
Atalı, analı yetimlər də var...
Onlar qocalmışlar uşaq çağında,
Ürəkləri dərdli, əlləri qabar.

Sənsə, kiçik dostum! Əynində təmiz
Məktəbli libası, döşündə nişan,
Bax, dərsə gedirsən, doğma ölkəmiz
Sarsılmaz arxadır sənə hər zaman.

İllər gəlib keçər, öz sənətinlə
Xalqının üzünü eyləyərsən ağ.
İşin, məharətin, rəşadətinlə
Öyünər, sevinər bu ana torpaq.

1950

YADİGAR KÖYNƏK

Cilidsiz bir kitab, quru bir çiçək,
Ya paslı bir qılınc, ya qanlı libas,
Ya qırıq bir kaman, ya da bir tütək
Əgər yadigarsa əvəzi olmaz.

A dostlar! Mənim də yadigarım var:
O nədir? Nöyütlü, sadə bir köynək,
Qoy olsun, onunla edib iftixar
Sığmayır fərəhdən köksümə ürək.

Budur, əlimdədir indi o mənim,
Baxıram ləkələr xal vurub ona.
Gəlir xatirimə bir vaxt vətənim
Pənah gətirmişdi doğma oğluna.

Təhsil çağlarıma eyləyib vida
Dəzgahlar önündə dayandım həməən.
Əyilməsin deyə vətənim yada
Tutdum zəhmətimlə onun əlindən.

Bu ellər geyindi zəfər paltarı,
Mən yenə qayıtdım dərse, məktəbə.
Silib aynasından dərdi, qubarı
Könüllər yetişdi kama, mətləbə.

Yananda odlara yurdum, məskənim
Arxa ön cəbhəyə bir dayaq oldu.
Qapqara oldusa köynəyim mənim,
Ancaq alnım açıq, üzüm ağ oldu.

1948

BİZİM RAYON

Bizim rayon çox uzaqdır şəhərə,
Eh... doğrudan Bakı harda, biz harda?
Burda tamam özgə cürdür mənzərə,
Hələ gəlib seyr edəsən baharda.

Günlər keçir burda qəmsiz, qüssəsiz,
Rayon kiçik, bir küçəsi var ancaq.
Xiffət edib darıxmırıq burda biz,
Yaşayırıq damağı çağ, keyfi çağ.

Vaxt olur ki, sezməyirik doğrusu,
Hardan gəlir, hara gedir həftə, ay.
Heyrətəmi salır səni yoxsa bu?
Ürəyində yəqin deyirsən: – Ay-hay!
Bir küçəsi olan yerdə əcəb sən
Darıxmırsan, inandım ha buna mən...

Darıxmırıq. Çünki burda hərəmiş
Bir peşəyə, bir sənətə sahibik.
Qəlbimizdə sıxıntıdan yoxdur iz,
Tükənməyən bir qüvvətə sahibik.

Sümüyümüz işdə, gücdə bərkimiş,
Bəhrə verən bir zəhmətə sahibik.
SSRİ-nin hər guşəsi vətəndir,
Ana yurda məhəbbətə sahibik.

Səhər çağı qızarıanda üfüqlər,
Yelkən kimi ağarıanda göy üzü,

Moskvadan veriləndə son xəbər
Gəlib evdə taparsanmı sən bizi?!

Ensiz, qısa cığırqlarla o saat
Yetişirik daş döşənmiş küçəyə.
(Zərrə qədər olmayırıq narahat,
Kədərlənib gətirmirik ürəyə
Ki, rayonda bir dənədir küçəmiz.
Uzun sürməz, çoxaldırıq onu biz!)
Mingəçevir dünən nəydi, bu gün nə.
Nəzər yetir Daşkəsənin hüsnünə!
Oralarda şəhər tikən bizik, biz,
Bina quran, küçə çəkən bizik, biz!

İndi isə bu küçəylə hamımız,
Biz keçirik dayanmadan, sür`ətlə,
Cavan-qoca, kişi-qadın, oğlan-qız
Salamlayır bir-birini hörmətlə.

Birimizi gözətləyir gen düzlər,
Çatan kimi şumlayırıq torpağı.
Çalışırıq götürməkçün bol bəhər,
Sağlıq olsa, təzə ildə, yaz çağı.

Birimizi alma bağı bayaqdan
İntizarla gözətləyir səbrsiz,
Ağacların diblərini bu zaman
Belləyirik, sulayırıq tamam biz.

Birimizə dəyirmandır müntəzir,
Arxı açır, işlədirik tez onu.
Kolxozçular, qulluqçular birbəbir
Alıb gedir kisə-kisə ununu.

Birimizin qollarına güc gəlir,
Bir ölçüdə daş yonuruq çaqqaçaq.
Təzə bina sür`ət ilə yüksəlir,
Möhkəm, hamar divarları ağappaq.

Birimizsə dəmirçidir, nəzər sal,
Körük basır, çəki vurur zindana.
Körük basır, çəki vurur dalbadal
Həyat verir ömrü keçmiş kotana.

Birimizsə aqronomdur, deyir ki:
– Pambıq əkək, bu torpağı sınayaq.
Böyük-böyük arzularla ürəyi
Çırpındıqca çox qalmışdır o, oyaq.
Uzun payız gecələri sübhəcən
Dalmış dərin düşüncəyə o, bəzən.

Bax, o gedən mühəndisdir, rayonda
Keçəcəkdir arzuları həyata.
Zəhmət eşqi, qurmaq eşqi var onda,
O buraya gələn gündən can atır
Bu dağlarda təzə şəhər yarada.

O birisə nəzakətli bir həkim,
Hörməti var böyük-küçük yanında.
Onu burda kim tanımır, deyir, kim?
Həyat eşqi axır daim qanında.

Od qoyaraq hər azarın kökünə,
Vaxtsız gələn ölümlərə “dön” deyir.
Neçəsini qaytararaq ağ günə
Qəbristanın yollarından döndərir.

Bu küçədən müəllim də keçir, bax,
O, məktəbə keçib gedir sevincək.
Siniflərdə gülər üzlü hər uşaq,
Salamlayır müəllimi balatək.

Hamımızın sirdaşdır müəllim,
Məktəbə bax, elm ocağı buradır.
Ömrümüzə bir çıraqdır hər elm,
Partiyanın qüdrətilə xalqımız
Kommunizmi qüdrətilə yaradır.

Çox milyonlu xalqımızla yanaşı
Can atırıq istiqbala anbaan.
Aramızda yoxdur xain, yad, naşı,
Dolanırıq həm gözəl, həm mehriban.

Hərdən baxıb Savalanın başına
Köks ötürüb düşünürük o yanı;
Orda qopan naləyə, göz yaşına
Kəndimizin coşur kini, tufanı.

Görcək orda rəzaləti, zülməti
Bu diyara bağlanırıq daha sıx.
Al bayraqlı əsrimizin vüs`əti
Ömrümüzə verir bəzək, yaraşlıq.

Əziz dostum! Bil ki, burda hərəməz
Bir peşəyə, bir sənətə sahibik.
Ruhumuzda ətalətdən yoxdur iz,
Tükənməyən bir qüvvətə sahibik.
SSRİ-nin hər guşəsi vətəndir,
Ana yurda məhəbbətə sahibik.

1950

İLK İMTAHAN

O, hamıdan tez oyandı bu səhər,
Pəncə üstə çıxdı evdən eyvana.
Sübhün mehi toxunduqca çiçəklər
Ətir saçır, ruh verirdi insana.

O seyr etdi: hələ sonsuz göy üzü
Nə narıncı, nə al rəngə çalırdı.
Tək qaş kimi üfüqdə dan ulduzu
Dövrəsinə zərif şafəq salırdı.

Pıçıltıyla belə dedi astaca:
– Açıl, səhər, çəkil, toran, tez çəkil!
Bir qızdır, bu onki yaşlı balaca,
İlk imtahan verəcəkdir o bu il.

O dörd ildə “4” almamış bircə yol,
Çəkinməmiş bir sualdan, sorğudan.
Hər vaxt tərif eşitmişdir o, bol-bol,
Eləsə, bəs nədir onu qorxudan?..

Yavaş-yavaş işıqlaşır... Göy gülür,
Sübhün özgə şe`riyyəti, hüsnü var.
Dan yerinə neçə bayraq düzülür
Qıpqırmızı qızardıqca buludlar.

Bir az sonra başlanacaq imtahan –
Qalxmaq üçün bir pillə də yüksəyə –
O ilk dəfə keçəcəkdir sınaqdan,
Bu anlarda nələr gəlməz ürəyə?..

Vaxt çatınca qız tələsir məktəbə,
İpək, qızıl qalstuk yəllənir.
Get, ay bala, yetişəsən mətləbə, –
Deyə nənə arxasınca dillənir.

1951

MƏN DEDİM Kİ...

Mən dedim ki, al! Hədiyyə bəxş edim sənə
Eşqin ilə səhər-axşam yanan qəlbimi.
Sən utandın, bir qızartı gəldi çöhrənə,
Sonra məni tərək elədin bir xəyal kimi.

Mən dedim ki, gəl dost olaq, bu gündən bəri
Gəl and içək bu dostluğa, bu sədaqətə.
Sənsə cavab verməyərək susdun, ey pəri,
Ürəyimdə baş qaldıran bu məhəbbətə.

Mən dedim ki, ceyran olub qaçma dağlara,
Ox götürüb nişan alan ovçu deyiləm.
Məndən küsüb ağ günümü eyləmə qara
Dost-dostuna bəxş elərmə söylə bunca qəm?

Mən dedim ki, başındakı bəyaz kəlağay,
Çox yaraşır camalına, mehriban ay qız!
Elə bil ki, buludlardan gülümsəyir Ay,
Kəlağaylı gəzib dolan hər zaman, ay qız!

Mən dedim ki, gəl sənənlə verib əl-ələ
Seyrə çıxacaq bu yerləri ilk bahar çağı,
Sən "yox" dedin, bircə kəlmə gələrək dilə,
Viran oldu könlümdəki eşqin növrəği.

Mən dedim ki, söylə görüm, a ceyransayaq,
Bəlkə eşqin şərbətini çoxdan içmisən?
Gecikmişəm, günahkardır gec gələn qonaq,
Lakin yenə “yox” söylədin bircə kəlmə sən.

Mən dedim ki, etibara etibarım var,
Aç qəlbini, söylə mənə, düzilqarlı qız!
Qoy toy olsun məhləmizdə, builki bahar,
Sən ey çoxdan axtardığım, etibarlı qız!

1948

ÜRƏYİM MƏŞ`ƏLDİR

Gecə zülmət, gecə sakit, gəzirəm hər yanı mən,
Həm dəniz sahilini, həm dağı, həm ormanı mən.
Gecə məndən soruşur: "Söyləsənə sirrini bir,
Qatı zülmətdə gəzərkən sənə kim şölə verir.
Ki, rahat seyr eləyirsən yolunu çəşməyaraq?"
Bil, vücudumda ürək adlı böyük məş`əl var.
O nə gündüz, nə qaranlıqla hesablaşmayaraq
Daima taleyimin yollarına şölə saçar.

1945

ŞƏLALƏ

Bahar fəslı seyrə daldım mən o çağlar şəlaləni,
 Gəl, ey könül, tamaşaya sən o çağlar şəlaləni.
 Töküldükcə sıldırımıdan qayaları yuyur keçir,
 Dərin-dərin dərələri burğu kimi oyur keçir.
 Baxdım-baxdım şəlalənin bu əsrarlı qüdrətinə,
 Heyran qaldım təbiətin sual dolu hikmətinə.
 Xəbər aldım mən bu zaman, dedim: – Güclü şəlalə, sən
 Gül fəslində neçin belə hayqıraraq köpürürsən?
 – Sərt şaxtalı bir qış idi, damarlarda qan donurdu.
 Göydə quşlar buz olurdu, bədənlərdə can donurdu
 Şaxta kəsir qılınc kimi, qızarırdı ağ bənizlər,
 Bil, donurdu hər dalğası dağlar kimi gen dənizlər.
 O şaxtanın zərbəsindən od keçirdi sobalarda,
 Heç belə qış görməmişdi yaşı ötmüş babalar da.
 Şəlalədir mənim adım, donmamışdım heç bir zaman,
 Lakin dözə bilməyərək donub durdum bu şaxtadan.
 Ah! Həmin qış... həmin fəsil... qayalardan asıldım mən,
 Buz bağladı təmiz qəlbim, mən nə axdım, nə çağladım,
 Buludların arasından görünəndə Günəş bəzən,
 Damla-damla sızıldıyıb, həzin-həzin çox ağladım.
 İndi fəslı-bahar gəlib, guruhurla daşıram mən,
 Salamlayıb al günəşi dərələrdən aşırım mən!

1945

BƏNÖVŞƏ

Şair Adil Babayeva

Səhər kol dibində gözüm sataşdı,
Qərib-qərib duran bir bənövşəyə.
Dərdim təzələnib başımdan aşdı,
Dedim: boynu bükük yarandın niyə?

Dedim: zərif çiçək, ey incə xilqət!
Neçin məhzun doğmuş səni təbiət.
O çəkdiyin kədər, o acı möhnət,
Etdimi könlünü yara, bənövşə?

Yaşıl yarpağını dolu vurdumu?
İncə saplağını namərd qırdımı?
Tikanlar qanını müdam sordumu?
Söylə, qul oldunmu xara, bənövşə?

Heç səni görmədim bağçada-bağda,
Yaşarsan şenlikdən xeyli uzaqda.
De, neçin bitirsən tənha bucaqda?
Gəl, bəzək ver çəmənizara, bənövşə!

Vətənin deyildir bəlkə bu diyar,
Aç mənə dərdini, qəlbim tez duyur.
De, bükmüş boynunu bəlkə intizar?
Göz dikmişən söylə hara, bənövşə?

Mən də sənin kimi xoş gün görmədim,
Bəxtəvər olmadım, dövran sürmədim.
Arzumun barını bir an dərmədim,
Baxtım yazdılar “qara”, bənövşə?

Atam can tapşırdı qürbət diyarda,
Harda dəfn etdilər bəs onu, harda?
“Oğul!” söylədimi qalanda darda?
Yandımı ürəyi nara, bənövşə?

Bəli, qərrib yerdə ölmək yamandır,
Heç kəsə gəlməsin bu dərd, amandır.
Ata məzarını xeyli zamandır
Arayıram, sən də ara, bənövşə!

1946

OLSUN

1946-cı il idi. V. İ. Lenin adına Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun II kursunda oxuyurdum. 20 yaşım vardı. Mətbuatda bir neçə şe`rim çıxdığına görə tələbə yoldaşlarım, bəzi müəllimlərim mənə “şair” deyirdilər. Günlərin bir günü tənəffüsdə Əhməd Qəribov adlı aspirant (o indi də APİ-nin müəllimidir) – şair, – deyə məni səslədi. – Bura gəl, sənə Səməd Vurğunun heç yerdə çap olunmamış bir şe`rini oxuyacağam. Sakit bir yerə çəkildik. Əhməd Səməd Vurğunun əruz vəznində yazılmış “Olsun” rəfidli həzin, mükəddər şe`rini mənə əzbər dedi. Ondan xahiş elədim aram-aram bir də oxudu, şe`ri kağıza köçürdüm. Elə həmin günün axşamı o şe`rin məni sehrləyən qüvvətli tə`siri altında eyni rədifli şe`rimi yazdım. Səməd Vurğunun

“Əgər səndən dönərisəm nəsimim ahu-zar olsun,
Baharım qar tökən qıştək açılmaz bir diyar olsun”...

beytini dırnaq arasına alıb öz misralarımı ona yaraşdırdım. Xeyli sonra – əllinci illərdə bir dəfə fürsət tapıb “Olsun” rədifli bənzətmə – şe`rimi böyük şairə oxudum. O, diqqətlə, fikirli qulaq asıb dedi: “Aya, bakılı balası, sən məndən qəmgin yazmısan, təxəllüsünü də qoymusan “Nikbin”¹. Sənin nəyin nikbin oldu?

“Əgər səndən dönərisəm nəsimim ahu-zar olsun,
Baharım qar tökən qıştək açılmaz bir diyar olsun”.
Cavan canım susuz bir qönçətək solsun da, xar olsun,
Libasım ağ kəfən, yurdum-yuvam sakit məzar olsun!

¹ Şair Qabil bir müddət “Qabil Nikbin” təxəllüsü ilə yazıb. Səməd Vurğunun bu sözündən sonra “Nikbin” təxəllüsündən imtina edib.

Xəzan gəldi, saralmış güllər üstə qan qus, ey bülbül!
 Çax ey şimşək, qop ey tufan, öt ey bayquş, sus ey bülbül,
 Fərağın zindanında məntək oldun məhbus, ey bülbül,
 Gün olsun ki, üzün gülsün, çəmənlər laləzar olsun!

Mənim sə fəsl-i-gülzarım yetişməz, bülbülüm, bir də,
 Açılmaz qəlbi-naşadım, üzüm gülməz bu yerlərdə.
 Riza qılmam ki, əğyarım da düşsün mən düşən dərdə
 Nə qopsun sinəsindən ah, nə cismində şərər olsun.

Günəşsiz, Aysız, ulduzsuz qaralmış asimanam mən,
 Ömür-gün görməmiş pirəm, deməm kim, növcavanam mən.
 Barışmam, küsmüşəm birdəfəlik bu mülki-ələmdən,
 Əgər dönsəm sözümdən, qoy mənə hər ləhzə ar olsun!

Məhəbbət! Eşq sövdası, nəsim olmadın sən, ah!
 Xəyalım, istəyim, arzum sərəsər oldu bir dustaq,
 Cahana gəldiyim gündən gözəl gün görmədim, eyvah!..
 Həmişə ahu-nələmdən könüllər dağidar olsun.

Vəfasız çıxdı ələmtək, mənə ol mehriban, getdi,
 Onunla gəncliyim getdi, ömür getdi, zaman getdi.
 Kimi innən belə gözlərisən, dur, karivan getdi,
 Qalan qalsın, işin yoxdur, qoy onlar bəxtiyar olsun!

Sağ ol, ey bivəfa dünya, sağ ol, bimehr dildarım,
 Yan ey könlüm ki, son dəfə işıqlansın şəbi-tarım.
 Yaz, ey Qabil, könüllər dağlayan bu məhzun əş`arım
 Mənim nəşad ruhumdan uğursuz yadigar olsun.

1946

GECƏ KEÇİR

(“Gənclik xatirələri”ndən)

Gecə keçir, kənd uyuyur şirin rüyada,
Yağış yağır, sel uçurur bəndi-bərəni.
Mənsə hələ yatmamışam, salıram yada
Bir Bakını, bir dostları, bir də ki, səni.

Gecə keçir, masam üstə şölə çəkir şam,
Yanır səni xatırlayan ürəyim kimi.
Göz önümdən çəkilməyən əksin hər axşam
Sevindirir, qəmləndirir mənim qəlbimi.

Gecə keçir, mən yazıram ürək sözümlü,
Qarşımdakı bir parçacıq bəyaz kağıza,
Bu şe`rlə təskin edib özüm-özümü
Göndərirəm ürəyimi ovlayan qıza.

Gecə keçir, düşündürür məni bayaqdan
Həsrətinlə çırpındığım vüsəl dəmləri,
Qulağıma doğma bir səs gəlir uzaqdan,
O səs mənə söyləyir ki, unut qəmləri.

Gecə keçir, min fikirdə, min xəyaldayam,
Gözlərimin qarşısına gəlirsən, ey yar!
Sənin munis xəyalınla həsbi-haldayam,
Bir-birini qova-qova ötür saatlar.

Gecə keçir, dan sökülür, gülür asiman,
Qonur açıq pəncərəmə əlvan şəfəqlər.
Öz-özümə söyləyirəm: sevimli canan,
Eşqimizə nur saçaydı həmişə səhər!

1948

HƏYAT EŞQİ

Sən ey bağı-başı yaralı ceyran!
Dilə gəl, dərdini aç, söylə mənə.
Sənin ürəyinin məlalı, ceyran,
Mənim də qəlbimi etdi viranə.

Bir qansız ovçunun zəhərli oxu
Sinəndə lalələr bitirdi getdi...
Gəl qoyum başını dizimə, ahu,
Sızılıtn ruhumu pərişan etdi.

Vaxtsız ölümlərə əzəldən bəri
Yanmışam bir zərif pərvanə kimi.
Hər sönən canlının axan gözləri
İti xəncər olub yarmış qəlbimi.

Qoy mənim göz yaşım, isti göz yaşım
Qarışsın, ceyranım, sənin qanına.
Əyilsin köksünə əyilməz başım,
Əlvida söyləsin mehribanına.

Həm də, gözəl ahu, sən bəxtiyarsan,
Çünki iniltini duyan var sənin.
Nə ola, mən də bir can verən zaman
Bir duyan olaydı ahımı mənim.

Ey dost! Nə şirindir dünyada həyat!
Bir ceyran ölmü də yandırır məni.
İstərdim hər zaman qoca kainat
Yaşatsın qoynunda həyat sevəni!

VƏTƏN

Mən gözümlü bu torpaqda açmışam,
 Mənim dilim bu torpaqda söz tutub,
 İməkləmiş, yerimişəm, qaçmışam –
 Dizlərimi qanadanda daş-kəsək
 İlk yaram da bu torpaqda köz tutub.
 Tarixində adım-sanım yox onun,
 Hardan olsun, neynəmişəm axı mən?
 Ancaq Vətən mənim kimi çoxunun
 Zəhmətini çox çəkmişdir əzəldən.
 Əllərimdən tuta-tuta aparmış,
 Məni həyat yollarına çıxarmış.
 Bu yerdədir rişələrim, köklərim –
 Ulu babam bu torpaqda uyuyur.
 Vətən – mənim al şəfəqli səhərim,
 Onsuz günəş gözlərimdə soyuyur.
 Vətənsizin nə Günəşi, nə Ayı?..
 Vətən yoxsa – hər şey hədə, havayı.
 Qarış-qarış dolansam da cahanı,
 Gözəlsə də yad ellərə səyahət,
 Heyran-heyran seyr etsəm də hər yanı,
 Səyahətim burda bitər, nəhayət.
 Ağuşuna çəkər məni torpağım,
 Harda olsam, harda gəzib dolansam
 Burda tapar əks-səda sorağım.
 Bir-birindən hər şey qopar, ayrılar –
 Ayrılmayan bəs nə var?
 Mən,
 Vətən!

1963

ETİBAR

İnsan dözən olur, yaxşı demişlər,
İstiyə, soyuğa, borana, qara.
Sıxsı da qəlbini acı bir kədər
Tab edər səbrlə izzetlərə.

Ümidlə, inamla yaşayır insan,
Ona təsəllidir böyük diləklər.
Çünki gələcəyə könül bağlayan
Bilir, qaranlığı boğacaq səhər.

Düşünüb illərlə ağ saçlı loğman
Tapa bilməsə də bir dərddə dərman,
Yenə arzusundan üzümz əlini,
Unutmaz bir anlıq pak əməlini.

Dünyada çıxsı da əlindən hər şey,
Xoş gün də, rəfiq də, sevimli yar da...
Dostum! Taleyindən eyləmə giley
Əzizim! Qalması gözün onlarda.

Əgər sənın qəlbın safsa sulartək,
Nə riya bilirsən, nə də xəyanət.
Yenə də üzünə bəxtin güləcək
Hamı eyləyəcək sənınlə ülfət.

Lakin bir neməti itirsən, ey dost!
Səndən üz çevirib gedəcək hər kəs.
Etibar – sən yaxşı bilirsən, ey dost!
Onsuz ömr eyləmək əbəsdır, əbəs.

Əgər etibarın getsə əlindən,
Bir daha gözləmə kimsədən nicat.
Onsuz sevməz səni nə dost, nə vətən,
Nə gülməz üzünə gələcək həyat.

1946

BÜLBÜL

Bülbül! Zimistana düşmüşənmə sən?
Nitqin lal olubdur, səsin gəlməyir.
Söylə məlul-məlul baxırsan nədən,
Cəh-cəhin göylərə heç yüksəlməyir?

Söylə itirdinmi sən də yarını
Gözün yollardamı, intizarmısan?
Hər zaman anaraq vəfadarını
Sən də mənim kimi ağlayarmısan?

Bilirəm, gülündən aralanmısan.
Ürəyin vərəmli, bağrın qan olmuş.
Hicran alovuna sən də yanmısan
Çöhrən qəmli olmuş, pərişan olmuş,
Bəxtinin ulduzu keçəndən bəri
Bəs söylə kim sənə pasiban olmuş?
Bahar əyyamını gözləyəndə sən
Bülbülüm, kim sənə bir mehman olmuş?

Qönçələr yetişib gül açanatak
Kim sənə vəfalı bir canan olmuş?
Bülbülüm, ətirli çiçəklər kimi
Kim sənənin ruhunu oxşayan olmuş?!

Qəm yemə, yenə də bahar gələcək,
Saçacaq ətrini bağda qızılgül.
Dərdin dağılacaq, üzün güləcək
Cəh-cəh vuracaqsan, a şeyda bülbül!

Mənimsə sevgilim xeyli zamandır
Düşmənlə çarpışır odlar içində
Bülbül! O gül deyil, igid oğlandır;
Qızıl güllələrin keşməkeşində,
Bəlkə sinəsindən almışdır yara?
Bəlkə gömülmüşdür nəm torpaqlara.
Bəlkə də ölməyib qayıdacaqdır
İlk bahar çağında bizim diyara?!

Bülbül! Sevindirir səni ilk bahar,
Sənin şad olmağa bir zamanın var.

Mənimsə vüsalım, xoş gələcəyim
Sualdır, a gözüm! Sualdır hələ.
Yarım dönəcəkmə, de, kim bilir, kim,
O hicran adlanan dəmir çəngələ
Əlvida deyərək güləcəyəmmi
Ya gözümdə həsrət oləcəyəmmi?

Hər səhər süzərək dilsiz yolları
Duyub düşünürəm vəfalı yarı.

Görəsən bir zaman şadlanaraq sən
Baxanda gülünün xoş camalına,
Mən də sənə kimi gülərək həmə,ən,
Yetişəcəyəmmi yar vüsalına?!

1944

XATİRƏ

Bakının yanında bir qəsəbə var,
Orda yaşamışam uşaqlıqda mən.
Ordakı yamyaşıl bağlar, bağçalar
Mənimçün nə qədər əzizdir bilsən.

Ordan dəmir yolu uzanıb gedir,
Gedir üfüqlərin dərinliyinə.
O yollar min yeri dolanıb gedir,
Min yerdə qıvrılır, açılır yenə.

Uzaqdan tövşüyüb gələn qatarlar
Həmin qəsəbənin yanından keçir.
Bu yerə baxan da, baxmayan da var,
Mənim sə gözümdən hər zaman keçir.

Qaçır yol boyunca yel sür`ətiylə
Təpələr, yamaclar, ağaclar geri.
Sayıram gizlicə bir həsrət ilə
Tez-tez gözdən itən boz dirəkləri.

Dünyada hamıdan xoşbəxt sanardım
Mənə əl eyləyən sərnişinləri,
Çıxıb yol üstündə çox dayanardım
Könlüm bu duyğuyla vurandan bəri.

Son qırmızı işıq, qırmızı fanar
Dolaylar dalında itincə gözdən
Baxardım, gözümə dolardı yaşlar;
Neçin də gizlədim mən bunu sizdən?!

Deyərdim: görəsən gün olacaqmı –
Yaşıl vaqonlara minəcəyəmmi?
Yollar uzandıqca yol yoldaşım
Sevinclə danışıb güləcəyəmmi?

Açıq pəncərədən mənim də əlim
Yerdə duranlara uzanacaqmı?
Üzümə-gözümə tökülən telim
Qatarın yeliylə daranacaqmı?

Böyüdüm, calandı illər-illərə,
Daha dayanmadım yol üstündə mən.
Təkərlər üstündə azı min kərə
Belədən-beləyə keçdim bu yerdən.

İldırım sür`ətli qatarlarda mən
Ana yurdumuzu gəzdim, dolandım.
Ancaq dongələrdə gözümdən itən
Qırmızı fanarı həsrətlə andım.

Hansı gecəninə qaranlığında
Onun al şəfəqi əridi getdi.
Mənim əlçatmayan uşaqlığımla
O birgə yox oldu, o birgə itdi.

1956

HARA GEDİRSİNİZ?..

Siz ZİM-də gedirsiniz: gözəl, rahat bir maşın.
Siz ZİM-də gedirsiniz: sən və həyat yoldaşın.
Bayırda iti şaxta doğrayır adamları,
Qarşısındakı şüşəyə çırpılır yerin qarı,
Yol boyunca tutulur gözünüzün qabağı,
Seçə bilməyirsiniz bir addımdan uzağı.
Təkrərlərin önünə çıxdıqca çala-çuxur
Sizi ərköyün kimi maşın hey atır-tutur..
Biz piyada gəlirik bu qarlı yolu ancaq,
Siz ZİM-də gedirsiniz yeriniz isti, yumşaq,
Biriniz sağa baxır, biriniz isə sola,
Biz piyada gəlirik budur girib qol-qola.
Birbaşa üzümüzə sovurur qarı külək..
Biz hər şeyi görürük yenə ovuc içitək.
Qızır yanaqlarımız isti nəfəsimizdən,
Eşqimiz qüvvət alır gənclik həvəsimizdən.
Sakit gedə bilmirik bir dəqiqə, bir saat,
Yolumuzun canını alır min cür zarafat.
Qəlbinizdə ZİM idi sizin ən böyük dilək,
Məhəbbətdən, həyatdan daha bezdiniz demək.
Maşının bir küncünə çəkilərək hərəniz.
Elə isə bəs hara, hara gedirsiniz siz?..

1956

SƏN GEDİRSƏN

(Gənclik xatirələrindən)

Kiçildikcə pəncərədən
 Yellətdiyin ağ yaylığın,
 Ürəyimə bir sönməyən
 Alov salır ayrılığın.
 Semaforun göy işığı
 Qan rənginə boyanarkən,
 Qatarın son vaqonu da
 Bircə anda itir gözdən.
 Sən kim idin? Neçin gəldin,
 Neçin getdin xəyal kimi?
 Gəlmişdinsə neçin getdin
 Kövrəldərək ürəyimi?
 Eh, mən nələr soruşuram,
 Deyilsən ki, sən özgəsi.
 Ey könlümün unudulmaz,
 Etibarlı rəfiqəsi!
 Hansı sevda, hansı duyğu
 Yaxın etdi söylə, bizi?
 Hansı tellə biz bağladıq
 Bir-birinə qəlbimizi?
 İzdihamlı şəhərlərdən
 Uzaq, sakit bir diyarda,
 Yarpaqların yavaş-yavaş
 Saraldığı son baharda,
 İl uzununu dumanların
 Arasında itib-batan,
 Zirvələri asimanın
 Qübbəsinə gedib çatan,

Nəğıllarda eşitdiyim
Qorxunc dağlar qucağında,
Kırəmidli bir məktəbdə
Balaca elm ocağında
Biz ilk dəfə görüşmüşük
Çalınanda birinci zəng.
Xatirimdən silinməmiş:
Hər naxışı, gülü rəng-rəng
Əlvan paltar geyinmişdin,
Başında ağ kəlağayı.
Dərs başladı, bircə anda
Sən açaraq kəlağayı,
Alıb sinif jurnalını
Tez başladın öz işinə.
Şagirdlərin bir ağızdan
Salam verdi gəlişinə.
Gülər üzün, şirin dilin
Qırx ürəyə verdi fərəh,
Nə soruşdun, şən uşaqlar
Bülbül kimi vurdu cəh-cəh.
Birinci dərs sona çatdı.
Sən də, mən də çıxdıq çölə.
Xəbər aldın gülə-gülə:
– Müəllimmi gəlmişsiniz siz də bura?
Dedim: – Bəli!
Biz beləcə yaxınlaşdıq,
Keçdi günlər, ötdü aylar.
Şaxta vurdu, buz bağladı
Dərələrdən axan çaylar.
Qarlı yolda ilk ləpiri
Birgə saldıq səhər çağı,
Lakin, ey dost, tez pozuldu
Bu ülfətin xoş növrəği.

Mən ayrıldım o yerlərdən
 Kiçik çillə çıxan gündə,
 Boran yoldan keçənləri
 Çaşdıraraq yıxan gündə.
 Təkərləri zəncirlənmiş
 Maşınımız tərpənərkən,
 Arxamızca hıçqıraraq
 İsti-isti ağladın sən.
 İntizarın neştər kimi
 Ürəyimi dəldi keçdi,
 Günlər, aylar bir-birindən
 Sür`ət ilə gəldi keçdi.
 Bahar gəldi, nəş`ə gəldi,
 Həyat gəldi, gənclik gəldi,
 Ayağına xına vurmuş
 Dağlar qızı kəklik gəldi.
 Körpə quşlar qonan zaman
 Ağacların göy dalına,
 Sən Bakıya qonaq gəldin,
 Mən yetişdim vüsalına.
 Aldı bizi ağuşuna
 Əziz Bakı, böyük şəhər,
 Tramvaylar şimşək kimi
 Ötüb keçən gen küçələr.
 Bu mehriban, gözəl şəhər
 Sənə xeyli xoş gəlirdi,
 Nəzərində Odlar yurdu
 Bir də, bir də yüksəlirdi.
 Yadımdadır, pis keçmədi
 Bizim Bakı günlərimiz,
 Bəzən yaşıl bağçalarda
 Kölgəlikdə əyləşib biz
 Deyib-gülüb danışardıq.

Söhbətimiz xoş keçirdi,
Sən də, mən də unudardıq
Hicran adlı ağır dərdi.
Bəzən Bakı küləkləri
Bizə meydan oxuyardı,
Heç şikayət eyləməzdik,
Onun da ləzzəti vardı.
Bəzən bizi isladardı
Naqəfildən yağan yağış,
Bir az sonra, gün çıxantək
Yenə hər şey quruyarmış.
Sən gəldin ki, təhsilini
Tamamlayıb dubarədən,
Kirəmidli məktəbinə
Qayıdasan yenə də sən.
Qayıdasan yenə ora –
O yerə ki, dağ yelləri
Səhər sübhədən əsə-əsə
Hey titrədər çiçəkləri.
Qayıdasan yenə ora –
O yerə ki, şimşək çaxar,
Qorxunc dibsiz dərələrdən
Qijiltıyla sellər axar.
Qayıdasan yenə ora –
O yerə ki, göyü şəffaf,
Çeşməsinin, bulağının
Qəlbin kimi suları saf.
Get, əziz dost, get, boş qalıb
İşıqlı dərs otaqları.
Yollarına göz dikibdir,
Bəxtəvər kənd uşaqları.

1949

SƏFALI ŞƏHƏR

(Quba haqqında nəğmə)

Bahar çağı əlvan olur çölün, çəmənini;
Başı qarlı dağlarından duman yüksəlir.
Hər yanına ətir saçır gülün-gülşənin
Bağlarından şən quşların sədası gəlir.
Öpür səni Şah dağından əsən küləklər,
Ey könlümə qanad verən səfali şəhər!

Gecə-gündüz bir ahənglə çalır laylanı
Zəmilərə həyat verən Qudyal suları,
İşlədərək üstündəki stansiyanı,
Öz nurilə heyran qoyur ağ ulduzları.
Parlaq İliç lampasıyla küçələr, evlər
Başdan-başa işıqlanır, səfali şəhər!

Gör nə qəşəng rəvnəq verib təbiət sənə!
Havan sərin, suyun sərin, yaylağın sərin.
İlk görüşdən mən bəslədim məhəbbət sənə,
Bir rəssamın lövhəsidir iydəliklərin.
Sənin belə görkəmindən duyan ürəklər
Fərəhlənir, ilham alır, səfali şəhər!

Almaların hədiyyədir vətən mülkünə,
Qoy onları becərənlər daim var olsun.
Bu varınla fəxr eləmək layıqdır sənə,
Oğlun-qızın daha xoşbəxt, bəxtiyar olsun!
Göylərində açıldıqca hər aydın səhər
Yenə yüksəl, yenə boy at, səfali şəhər!

1950

BEŞİYİMDİR – MƏZARIMDIR O MƏNİM

Doğma anam – diyarımdır o mənim.
Səadətim, baharımdır o mənim.
Xəzan görməz gülzarımdır o mənim.
İlk məskənim, son məskənim vətəndir.
Beşiyimdir, məzarımdır o mənim.

Qucağında boy atdığım bu yeri.
Milyon kərə dolaşmışam azı mən.
Şe`rə düzüb ən səmimi sözləri,
Eşqi ilə dindirmişəm, a dostlar,
Sinəmdəki telli, sədəf sazı mən.

Mən hər dəfə onu seyrə dalanda
Məhəbbətim soyumamış zərrəcə.
Dan güləndə, ya ki qaş qaralanda
Fərqi yoxdur: ya sübh çağı, ya gecə
Ona sonsuz bir maraqla baxmışam.
Fərəhimdən, qürurumdan coşaraq,
Göylərində şimşək kimi çaxmışam.

Müqəddəsdir vətənimin torpağı
Damağında şor suyu da bal dadır.
Kainatın hər bəzəyi, növrəği,
İftixarla deyirəm ki, ondadır.

Xəritəsi qızıl rəngə boyanmış
Səadətın al günəşi güləndə.
Məzlum ellər yuxusundan oyanmış
“Avrora”dan top səsləri gələndə.
Kommunizmin müjdəsidir vətənim,
Böyük Sovet ölkəsidir vətənim.

1951

BƏS NEYLƏYİM, NEYLƏYİM?

Kəndimizdə qəşəng qız
Birdir, ikidir məgər?
Onları gecə-gündüz
Dəng eləyir elçilər.

Eləsi yoxdur ancaq
Bəyəndiyimdən gözəl.
Gözəl qız çoxdur, ancaq,
Gözaltımdır ən gözəl.

Heyranam göz-qaşına,
Alışırım, yanırım.
Evlərinin başına
Hər axşam dolanıram.

Qarşıma çıxmayanda
Könlümü bürüyür qəm.
Üz-üzə gələn anda
Özümü itirirəm.

Şeytan-şeytan gülərək
O keçir aram-aram.
Yəqin deyir: mənimtək
Varmı utancaq adam?

Üyəimdən keçəni
Necə açım söyləyim?
Başa salın bir məni
Bəs neyləyim, neyləyim?

O QIZ MƏNDƏN UZAQDIR

Onda ki, deyirdim sənsiz soluram
 Susuz, bağibansız bağça-bağ kimi.
 Kimsəsiz oluram, qərib oluram
 Obaları köçmüş bir yaylaq kimi.
 Sən məni duymurdun zərrə qədər də,
 Qəlbim əriyirdi qəmdə-kədərdə.

Arzumun zirvəsi səni sanırdım,
 Yoxdu taleyimdən özgə istəyim.
 "Xoşbəxtlik" deyəndə səni anırdım;
 Gülərmi – deyirdim – sənsiz ürəyim?
 Əfsus, iztirabım sənə yad idi,
 Möhnətim, əzabım sənə yad idi.

Keçdi o zamandan on il, on bir il,
 Saç qara qalsa da, mən yaşa doldum.
 Çıxdın xatirimdən, bu gizli deyil.
 Həyatda həm qəmgin, həm də şad oldum.
 Çatdım neçə-neçə arzu-kama mən,
 Əlçatmaz zirvətək qaldın fəqət sən.

Budur, görüşürük səninlə yenə,
 Can alan nazından qalmamış əsər.
 Nə qədər mehriban olmusan mənə,
 Yadından çıxıbmi o işgəncələr?
 Mən həmin adamam, həmin, əzizim!
 Səni eyləyirəm əmin, əzizim!

Ruhumu oxşamır, açıq deyim qoy,
Peşman baxışların, gecikmiş nazın.
Camaat dağılıb, qurtarıbdır toy,
Nə mənası vardır qavalın-sazın!
Yox, yox, sərki deyil söylədiklərim,
İnan ki, alışır, yanır ciyərim.

Əlim saçlarında gəzsə də bəzən,
Köhnə xatirəylə o gəzir ancaq.
Oduna yandığım deyilsən ki, sən
O qız yenə məndən uzaqdır, uzaq.
Uzaq zirvələrdə qalan qar kimi,
Uzaqdır əlçatmaz ulduzlar kimi.

1958

STALİNQRAD ŞEİRLƏRİ

ÜRƏK SÖZÜM

Ey şe`rimin qəhrəmanı, qəhrəman şəhər!
Səndən ötrü öz canından keçəndə ellər,
Hüzurunda xəcalətli qaldım o illər;
Silah mənə yaraşmadı, mən uşaq oldum.

Ana yurdum hər yerindən qovub düməni,
Əvvəlkindən daha gözəl quranda səni.
Uzun-uzun yollar səndən ayırdı məni,
Daş-kəsəkli qucağından mən uzaq oldum.

Tarixinə yazılmadı heç bir xidmətim,
Xoş gününü görmək oldu bu gün qismətim.
Ancaq, ancaq beş-on şe`rə çatdı qüvvətim,
Bundan sonra bəlkə bir az üzü ağ oldum.

SAHİL İŞIQLARI

Yavaş-yavaş körpüyə yaxınlaşır gəmimiz
Volqanın sinəsini ikiyə yara-yara.
Gəyərtəyə çıxaraq böyük bir sevinclə biz,
Baxırıq sahil boyu sayrışan işıqlara.

Başımızın üstündə hələ ulduzlar yanır,
Göy üzündə sübhdən hələ yoxdur bir əsər.
Gözümüzün önündə, lakin aydın canlanır
Sahil işıqlarilə işıqlanmış bir şəhər.

Ayrılrıq gəmidən səbrimiz daşa-daşa,
Axışırıq sahilə qəlbimizdə həyəcan.
İşıqlardan az qalır, gözlərimiz qamaşa,
– Salam, Stalinqrad! – deyirik bir ağızdan.

Deyirik: işıqlardan özünə bəzək vurub,
Şəfəqli bir don geyib, günəş kimi yanırısan,
Bizim ana Volqanın keşiyini çəkərək
Sən onun sahilində vüqarla dayanırısan.

İşıqlar çay boyunca düzölmüş qatar-qatar,
Onlardan ayrılmayıb gözümüz bir an belə.
İnanın, hər lampada min ulduzun nuru var,
Onların şəfəqində əriyir duman belə.

Bu işıqlar fəxrımız, şöhrətimizdir bizim,
Həyat qədər mənalı böyük diləyimizdir.
Bu işıqlar əzmimiz, qüdrətimizdir bizim,
Bu bizim hərarətli, odlu ürəyimizdir.

Deyin, kimin yadından çıxmış 42-ci il,
Kim silmiş xatirindən o dəhşətli günləri?
Yox, belə bir tarixi bəşər unudan deyil;
Bundan sonra dünyanın açsa da min səhəri!

Bizim bu işıqlara qara əl uzandı,
Bu sahilə çox böyük tufan qopardı yağı.

O çox zəncir çeynədi, oda yaxıldı, yandı
Burda söndürmək üçün bircə dənə çırağı.

Ey qəhrəman şəhərin əbədi işıqları,
Günəş göydə yanantək siz daim yanarsınız!
Qanlı vuruşmalarda bir zaman səngər olmuş
Bu müzəffər sahildə, məğrur dayanarsınız.

Hələ ulduzlar yanır, hələ sökülməmiş dan,
Hələ səhər yol gəlir, qaranlıqdır asiman,
Ancaq onun həsrəti qəlbimdə salmayır iz;
Çünki səhərdən əvvəl mənə siz göstərdiniz
Ömrümdə görmədiyim bu qəhrəman şəhəri,
Ey sahil işıqları, ey sahil şəfəqləri!

SƏHƏR AÇILIR

Qaranlığın rəngi qaçır söküldükcə dan,
Gah ağarır, gah qızarır sonsuz üfüqlər.
Volqa gülür, çəkildikcə üstündən toran,
Könlüm kimi, ruhum kimi açılır səhər.

Gör, nə böyük təntənəylə günəş boylanır,
Hərərətlə salamlayır bütün cahanı.
Altında al şəfəqlərin Volqa uzanır,
Gün qalxınca bu nəhəngin isinin canı.

Görkəminə gör necə də yaraşır səhər,
Ey xalqımın iftixarı Stalinqrad!

İşıqlıdır, sevimlidir bu səhər qədər
Sənin böyük əzamətlə daşdığı ad.

Gəlmişəm ki, bir doyunca səni seyr edim,
Azı on yol, yüz yol keçim küçələrindən.
Qəhrəmanlıq şöhrətinlə kim öyünməz, kim?
Yer üzündə üzümüzü ağ eylədin sən.

Dizimizi qatlamadın düşmən önündə,
Səngər oldu başdan-başa torpağın sənin.
Aləm gördü: vətənimin qara günündə
Günəş kimi ucaldı al bayrağın sənin.

Qoy seyr edim sənin təzə cah-cələlini,
Qoy dolanım qarış-qarış hər yerini mən.
Biz ki, aydın görürdük bu istiqbalını
Fəlakətlər, qasırğalar, odlar içindən.

Səni nura qərq etdikcə açılan səhər,
Daha aydın görünürsən qızıl günəştək.
Təzə bağlar, təzə evlər, təzə məktəblər,
Dərsə gedən şən uşaqlar, qəşəngdir, qəşəng.

Mən demirəm, yalnız burda indi səhərdir;
İşığını bir paylayır günəş hər yana.
Mən demirəm – bura çox da böyük şəhərdir;
Demirəm ki, yaraşıqda tay olmaz ona.

Ancaq onu deyirəm ki, burda açılmış
Bizim ana yurdumuzun qalib səhəri.
Özü böyük olmasa da qəhrəman şəhər
Qorumuşdur neçə-neçə böyük şəhəri.

BİZ İNANIRDIQ Kİ...

Pulemyot, avtomat güllələrindən
Biçilib töküldü neçə bağça-bağ.
Ancaq biz inandıq burda təzədən
Yarpaq da, qönçə də, gül də açacaq.

Həmin bağçaların qoynunda yatan
Qardaş məzarına qəhrəmanların
Əklillər qoyacaq ellər bir zaman
Adından hər xalqın, hər bir diyarın.

Hər qarış az qala dönəndə külə,
Tonqaltək yananda Stalinqrad,
Biz inanırdıq ki, xalqın əlilə
Burda çağlayacaq təzədən həyat.

Biz inanırdıq ki, izi də itmiş
Küçələr hər yana uzanacaqdır.
Onlarla birlikdə quruyub getmiş
Ağaclar yenə də canlanacaqdır.

Biz inanırdıq ki, yaman olacaq
Düşmənə nifrəti ana Volqanın.
Dünyanın dilində dastan olacaq
Qələbə şöhrəti ana Volqanın.

Səngərdə uzanmış Stalinqrad
Qalib vüqarilə yenə qalxacaq.
Yenə bu torpaqda hər bir insanın
Ömrü Volqa kimi azad axacaq.

Bu şəhər uğrunda inamla vurquq
Oda da, suya da öz canımızı.
Bu yerdə təzədən inamla qurduq
Daha şən, daha xoş dövrənimizi.

Ürəkdə qalmadı arzu-kamımız,
Onlar çiçəkləndi hünərimizlə.
Həqiqətə döndü hər inamımız
Tarixə yazılmış zəfərimizlə.

QARDAŞ QƏBRİ

Qəbirlər gömüşəm bərli-bəzəkli,
Dəmir şəbəkəli hasar içində.
Qəbirlər görmüşəm yerə yapışmış,
Ayaqlar altında, yollar içində.

Bəs neçin girincə bu bağçaya mən
Birdən ayaqlarım yerə mıxlanır.
Onun qoynundakı mərmər qəbirdən,
Neçin od alaraq, ürəyim yanır?

Söylə, soyuq mərmər, ey qara mərmər!
Səndə həkk olunmuş adlar kimindir?
Deyin, yaşıl otlar, əlvan çiçəklər,
Rövnəq verdiyiniz məzar kimindir?

Qəlbində dağ boyda müqəddəs kədər
Bura kimlər gəlir illərdən bəri?

Deyin kimlər düzür məzara, kimlər,
Qara haşiyəli bu əklilləri!

Görən neçə ana göz yaşlarından
Mərmərin üstünə ləkələr salıb?
Papağı əlində nə qədər insan
Bu qəbrin başında sükuta dalıb.

Burda iyirmi bir nakam qəhrəman
Elə bil döyüşdən sonra dincəlidir.
Cahan, qoca cahan, ağsaçlı cahan
Onları hörmətlə salama gəlir.

Onları ən əziz bir övlad kimi
Bağrına basmışdır Stalinqrad.
Onlar olmasaydı qazanardımı
Bu şəhər ən böyük, ən şərəfli ad?

Baxıram məzara səssiz-səmirsiz,
Mən bu fikirlərlə, düşüncələrlə.
Birləşir qəlbimdə, inanın ki, siz,
Göz yaşı sevinclə, fərəh kədərlə.

Əlində gül-çiçək bir dəstə uşaq
Özünə cəlb edir mənim fikrimi;
Gülləri məzarın üstə qoyaraq,
Onlar köks ötürür böyüklər kimi.

Onlar yaxşı bilir, bu sadə məzar
Neçin qərq edilmiş çiçəyə-gülə.
Onlar yaxşı bilir burda yatanlar
Həyatı yaşatmış öz ölümüylə.

Hər şey dəyişəcək, keçdikcə zaman
Bir vaxt uşaqlar da yaşa dolacaq.
Ancaq bu məzarın üstündə yenə
Əklillər, çiçəklər təzə qalacaq!

SERJANT PAVLOVUN EVİ

Burda hər binanın öz tarixi var
Keşməkeşlə dolu, hünərlə dolu.
Burda hər binanın öz tarixi var
Faciəylə dolu, zəfərlə dolu.

Qəlpə zədələri, güllə izləri
Getməmiş çox evin divarlarından.
Onlara baxdıqca bayaqdan bəri
Bürüyür qəlbimi marağ, həyəcan.

Burda çox binanın divarında mən
Lövhələr görürəm – mərmər lövhələr.
Gözümü çəkmirəm bu lövhələrdən,
Onlar mənalıdır min ömür qədər...

Hər lövhə üstündə zərlə yazılmış
Nə qədər müqəddəs xatirələr var.
Hələ bundan sonra neçə bahar, qış
Keçsə də qalacaq həmin yazılar!

Lövhələrdən biri söz açır bizə
Bu beşmərtəbəli böyük binadan.

Onu oxuduqca gözlərimizə
Gəlir igid Pavlov, o məğrur cavan.

Qırx ikinci ildə öz dəstəsilə
Pavlov bu binada vuruşmuş üç ay.
Şöhrəti düşdükcə ağıza-dilə,
Düşməni məhv etmiş o, alay-alay.

Düz üç ay bu evin hər mərtəbəsi
Düşmənin başına od ələmişdir.
Bu cəsur serjantın igid dəstəsi
Bütün Reyxstaqı silkələmişdir.

O neçə həmlənin, neçə alovun
Kəsmiş qabağını, kəsmiş əzmlə.
O evlə birlikdə serjant Pavlovun
Sorağı bir səhər çatmış Kremlə...

Günəş nurlandırır həmin lövhəni;
Yazılar daha da aydın oxunur.
Böyük bir həyəcan bürüyür məni,
Baxıram bu evə alnımda qürur.

O vaxtdan Pavlovun evi adlanır
Divarı lövhəli bu sadə bina.
Xalq ötən günləri fəxrlə anır
Hər səhər, hər axşam baxanda ona.

Binanın mehriban sakinlərindən
Mən serjant Pavlovu alıram xəbər.
Onlar cavab verib deyir ki, hərdən
Bizə qonaq gəlir o igid əsgər.

Bizim hamımıza bu ev əzizdir
Baba ocağımız – evimiz qədr.
Öz doğma, bəxtiyar ailəmizdir
İndi bu binada həyat sürənlər.

QƏHRƏMAN ŞƏHƏRİN MƏKTƏBİNDƏ

Yaşıl xiyabantək uzanıb gedir
Asfalt döşəməli Puşkin küçəsi.
Enli səkilərin üstə rəqs edir
Cavan ağacların xəfif kölgəsi.

Sağ əldə möhtəşəm bir ev dayanır;
Özünə cəlb edir fikri-nəzəri.
Səhər də, axşam da nura boyanır
Onun günə baxan aynabəndləri.

Yayılr ətrafa ordan hər zaman
Xoşbəxt uşaqların qəlb açan səsi.
Sanki hər fəsildə həmin binadan
Ucalır quşların bahar nəgməsi.

Geniş pillələrlə qalxıb yuxarı
Ötürəm birbəbir mərtəbələri.
Bir sükut bürümüş koridorları,
Məktəbdə dərs gedir bayaqdan bəri.

Budur, görüşürəm direktorla mən
Köhnə tanış kimi, köhnə dost kimi,

Böyük hərarətlə, bütün ürəkdən
Mən onun, o mənim sıxır əlimi.

Artıq bir-birinə calanıb gedir
Bizim söhbətimiz, bizim sözümüz.
Bir əhvalat kimi uzanıb gedir
Bizim söhbətimiz, bizim sözümüz.

Qəhrəman şəhərin bu məktəbindən
Nələr danışmayıb direktor, nələr...
Onun hər sözünü dinlədikcə mən
Qarşımda canlanır ötən səhnələr.

– Şirin dərs zamanı, günorta çağı
Quzğunlar şığımış həmin binaya.
Sovrulmuş məktəbin daşı-torpağı,
Alov dillərilə qalxmış havaya.

Bircə an içində neçə uşağın
Parta arxasında həyatı sönmüş.
Sinif otaqları, dərs otaqları
Onların müqəddəs qəbrinə dönmüş...

Direktor danışır, onun səsində
Titrəyiş duyuram, kədər duyuram.
Qəzəblə dediyi hər kəlməsində
Mən nələr duyuram, nələr duyuram.

– Biz qovduq düşməni şəhərimizdən
Gözümüzdə alov, qəlbimizdə kin.
Yenə bu küçədə, yenə bu yerdə
Qoyduq təməlini təzə məktəbin.

Qar altından çıxan göy otlar kimi
Yenə cana gəlib dirçəldi həyat.
Təzə tikdiyimiz məktəbə sarı
Yenə yüz-yüz uşaq açdı qol-qanad.

Direktor deyincə bu son sözləri
Bir məktəbə baxdı, bir mənə baxdı.
Güldü baxışları, güldü gözləri,
Sevinci mənim də qəlbimə axdı...

Zəng kəsir bu yerdə söhbətimizi,
Uşaqlar səs-küylə çıxırlar çölə.
Onlar hər tərəfdən bürüyür bizi,
Baxırıq onlara sonsuz fərəhlə.

Ey təzə məktəbin şagirdləri, siz!
Təzə duyğularla artın, böyüyün!
Qadir əlinizlə qoy şəhəriniz
Yenə çiçəklənsin, ucalсын hər gün.

O BELƏ DƏ QALACAQDIR

Axı çoxdan dəyişmişdir sənin görkəmin,
Sənəndəki yaralardan qalmamış əsər.
Axı bu gün bəzəyisən mənim ölkəmin,
Sən öz təzə varlığınla, qəhrəman şəhər!

Elə isə, söylə, neçin indiyə kimi
Qucağında qərar tutmuş bu uçuq bina?

Kədər-qüssə çulğalayır qəmsiz qəlbimi,
Fikir, xəyal içində mən baxıram ona.

Şimşək vurmuş palıd kimi yanıb qaralmış
Seyr etdiyim həmin bina son daşınadək.
Onun qapı-pəncərəsi çoxdan qırılmış,
Hər yerindən vurub keçir cilovsuz külək...

Tavanı yox, divarları sökük-sökükdür,
Hər yerində gölmələnib qar-yağış suyu.
Dörd dövrəsi oyuq-oyuq, çökük-çökükdür –
Ona dəyən ağır mərmə izləridir bu.

Nəzər yetir, dövrələnmiş üzük qaşıtək
O ev gözəl binalarla, uca evlərlə;
Bu mənzillər, bu saraylar qəşəngdir, qəşəng;
Həmin evsə uyuşmayır təzə şəhərlə.

Düşünürəm: necə olmuş indiyə qədər
Onu tamam sökməmişik, tikməmişik biz,
Bu günədək yoxsa ona çatmamış mægər
Bircə ayda saray tikən qadir qüvvəmiz.

Öz başından keçənləri bir-bir edib yad
Sanki bu dәм dilə gəlir Stalinqrad:
Təəccüblə seyr etdiyim bu uçuq bina
Nəhəng, güclü dəyirmanmış davaya qədər,
Taxıl burda çevrilərmiş ağappaq una.
Ruzusunu bu binadan alarmış şəhər.

İlk həmləni bura edib məkrli düşman,
Elə bil ki, bağırmızın başını çalmış.

O, əzabla qırmaq üçün bizi acından
İlk bombanı dəyirmanın üstünə salmış.

Biz vuruşduq suya həsrət, çörəyə möhtac,
Biz vuruşduq, həqiqətdən alıb qüvvəni.
Biz vuruşduq bir qarnı tox, bir qarnısa ac,
Ancaq yenə təslim etdik azğın düşməni.

Qol çirməyib biz təzədən tıkdık şəhəri,
Köçdük təzə mənzillərə yaş qazmalardan.
Ancaq ona toxunmadıq... İllərdən bəri
Bax, beləcə durur burda uçuq dəyirman.

Zaman yenə dolanacaq, illər keçəcək,
O belə də qalacaqdır, qalmasaq da biz!
Mın dəhşətli cinayətin bircə izitək
Onu daim seyr edəcək nəsillərimiz!

MUZEYDƏ

Sadə, kiçik bir muzeyi bu gün səhərdən
Dolandıqca ayrılmıram düşüncələrdən.

Otaqları seyr etdikcə mən birər-birər,
Saritsının tarixilə oluram tanış.
İnqilabın keşiyində duran bir şəhər
Elə bil ki, məni isti qoynuna almış.

Uzun, şüşə qutuların içində par-par
Durur kazak qılıncıları, yalın qılıncılar,

Pas görsəm də bəzisinin tiyəsində mən
Bilirəm ki, düşməmişdir onlar kəsərdən...

Əllərində bu qılınclar, gözlərində kin
Yel ətəkli süvarilər hücumu keçmiş.
Fəth edilməz bir qalaya dönmüş Sarıtsın,
Bu qılınclar pencər kimi ağları biçmiş.

Bax, bu morze aparatı yadigar qalıb
Bizə uzaq döyüşlərdən indiyə kimi
Stalin bu aparatla məsləhət alıb –
Kremlədən dinləmişdir böyük Lenini.

Otaqları bir-bir gəzib dolanıram mən,
Başqa aləm gəlib keçir nəzərlərimdən.
Bizim şahid olduğumuz qanlı döyüşlər!
Ölüm-dirim döyüşləri, şanlı döyüşlər!

Xalq yolunda qurban gedən neçə cavanın
Divarlardan cərgə-cərgə şəkli asılmış.
Bu şəkillər neçə qızın, neçə oğlanın
Həyatından bizim üçün nişanə qalmış.

Bir lövhəyə sataşınca gözüm qəfildən,
Dayandığım yerdə donub qalırım, heyhat!..
Onda şəkil əvəzinə nə görürəm mən:
Qıraqları didim-didim olmuş attestat.

Qanlı sənəd! Cansız belə olsan danış, din!
Söylə, kimi sevindirdin, kimi şad etdin!
Məktəbin son iclasında bir yaz səhəri
Həyəcanla tutdu səni kimin əlləri?

Sualıma cavab verib dinməsən də sən,
Üzərindən pozulsa da adın, ünvanın,
Görürəm ki, sən sonuncu nişanəsisən
Həlak olmuş ya bir qızın, ya bir oğlanın.

Muzeyin son otağını seyr edirəm mən,
Yerə, göyə sığışmayır qəlbim fərəhdən.
Görürəm ki, ünvanına, qəhrəman şəhər,
Hədiyyələr göndərmişdir bütün ölkələr.

Aləm səni alqışlayıb sıxır əlini
Zəfərinə, hünərinə deyir mübarək,
Çünki taun azarından insan nəslini
Qorumamış tarix boyu heç kim sənintək!

QƏLPƏLƏR

Yüksək bir təpəyə yetişirik biz,
Arxada buraxıb neçə yoxuşu.
Çıxırıq maşından səssiz-səmirsiz,
Şöhrətli Mamayev kurqanıdır bu.

Buradan görünür qəhrəman şəhər
Ovuc içindəki çizgilər kimi.
Günəşin altında parlayan Volqa
Buradan görünür ağ kəmər kimi.

Yurdumun şöhrəti nəhəng bir zavod
Buradan görünür necə aşikar.

Püskürür havaya tüstünü lay-lay
Zavod boruları – kərpic borular.

Qara qranitdən, əlvən mərmərdən
Burda abidələr, heykəllər durur.
Adsız qəbirləri seyr edirəm mən –
Gözümün önündə min zəfər durur.

Burdan nişan aldı düşmən şəhəri,
Burda qatarların yolunu kəsdi.
Şəhərin üstünə səmum yelləri
Əvvəl bu kurqandan, bu yerdən əsdi...

Şofer, ayağının altına bax sən!
Qəlpələr tökülmüş bura nə qədər.
Gün kimi parlayıb güldükcə Vətən,
Pas atıb qaralmış həmin qəlpələr.

Neçə döyüşçünün kaskasını siz
İti ucunuzla dəlib keçdiniz?
Siz ey bu yerlərə bir il sərəsər
Dolu kimi yağan qızmar qəlpələr!

Sizin hər biriniz bir nişanədir
Mamayev Kurqanda gedən döyüşdən.
Tozlu, torpaqlı da olsanız, bir-bir
Sizi qaldıraraq seyr edirəm mən.

Bəziniz diş-dişdir mişar sayacağı,
Bəziniz itidir, ülgücdən betər.
Qana boyadınız bizim torpağı,
Ey odlu qəlpələr, odlu qəlpələr!

Torpağa əbədi qarışaraq siz
Doğma vətənimdə keçdikcə illər,
Ayaqlar altında itəcəksiniz,
Ey paslı qəlpələr, paslı qəlpələr!!!

KONVEYERDƏN HƏYATA

Zavod böyük, sexlər geniş, sexlər uzun,
Gəzə-gəzə unudursan yorğunluğu.
İftixarla deyirsən ki, yurdumuzun
Tükənməyən qüvvətidir, gücüdür bu.

Son sex... Burda düzülmüşdür qatar-qatar
Konveyerdən təzə çıxan traktorlar.
Lap indicə nömrələnib təbaşirlə,
Bir addım da yol getməmiş onlar hələ...

Göy sətindən pencək geymiş cavan oğlan
Sınaq üçün işə salır hər motoru.
Gurultuyla sexin böyük qapısından
Əvvəl-əvvəl o çıxarır traktoru.

Əvvəl onun qarşısında açır qədəm
Hələ rəngi qurumamış traktorlar,
Sanki ona bəxş edilir bütün aləm;
Üz-gözündə gülür səhər, gülür bahar.

O, zavodun həyətindən getmir uzaq,
Kotan qoşub vur-harayla çıxmır çölə.

Xəyalısa uzaqlara uçur ancaq
Motorları sınıdıqca diqqət ilə.

Traktorun təbiətlə döyüş yolu
O bilir ki, başlanacaq bu həyətdən.
Hər qarışı həyat dolu, çörək dolu
Bu yol onun gözlərindən keçir həməən.

Bu maşınlar neçə düzə salıb haray,
Tarlaları neçə dəfə dolanacaq.
Ağır-ağır çevirdikcə yeri lay-lay,
Qara torpaq cana gəlib buğlanacaq.

O, zavodun həyətidən getmir uzaq,
Xəyalısa uzaqlara uçur ancaq.
Bu dəm onun nəzərindən gəlib keçir
Qazaxıstan, dağlıq Altay, uzaq Sibir.

Ukraynanın sünbülləri saçaq-saçaq,
Bol çörəyi aşib-daşan ana torpaq,
Amu-Dərya sahilləri, Kür kənarı,
Lənkəranın zərif-zərif çay kolları.

Böyük zavod həyətidə qatar-qatar,
Dövrə vurub düzöldükcə traktorlar,
O düşünür, qarşımızda hələ bizim
Neçə-neçə çevrilməmiş laylar durur...
Hər motorun həyatında insan kimi
Neçə-neçə illər durur, aylar durur.

Bu gün zavod həyətidə çəkib nə`rə
Dişlərilə asfalt üstə naxış salan

Traktorlar sabah çıxıb gen düzlərə,
Xam torpağı yuxusundan qaldıracaq.

Bilir bunu nəzarətçi cavan oğlan.
O, zavodun həyatindən getmir uzaq,
Bəli, bilir traktorun həyat yolu
Bu şəhərdən, bu zavoddan başlanacaq.

QONAĞIN DÜŞÜNCƏLƏRİ

Dumanlı Londondan bir qoca fəhlə
Doğma ölkəmizə çağrıldı qonaq.
Onu qarşıladı gülər, xoş üzlə,
Bizim qonaq sevən bu el, bu torpaq.

Gəzdi Moskvanı o, qarış-qarış,
Gözündə təbəssüm, üzündə heyrət.
İlk dəfə o bizim diyarda gördü
Nə imiş dünyada hörmət, məhəbbət.

Ona danışmadıq uzun-uzadı
Biz həyatımızdan, dövrümüzüzdən.
Ancaq özü gördü, özü bildi ki,
Başqadır bu yerdə ömür, güzəran.

Ona danışmadıq, ona demədik
İşimiz, gücümüz sığmaz dastana.
Bunun əvəzində əziz qonağı
Gəzməyə apardıq biz Volqa-Dona.

Ona demədik ki, bizimlə birgə
Sizi də qorudu Stalinqrad.
Uçulub dağılmış həmin şəhərdə
Yenə cana gəlib dirçəldi həyat.

Bütün bu sözlərin əvəzində biz
Qəhrəman şəhərə apardıq onu.
O özü seyr etdi, o özü gördü
Bizim əzmimizin nə olduğunu.

O gəzib bu yeri düşündü dərin:
Ötsə neçə-neçə həftələr, aylar.
Qəhrəman şəhərin hər b illərindən
Qalacaq tarixdə neçə yadigar.

O keçdi şəhərin baş küçəsindən,
Bu, Sülh küçəsidir geniş, işıqlı.
İndi nə çən görür, nə duman görür,
Sağ da, solu da yar-yaraşlıqlı.

London şəhərinin bundan da geniş
Prospektləri var, küçələri var.
Bu məğrur şəhərin Sülh küçəsinə
Ancaq ki, hər zaman borcludur onlar.

Dolanır şəhəri heyrətlə qonaq,
O gah kədərlənir, gah da şadlanır.
Hər addımbaşında saxlayıb ayaq
Fikirli-fikirli səssiz dayanır.

O deyir: bəlkə də mənim bu saat
Burda sağ-salamat dayanmağımçün

Keşikdə durubdur Stalinqrad?!
Qonaq düşünür ki, bu mərd şəhərin
Dünyanın boynunda haqqı-sayı var.
Odur ki, ilk dəfə bura can atır,
Sovet torpağına gələn qonaqlar.

SÜLH KÜÇƏSİ

Bu şəhərdə qonaq qaldım on gün, on gecə,
Unudulmaz xatirəyə döndü o günlər.
Keçdiyim yol, durduğum tin, gəzdiyim küçə!
Mənim sizdə ayaq izim qaldı nə qədər.

Sülh küçəsi, Sülh küçəsi, mümkünmüdür mən
Bu gün səni iftixarla eləməyim yad?!
Çünki səndə gəlib keçdi gözüm önündən
Sinəsində qoşa ulduz Stalinqrad.

Yadımdadır bir bəhanə axtarıb hökmən,
Öz yolumu gündə yüz yol səndən salardım.
İzdihamlı gündüzündən, sakit gecəndən
Dönə-dönə vəcdə gəlib, ilham alardım.

Sülh küçəsi, yadımdadır bir dəstə cavan
Gülə-gülə qabağıma çıxdı bir səhər.
Dilləndikcə əllərdəki sədəfli bayan
Mahnı deyib oxuyurdu həvəslə gənclər.

Onlar məni görən kimi saxladı ayaq.
Dedilər ki, dəstəmizə qoşul, sən də gəl;
– Gəl, a yoldaş, gəl bir yerdə nəğmə oxuyaq,
Çastuşkanın ahəngilə rəqs edək gözəl.

On beş ilin dostu kimi bircə anda mən
Deyib-gülən bu dəstəyə qarışdım həmə.
Tindən tinə addadıqca çoxalırdıq biz,
Andan-ana böyüyüdü bizim dəstəmiz.

Bir ahənglə ucaldıqca bayanın səsi,
Bir ahənglə ucaldıqca dostluq nəğməsi.
Elə bil ki, tamaşaya çıxmışdı o vaxt
İftixarla bizi igid Stalinqrad.

Hey çalırıd, oxuyurduq, oynayırdıq biz,
Mənə elə gəlirdi ki, bizim nəğməmiz
Qanad çalıb yüksəlirdi ulduza, Aya,
Pərdə-pərdə yayılırdı bütün dünyaya.

Mən gedirkən baxa-baxa Sülh küçəsinə
Keçmişlərə qayıdırdı xəyalım yenə.
Görürdüm ki, göydən yerə alov tökülür,
Güllər solur, evlər yanır, yollar sökülür.

Sülh küçəsi! Sən onunçün batdın ki, qana
Bütün aləm qan görməsin ömründə daha!
Addımlasın sənin ilə qoy bizim ellər,
Addımlasın daha aydın, nurlu sabaha.

Qatar-qatar ağacların, uca evlərin
Arasilə Sülh küçəsi uzanıb gedir.
Bütün hüsnü, əzəməti, böyük şəhərin
Onda, onun görkəmində təcəssüm edir.

Noyabr, 1953 – Mart, 1954

DAĞLAR

Yazda yaşıl donlu, payızda çənli,
Yay fəsli ətirli, gülzarlı dağlar!
Hər sizi görəndə sizcən oluram
Qışda da axarlı-baxarlı dağlar!

Xoşdur ətəyiniz, yalnız mənə,
Xoşdur məxməriniz, xalınız mənə,
Siz tək baharda deyil yalnız mənə, –
Daim əzizsiniz, a qarlı dağlar!

Həyatın loğmanı sizdə deyilmi?
Hər dərdin dərmanı sizdə deyilmi?
Ovçunun tərlanı sizdə deyilmi?
A şövkətli dağlar, a varlı dağlar!

Dar keçidləriniz dosta gen olar,
Sevincdən başınız göylə tən olar.
Üstündən dumanı qovar, şən olar
Qoynu toylu dağlar, mağarlı dağlar!

Qaçğa-quldura dırnaq saldıran,
İgidi özütək göyə qaldıran,
Havalı qartala qanad çaldıran,
Əzəmətli dağlar, vüqarlı dağlar!

Cavanlar oylağı, qızlar seyranı,
Ağızlar əzbəri, dillər dastanı,
Bizim təbiətin şöhrəti-şanı.
Tükənməz nemətli, nübarlı dağlar!

Sizi bəyənməyən elini sevməz,
Çiçəyini sevməz, gülünü sevməz.
Doğma anasının dilini sevməz
Onlardan ürəyim qubarlı, dağlar!

Yollar, sür`ət ilə keçin, a yollar!
Qaçın, irəliyə qaçın, a yollar!
Qabil qonaq gəlir Laçına, yollar!
Sizin qoynunuza, ilqarlı dağlar.

1955

BAHAR

Təzə ayaq tutan bir uşaq kimi
Bahar qədəm qoyur bizim ellərə,
Sevincdən ürəyim olur dağ kimi,
Bahar qədəm qoyur bizim ellərə.

Düzlər al geyinir, yamaclar xara,
Qızlar bənövşədən dəstə bağlayır.
Meşələr əl çalır gələn quşlara,
Sellər guruldayır, sular çağlayır.

Bağlı pəncərələr açılır yenə,
Atılır bir yana qalın pərdələr.
Bayırın səsinə, çölün səsinə
Adamlar yuxudan oyanır səhər.

Budur, qırpa-qırpa təzə otları
Sürülər baş alıb dağlara qalxır.
Baharın qar kimi ağ buludları
Dərədən ucalıb dağlara qalxır.

Həyatın mənası, həyatın özü
Gül fəslə insana daha xoş gəlir.
Başlanır aşığın söhbəti, sözü,
Kim deyir o yazı əliboş gəlir!

Hər axşam çağları obada, eldə
Mağarlar başlanır, toylar qurulur.
Mahnılar səslənir ağızda-dildə,
Baharın özü də bizə vurulur.

Dağlara hay salır, düzlərə düşür
Baharın timsalı gəncliyin səsi.
Günəşin nuruyla erkən öpüşür
Kolxozçu qızların səhər nəğməsi.

Baxıram bu bizim gözəl həyata,
Qəlbimə ən şirin duyğular gəlir.
Mahnılar qoşduqca bu xoş büsata
Baharın üstünə bir bahar gəlir.

Qoy könlüm dillənsin bu ilk baharda,
Günəş də nurunu ömrümə saçsın.
Gözümü açdığım ana diyarda
Bütün arzularım gül-çiçək açsın.

1956

GÖYÇAY NARI

Payızın nəfəsi bağlara dəyəndə,
 Çəmənlər sapsarı donunu geyəndə,
 Bar dolu ağaclar başını əyəndə,
 Alışib yananda sənin də yanağın,
 Əlimi cızanda tikanlı budağın,
 Ufff! – deyib, mən səni dərəndə sevmişəm,
 Alagöz bir qıza verəndə sevmişəm.

Bu ana yurdumun ən zərif neməti,
 Çinarlı Göyçayın əbədi şöhrəti,
 Süfrələr bəzəyi, ağızlar ləzzəti,
 Min azar-bezarın ey şəfa dərmanı,
 Torpaqdan, günəşdən yaranmış loğmanı,
 Mən səni bu sağlam canım tək sevmişəm,
 Bir dolu piyalə qanımtək sevmişəm.

Bir zaman oda da “nar” demiş babalar,
 Burda bir oxşayış var, demiş babalar.
 Adına müqəddəs bar demiş babalar.
 Gülöyşəm, nə bilim, nə bilim, axı sən
 Alovlar yurdunda nə zaman bitmişən?
 Mən səni bu cənnət diyarda sevmişəm,
 Babalar görməyən ruzgarda sevmişəm.

Son bahar... Şirvanın düzləri ağ olur,
 Pambığın tayası böyüyür, dağ olur,

Hamının kefi kök, damağı çağ olur.
Arabir tarlada yananda dil-dodaq
Dirəkdən asılmış şaxədən alaraq,
Səni bir iştahla böləndə sevmişəm,
Ləkəni əlimdən siləndə sevmişəm.

Möhtəşəm ölkəmin bir yanı Uraldır,
Hələlik orada nar bağı xəyaldır.
Eybi yox, Sibirə sovqatım halaldır,
Bəlkə də sarısaç bir gözəl bir zaman
Heç səni ayıra bilməyib almadan
Qabıqlı-qabıqlı yeyəndə sevmişəm,
– Bu ki, lap acıymış! – deyəndə sevmişəm.

Gülöyşəm, ömrünün əvvəli, sonu yox,
Dünyada sənə tay bir meyvə hanı? Yox!
Kim sənə deyərsə qanı var, canı yox,
Səhv edər, belə söz yaraşmır, nar, sənə,
Diridir, pərdənə bürünmüş hər dənə –
Mən səni bir həyat rəmzitetk sevmişəm,
Yüz barın içindən seçərək sevmişəm.

1958

AY DOST

Mikayıl Müşfiqin xatirəsinə

Ömrünün gür bulağı, qaynayanda, daşanda
Bircə qurtum çiy su da içməmişdim mən hələ.
Təbinin qanadları zirvələri aşanda,
Qapımızdan o yana keçməmişdim mən hələ.

Alovlı gözlərinlə göz-gözə gəlmədim mən,
Sənin coşğun səsinə eşitmədim bir an da.
Açıq, nurlu üzünlə üz-üzə gəlmədim mən
Əzizim, budur məni yandıran da, yaxan da.

Mənə biganə qaldı sənin dərdin, möhnətin
O zaman nə biləydim nə var, nə yox dünyada...
Böyüdüm... ürəyimə əyan oldu həsrətin
Taleyini düşündüm, adını saldım yada.

Daha gözəl, daha çox tanıdıqca səni mən
Gözlərim həm kədərdən, həm fərəhdən yaşardı.
Oxudum, dönə-dönə şe`rini, nəğməni mən
Xəyalın xəyalımı keçmişlərə apardı.

Sanıram görüşmüşük İliç buxtasında biz,
Bir yerdə, bir nöqtədə bir an tutmurdun qərar.

Külək əsir, xəfifcə ləpələniydi dəniz,
Torpağın damarını qırırdı tulumbalar.

Sən baxıb bu lövhəyə şe`r qoşurdun, ay dost!
Bu lövhədə əsrimin vüs`ətini görürdün.
Öz-özünə nə isə deyir, coşurdun, ay dost!
Abşeron torpağının şöhrətini görürdün!

Mənə elə gəlir ki, səninlə görüşmüşəm
Toxucu dəzgahların arasında bir səhər.
Göy xalatlı qızlarla söhbət eləyib hərdəm
Könlünün dəftərinə nələr yazırdın, nələr...

Lalələr qızarılanda, yasəmənlər açanda,
Baharın nəfəsilə cana gələndə torpaq,
Ay dost, görüşmədikmi Kür boyunda – Muğanda,
Xatirimdə canlanır o gün indiki sayaq.

Kəndimin cah-calalı ruhuna verdi qanad,
Kolxozçu qardaşımın sıxdın əlini bərk-bərk.
Onda harasıydı ki... sağ olsaydın bu saat
Deyərdin qüdrət hanı bizim qüdrətimiztək.

Dağların sinəsindən, dərələrin dibindən
Axıb getdikcə Tərtər, süzüb getdikcə Tərtər,
Bu sahilə vüqarla duran gördüm səni mən,
Sahillərə incilər düzüb getdikcə Tərtər.

Hər ağaran köpükdə, hər sıçrayan zərrədə
Min-min İliç lampası şəfəqlənib yanırdı.
El gücünə inamsız baxmadan bir kərə də
Gözlərinin önündə Tərtər HES canlanırdı.

Göygölün sularında, səhər günəş çiməndə
Quşların nəğməsinə dalan görmüşəm səni.
Gah dağda, gah aranda, gah bağda, gah çəməndə
Təbiətin qoynunda qalan görmüşəm səni.

Şe`rinə gətirmisən suların ahəngini,
Mərdliyin, dönməzliyin qayalara tay olmuş.
Duymusan təbiətin yüz-yüz əlvan rəngini
Ruhun coşğun şələlə, təbin axar çay olmuş.

Yay günü Buzovnada, Xəzərin sahilində
Ayaqyalın, başaçıq dayanan gördüm səni.
“Arzuya bax, sevgilim...” kəlmələri dilində,
Eşqini dalğalara qısqanan gördüm səni.

Sevgilinlə sulara azmı baş vurdunuz siz
Üstündən ləpə aşan sürüşkən qayalardan.
Qum basdı qayaları, çəkildi getdi dəniz,
Sənsə yenə, əzizim, bizimləsən hər zaman.

Yüz hökmü, yüz qərarı olmurmu təbiətin
Əriyir qayalar da, quruyur dəryalar da,
Lakin sənin izini silmək çətindir, çətin
Bu sahildə hansı dost səni salmayır yada?!

İzdihamlı salonlar içində gördüm səni
Xitabət kürsüsünə qalxıb şe`r deyəndə.
Tərənnüm eylədikcə al bayraqlı ölkəni
Dostun da, düşmənin də gözü qalırdı səndə...

Gözlərimdə surətin, ürəyimdə xatirən,
Dilimdə nəğmələrin, qulaqlarımda səsin.

Görəsən daha harda rast gəlmişəm sənə mən
Əgər unutmuşamsa Azərbaycan söyləsin!

O ki, yaxşı bələddir öz doğma övladına
Bu torpaqda atdığıın addımı bir-bir sayar.
Axı, necə salmasın Vətən səni yadına
Onun ana qəlbində bala hərarətin var.

1957

LALƏ

Özünə tac bilir çiçəklər səni,
Titrədir xəfifcə küləklər səni,
Xoşlayır gözəllər-göyçəklər səni,
Ay əlvən baharın bayrağı lalə!
Düzlərin, dağların növrəği lalə!

Səni seyr etdikcə yanırım, deyim.
Yarın yanağını anırım, deyim.
Rəngini müqəddəs sanırım, deyim,
Ay əlvən baharın bayrağı lalə!
Düzlərin, dağların növrəği lalə!

Aprel qədəmini yerə qoyunca
Qızar çöl boyunca, dərə boyunca.
Səndən dəstə tutsun hərə doyunca,
Ay əlvən baharın bayrağı lalə!
Düzlərin, dağların növrəği lalə!

1957

GÖYLƏRİN QUCAĞINDA

İlk sovet sün`i peykinin buraxılması münasibətilə

O nədir şığıyaraq sonsuz ənginliklərə
İldırına, işığa, küləyə vermir aman?
Dünyanı dövr etdikcə saniyədə min kərə
Açır ona qoynunu nəhayətsiz asıman.

Hərlənir Aydan yeyin, parlayır gündən gözəl,
Onun salam səsinə dinləyir planetlər.
Uzaq Mars dilə gəlib: "Nədir bu iş, bu əməl
Mənimdəmi sirrimi açmağa gəlir bəşər?"

Yox, yox, yanılmayırsınız Mars! Əsrimizin vüs`əti
Bu gün ona doğrudur, bu gün ona sarıdır!
Mənim sovet xalqımın zəkasının qüdrəti
Göylərin qapısının birinci açarıdır!

1957

QARANQUŞ

Mavi göydə süzə-süzə
Yubanma gəl sən, qaranquş!
Yazdan müjdə gətir bizə
Şən qaranquş! Şən qaranquş!
Azad, doğma ellərə gəl!
Qoynu geniş çöllərə gəl!

Gah nəğmə de, gah qanad çal
Bağça-bağlar arasında
Ay qaranquş, gəl, yuva sal
Göy budaqlar arasında.
Azad, doğma ellərə gəl!
Qoynu geniş çöllərə gəl!

Dimdiyinlə aynabəndi
Sübhdən döyüb, oyat bizi.
Dövrə vurub bütün kəndi
Uçuşunla ucalt bizi.
Azad, doğma ellərə gəl!
Qoynu geniş çöllərə gəl!

1957

AY DOĞAR

Səmadan Ay baxır gülərək,
Ətrafda ilbizlər səslənir.
Bir mənəm, bir sənsən, ay mələk,
Yaxında göy Xəzər səslənir.
Bu anı vermərəm min ilə,
Arxayın dolanaq-gəzək gəl,
Nəzər sal, dövrəmiz süd gölü,
Biz onda doyunca üzək gəl!
Deyirsən: – Qorxuram, ay batar,
İtirrik yolu biz, izi biz...
– Batsa da ay doğar yenə, yar
Alışmaz, sönərsə qəlbimiz.

1958

AZƏRBAYCAN TORPAĞI

Harda ümman görürəm,
Sən yadıma düşürsən,
Mənim mavi Xəzərim!
Harda liman görürəm –
Sən yadıma düşürsən,
Mənim doğma şəhərim!
Harda sahil görürəm –
Qumlu-qayalı sahil
– Buzovnadır, – deyirəm, –
Bura başqa yer deyil.
Bir qəşəng göl görürəm.
Sanmıram ögey gölü.
Çünki xatırladır o,
Mənə bizim Göygözü!
Qarşıma dağ çıxırsa
Başı qarlı, dumanlı,
Ətəkləri yamyaşıl,
Döşü qalın ormanlı –
Şahdağıtək, Kəpəztək
Əziz bilirəm onu.
Mən Talış dağlarıyla
Əkiz bilirəm onu!
Torpaqları çörəkli,
Bağları barlı edən,
Kəndləri, şəhərləri
Axar-baxarlı edən
Bir çayın sahilindən
Yolum düşürsə haçan

Deyirəm ki, o, Kürdür,
 Axıb gedir yanımdan.
 Nə dildə qanad açsa
 Şirin bir nəğmə əgər:
 Onunla şadlanarsa
 Qəmlənərsə ürəklər,
 Oxşayarsa insanın
 Xəyalını, ruhunu,
 Azərbaycan nəğməsi
 Zənn edirəm mən onu!
 Azərbaycan torpağı,
 Öpüm, öpüm səni gəl!
 Axı, səndə görmüşəm
 Hər şeyi əvvəl-əvvəl.
 Axı, səndə bilmişəm
 Nə var, nə yox dünyada,
 Axı, səndə görmüşəm
 Hər şeyin qəşəngini –
 Bağçaların barını,
 Çayların axarını
 Üfüqlərin rəngini;
 Dostluğu, sədaqəti,
 Sevgini, məhəbbəti.
 Səndən ayırsa belə
 Dənizlər, dağlar məni,
 Nə xoş gəlsə gözümə
 Qoynuna bağlar məni.
 Dünya mənə xoş gələr
 Həyatın hər bir çağı? –
 Sən bir dünyasan demək,
 Azərbaycan torpağı!

1958

CEYRANBATAN

Bir bəzəksən çölə-düzə,
Suyun safdır bulaq kimi.
Ləpələrin təzə-təzə
İməkləyir uşaq kimi.
Gəl dəniz ol, coş, dalğalan,
Ceyranbatan, Ceyranbatan!

Abşeronun su həsrəti
Çox yandırdı dağ-daşı.
Sən yox etdin bu həsrəti,
Dönüb oldun sevinc yaşı.
Camalına doymur baxan,
Ceyranbatan, Ceyranbatan!

Torpaq səni qurtum-qurtum
İçir həyat bədəsitək,
Bu yerdə də ana yurdum
Gülüstana çevriləcək.
Qisas aldın quraqlıqdan,
Ceyranbatan, Ceyranbatan!

Külək əssin asta-asta,
Gül, cilvələn aram-aram.
Sahilində otlar üstə,
Məclis quraq səhər-axşam.
Ayrılmayaq səndən bir an,
Ceyranbatan, Ceyranbatan!

Düzüldükcə dörd dövrənə
Barlı bağlar, sıx meşələr –
Təzə Göygöl desək sənə
İnciyərmi Göygöl məgər?
Yox, sevinər buna inan,
Ceyranbatan, Ceyranbatan!

1958

AY MEŞƏ

Hansı meşə olar sənə tay, meşə?
Bu yerlərin yaraşığı, ay meşə!

Yolum səndən düşməmişdi haçandı.
Düz deyiblər: hicran dərdi yamandı.

Eybi yoxdur, qoynundayam yenə mən,
Bir qanadlı quş olmuşam sevincdən.

Nə böyüksən, yoxdur ucun-bucağın!
Nə doğmasan, mehribandır qucağın.

Necə salım bəs boynuna qol, meşə?
Bir anlığa nazlı gəlin ol, meşə!

Sən onsuz da bir bəzəkli gözəlsən,
Hər gözəldən əbədisən, əzəlsən!

Sənə bahar özü verib tərəvət,
Sənə yaşıl paltar biçib təbiət!

Örpəyindir yüngül duman, ay meşə!
Dağlar olmuş sənə heyran, ay meşə!

Gur bulaqlar, gur çeşmələr gözündür,
Tükənməyən söhbətidir, sözündür.

Yarpaqların xışıltılı, ay meşə!
Sənə həzin laylay çalır çay, meşə!

O, Viləşdir dərələrdən burulur,
Çəmənlərdən axa-axa durulur.

Nə gözəldir quşlarının cəh-cəhi,
Aşır-daşır ürəyimin fərəhi.

Dinlədikcə, dinlədikcə, mən, meşə,
Min nəğməli, min avazlı şən meşə!

Qismət oldu, biz gül vaxtı görüşdük,
Təbiətin sütül vaxtı görüşdük,

Sən bu yerdən, bu torpaqdan güc aldın,
Dərinlərə rişə atıb ucaldın.

Qıra bilməz külək səni, ay meşə!
Vura bilməz şimşək səni, ay meşə!

Əvvəldən xəbər verən yox, deyim,
Bəli, yaşın bu dünyadan çox, deyim.

Yaz gəlincə gəncləşirsən, yenə sən
Vəfa görür, yarıyırsan ömürdən.

Qocalmaram, ruhum olar sevincək,
Şə'rim, nəğməm səslənərsə sənintək.

1958

BOYÜK FÜZULİYƏ

Artırıb söz qədrini əfsanəvi qüdrətlə sən
Sahib oldun şe`r-sənət mülkünə şöhrətlə sən.

Öz diyarından, elindən çox uzaq bir ölkədə
Öz dilinlə iftixar etdin böyük cür`ətlə sən.

Haqq yolunda hər cəfaya sinə gərdin əzm ilə,
Bir barışmaz düşmən oldun zülm ilə, zillətlə sən.

Kim salamın almadı “rüşvət deyildir” – söyləyib
Üz çevirdin böylə namərddən yaman nifrətlə sən.

“Dərd çox, həmdərd yox, düşmən qəvi, tale zəbun” –
Söyləsən də, qol-qanad açdın yenə vüs`ətlə sən.

İnsan hissindən doğan eşqi tərənnüm eylədin,
Vəcdə gəldin yerdəki huriylə sən, cənnətlə sən.

Yandı canın hicr ilə, vəsli-ruxi yar istədin,
“Canımı canana verrəm” – söylədin qeyrətlə sən.

Aşiqi-sadiq sən oldun, adı qaldı Məcnunun,
Mərdü-mərdanə vuruş etdin qəmü-möhnətlə sən.

Yüz-yüz illər gəldi keçdi, söndürüb vulkanları
Sönmədin, tüğyana gəldin şövq ilə, şiddətlə sən.

Yerlə yeksan oldu qəbri şahların, sultanların,
Ömr edirsən daima bu xalq ilə, millətlə sən.

Bir günəştək aləmə atəş saçır qəlbin yenə,
Şe`r tacın gəzdirirsən şan ilə, şövkətlə sən.

Sən bizim şe`rin, sözün xaqanısan, sultanısan,
Fəxr elə, xalqın sənə bəxş etdiyi hörmətlə sən.

1959

MÜHƏNDİS

İlk Azərbaycan mühəndislərindən Sudef Rəhimova

Gündüzlər qızmar günəş od qaladı tərəndə,
 Gecələr ağcaqanad sağ yer qoymadı səndə.
 Yuxuna girdi tez-tez bir stəkan duru su,
 Ağzında kirəc oldu çölün torpağı-tozu.
 Bir ağac sərinliyi, bir çəmən tərəvəti
 Oldu bürküdən yanan ürəyinin həsrəti.
 Yağış qandal bağladı ayaqlarına sənin,
 Tərpəndin, altı qopdu uzunboğaz çəkmənin.
 Quru sazaq ülgüclə üzündə yazı yazdı,
 Qar gəldi, bu yazını öz pambığıyla pozdu.
 Maaşın, mükafatın başından aşdı hər ay,
 Lakin dadlı bir xörək, pürreng, ətirli bir çay
 Bu səhrada dilinə dəymədi həftələrlə,
 Naharını, şamını ötürdün birtəhlə.
 Doğrudur ki, hardasa bir yaxşı mənzilin var,
 Evin oldu küləkdən şappıldayan çadırlar.
 Darıxınca yapışdın telefon dəstəyindən,
 Bir gün güzgüdə gördün saçlarına düşüb dən.
 Bir qəribə təbəssüm cümləndi gözündə;
 – Hmm... – deyib köks ötürdün hiss etmədən özün də –
 İstehzamu eylədin, bəyəndiyin sənətə,
 Təəssüfmü eylədin, çəkdiyən əziyyəyə?
 Başında ağ tüklərə hayıfıslandınmı sən?
 Burda keçən ömrünü ya hayıf sandınmı sən?
 Yox, yox, bu duyğulardan doğmadı təbəssümün.
 Yəqin yadına düşdü, bura gəldiyən ilk gün.

Burda gördüyün işlər,
 Burda axıtdığın tər.
 Maşın sənə güvəndi, sən maşına bu yerdə,
 Bir dəqiqən ötmədi boş-boşuna bu yerdə.
 Burda nələr etmədin cəsərtlə, inamla,
 Üz tutub Kür çayına hərərətlə, ilhamla
 Dedin ki:
 – Ana Kür, sən,
 Xalqımın arzu dolu qəlbiylə birgə səslən!
 Bağban kiçik bir arxı yönəldəntək yüz yerə
 Kürdən qollar ayırdın cadar-cadar düzlərə.
 Hər çəkdiyın kanaldan Kür boyda bir Kür axdı,
 İstəyəndə lal axdı, istəyəndə gur axdı.
 Bu zəhmət dastanının su oldu ilk kəlməsi,
 – Hər şey deməkdir, – dedin, – suyun bura gəlməsi.
 Bir həftənin içində səməni göyərəntək
 Bu sür`ətlə sənin də ətrafın açdı çiçək.
 Papağına ilişdi ağacların budağı,
 Üzünü yelpiklədi budaqların yarpağı,
 Torpağın bərəkəti gün kimi aşkar oldu,
 Zəmilərin dalğası Xəzərə oxşar oldu.
 Qönçə kimi qozalar, bulud kimi tənəklər,
 Yamyaşıl bağça-bağlar, qoruqlar, biçənəklər
 Çəkdiyın kanalların suyundan hasil oldu,
 Cəhənnəm cəhənnəmə əbədi vasil oldu!
 Çay dənizə axantək el bura axdı gəldi.
 Bir qəsəbə salmağın dedin ki, vaxtı gəldi.
 Küçələr cərgələndi, binalar sıralandı,
 Hər mənzildə, hər evdə İliç lampası yandı.
 Bəli, hədər getmədi, zəhmətin, əziyyətin,
 Bəli, nələr etmədi qüdrətin, cəsəretin.
 Çəkdiyın son kanalın kənarında bu saat

Durmusan, fikirlərin quş kimi açır qanad.
Ulduz-ulduz sayırşır ətrafdakı işıqlar,
Gözlərinin nuru var, ürəyinin odu var
Onların hər birində. Baxırsan iftixarla,
Elə bil danışırısan, gülürsən işıqlarla,
İndi kinodan çıxır, fəhlələr dəstə-dəstə,
Klubdansa hələ də zilə qalxır şikəstə,
Axır, gedir musiqi, axır bu kanalıntək,
Axır mənalı ömrün, min arzun, xəyalıntək.
Kimsəsiz bir səhranın keçmişini anırsan,
İndisini fərəhlə seyr edib şadlanırsan.
Lakin ayrılmalısan bu doğma yerdən səhər,
– Burda gördüyün işlər kifayətdir, – dedilər.
Bilirəm asan deyil.
İsindiyi ocaqdan ürək soyuyan deyil.
Dedilər ki, unutmaz bu torpaqlar səni, yox!
Dedilər, Mil düzünün uzununu yox, eni yox.
Dedilər, hər qarışı bu yertək olsun gərək,
Dedilər, düz dedilər, çəmən deyil bir çiçək.
Dedilər, təbiətlə dayan yenə döş-döşə,
Başla yenə döyüşə.
Duyduqca mənasını sən bu böyük sözlərin
Bir əsgər gülüşüylə cəlvələndi gözlərin,
Bir əsgər gülüşüylə əsgər deyilsənmi sən?
Hücum əmri verilmiş; bu silahın, bu heybən.

1959

GÖYGÖL

Qocaman Kəpəzin ətəyində sən
 Necə narın-narın cilvələnirsən.
 Sahillər ətrindən xumar, Göygölüm!
 Gah qırçın, gah da ki, hamar Göygölüm!
 Bir anda neçə cür görkəm alırsan,
 Bir anda neçə cür rəngə çalırsan.
 Hər zərrən, hər gilən dürdanədirmi?
 Nağılmı, xəyalımı, əfsanədirmi –
 Qarşımda açılan mənzərəm sənini?
 Bayaqdan önündə durub mən səninin
 Hüsnünə baxıram səssiz-səmirsiz.
 Birinci dəfədir görüşürük biz.
 Bunu xəcalətlə deyirəm, inan,
 Bəlkə də keçərsən bu günahımdan,
 Dağlar arasıyla burulan Göygöl.
 Bəzən güzgü kimi qırılan Göygöl!
 Qırılma – meşələr, dağlar kövrələr...
 Marallar ağlayar qırılсан əgər...
 Gəlinlik aynası bu təbiətin,
 Sənsiz üzə gülər bu yerlər çətin.
 Rəssamı köməyə çağırıram mən,
 Zərər yox, utanmaz varını verən.
 Budaqlar əks edir səthində sənini,
 Yarpaqlar rəqs edir səthində sənini.
 Onlar öz rəngiylə boyamış səni,
 Onlar gömgöy etmiş bahar, qış səni,

Yoxsa sən şəffafsan adi sulartək,
Safsan, ləkəsizsən pak duyğulartək.
Dibin gör necə də görünür aşkar,
Köklər, ilanvari qıvrım budaqlar.
Saçaq-saçaq otlar, əlvan balıqlar,
Xırda şappılıtdan qorxan balıqlar;
Qayıqla seyrinə çıxıram bu dəm,
Avar çəkənlərin qolları möhkəm.
Çəkirlər, axırıq sularında biz,
Ətrafa baxırıq sularında biz.
Sən göy, asiman göy, dağ göy, meşə göy,
Hər bir guşə dilbər, hər bir guşə göy.
Əks edir quşların cəh-cəhi səndə.
Əks edir min qəlbin fərəhi səndə.
Rahət nəfəs alır ciyərlərimiz,
Bir anda neçə il gəncləşirik biz.
Göygölün qoynunda qayıq yellənir,
Qayığın içində qarmon dillənir.
Nəğmə oxuyuruq ürəyimiz şad.
Fikrimiz, duyğumuz açdıqca qanad –
Biz gölə sığmırıq, göl yatağına,
Alqış ömrümüzün bahar çağına!
Buludlar ötüşür qatarbaqatar,
Sularda tərsinə əks edir onlar:
Üzür bir sal buzun parçalarıtək
Kiçilir, əriyir gözdən itərək.
Göygöl, gözəlliyin gəlməsin gözə,
Min il bəzəmişən, min il də bəzə
Bizim Azərbaycan torpağını sən,
Səninlə fəxr edir bu xalq, bu vətən.
Sənin sahilinə kim gəlmir qonaq,
Odur, qatar-qatar çadırlara bax!

Göygöl, keşiyində durmalıyıq biz.
Bizim səliqəmiz, bizim zövqümüz,
Burda başqa aləm yaratsın gərək.
Gərək görünəsən min dəfə qəşəng,
Sorağı ellərə yayılan Göygöl!
İncilər incisi sayılan Göygöl!
Mən sənin seyrinə dalsam da min il
Gözüm tamaşadan yorulan deyil.
Mən səni öpərəm, içərəm, Göygöl!
Qətrənçinin canımdam keçərəm, Göygöl!
Axı, bircə ovuc su deyilsən sən
Anasan, torpaqsan, Vətənsən, Vətən!

1960

QUBA BAĞLARI

Ay bulud kölgəli Quba bağları,
Qoy axsın qəlbimə sərinliyiniz.
Almalı-armudlu göy budaqları
Yırğalanan görüm səsləndikcə siz.

Cərgələr uzanır göz işlədikcə,
Ağaclar qatarla baş-başa çatmış.
Burda insan əli görünüz necə,
Necə yaşıl tağlı tunel yaratmış.

Saralır, qızarır budaqlarda bar,
Dərmək istəyirsən, əlin gəlməyir.
De, bu tamaşadan doymaqları olar?
“Olar” söyləməyə dilin gəlməyir.

Qızıl yanaqlarda qaralır bəzən
Dimdik izlərinin yerləri xaltək.
Görünür, qıysan da, qıymasan da sən
Quşlar bildiyini yenə edəcək.

Nazlanır, sallanır ağır budaqlar,
Yerə kölgə salan çətirə bir bax!
Quba bağlarınının tayı harda var?!
Huşu başdan edən ətirə bir bax!

Bəzən tappılıyla düşür başına
 Saplağı üzülmüş bir sarı alma.
 Yoxsa bu zarafat gəlmir xoşuna?
 Yoxsa diksinirsən, eh... uşaq olma!

Götür, çək dişinə, gör nə görərsən,
 Getməz damağından dadı-ləzzəti.
 De, hansı torpağın bəhrəsində sən
 Duya biləcəkdin bu təravəti?!

Sən canın, bıçağı tulla bir yana,
 Ona bıçaq dəysə suyu qaçar ki.
 Qoy bütün cövhəri işləsin qana,
 Onda əlli dərdin dərmanı var ki...

Hər qolda-budaqda aşır-daşır bar,
 Sanki ağırlıqdan indi sınacaq.
 Budaqlar altında yoğun payalar
 Onlara çiyniylə vermişdir dayaq.

Yox, yox, paya deyil, insandır ki bu,
 Körpə balasını çiyinə almış.
 Yox, yox, paya deyil, bağbandır ki bu,
 Ağaclar qolunu boynuna salmış.

Ağaclar deyir ki, çağlasa çay da,
 Bağban ürəyindən su içmişik biz.
 Gecələr günəşə çevrilsə ay da
 Odur günəşimiz, hərərətimiz.

1959

QIZLAR

Uçur təyyarələr, üzür gəmilər,
Qatarlar şütüyüb gedir hər yana;
Qubanın sovqatı şəhərbəşəhər
Gəzir, qismət olur min-min insana.

Hər qızın qolunda bir zərif səbət,
Hər qız bir ağacın üzür barını.
Onların qəlbində sevgi, məhəbbət,
Yığırlar Qubanın almalarını.

Arabir əsdikcə yel asta-asta,
Görürsən yarpaqlar titrəyir yavaş.
Bu dəm alma dərən qızların üstə
Bağlar səxavətlə yağdırır şabaş.

Onlar nəğmə deyir bülbülsayağı,
Bağlardan bağlara axır bu avaz.
Ey cənnət misallı Vətən torpağı,
Dinlə! Bu nəğmənin əvəzi olmaz.

Bu nəğmə eşqinlə bəstələnibdir,
Onu eşqin ilə qızlar oxuyur.
Ömür yollarına nur ələnibdir,
Sənin günəşinin nurudur bu nur!

Bax, ucsuz-bucaqsız maşın karvanı
Bağlar arasılə gedir qatartək.
Sabah bizim qızlar bütün dünyanı
Quba almasına qonaq edəcək.

1959

SİZƏ MİNNƏTDARAM

*Şeir Yardımlı rayonu zəhmətkeşləriylə
görüş münasibətilə yazılmışdır.*

Bir deyin, qızarmı torpağın canı,
İlk bahar əlində çiçək gəlməsə.
Necə sevindirmək olar insanı,
Ürək sevinməsə, ürək gülməsə.

Səma nəyə gərək ulduzsuz-aysız,
Yaşılbaş sonasız göl kimə lazım,
Özünüz söyləyin, bulaqsız-çaysız,
Ölkə kimə lazım, el kimə lazım.

Bağban inciməzmi yeyilməsə bar,
Bəs nədən ötrüdür onun zəhməti?
Qoşunsuz-ləşkərsiz sərkerdə olar?
Sazsız kimə xoşdur aşiq söhbəti?

Əziz oxucular, mehriban dostlar,
Mən də sizin ilə alıram nəfəs.
Məyər oxucusuz şairmi olar,
Eşidilməyirsə qoy batsın o səs.

Mənə dil açmağı siz öyrətdiniz,
Dözdünüz olsa da yüz-yüz nöqsanım.
Hər gün təzə-təzə söz öyrətdiniz,
Sizsiniz, sizsiniz şöhrətim, şanıam.

Sizdən ayrı düşsəm yetim qalaram,
Hər şe`rim, hər nəğməm edər ahu-zar.
Özümü sağalmaz dərdə salaram,
Sizsiz bircə günüm olmasın, dostlar.

Axı, siz verirsiniz şe`rimə qiymət,
Siz gətirirsiniz məni ilhama.
Geniş qəlbinizdə şairə hörmət,
Dostlar, minnətdaram bu ehtirama.

1958

SƏN XALQIN ÖZÜYDÜN

Sahilsiz deryada bir uca dağsan,
Sinən çalın-çarpaz, zirvən dumanlı.
Dayanmış, dayanır, dayanacaqsan
Dağlar cərgəsində şöhrətli-şanlı.

Çəkdi qılıncını şimşəklər sənə,
Qılınclar qırıldı, sən qırılmadın.
Çaldı qamçısını küləklər sənə,
Küləklər yoruldu, sən yorulmadın.

Atılan toplara ilkin oyandın,
Dərdü-qəm əlindən şişdi ciyərin.
Halına acıdın, halına yandın,
Hələ avtomobil minməyənlərin.

Zamanın aynası sənətin oldu,
Düzü düz göstərdi, ayrını ayri.
Bu aynanı qırmaq çox çətin oldu,
Düzü düz göstərdi, ayrını ayri.

Dedin: bu Günəşdir, necə danım, mən.
Asdılar, kəsdilər o ki var səni.
Dedin: bir koma yox, daldalanım mən.
Nə koma, ruzusuz qoydular səni.

Fəqət, nə qırıldın, nə də əyildin
Əyilməz, qırılmaz xalqın vüqarı.

Sən xalqın özüydün, Sabir deyildin.
Uca zirvələrin əriməz qarı.

Sən şairmi oldun? Şairmi yalnız?
Şair də bir belə dərd çəkərmi, ah!
“Qoyma gəldi” – deyən gözü yaşlı qız
Sənə yox, bəs kimə gətirdi pənah?

Gördün: rəncbərin gözündə qaldı
Səhər də, axşam da arzusu-kamı.
Kirli barmağını ağzına saldı
Onun balaları bayram axşamı.

Şe`rinlə dilləndi Bakı fəhləsi,
Mətin addımlarla gəldi irəli.
Əritdi zülməti vulkan nəfəsi
Qırdı zəncirləri qabarlı əli.

Vətən üfüqləri nura boyanır,
Qəlbintək işıqlı, geniş üfüqlər.
Gözümüz önündə aşkar canlanır
Surətin hər səhər, şəklin hər səhər.

Ana torpağımız çiçək-çiçəkdir,
Dolan bu diyarı, gəz bu diyarı.
Qəlbindən silməyib, silməyəcəkdir
Vətən sənin kimi vətəndaşları.

1962

BAKILI

Dünyaya tanıtdı Azərbaycanı
 Bakının şöhrəti, Bakının şanı.
 Odlar diyarının ürəyidir o,
 Arxası, dayağı, köməyidir o.
 Hasarsız, çəpərsiz bağlar şəhəri
 Qışın özündə də bahar şəhəri!
 Küləyi, tufanı, çılgın nərəsi...
 Qartal qanadları bəxş edir bizə,
 Mətanət gətirir iradəmizə.
 Bakı qonaqsevər, üzügülərdir;
 Səyyahlar ayrılmaq istəmir ondan,
 Sərvəti, dövləti dünya qədərdir.
 Burda tel-tel olur qızıl zəfəran.
 Xəzər sahilində mirvari qumlar,
 Kəhrəba salxımlar, şövə salxımlar
 Mənim şəhərimin naz-nemətidir,
 Öz təbiətidir, öz nemətidir.
 Qədim Qız qalası – qədim töhfəsi.
 Xəzər qalxıb-enən geniş sinəsi,
 Əlvan çilçiraqlar gözünün nuru,
 Vurğunun heykəli sonsuz qüruru.
 Nəbzində Arazın, Kürün ahəngi.
 Başında Dəlidağ yaylaqlarının
 Şehi cilvələnen əlvan çələngi.
 Ruhunda Göygölün şe'riyyəti var,
 Qəlbində Sumqayıt hərarəti var.

Uzaq dağlardakı kəndimiz belə
Bakısız yaşamır bircə anını,
Onunla tanıdır öz ünvanını.
Qürurla üz tutub bütün cahana
Bakılı deyirəm Azərbycana.

1960

MÜBARƏKDİR, QIZ QALASI

Qız qalası, Qız qalası mübarəkdir,
 Dövrəndəki bu açıqlıq nə qəşəngdir?
 Ey tarixim, ey əfsanəm, rəvayətim!
 Ey vüqarım, ey şöhrətim, şe`riyyətim!
 Elə bil ki, səni təzə görürəm mən,
 Xilas oldun o min illik daş qəfəsdən.
 Yastı damlar ayağına dolaşırdı.
 Məgər onlar vüqarına yaraşırdı?!
 Ey xalqımın ən qocaman abidəsi.
 Dalğa qıran, ey qəhrəman abidəsi!
 Heyranam ki, tərپənməyib bir daşın da,
 Neçə dövrən həkk olunub yaddaşında.
 Göy Xəzərin qucağında sən ucaldın,
 Sonra ondan kənar düşdün, gendə qaldın.
 Bu "sonra"nın əfsanəvi yaşı vardır,
 Təqvim-təqvim yazı vardır, qışı vardır.
 Su çəkildi, vidalaşdın ləpələrlə,
 Baxdın ona bir həsrətlə, bir kədərlə
 Dar döngələr aldı səni əhatəyə,
 Elə bil ki, barmaqlıqdan baxdın göyə.
 Kölgələndin, görünmədin, Qız qalası!
 Şəfəqlərə bürünmədin, Qız qalası!
 Darıxsan da bilirdin ki, belə qalmaz.
 Dağ vüqarı dar dalanda dustaq olmaz.
 Görürdün ki, gözlərinin qabağında
 Bu alovlar, bu küləklər torpağında

Gözəlləşir anam Bakı qarış-qarış.
Abidələr alnından da itir qırış...
Bu pillələr, bu gül-çiçək, bu bağça-bağ,
Sənə qızıl don geydirən bu çilçıraq...
Elə bil ki, yerdən üzə çıxmısan sən.
Səni təzə kəşf eləyib ana Vətən.
Yüksəlırsən indi boyun bərabəri
Salamlayır Xəzər səni, sən Xəzəri.
Açdıq sənin gözlərini, açdıq bu gün
Bu büsata, cah-cələla baxmaq üçün.
Genişliyi, ucalığı sevirik biz
Belə görür indi səni gözlərimiz.
Görüşlərçin təzə ünvan – Qız qalası!
Çal-çağırçın təzə meydan – Qız qalası!
Kim zənn edər bu gün səni bir yığın daş.
Sən yadigar, sən müasir, sən vətəndaş.
Bakılısan, Xəzərisən, Qız qalası!
Uzaq-uzaq, ulu-ulu əcdadımın
Bizə baxan gözlərisən, Qız qalası!

1964

GÜL BAĞI

Lənkəranın Gül bağında gəzirəm.
 Mən behiştin qucağında gəzirəm.
 Dəniz qaş-daş, günəş qızıl, göy əlvan.
 Yaşıl meşə təzə qalxıb yuxudan.
 Bülbül xoru himn oxuyur cəh-cəhlə,
 Gül bağında dinləyirəm fərəhlə.
 İnanım, ya inanmayım gözümə,
 Heyranam bu yaraşığa, düzümə.
 Çiçəklərin səltənəti burdadır,
 Ətrin, rəngin şe'riyyəti burdadır.
 Ahəngi var burda zövqün, zəhmətin.
 Nişanı var iradənin, qüdrətin.
 İş güllərdə, çiçəklərdə deyil, yox...
 Təbiətdə çiçək nə çox, gül nə çox.
 Səpələnmiş yüz elə, yüz diyara,
 Çəmənlərə, meşələrə, dağlara.
 Adam var ki, gəlib çatar yüz yaşa
 Min bir gülün əllisinə, inanın,
 Bir baxışda edə bilməz tamaşa.
 Beləsinə söyləyirəm, di tələs,
 Coşsun sənin damarında qoy həvəs.
 Lənkəranın Gül bağına çat görək.
 Rayihələr dəryasında bat görək!
 Bütün dünya çiçəkləri burdadır,
 Çiçəklərin göyçəkləri burdadır.
 Ölkələrə burdan gedir şitillər.
 Lənkəranım bəxtəvərdir, bəxtəvər.

Qız-gəlinlə dolu olur gül bağı.
Qız-gəlinin telində gül yarpağı.
Oynayırlar çiçəklərin nazıyla,
Oxşayırlar şirin-şirin söz ilə.
Qara torpaq nə yetirmiş, baxın bir,
Torpaq deyil, o ki, canlı xəlidir.
Hər naxışı çırpıntılı bir ürək
Qarşısında fırça aciz, dil gödək.
Təbiətdə yeddi rəng var – bəs nədən
Bu çiçəklər sərgisinin içində
Rast gəlirəm dürlü-dürlü rəngə mən?!
Körpələrin nəfəsitək tərtəmiz,
Körpələrin çöhrəsitək ləkəsiz,
Qəlbimizin çeşməsindən su içən,
Xəzan görməz ömrümüztək gözəl, şən
Gül bağı!
Kaş olaydı əfsanəvi qüdrətim
Qaldıraydım səni uca bir yerə.
İftixarla göstəryədim bəşərə.
Bu Lənkəran buketidir deyəydim,
Gül bağı.
Azərbaycan buketidir deyəydim,
Gül bağı.

1965

ADSIZ BULAQLAR

Mən bulaqlar tanıyıram suyu buz kimi,
Axıb gedir nəhayətsiz arzumuz kimi.
Mən bulaqlar tanıyıram daşlardan süzür,
Göy otlara mirvarilər, incilər düzür.

Bulaq var ki, bir mahalın şan-şöhrətidir,
Əfsanəsi, hekayəti dillərdə dastan.
Azərbaycan torpağının şe'riyyətidir,
Neçə şair, neçə aşıq söz açıb ondan.

Qalın-qalın meşələrin dərinliyində,
Xəzəl altda dustaq olan bulaqlar da var,
Sıldırımli quzeylərin sərinliyində,
Tənhalıqdan doluxsunan bulaqlar da var.

Onlar insan dodağına həsrətlə axır,
Eşitməyir nə tar səsi, nə kaman səsi.
Göz yaşları qayalarda bir iz buraxır,
Yüz illərlə təşnələrin olur təşnəsi.

Nə adı var, nə sanı var, nə də ünvanı,
Kənarından bir cığır da düşməmiş hələ.
Bircə qurtum, bircə ovuc yoxdur dadanı,
Qışda qara qarışırlar, baharda selə.

Şan-şöhrətli bulaqlarla dursa yanaşı,
Sərinlikdə, şirinlikdə kölgədə qoyar.
Şəfa verər min xəstəyə, əridər daşı,
Tanınmayan, bilinməyən adsız bulaqlar.

Əgər onlar üzə çıxsın qiyamət olar!
Təzə-təzə guşələrlə görüşərik biz.
Hər bulaqda ürək açan şe'riyyət olar,
Cilvələner qarşımızda təbiətimiz.

Öz adını özü deyər adsız bulaqlar,
Öpər bizi, oxşar bizi, əzizlər bizi.
İftixarla gələcəyə saxlar yadigar
Bulaqlara gedən yollar ilk izimizi.

Surətimiz aynasında qalar əbədi,
Gülüşümüz axarında səslənər müdam.
Eşqimizlə bir musiqi çalar əbədi,
– Gözləyirik, gəlin. – deyər hər səhər-axşam.

Qarış-qarış müqəddəsdür vətən torpağı,
Daşını da ləl-cəvahir qiymətli edək.
Bu günədək gözdən uzaq neçə bulağı,
Adlı edək, sanlı edək, şöhrətli edək.

1965

XƏZRİ, ƏS!

Bürkünün əlində çırpınır ürək,
 Bir qızmar təndirə dönübdür şəhər.
 Hava tərپәнməyir ağır pərdətək,
 Sustalıb özündən gedibdir Xəzər.

Kölgədə də isti, gündə də isti,
 Sudan içə-içə suya dönürsən,
 De, nədir Günəşin inadı, qəsdı?
 Nə olsa çox çəkməz, hövsələ et sən...

Söndürən tapılar yanğını şəksiz,
 Bu yerdə təbiət dada çatandır,
 Abşeron tufansız, Bakı küləksiz
 Kim deyə bilər ki, ağlabatandır?

Budur, xəzri qopur bir an içində,
 Quruyur əynində tərlı köynəyin.
 Bu tozlu-torpaqlı tufan içində,
 Qanadlanır ruhun, coşur ürəyin.

Xəzri hökm eləyir, çapır hər yana.
 Çırpır qapıları, pəncərələri.
 Qaldırmaq istəyir lap asimana,
 Zorlu qanadında bütün şəhəri.

Xəzri hökm eləyir – geniş küçələr
Onun cövlanına necə dar gəlir,
Xəzri hökm eləyir, qaynayır Xəzər –
Dağlara bərabər dalğalar gəlir.

O gah təbil döyür, o gah fit çalır,
Nələr təlqin edir hayı-harayı...
Gahdan ərşə qalxır, gahdan alçalır,
Varmıdır dəlisov xəzrinin tayı?

Heybətli qayalar titrəyir zağ-zağ,
Yüzillik ağaclar baş əyir ona.
“Gurulda!” söyləyir bu odlu torpaq,
Ərköyün xəzriyə, doğma tufana.

Xəzri, əs! Sevirəm cöşğunluğu mən,
Küləkli havalar ruhumu oxşar.
Xəzri, əs! Sevmirəm durğunluğu mən,
Həyəcanlarımin səndə əksi var.

Xəzri, əs! Deyinən deyinsin, nə qəm?
Darağa gəlməsin qızların teli...
Kimi pəncərəni bağlasın möhkəm,
Kiminin papaqdan qopmasın əli.

Sən də təbiətin bir sınağısan,
Bərkə də, boşa da salırsan bizi.
Əzmin, rəşadətin bir sınağısan,
Çək, çək imtahana iradəmizi.

Böyük ehtiraslar, böyük nəfəslər,
Xəzri, sən əsəndə düşür yadıma.

Dəhşətə gəlsə də səndən bir nəfər,
Qüvvətsən yüzünün qol-qanadına.

Xəzri əs! Vurğunam hay-harayına,
Döyüşkən küləyim, nərildə nər-nər,
Sənsiz Abşeronun odlu yayına
De, kim davam edər, de, kim tab edər?!

1965

VƏTƏNİM

Huşu başdan edən bir yaraşıqdan,
Gözü qamaşdıran ılgın işıqdan,
Düzlərin ən zərif çiçəklərindən,
Dünyanın ən ləziz yeməklərindən,
Günlərin bir günü bezərəm də mən,
Bir xoş mənzərədən, bir xoş lövhədən
Səhv edib aralı gəzərəm də mən.
Torpaqdan, havadan, atəşdən, sudan,
Bir də ki, çörəkdən bezəni göstər!
Bir də ki, anadan, ana dilindən,
Vətəndən aralı gəzəni göstər!
Kimlərsə kimləri dinlər könülsüz,
Kimlərsə kimlərdən döndərər də üz,
Qardaş da qardaşdan gendə dayanar,
Dostlar da arabir soyuq dolanar,
Vətəndən vətənin övladı ancaq
Nə incik görünər, nə gen dayanar,
Əgər gen dayansa od tutub yanar.
Biz “Vətən” demişik Azərbaycana,
Dünyanın kiçik bir torpağına.
Bizə laylay çalıb qucağında o,
Bizim yolumuzda boyanıb qana,
Qundağımız dönüb al bayrağına.
Vətən! Odlar yurdu! Odlar diyarı!

Yox! Təkrar saymıram bu nidaları.
Nəbzın vurğuları təkrarmı mægər?
Bir ahənglə vurur əsl ürəklər,
Əsl ürəklərin sevdası – Vətən!
Arzu-diləklərin mənası – Vətən!
Vətən – vətənidir vətəndaşların,
Mənim vətəndaşım qartal qanadlı...
Gəlsin igidləri ana diyarın
Fərhad sədaqətli, Fərhad inadlı.
Gəlsin gəlinləri, gəlsin qızları,
Gəlsin ağ biləkli zəhmətkeş əllər...
Bayraqdarımızdır Həcər gözəllər.
Ruhumu oxşamaz hər nəğmə bəlkə,
Bir nəğmə əbədi laylamdı mənim.
Dünyada nə çoxdur qiyamət ölkə,
Bir ölkə müqəddəs dünyamdı mənim.
Biz “Vətən” demişik Azərbaycanca,
Biz bayraq etmişik bu şanlı adı,
Vətəni tanıdan kimdir cahana,
Namuslu-qeyrətli vətən övladı.

1981

ƏN UCA ZİRVƏDƏ

Dolandıqca zaman, keçdikcə həyat,
İllərin üstünə calanır illər.
Bəzən ulduz kimi sönür xatirat,
Üfüqdə açınca hər yeni səhər...

Dəryaca olsa da insan yaddaşı,
Qoynunda yatsa da mirvari, inci,
Bəzən unudursan dostu, yoldaşı,
Onlarla böldüyün qəmi, sevinci...

Saçın ağardıqca itir hafizən,
Dəyişik salırsan adı, ünvanı...
Danlayıb özünü xəcalətlə sən
Deyirsən: nə oldu, yaddaşın hanı?

Adı xatirindən çıxan bir nəfər
Dindirir, soruşur hal-əhvalını,
Görürəm, alnında muncuqlanır tər.
Görürəm, duyuram sənin halını.

Ya bir nankorluqla, ya elə-belə
Dünyada çoxunu unutmaq olar.
Yaddan çıxmamışdır bir nəfər hələ,
Onun hər ürəkdə abidəsi var.

Deyil gözdən uzaq, könüldən uzaq,
Onun surəti də, onun özü də.

Onun qarşısında uşağıq, uşaq,
Yaşımız dolanıb keçsə yüzü də.

Hansı dəqiqə ki, hansı saat ki,
Yada düşməyibdir əziz müəllim?
Onun böyük adı bir nəqərat ki,
Səslənir qəlbimdə, qanımda mənim.

Deyirəm nə varsa bizdə müqəddəs,
Ondan nişanədir, ondan yadigar.
Onun xatirindən silərmə bir kəs,
Təqvimdən qopsa da min yol varaqlar.

Onun əziyyəti, onun əzabı,
Sonsuz haqq-sayı ölçüyə gəlməz.
Bircə səhv üstündə min iztirabı...
Heç kəs bircə qırpım unuda bilməz.

Onun səadəti bizik, bəli biz –
Ana yurdumuzun vətəndaşları!
Bizim düşüncəmiz, bizim əqlimiz,
Budur müəllimin dövləti, varı.

Müəllim – sarsılmaz bünövrəmizdir.
Onsuz ucalmazdıq ulduza-aya.
Ona hörmətimiz sonsuz dənizdir,
Dəniz də damladır bu haqq-saya.

Bizdə hiss eləyir vüs`ətini o,
Ömrünün mənası ömrümüzdədir.
Adımızda görür şöhrətini o,
Ömrünün səfası ömrümüzdədir.

Meyvələr bəzəyir bağçanı-bağı.
Qızıla bürünüb bu çöl, bu çəmən.
Müzəffər bayraqlı vətən torpağı,
Səni təbrik edir bu gün ürəkdən.

Səni təbrik edir xoşbəxt nəsillər,
Yurdumda böyükdür qiymətin sənin.
Daim milyon-milyon ürəkdə gəzər,
Məhəbbətin sənin, hörmətin sənin.

Sadə, təvazökar, zəhmətkeş insan,
Ən uca zirvədə dayan vüqarla!
Böyük xidmətinlə fəxr elə hər an,
Sabaha addımla min iftixarla.

1965

PİRŞAĞI

Qulağında dənizinin laylası,
Ciyərimdə bağlarının havası.

Şanısının kəhrəbası, şəvəsi,
Dimdiklənmiş əncirinin şirəsi.

Nəfəsimdə gilavarı, xəzrisi,
Xəyalımda tozlu yolun əyrisi.

Narın qumda naxış-naxış izlərim,
Anam üçün doluxsunan gözlərim...

1968

DURNALARIN QATARINDA

İlk məskənin Kür qırağı,
Son məskənin Cıdır düzü.
Doğulduğun bu torpağı
Vəsf eləyir günəş özü.

Kədər səndən kənar olmuş,
Ümidsizlik daha uzaq.
Bir sevdalı rüzgar olmuş
Saçlarında gəzən daraq.

Qoşmaların çiçək-çiçək,
Qəzəllərin rəvan-rəvan.
Eşqin dərin, ruhun yüksək
Kam almısan dövrənindən...

Molla Pənah – Vətən oğlu,
Sadə dilin qaranquşu.
Tilsimləndi ömür yolu
Axtaranda qurtuluşu.

Günün şəkər, günün zəhər,
Daxma – saray, saray – zindan.
Bizə əks-sədan gələr
Sıldırımli uçurumdan.

Sən iki od arasında
Əzablara düçar oldun.

Əhli-qələm sırasında
Zəka oldun, vüqar oldun!

Sən oxşatdın toy-bayrama
Bu dünyanın əzabını.
Çatdın min bir arzu, kama,
Oxuyuram kitabını...

Hər şe`rində bir alyanaq
Sorağında gəzir bu gün...
Hər nəğmənlə bir güldodaq
Hicranına dözüür bu gün.

Əhsən deyim gözəlləri
Heyran qoyan kəlamına.
Səcdə qılım könülləri
Kəşf eləyən ilhamına.

Dəyanətin, xəyanətin
İmtahanı oldu ömrün.
Məhəbbətin, sədaqətin
Tərcümanı oldu ömrün.

Əsrlərin arxasından
Baxır ruhu cavan Vaqif.
Eşq oduna hər dəm, hər an
Məcnun kimi yanan Vaqif.

Yaşayacaq sənət özü,
İtməyəcək duzu, dadı.
Bəzəyidir səhnəmizin
Vurğun şe`ri, Vaqif adı.

Durnaların qatarında
Vaqif bu gün ərzi gəzər,
Qarabağın dağlarında
Məzarını ellər bəzər.

1969

DUZ

Duz!
Hər yerdə dolu,
Hər şeydən ucuz.
Ucuzdur iynədən, sancaqdan.
Düymədən, daraqdan,
Acı siqaretdən,
Şit qaletdən.
Duz!
Qışda-qarda
Duzdan baha olur
Bir parça
Buz...
Qonşudan duz istəyəndə
Adam utanmır heç,
Rişxənd ediləcəyinə
İnanmır heç.
Duz üstündə heç kimin
Tamahı sürüşməyib.
Duz üstündə bir kişi
Bərkə-boşa düşməyib.
Duz
Duz
Duz!
Hər yerdə dolu,
Hər şeydən ucuz...

Naxçıvanda bir gün,
Guya vaxtı öldürmək üçün
Məni duz mədəninə apardılar.
Elə bil qar yağmışdı
Narın qar...
Duz
Tapdalanır,
Xırçıldayırdı
Ucuz-ucuz...
Torpağın böyük neməti,
Həyatın əbədi ehtiyacı,
Zərurəti –
Çörəyin duzu,
Sözün duzu –
Bu – məcazi mənasıdır hələ
Duzun –
Hər şeydən ucuzun
Brilyanta bərabər
Kristal, ağ dənələr!..
Duz –
Başa gəlmirdi rahət,
Asudə, ucuz!..
İnsanlar tər tökükdü, tər,
Nərə çəkirdi maşınlar – nəhənglər.
Ciyərlərə toz yatırdı.
Ciyər,
Nəfəs,
Ömür – insan baha...
Duz – ucuz!
Uzanırdı uzaqlara

Kanatlar.
 Vaqonetskalar axırdı
 Qatar-qatar,
 Toqquşurdu bəzən.
 Qəfil göy gurultusundan
 Diksinən kimi olurdum mən.
 Nə çətin iş, nə ağır zəhmət!
 Nə böyük sərvət.
 Duz!
 Bir stəkan qazlı sudan
 Ucuz!..
 Yerin altına endik,
 Ora döndük, bura döndük.
 Şaxtalar şaxələndi,
 Başımıza duz ələndi.
 Ətraf ləl-cəvahiridi,
 Daş-qaşdı.
 Dörd dövrəmiz işıq saçan
 Sehirli daşdı.
 Duz,
 Duz,
 Duz,
 Dərinlərə getdi yolumuz.
 İnsanlar layları yarırdı,
 Külçələr qoparırdı.
 Üst qatlar
 Onların çiyində tutmuşdu qərar.
 Parıltıdan göz qamaşırdı.
 Təzyiqdən
 Nəfəs daralır,
 Hava sıxlaşırdı.
 Kompresorlar axın verirdi

Hər an.
Durulur, coşurdu qan.
İnsanlar mərd, yorulmaz, qoçaq,
Yerin üstü də ağ,
Yerin altı da ağ.
Duz,
Duz,
Duz.
Bahadır, qiymətlidir
İnsanın zəhməti kimi,
Boldur –
Geniş ürəklərin
Səxavəti kimi.
Hər yerdə dolu,
Hər şeydən baha,
Hər şeydən
Ucuz!
Duz!

1966

ÇÖRƏK

Çörək dükanlarının qapısında gəzənlər,
 Çörək dolu rəflərə baxıb ağız büzənlər,
 “İstisini ver” – deyə satıcını üzənlər,
 Gecə bişən çörəyi səhər nankor süzənlər
 Ağından, qarasından... hər cüründən bezənlər!
 Qədərsiz olsa çörək,
 Qədirsiz olur demək?!

Ey evində çörəyi... çörəkçin dayananlar,
 “Təzə çörək gəlmədi?” söylənib deyənənlər,
 Təkərlər üstündəki təknəyə boylananlar,
 Gözlədiyi çörəyi... görməyib hay salanlar,
 Dükan dolub daşınca dükandan seyrələnlər!
 Unutmayın bir şeyi:
 Çörək sevmir gileyi...

Sizdən öyrənir uşaq, sizdən götürür, əlbət,
 Yaşlılar, yaddaşlılar! Sizə vacib bu söhbət,
 Yadınızdən çıxıbmı çəkdiyiniz zəlalət,
 Onda bir tikə çörək süfrələrdə səadət...
 İndi tullantı olur süfrələrdə bərəkət.
 Aşib-daşsa da çörək
 Ona ehtiram gərək.

Yurdun çörəyi boldur, hədəd deyildir ancaq,
 Qanımızla sulanıb çörək verən bu torpaq.
 Blokada dastanı yazılmayıbdır naahaq...

O vaxtdan sinələrdə hələ də var düyün-dağ...
Nə aclıq, nə harınlıq bilməsin oğul-uşaq:
Nə israf olsun çörək,
Nə bizə qıtlıq gərək.

Bir sünbülün dənini min quşdan qorumuşuq,
Küləkdən qorumuşuq, yağışdan qorumuşuq,
Səksəkəylə bəd gözdən, baxışdan qorumuşuq,
Od ələyən günəşdən, sərt qışdan qorumuşuq,
Lap anadan, bacıdan, qardaşdan qorumuşuq...
Bugünkü günlər üçün
Bugünkü günlər üçün.

Ana haqq-sayını gözünün nurunda gəz,
Çörəyi də anatək müqəddəs sayırıq biz,
Ana ilə çörəyi ödəməz heç bir əvəz...
Ana ilə çörəyə ağ olan ruzu görməz,
Ana ilə çörəyə dünyada pis deyilməz.
Ana – namus, dəyanət,
Çörək – xeyir, bərəkət,
Çörək – qüvvət, mətanət.

1971

EHEY!

Hələbdə Nəsimiylə xəyalən görüş

Sənin dastanını qoyub yarıda,
Sənin görüşünə gəlmişəm, ustad!
Qəbrini hifz edən bu diyarı da
Yurdumtək müqəddəs bilmişəm, ustad!

Yağır göz yaşlarım ağ yağış kimi,
Tarix tilsimini qırdı hicranın.
Gətirib gəlmişəm sənə, Nəsimi,
Kövrək salamını Azərbaycanın!

Kövrəklər ağlayar... daşlar ağlamaz
Ağlamaq özü də mərdanəlikdir.
Ağılsız, fikirsiz başlar ağrımaz,
İgidlik – ən zərif pərvanəlikdir.

Qədim Şamaxıdan qədim Hələbə
Qanlı-qadalydı, ağırdu yollar.
Mən bu gün asudə gəldim Hələbə
Gör necə sakitdi, fağırdı yollar...

Çatdım bu şəhərə qaş qaralanda
Hanı Aşıq Qərib, Əsli və Kərəm?
Vitrinlər, reklamlar elə bu anda
Mənə göz vurdular... başqadır aləm...

Vitrin soyuqqanlı, reklam da sərin...
Əsli, Kərəmlərin barəsində hə...
Onda Nəsimidən bir soraq verin,
Üzünün nurunu göstərin mənə.

Nə vitrin? Təyyarə səsləndi, eheyy,
Nə reklam? "Mercedes" qıjhaqıj axdı.
Yer-göy dilə gəldi: – Dəyişib hər şey,
Səyah! Keçmiş ola Nəsimi vaxtı!

İncidim Hələbdən, təzə Hələbdən,
Əgər incidimsə... bərişam çətin.
Dəb yox, əbədiyyət axtarıram mən,
Yox vaxtı, saati əbədiyyətin.

Qaranlıq göylərə diqqətlə baxdım
Dünənün, bu günün çırağıyla mən.
Dönüb ildırım gurladım, çaxdım
Müzəffər şairin sorağıyla mən.

Bələdçim eyləyib mən öz qəlbimi
Girirəm qaranlıq məhəllələrə.
Bax, bu cür nabələd gəldi Nəsimi
Amalı naminə həmin şəhərə.

– Eheyy! – dilə gəldi qaranlıq Hələb:
Yəni ki, bir belə çoxdu cürətin?!
Yanır zahidlərin gözündə qəzəb:
Məni qorxutmayır odu dəhşətin.

– Eheyy! Əks-sədam haray qoparır:
Zahidlər indi də qalırlar yəni?

Hələbi müdhiş bir qəhqəhə sarır,
Zahidlər dövrəyə alırlar məni.

Solğun günbəzlərin yarıqlarından,
Qədim qapıların əndazəsindən,
Uçuq hasarların qırıqlarından,
Köhnə məscidlərin darvazasından.

Susuz quyuların kalafasından.
Kirli bazarların kif havasından,
Paslı qıfılların açar yerindən
Qara qarğaların uçar yerindən.

Hələbin hörümçək dalanlarından,
Dirəyi çürümüş eyvanlarından,
Çökmüş qəbirlərin başdaşlarından,
Pünhan mücrülərin qaş-daşlarından –

Zahidlər güdürmüş məni sən demə
Zahidlər üstümə tökülür qəfil.
Par-par parıldayır əllərdə qəmə,
Bu zaman qaranlıq sökülür qəfil.

Babam Nəsiminin nurani üzü
Zülməti səhərə döndərir bu dəm.
Zahidlər güruhu tərək edir bizi,
Çaşqın gözlərimdə dəyişir aləm.

Mən köhnə Hələbdə qəribəm, təkəm,
Demə təkliyimi bilib Nəsimi.
Çoxdan həsrətiylə qəlbi kövrəyəm
Eşidib, öyrənib gəlib Nəsimi.

Yenə də zahiddir səslənir bu dəm:
– Ehey! Qorxmayırsan, bura Hələbdir!
Bizim fitvamızla ömrün olar kəm,
Görmürsən cəlladlar nə dotələbdir?!

Ehey! Xoş gəlmisən! – deyir Nəsimi, –
Qorxma zahidlərdən, məbada, oğlum!
Mən çoxdan bilirəm zahidlər kimi
Qorxaq görünməmiş dünyada oğlum!

Qanlı yaralarım çoxdan sağaldı,
Gəl, canım-ciyərim, gəl qucaqlaşaq!
Yenə zahidlərin rəngi saraldı,
Qaranlıq gizlədi onları ancaq.

Qəbrim də onlara kəsildi düşman,
Silə bilmədilər izimi, oğlum!
Məni yada salıb Vətənim, cahan,
Bəxtəvər bilirəm özümü, oğlum!..

Biz köhnə Hələblə təzə Hələbin
Durduq hüduunda söküləndə dan.
Dişini qıcadı gözlərində kin
Zahidlər güruhu yenə uzaqdan...

Açdı təzə Hələb öz qollarını
Təzə meydanları... insanlarıyla.
Yurdumun uzanan dost yollarını
Bəzədi ətirli reyhanlarıyla.

Hələb! Məkkəm mənim, Mədinəm mənim!
Səndə Azərbaycan əmanəti var.

Çağlayır gözümdə sevinc, qəm mənim
Görüşdə ağlayar, gülər adamlar...

Nəsimi şöhrətdir bəşəriyyətə
Şöhrət zirvəsinin qaşındayam mən.
Onunla qovuşdum əbədiyyətə
Bu saat altı yüz yaşındayam mən.

Suriya, Hələb şəhəri, 1973

MƏRDƏKAN

Çarhovuzlar ağzınadək dopdolu,
Dövrəsində qönçə-qönçə gül kolu.
Təravətdi yeri-göyü, sağ-solu.
Qışın oğlan çağında da həmişə
Əsl cənnət qucağıdır Mərdəkan,
İstirahət ocağıdır Mərdəkan.

Qədim qəsri tarixlərdən nişanə,
Dayanıbdır yenə mərdi-mərdanə.
Baxır-baxır dövrəsində qaynayan
Bu gəncliyə, bu bəxtəvər dövrəyə,
Günü-gündən cavanlaşır Mərdəkan.
Yaşıl seltək aşib-daşır Mərdəkan.

Meynələri qanad gərib talvara,
Kölgəsində bürkü hara, tər hara.
Hər dalanı, hər döngəsi çevrilib,
Çevrilibdi bir ətirli gülzara.
Abşeronda növrağımız Mərdəkan,
Beş addımda yaylağımız Mərdəkan.

Uşağı da, qocanı da, gənci də
O qoymaz ki, azar-bezar incidə.
Düşərgəli sahilləri incidi...
Göy Xəzərdə aləm alır dincini.
Təbibimiz, loğmanımız Mərdəkan,
Bağ-bağatlı ünvanımız Mərdəkan.

Bu yer yalnız şəfa deyil dərdlərə
Ana olub, məkan olub mərdlərə.
Oğulları qurban verib canını
Şanlı-şanlı döyüslərdə min kərə...
Sinasında məş'əl yanan Mərdəkan
Yaşıl nəğmə, yaşıl dastan Mərdəkan!

1981

QOY DANIŞSIN TƏBİƏT

(İsmayılı lövhələri)

I

Günəş gah görünür, gah görünməyir,
Duman gah sürünür, gah sürünməyir.
Dərələrdən axan suların səsi,
Yalqız bulaqların kövrək nəğməsi,
Gah batır, gah da ki, çıxır aşkara.
Ürəyim bürünür xoş duyğulara,
Susmaq istəmirəm, susuram fəqət.
Qoy danışsın təbiət!

II

Başımın üstündə çətirli meşə,
Yuyunmuş, daranmış ətirli meşə.
O yazda yaşıldı, payızda əlvan.
Bir ağac kəhrəba, bir ağac mərcan.
Bir yarpaq günəşin şöləsilə zər,
Bir yarpaq buludun gözünü silər.
Dinim, ya dinməyim, dinləyim əlbət,
Qoy danışsın təbiət!

III

Dağdan göz ağardır əvvəlinci qar,
Qorxudan saralır çiçəklər, otlar.
Üfüq qıpqırmızı, zirvə bəmbəyaz.

Bəhsəbəhs eyləyir yaqutla almaz
 Rəng verir, rəng alır göylərin tağı.
 Rənglər ovsunlayır ana torpağı.
 Şe'rdə, rəsmdə hanı bu cür'ət?
 Qoy danışsın təbiət!

IV

Qalxır talalarda ot qarış-qarış.
 Qalxır, dizə çıxır yağdıqca yağış.
 Yağışdan yaranan xırdaca göllər
 Mürgülü, yuxulu gözlərə bənzər.
 O gözlər gah dolur, gah da boşalır.
 Pərişan-pərişan xəyala dalır.
 Dindirmək istəyir məni bu möhnət.
 Qoy danışsın təbiət!

V

Yolum çalın-çarpaz tuneldən keçir.
 Yolum həm kədərli, həm də şən keçir.
 Ağac var bəzəyir budağını bar.
 Ağac var təzəcə baltalayıblar.
 Ağac var yıxılıb imdad diləyir,
 Ağac var sorağı fələkdən gəlir.
 "Dillənsənə!" deyir fərəhlə hiddət,
 Qoy danışsın təbiət!

VI

Kolların üstündə böyürtkən qalıb,
 Dəyib... dərilməyib... qalıb... qaralıb...

Dadını aparıb yağış, qar, külək.
Hər şey məqamında, vaxtında gərək
Başqadır payızın sovuğu bu gün,
Quş da sinov gedir nar, armud üçün.
Hardan bu xilqətdə bu zövq, bu ləzzət?
Qoy danışsın təbiət!

VII

Odur, kənd görünür, balaca bir kənd.
İtir yaşıllıqda həyət, aynabənd.
Damların qırmızı kirəmidləri
Başqa cür cəlb edir fikri, nəzəri.
Qızıl kərpiclərə çevrilir hamı,
Nağılmı başlayır payız axşamı?
Eh, hansı nağılda yoxdur həqiqət?
Qoy danışsın təbiət!

VIII

Hələ quruludur neçə toyxana,
Bu mövsüm çal-çağır gəlməmiş sana,
Bu xırda guşədə böyük məhəbbət,
Yazıb talelərə sevgi, səadət,
Sabahın eşqiylə çırpınır ürək,
İnsan nəfəsilə açır gül, çiçək.
Hansı canlıda var, axı, bu qüdrət?
Qoy danışsın təbiət!

IX

“Ormanlar içində durur Talıstan”.
Yada Səməd Vurğun düşür bu zaman.

Burda nəfəsi var, burda sözü var.
 Məxmər yamaclarda ayaq izi var.
 Günəşli göylərdə gözünün nuru,
 Qayalı dağlarda qartal qüruru,
 Ellər nə tez qaldı şairə həsrət,
 Qoy danışsın təbiət!

X

Budaqdan ayrılan hər sarı yarpaq
 Elə bil uşaqdır, yetim bir uşaq.
 Üşüyür, büzüşür saplağında nəm.
 Vüsalla-hicranla doludur aləm.
 Xoşdur o ilk bahar, bu son bahar da.
 Ürək mənə gəzir bu duyğularda.
 Hansı məxluqda var belə şe'riyyət?
 Qoy danışsın təbiət!

XI

Bir gəlin bir buzov qovub aparır
 Yerişi can alır, ürək qoparır.
 Yanır yanağında qürub şöləsi.
 Saçında bərq vurur yağış giləsi.
 Dağlar vüqarıdır, göylər isməti.
 Odur bu dünyanın zəri, zinəti.
 İnsansız nə gərək bu zər, bu zinət?
 Qoy danışsın təbiət!

XII

Yolum uzandıqca gedir, gedirəm.
 Təzə tüstüləri mən seyr edirəm.

Hər tüstü bir ocaq, bir ev deməkdir.
Hər tüstü atəşi sönməz ürəkdir.
Ürək olan yerdə qış da bahardır.
Ürəksiz anların qorxusu vardır.
Ürəkdir gətirən insana şöhrət.
Qoy danışsın təbiət!

XIII

Axşamın pərdəsi enir astaca.
Günün son şəfəqi sönmür astaca.
Meşə qalınlaşır, cığır daralır.
Zirvələr əriyir, göylər qaralır.
Əriyən zirvələr, qaralan göylər
Mənim ürəyimdən nur alsa əgər
Heç onu boğarmı, boğarmı zülmət?
Qoy danışsın təbiət!

XIV

Doğma Azərbaycan, Vətən torpağı!
Bərli-bəzəkli dir ilin hər çağı.
İlhama gəlirəm gözəlliyindən.
Kim deyir payızda olmur ürək şən?
Qızıl meşələrin nəğməsi xoşdur.
Meyvəli bağların töhfəsi xoşdur.
Hansı torpaqda var bu var, bu dövlət?
Qoy danışsın təbiət!

1965

AXŞAM QƏRİBLİYİ

Yenə axşam çökür yamaca, yala
Sükuta qərq olur bağça da, bağ da.
Adamın gözləri dolur az qala
Elə bu məqamda, elə bu çağda.

Asiman qaralır, üfüq qaralır,
Əl-ayaq çəkilir yoldan, cığırdan.
Adam ixtiyarsız xəyala dalır,
Nəyisə, kimisə anır bu zaman.

Gözün bir nöqtəyə zillənir müdam,
Bir yerə cəm olur fikrin, düşüncən.
Hey köks ötürürsən düşdükcə axşam
Səbəbi naməlum bir qüssəylə sən.

Örüşdən çəkilib gedir mal-qara,
Çəkilir quşların qəlb açan səsi.
Sakitlik endikcə çıxır aşkara
Çayın dərədəki həzin nəğməsi.

Bulağı tərək edir axırınıcı qız,
O, evə tələsir çiyində sənək.
Bulaq doluxsunur qalınca yalqız,
Sən də kövrəlırsən həmin bulaqtək.

Ən acı, ən şirin xatirələrlə
Qovuşub gedirsən, axıb gedirsən.
Səbəbi naməlum qəmlə, kədərlə,
Qaralan dağlara baxıb gedirsən.

Gedirsən, gedirsən başın aşağı,
Nəyi seyr edəsən, nəyə baxasan?
Elə bil udmuşdur dərəni, dağı
Bir rəngə boyanmış yerlə, asiman.

Gedirsən, deyirsən öz-özünə sən:
Bu səbəbsiz olan qüssəni unut!
Lakin, heç qoyarmı qəlbin ola şən
Axşam qəribliyi, bir də ki, sükut?!

1959

YOX, GÜNƏŞ BATMAYIR

Səfalı Yaltada bu axşam çağ
 Seyrinə çıxmışam Qara dənizin.
 Xırdaca ləpələr Xəzər sayağı
 Sahilə dəydikcə səslənir həzin.

Yaxında qovuşur üfük sulara,
 Bir gəmi harasa üzüb gedir tək...
 Adam elə bilir sanki bu ara
 Göylə su, gəmini sıxıb əzəcək.

Əyilir dənizə gün yavaş-yavaş,
 – İndicə, indicə batar, – deyirəm.
 Mən onun dadına yetişəydim kaş,
 Axı əl uzatsam çatar, – deyirəm.

Gör necə qızarmış onun çöhrəsi,
 Alışır son dəfə qürubdan əvvəl;
 Bürünmüş alova dörd bir dövrəsi,
 Sularda əriyir nəhəng bir məş`əl.

Sərilir dənizə qızıl saçaqlar,
 Günəş suya batır, yarıya qədər.
 Seyr edir qocalar, gənclər, uşaqlar,
 Mən də seyr edirəm gözümdə kədər.

Mənim kədərimi, ay Qara dəniz,
Mənasız zənn edib, yersiz sanma, gəl,
“Önümdə günəşə çökdürürəm diz” –
Deyərək heç vaxtı lovğalanma gəl.

Düşdü xatirimə Kerç döyüşləri,
Durdu göz önümdə qırğınlar mənim,
Zaman dövr etsə də o vaxtdan bəri,
Sinəmdə sağalmaz yaram var mənim.

Topları zəhmli bizim gəmimiz
Həmin bu sulara bir axşam çağı –
Nə qədər düşmənə çökdürərək diz
Hünərlə qorudu ana torpağı.

Yüz yerdən açıldı düşmən atəşi,
Heç ara vermədi həmlələr bir an.
Gəmi xatırlatdı batan günəşi
Od tutub sulara qərq olan zaman.

Dənizdə gün batır hər axşam çağı,
Üfüqlər əriyir gözdən itərək.
Qeyb olur səmanın qızıl bayrağı,
O cəsur gəminin al bayrağıtək.

Yox, günəş batmayı, günəş batarmı?
O ki, bir nöqtədə dayanır, durur.
Onu söndürəcək bir qüvvə varmı?
Milyon il tükənməz günəşdəki nur!

– Doğma sular! – deyib, doğma sulara
Özünü odlara atanlar üçün,

– Doğma diyar! – deyib, doğma sular da
Əbədi dincəlib yatanlar üçün.

Səcdəyə əyilir günəş hər axşam,
Qardaş qəbri kimi öpür dənizi.
Şəhid oğulları yad edir müdam,
Kövrəlir ürəyi, yaşarır gözü.

Yox, günəş batmayı, sökülüncə dan
O yenə dünyaya gülümsəyəcək.
Soyumayacaqdır bir qırpım, bir an
Ölməz insanların xatirəsitək.

1958

MƏNİM XALAM

Xalam Rübabəyə

Xalamgilin həyatında bircə ağac var,
Neçə ömür yola salmış püstə ağacı.
Xalam ona hər baxanda oğlunu anar,
Köks ötürər, səbr eləyər, nədir əlacı?!

Yazda ağac bəzənəndə təzə gəlintək
Oğul toyu gəlib durar gözündə onun.
– Balam hanı? Çərxin dönsün, – deyər, – ay fələk!
Bir cavabsız sual gəzər üzündə onun.

Sinəsində çarpazlaşar sevinc ilə qəm,
O baxanda bir cavanın uca boyuna...
Oğlunun toy axşamını anarsa, bu dəm
Təsəlliylə qanadlanır nəvə toyuna.

Yayda püstə salxım-salxım gətirəndə bar,
Dərər, onu qonşulara paylayar xalam.
Balasının sovqatını torbada saxlar
İnam ilə yol gözləyən ixtiyar xalam.

Mənim xalam həsəd çəkər, qibtə eləyər,
Meyvəsiylə fərəhlənən bu xilqətə də.
Ürəyində oğul dərdi hər axşam-səhər
Gileylənər allaha da, təbiətə də.

Hamı örtər qapısını girincə payız,
Bir qərıblıq, bir sakitlik çökər hər yerə.

Külək əsər... xalam gəzər həyətdə yalqız.
Səpələnər qızıl-qızıl xəzəllər yerə.

Xalam baxar üryan qalmış ağaca bu dəm.
Baxar, baxar, özünü də oxşadar ona.
Xatırladar o günü ki, çaxnaşdı aləm,
Səmum yeli həsrət qoydu onu oğluna...

Qışda püstə başdan-başa bürünər qara,
Budaqlardan buz sallanar almaz sırğatək.
Onda xalam ümidini bağlar bahara,
Deyər: – Oğlum harda olsa, yazda gələcək.

Axı yazda həyat gülür, təbiət gülür,
Köçüb gedən quşlar belə, qayıdır geri.
Arzu dolu hər ürəyə səadət gülür,
Cana gəlir püstənin də düyməcikləri.

Deyirlər ki, atılanda Novruzun topu
Həsəl olur neçə mətləb, neçə arzu-kam.
Səbrim dönüb ümman olar həqiqətsə bu,
Təki bayram axşamına qayıtsın balam!

O, haçandır yol gözləyir bu minval ilə,
Bir il deyil, beş il deyil, illərdən bəri.
Qorxusundan xəyalına gətirmir belə
Ümidini puç edəcək bəd fikirləri.

Oğlu gəlib göz önündə canlanır müdam,
İynə ucu şübhə belə ondan kənardır.
Püstə ilə bir sürəcək ömrünü xalam,
Onun barı, bunun isə balası vardır.

1958

TƏNHƏ QAĞAYI

Sahil uzaq, sular dərın,
Göyertədə durmuşuq biz,
Külək əsir sərın-sərın,
Daraqlanır Qara dəniz.

Bir qağayı süzür, süzür
Gözümüzün qabağında,
Qanadına inci düzür
Dalğaların qucağında.

Gəməmizlə o tən gedir,
Görürsən ki, gah bir ara,
Gah da qalxıb göynən gedir,
Yoldaş olub buludlara.

Səma sonsuz, dəniz azad,
Tək qağayı cövlan edir.
Bir şövq ilə çalır qanad,
Dövrəmizdə dövrən edir.

Cür`ətini göstərirmi
Tək qağayı yoxsa bizə?
Sür`ətini göstərirmi
İti gedən gəməmizə?

Ürəyini bir vahimə
Çulğamırmı onun mægər?
Görən nəyə, görən kimə,
Arxalanır o bu qədər?

Danışmağı bilsəydi quş,
Nə deyərdi görəsən, nə?
Bir an dilə gəlsəydi quş,
Bəs edərdi bu da yenə.

Deyərdi ki, ay insanlar,
Sizi gördüm həvəsləndim.
Siz verdiniz mənə vüqar,
Nə məğrurdum, nə də şəndim.

Deyərdi ki, neyləyəcək,
Yanınızda dərya mənə?!
Zənn etmirəm özümü tək,
Bir arxadır dünya mənə!

Deyərdi ki, sizensiz mægər
Uçardımı belə mətin?
Timsalısan, böyük bəşər,
Hər hünərin, cəsərin.

Nə qədər ki, sizinləyəm
Uçacağam cəsür, azad.
Bilsin bunu bütün aləm:
Siz verdiniz mənə qanad!

1958

KAPİTAN

Sinəsinin üstündən itələyib yorğanı
Balısa dirsəklənir yorğan-döşək yorğunu.
Çiyində dayanmayıb bürünc düyməli pencək,
Əriyib getmiş kürək...
Bayır çənli-dumanlı, otaq yarıqaranlıq;
O, ətrafa gəzdirir, gözlərini bir anlıq.
Tavanın ortasında bir lampa yırğalanır,
O gah sönür, gah yanır.
Baxır qoca dənizçi köks ötürə-ötürə.
Çarpayıdan yapışib bir az qalxır hündürə.
Xatırlayır, dənizin qoynunda gecəyarı
Qorxulu nöqtələrdə göz vuran mayakları.
Kapitan körpüsünün sürahisi sanır o,
Əllərində iz salmış çarpayı dəmirini.
Küləyə sinə gərib irəli boylanır o,
Dalğalar da dinləyir kapitanın əmrini.
Sağda acgöz burulğan, solda sualtı qaya,
Girsələr də pusquya...
O aparır gəmini təhlükəsiz, xatasız,
O inanır, mayaklar ola bilməz vəfasız...
Otaq yarıqaranlıq... hansı dəniz, nə mayak...
Tavanda yanıb-sönən kiçik lampadır ancaq –
Onun təsəvvüründə bu lövhəni yaradan,
Başa düşür kapitan, özündədir kapitan.
Ürəyinin telində oynayan mizraba bax,
Gözünün çuxurunda qaynayan əzaba bax!
İstəyir acığından söküb-töksün yatağı
Yorğan-döşək dustağı.

Çiyindənən yerə düşür bürünc düyməli pencək,
 Düymələr cingildəyir son əlvida zəngitək.
 ...Körpüdən ağır-ağır ayrılır gedir gəmi,
 Yaylıq yelləyənləri yenə tərk edir gəmi.
 Kapitan körpüsündə o, vüqarla dayanıb;
 Papaq gözünün üstdə... iftixarla dayanıb,
 Dəniz azad, göy azad, ürək açır hər tərəf.
 Üfüqlər narıncı tül, buludlar sədəf-sədəf
 Gəminin dövrəsində aşır-daşır ləpələr,
 Aşır-daşır, yorulur, uzaqlaşır ləpələr,
 Suitilər şütüyür, qağayılar səslənir,
 Gəmi üzür, üzdükcə kapitan həvəslənir.

Nə gəmi, nə kapitan... otaq yarıqaranlıq,
 Qoca qarşı divara nəzər salır bir anlıq;
 Taxta rəf üzərində durur gəmi modeli,
 Tən ortadan qırılmış dor ağacının beli.
 Göyərtədə, bacada hörümçək tor bağlamış,
 Baxımsız evin tozu, gəmini suvaqlamış.
 Səhv edərəm desəm ki, onu oyuncaq sanın –
 Nişandır, yadigardır ömründən bir insanın.
 Bu balaca modellə xatirələr bağlıdır,
 Yarımdünya bir gəmi, bir də Xəzər bağlıdır.
 Yarımdünya bir gəmi, yetmiş illik bir həyat.
 Bir həyat ki, bir anı ötməmiş sakit, rahat,
 Min insan həyatına min kərə girov olmuş,
 Od olmuş, alov olmuş.
 Dağ boyda dalğalarla dayanmışdır döş-döşə,
 Körpüyə alnıaçıq ayaq basmış həmişə.
 Qoca baxıb modelə – anır “yarımdünyanı”.
 Bəs “yarımdünya” hanı?
 Suları yara-yara

O yenə səfər edir Bakıdan uzaqlara.
Kapitan körpüsündə durmuş cavan bir oğlan
Təzə, cavan kapitan.
Təzələnməyən nə var, görəsən bu dünyada?
Qoca təsəlli tapır bunu saldıqca yada.
Payızda sarı yarpaq tökülməsə torpağa,
Yazda nə rəvnəq verər maralbuynuz budağa?
Çöldə külək titrədir çarhovuzun suyunu;
Su əsir əsim-əsim bir ipək köynək kimi.
Balacalar oynayır gəmi-gəmi oyunu,
Əl-ayaq su içində, yanaqlar çiçək kimi,
Üzür kağız gəmilər, sayı yox, hesabı yox.
Bəzisinin xırdaca ləpəyə də tabı yox.
O baxır pəncərədən, baxır gözündə həsrət.
Görəsən, bu həsrəti hiss edirmi təbiət?!
Çöldə təzə başlanan bir ömrün nəfəsi var,
Çarhovuzun suyunu şappıldadır uşaqlar.

1959

AY BAXIR AY-PETRİDƏN

Şairanə tərəflər,
Könül sizi təriflər!
Qarış-qarışdan gözəl...
Gəzdikcə gəz, vəcdə gəl.
Gecəniz nağıl kimi
Nurlandırır qəlbimi,
Ruhumu eyləyir şən
Ay baxır Ay-Petridən.

Harda var belə guşə:
Dağların döşü meşə,
Hər cığır bir xiyaban,
Qara dəniz çırağban.
Qaradırmı o mægər?
O, süd gölünə bənzər.
Çıx gecə sahilə sən,
Ay baxır Ay-Petridən.

Günün günorta çağı
Gün yandırmır torpağı.
Solmur bir gül, bir çiçək –
Dəlidağ yaylağıtək...
Gecə mülayim, yumşaq,
Kırmda gördüm ancaq
Belə məxmər gecə mən,
Ay baxır Ay-Petridən.

Üzüm bağları qəşəng,
 Bürümüşdür buludtək
 Sahili başdan-başa,
 Tamaşadır, tamaşa,
 Bu yerdə hər yer yaşıl,
 Uyuyur mışıl-mışıl
 Zümrüd tala, göy çəmən
 Ay baxır Ay-Petridən.

Burda loğmandır hava,
 Dəniz hər dərdə dəva!
 Sevinc qəmi üstələr,
 Şəfa tapan xəstələr
 Gecə çıxır sahilə,
 Gəzir sevinə-gülə,
 Səslənir ləpədöyən,
 Ay baxır Ay-Petridən.

Nəcib sevgi-məhəbbət
 Verməyib hara zinət!
 Elə ki, yavaş-yavaş
 Gün batır, qaralır qaş,
 Gənclərlə hər yan dolur,
 Neçə xiyaban dolur.
 Sevincini bölür tən,
 Ay baxır Ay-Petridən.

Sən, ey dillər əzbəri,
 Vətənimin gövhəri!
 Cənnət misallı Krım!
 Cahı-cəlallı Krım!

Hüsnünü vəsf edərək,
Şe`rimə mirvaritək
Bu gecə düzdükcə mən,
Ay baxır Ay-Petridən.

1958

İLK QAFİYƏLƏR

Şair Bəbir Məmməd zadənin xatirəsinə

Yol üstündə pərakəndə kənd qəbristanı,
Məzarların arasında adi bir məzar.
Bir baxışla tanıyıram burda yatanı –
Mavi rəngli başdaşında doğma bir ad var.

Mən bir şe`r gecəsini salıram yada,
Qulağında bir şairin gurlayır səsi.
Nə qədər ki, ömrüm vardır qoca dünyada
Xəyalımdan, xatirimdən silinməyəcək
Həmin şair, bir də həmin şe`r gecəsi...

Həyəcandan o, kürsüyə sığmır elə bil,
Nə şirindir ürəyindən axan sözləri.
Sanıram ki, sönən deyil, soyuyan deyil,
Çəşmək altdan odlu-odlu baxan gözləri.
Gecə onun çıxışıyla yetişir sona,
Zal boşalır, camaatla pilləkan dolur.
Utanaq yanaşıram bu zaman ona.
– Buyur, mənə sözünmü var, utanma, buyur!
Üçmil dəftər varağını alıb cibimdən
Deyirəm ki, mümkün olsa buna baxın bir.–
İlk şe`rimi ona təqdim eləyirəm mən.
O, kağızı çəşməyinə yaxın gətirir.
Dodaqaltı gülümsəyir son misrayadək,
Düşünürəm – narazılıq, razılıq mı bu?
Deyir: – Bala, yazmısan də, daha neyləyək,

Eybi yoxdur, elə bu cür başlamış çoxu...
 – Səhvim nədir?
 – Yoxdur fikri, qafiyələri,
 Bir ahəngə uyuşmayır “payız”la “çiçək”.
 Bunlarsız heç yaranarmı sənət əsəri?!
 Gəl, “çiçək”lə “ürək” deyək, “yaz”la “saz” deyək.
 Ev təməlsiz uçar gedər, dayana bilməz,
 Quş quş olmaz qırılarsa qolu-qanadı,
 Gün doğmasa üfüqlər al boyana bilməz,
 Mənadadır, ahəngdədir şe`rin də dadı.

Kağızımı o qaytarır yenə özümə,
 – Yaza-yaza öyrənərsən, bilərsən – deyir.
 Ümid dolu bir baxışla baxır üzümə:
 – Heç darıxma, haçan xətrin istəsə əgər, –
 Ünvan verir, – evimizə gələrsən, – deyir.

Bir arzuylla dilləndikcə qəlbimin simi,
 Şe`r-sənət həsrətiylə daha da yandım.
 Qafiyəm səhv olmasa da əvvəlki kimi
 Ancaq ona oxumağa hələ utandım.
 Yazıb-pozmaq doğma gəldi günbəgün mənə
 Görüşüsə yenə saldım sabah-sabaha.
 Dedim: “Axır bir şe`rimi bəlkə bəyənə”.
 Həyəcanla evlərinə gəldim bir axşam.
 Söylədilər: – O şairi görməzsən daha...
 Nakam getdi, ürəyində sözü-söhbəti...
 Yaradardı əcəl möhlət versəydi əgər.
 Ucalmadı, parlamadı şanı, şöhrəti
 Hamı Sabir, hamı Vurğun olurmu məgər?

Dan sökülüb, çəkiləndə üfüqdən toran,
 Körpə quşlar pərvaz edib uçanda səhər,

İxtiyarsız xatirimə gəlir bu zaman
Bir o şair, bir də uzaq ilk qafiyələr...

Yaxınlıqda həzin-həzin səslənir dəniz,
Sahillərə qatar-qatar gəlir dalğalar.
Pozulmaz bir qafiyəylə ömr edirik biz,
Yerlərin də, göylərin də qafiyəsi var.

1958

SONUNCU KİBRİT ÇÖPÜ

Sözümlüz çəp gəldi şoferlə birdən,
 Maşını saxladıb düşdüm yerə mən.
 O sürdü... təkərlər sovurdu qarı,
 Cırmaq-cırmaq etdi bəyaz yolları...
 Meşə... ağaclarda buz lülə-lülə,
 Əsla hiss etmirdim soyuğu hələ,
 Üzümdən-gözümdən süzülürdü tər,
 Yaxamı, başımı açdım bir qədər.
 Hirsim soyuduqca soyudu tərım,
 Elə bil açıldı birdən gözlərim.
 Qar basmış meşədə gördüm təkəm mən,
 Yolda nə bir gələn, nə də bir gedən.
 Meşə... nə ucu var, nə də bucağı,
 Hara çata billəm bu axşam çağı?
 Qarr-qarr...
 Qarıldayır qara qarğalar.
 Deyəsən ayağım üşüyür bir az!
 (Üşüdün, bir yerdə dayanmaq olmaz.)
 Gedirəm, qulağım səsdə, gedirəm,
 Əvvəl bərk, sonrasa asta gedirəm.
 Axırda taqətdən düşürəm tamam
 Yolda nə bir maşın, nə də bir adam...
 Budur, göy qaralır, meşə ağarır,
 Gedirəm, canımı üşütmə sarır.
 Ayağım sürüşür beş-altı kərə,
 Körpə uşaq kimi dəyirəm yerə.

Qalxıram, gedirəm, meşə uzanır,
 Ayazdır, şaxtadan üz-gözüm yanır.
 Meşə şaqqıldayır, sınır budaqlar
 Gümüş tozu kimi səpələnir qar
 Meşə şaqqıldayır, səksənirəm mən
 Bu qəhqəhdən.
 Cibimdən bir qutu kibrit tapıram,
 Deyəsən balaca oluram aram.
 Kibrit ürəyimə hərarət verir,
 Zehnimə aydınlıq, cəsarət verir,
 Sınıq budaqları yığıb bir yerə
 Çəkirəm kibriti bir, beş, on kərə.
 Hər çöp qaralınca gözüm qaralır,
 Sayıram: qutuda beş-on çöp qalır,
 Saat neçə olar? Qoy baxım hələ,
 O nədir üstümə yeriylir elə?
 Gözləri göz-göz,
 Mənə baxır düz...
 Çəkirəm kibriti, çəkilir geri,
 Kibrit sönən kimi qayıdır bəri.
 On addım aralı durur canavar,
 Tərpənsə qutuda bir dənə çöp var.
 Bir çöp, bir canavar, bir meşə, bir mən.
 Tüklərim ürpəşir ucuz ölümdən
 Canavar üstümə yeriylir... bu dəm
 Yolda gur işıqlı maşın görürəm.
 İşığın içində itir canavar,
 Təkərlər altında xışıldayır qar.
 Şofer düşən kimi tanıyıram mən,
 Görürəm: gözləri dolub qəhdən:
 – Yoxsa fikirləşdin səni qoyub tək...
 Motorda su donar, otur, tərpənək!–

Tərpəndik... dinmədi nə o, nə də mən.
Papiros çıxarıb soruşdu birdən:
– Kibritin olar?
– Var!
Yandı sonuncu çöp, yandı, qaraldı...
Ancaq ürəyimdə həyatım boyu
Bu yaxşı insanın hörməti qaldı.

1961

AZAD NƏFƏS

Bir gün bazardan bir bülbül aldım,
Gətirdim onu qəfəsə saldım.
Dedim: çəkərəm hər nazını mən,
Təki dinləyim avazını mən.
Köhnə qəfəsi atdım bir yana,
Əlimlə "saray" düzəltdim ona.
Saray deyəndə o da qəfəsdi,
Ancaq genişdi, on quşa bəsdı.
Vaxtında suyu, vaxtında dəni...
Arabir işdən ləngitdi məni.
Dedim: bülbülüm təki şən olsun,
Təki cəh-cəhi ürəkdən olsun.
Papiros çəkmədim otaqda, inan.
Dedim: bülbülüm susarsa əgər,
Mahnıya həsrət qalar qulağım,
Qəmli sükutla dolar otağım.
Evdə bəslədim yağışda-qarda,
Çölə çıxardım xoş havalarda.
Eyvandan asdım zərif qəfəsi,
Küçəyə axdı bülbülün səsi.
Ötüb keçənlər yuxarı baxdı,
Bu səs ürəkdən-ürəyə axdı.
Mənim bülbülüm – mənim fərəhim,
Onun cəh-cəhi, mənim cəh-cəhim.
Qəfil bir külək qopdu bir gecə,
Çırpdı qəfəsi şiddətlə yerə.
Bütün zəhmətim, əzabım necə –

Bir an içində getdi hədəyə.
Öldü bülbülüm dimdiyində qan,
Süküt içində düşündüm bir an:
Zindanda söndü, onun həyatı.
Azad olsaydı qolu-qanadı,
Axı bülbülə neylərdi külək?
Əsarət oldu qatili demək!
Sən nə bilmisən əsarəti bəs?!
Pələnglər bağı çatladan qəfəs
Saraycan olsun – yenə qəfəsdir.
Mahnını – mahnı,
Qanadı – qanad,
Həyatı – həyat,
Ömrü – ömr edən
Azad nəfəsdir, azad nəfəsdir!

1960

ASTARA YOLLARI

Qaynım Firuz Rəhimova

Çox iti sürməyin nə mənası var,
 Çox da uzun deyil, axı, bu yollar.
 Masallı, Lənkəran, bir də Astara...
 Hara tələsirsən, əzizim, hara?!
 Astaraya çatdın dayanacaqsan,
 Həsrətlə o taya boylanacaqsan.
 Ortada bir çay var, bir də körpü var,
 Bir də uca-uca taxta hasarlar...
 İndi boylanmaq da olmaz, tələsmə!
 Yavaş sür, yavaş sür, bir az, tələsmə!
 Maşını yana ver, bir düş bəri gəl.
 Astara yolları gözəldir, gözəl!
 Sağ meşə, sol meşə, üfüqdə dağlar,
 Quşların nəğməsi çay kimi çağlar,
 Qışda qonaq gəlib ilk bahar bura,
 Sərilib yamyaşıl xalılar bura.
 Qabağa tələsmə, qabaqda nə var?!
 Sonu görünməyən bir həsrət, qubar,
 İkiyə bölünmüş Azərbaycanım...
 Bu tayda ürəyim, o tayda canım.
 Sürmək istəyirsən? Yox, yox, düzəlməz!
 Nə təkər, qanad da haraya gəlməz.
 Meşələr uc-uca calanıb gedir,
 Astara yolları uzanıb gedir
 Təbrizə birbaş.
 Geri dönməliyik biz isə, qardaş!

1960

DEDİLƏR Kİ...

Dedilər ki, bu ağac burda əmələ gəlməz,
Yüz bağban, yüz aqronom yığılsa da, düzəlməz.
Heç kəsin məsləhəti girmədi qulağıma,
Köklərilə gətirdim ağacı öz bağıma.
O boyda bağ bir yana, ağac bir yana oldu.
Hər gün – nazını çəkdim,
Hər gün saraldı, soldu.
Yarpaqları büzüşdü,
Yaralanmış quş kimi
Qərib torpağa düşdü.

1961

YARPAQLAR TÖKÜLÜR

– Şeş-qoşa!
– Pənc-çahar!
Nərd atır qocalar
Bir şəhər bağında
Bir payız çağında.
– Bu dü-bir!
– Bu sələr!
Çiskinli bir səhər...
Nərdtaxta yaş olur
Daşları daş olur.
Vururlar səs salmır,
Güman ki, həzz almır
Oyundan qocalar...
– Pənc-qoşa.
– Sə-çahar!
– Darıxdım, Ağabəy!
– Deyirsən dincələk?
Sükuta daldılar...
Beləcə qaldılar
Bir qədər.
Nurani üzlərdə,
Çeşməkli gözlərdə
Bir həsrət, bir kədər...
Yarpaqlar tökülür
Sapsarı.
Yarpaqlar tökülür
Cəzb edir onları.

– Xəzandır, Mirələm!
 – Görürəm!
 Yenə yaz gələcək.
 Çöl-bayır güləcək
 – Biz necə?
 – Biz çətin,
 Yetişib növbətim,
 Növbətin.
 Yüz şeş at, yüz beş at,
 Burda gəl baş aldat –
 Hədərdir, Mirələm!
 – Bilirəm.
 Bir uşaq bu ara
 Yanaşdı onlara:
 Saati soruşdu.
 Baxdılar, gördülər
 Saat da yatıbdır.
 Susdular – sükutun
 Məqamı çatıbdır...
 Yarpaqlar tökülür
 Sapsarı,
 Yarpaqlar örtürlər
 Zərləri, daşları...

1961

ƏSƏD XALOĞLUMA

Yox, yox, mən bu gecə yata bilmərəm,
 Yuxuma bal-şəkər qata bilmərəm.
 Şe`r söz vermişəm sənə, xaloğlu,
 Və`dimi kənara ata bilmərəm.

Dünyada hər şeydən təmiz olan nə?
 Mənim ürəyimlə, sənin ürəyin.
 Dünyada bu qədər əkiz olan nə?
 Mənim ürəyimlə, sənin ürəyin.

Ay xalamnəvəsi – Əsəd qardaşım!
 Həyat yollarında ötdükcə yaşım,
 Səni lap yaxından görürəm inan.
 Təkcə qohumluqla heç kim, heç zaman
 Yaxın olmamışdır, olmayacaq da.
 Qardaş var qardaşdan gəzir uzaqda.
 Sənintək qəlbimə yatmayırsan heç kəs,
 Bizi birləşdirən nə duyğudur bəs?
 Bəlkə taleyimiz oxşar olubdur,
 Uzaq körpəlikdən indiyə kimi,
 Ata həsrətilə bəlkə gözümüz
 Gecəli-gündüzlü ağlar olubdur?
 Bəlkə birləşdirib bu həsrət bizi
 Bu həsrət dost edib, ay Əsəd, bizi?!
 Anamız – atamız olubdur bizim.
 Anamız – arxamız olubdur bizim.

Ərköyün olmuşuq, nazlı olmuşuq,
 Bizə güldən ağır söz deməyiblər,
 Od-alov olmuşuq, üzlü olmuşuq,
 Yığıb əlimizdən qoca nənələr...
 Başımın daşdır yalan, fırlıdaq,
 Başımın daşdır lovğayla yaltaq.
 Boş adam, daş adam məni yandırır,
 Təpədən dırnağa alovlandırır.
 Ancaq ki, səninlə görüşdüyüm gün,
 Onlar unudulub gedir büsbütün.
 Mənim səndən gizli yoxdur bir şeyim,
 Sevincim, kədərim, ərkim, gileyim –
 Ay kimi, gün kimi gözündə aşkar,
 Bəzən xırda-xuruş paxıllar deyir:
 “Can bir qəlbdədir ki, bu xaloğlular”.

Sizdə də, bizdə də qiyamət olur,
 Bir yerə düşdümü Əsədlə Qabil.
 Telefon zəngləri lap dəhşət olur,
 Balaca içdimi Əsədlə Qabil.

Bizdə axtarırlar səni, xaloğlu,
 Bizə gələndə də, gəlməyəndə də.
 Yaman qısnayırlar məni, xaloğlu,
 Yerini biləndə, bilməyəndə də...

Şe`r yazmasan da ömründə bir an,
 Şair xaloğlunu yaxşı duyursan.
 Məni dinləyirsən iftixar ilə,
 Hər təzə yazımı, təzə şe`rimi,
 Daim gözləyirsən intizar ilə.
 Şair olmasan da öz sənətinlə,

Mənimçin şairsən xasiyyətinlə.
 İnan, bu dağınıq sözlərim ki, var,
 Nöqtəni qoymasam axdıqca axar.
 Eybi yox, qoy axsın bulaqlar kimi,
 Dinlə, ay xaloğlu, dinlə qəlbimi.
 Qışda qar gözəldir, yazda gül-çiçək,
 Qışa qış deyiblər, bahara bahar.
 Hər şeyin, hər sözün yerini bilmək,
 Dünyada hamıya az qismət olar.
 Min cürə məclisə düşmüşük qoşa,
 Diqqətlə etmişəm sənə tamaşa.
 Görmüşəm arifsən, arif, ay Əsəd!
 Görməsəm etməzdim tərif, ay Əsəd!
 Nə tərifbazlıqdır? Tərif hədərdir.
 İzi tez silinər, gəldi-gedərdir.
 Əsil ürək sözü əbədi yaşar,
 Hər ürək sözündə ürək özü var.
 İllər ömrümüzdən yarpaq qoparır,
 Qatıb qabağına yeltək aparır.
 "Cavanam" deyirsən sən gülə-gülə
 Qocalıq çox uzaq yoldadır hələ,
 Hələ qabaqdadır neçə arzu-kam,
 Min sevdalı səhər, sevdalı axşam.
 Hələ lalələrin qızıl bayrağı,
 Çox-çox bəzəyəcək ana torpağı.
 Hələ çox dolanıb gəzəcəyik biz,
 Qoşa görünəcək ayaq izimiz.
 Sənin ürəyinlə mənim ürəyim,
 Qoşa döyünəcək, dayanmayacaq.
 Ayrı görməyəcək bizləri heç kim,
 Görsə də gözünə inanmayacaq.

1965

ANASIZ

Sən yaşda anasız qalmasın heç kim,
Ey ağı kəsməyən körpə Namikim!
Axı hara yazım bu dərdi, hara?
Ananı tapşırdıq bu gün məzara.
Torpağa əmanət verdik onu biz,
Yandı ürəyimiz, doldu gözümüz.

Sən də oradaydın, sən də, ay tifil!
Gəzməyə gəlmişdin ora elə bil.
Heyrətlə baxırdın başdaşlarına,
Sel kimi tökülən göz yaşlarına.

Görürdüm, ananı axtarırdın sən,
Ondan soruşasan, ondan biləsən.
Əmilər, xalalar niyə ağlayır,
Hamı "Ceyran, Ceyran" – deyə ağlayır...

...Anamın adını niyə çəkirlər?
Söyləyin, anama nə olub məgər?
Yox, yox, sən körpəsən, uşaqsan hələ,
Belə suallardan uzaqsan hələ.

Bəlkə heç bilmirsən nə yerdir, bu yer,
Bəlkə heç bilmirsən nə sözdür "qəbir".
Əlində qırmızı avtomobil var,
Əynində təptəzə çəmən paltar...

Anan geyindirən son paltardı bu,
Geyindirməyəcək səni bir daha...
Anasız yetimin işi, ay quzu,
Bilənlər bilir ki, qalır Allaha...
Ana əllərinin istisi hələ,
Üzündə dolanır, saçında gəzir,
Yetimlik dərdinin tüstüsü hələ,
Bilmirsən, görmürsən, duymursan nədir...
Qorxuram ögeylər əlində qalsın,
Səhərlər qulağın... axşamlar saçın...
Sirrin ürəyində rəngin saralsın,
Evdən qaçmaq olsun axır əlacın.
Camaat qarışıb biri-birinə,
Sənsə maddım-maddım baxıb durursan.
Özün soruşmursan, deyirlər sənə:
"Bu saat, bu saat gələcək anan..."
Hamının gözünü nəmli görürsən,
Səni öpənləri qəmli görürsən.
Atan səninelədir, doğmadır, sağdır,
Bu gündən anan da o olacaqdır.
Hamı dəstə-dəstə qayıdır geri,
Ananın məzarı orda tək qalır.
Külək yırgalayır təzə gülləri,
Zərif yarpaqları qoparıb salır.
Zaman dövrə vurub dolanacaqdır.
Sular durulacaq, bulanacaqdır.
Sən də yaxşı-yaman böyüyəcəksən,
Əcəl versə aman, böyüyəcəksən.
Ana həsrətilə qəlbin yanacaq,
Ana məzarına qanadlanacaq.

SABAH MƏNİM TOYUMDUR

Bir az əvvəl quzuydu, sonra döndü pələngə,
 Bu axşam Xəzər yenə girdi mənimlə cəngə.
 Körpülərdən aralı, buruqlardan uzaqdır
 Mənim qazdığım buruq...
 Dördkünc meydançasında yalnız gəzdiyim buruq.
 Dalğalar bir-birini sökür, didir, dağdır,
 Dalğalar bir-birinə nə olsun ki, yağdır.
 Polad ayaqlar üstə dayanmışıq – buruq, mən.
 Nədən qorxuram, nədən?
 Sabah mənim toyumdur; sabaha çox var ancaq:
 Qara qətran qaranlıq dişini qıcıraraq
 Üstümə təzə gəlir dalğaların belində,
 Boynuma atmaq üçün kəməndi var əlində.
 Yox, yox ömrüm, həyatım təhlükədən uzaqdır,
 Polad özüllü buruq, dəryada uca dağdır.
 Fikrimdə sabahkı toy, gənclik, şənlik, arzu-kam.
 Qulağımda rotorun qopardığı uğultu,
 Fikrimdə qız evinə tələsən bir izdiham...
 Qarşımda yavaş-yavaş özülə dırmaşan su.
 Mən sudan od alıram, nə alacaq o məndən?
 Məni dillər əzbəri nahaqımı etmiş Vətən?
 Əfsanə yaratmışam həqiqət bünövrəli.
 İnsan yer üzərində ayaq açandan bəri,
 Suların qucağında şəhər görmüşmü? Yox, yox,
 Dəniz gurlamasın çox, tufan hayqırmasın çox!
 Pencəyimin yaxası ağırlıqdan qatlanır,
 Orden, medal düşümdə par-par alışıb yanır,

Bunlar qara qaşımçın, qara gözümcün deyil,
Nümayiş günlərində boş-boş düzümçün deyil.
Qara qızıl qatına görən hələ çoxmu var,
Mən bunu düşündükcə, fürsət tapan dalğalar
Meydançadan aşırırlar,
Çaşırlar,
Adama sataşırlar...
Ölkəmizdə, görəsən, neçə min vertolyot var?
Vertolyot quş kimidir, hara istəsə qonar.
Ayağımın altından bir dalğa da sürüşdü,
Bu vertolyot yadıma haradan gəldi düşdü?
Sabah mənim toyumdur.
Toy-bayram deyilmidir bizim hər sabahımız?
Günəşi, üfüqləri eyzən zər sabahımız.
Baxıram dalğalara,
İyirmibirlər keçir xəyalımdan bu ara.
Onlar vətənin oğlu, onlar mənim qardaşım,
Bu nərilti içində səssiz, əyilir başım
Həyadan, xəcalətdən.
Vertolyotu nə üçün yadıma saldım ki, mən?
Titredir bünövrəni dalğaların həmləsi,
Qulağıma səs gəlir: gah motor, gah toy səsi.

1960

NEKROLOQ

İgid milis serjantı Məmməd Əsgərovun xatirəsinə

Bəzən ulduz boşluqlara süzülüb axar,
Yerdə qalan ulduzlardan seçilər bu an.
İnsan ona bir diqqətlə, kədərlə baxar,
Sayrışardı, cəlb etməzdi fikri bayaqdan.

Nələr duydu mən bu hikməti düşündükcə mən,
Yerin, göyün nə qəribə qanunu vardır.
Bir nekroloq yazılmışdı qəzetdə dünən
Oxuduqca fikir məni aldı-apardı.

... Təvəllüdü filanını... ad-famili bu...
İş başında həlak olmuş milis nəfəri...
Bilərdikmi belə şəxsin doğulduğunu
Olmasaydı qəzetdəki ölüm xəbəri?..

Çap maşını gürüldədi gecə sübhədək, –
Nüsxələrə düşdü adı ilk və son kərə...
Çapçılardan bəziləri köks ötürərək
Heyrətdənmi, kədərdənmi getdi fikirə.

1963

TƏMSİL HAQQINDA TƏMSİL

Heyvanlar cəm oldular şirin başına bir gün,
 Ədəblə təzim edib dedilər:
 – Ey şahimiz,
 Hamını düşündürən bir sirri açmaq üçün
 Cəsarət eyləyərək yanına gəlmişik biz.
 Zəhmli gözlərini ətrafa gəzdirdi şir,
 Nərəylə salamladı hüzurə gələnləri:
 Ön cərgədə durmuşdu fil, ayı, pələng, bəbir,
 Yerdə qalanlarının yoxdu sayı, qədəri.
 Şir söylədi: – Buyurun, görək nə sirridir bu
 Sizi bura gətirən nə mətləbdir, nə arzu?
 Fil qabağa yeridi izdihamın adından,
 Sükut çökdü meşəyə, quşlar da susdu bir an.
 Fil dedi ki, insanlar bilmirəm nə vaxtadək
 Düz sözçün bir-birindən qorxacaq, çəkinəcək.
 Şirin gözü bərəldi.
 İnsanlardan şikayət ona qəribə gəldi.
 Fil dedi ki, əslində bizim dilimiz hanı! –
 – Düzdür, düzdür, – deyərək köks ötürdü izdiham–
 Allah dilsiz, ağızsız yaratmışdır heyvanı.
 – Bəs insan bunu bilmir? Şahimiz, baş açmıram
 İnsan neçin dünyaya açan gündən gözünü
 Heyvanların diliylə söyləyir öz sözünü?
 Düşməninini söyürsə, guya söyüşən bizik,
 Öz-özünü öyürsə, guya öyünən bizik.
 Yaltağı qamçılıyır tülkünün misalında

Namərdi daldalayır canavarın dalında,
Qorxmaz, vüqarlı insan,
Hər iqtidarlı insan
Nə üçün dik baxmayır bir-birinin gözünə,
Nə üçün açıq demir bir-birinin üzünə:
“Sən busan, sən bu, sən bu!
Sən xain, sən vəfalı, sən oğru, sənsə doğru!”
Yoxsa qorxur, çəkinir insanlar bir-birindən?
Baş tapa bilmirəm mən.
Fil susdu. Xortumuyla torpaqda nəşə cızdı,
Darıxdı, ərkiyana şirin önündə gəzdi.
Bir az var-gəl eylədi, sonra keçdi yerinə,
Ayı, pələng və bəbir baxdılar bir-birinə.
Səssiz dayanmışdı şir, o cavab axtarırdı,
Onu xəcalət təri lap yuyub aparırdı.
Görünür ki, bəşərin qəribə aləmi var,
Bu aləmin sirrini bilə bilməz heyvanlar.

1961

KƏDƏRİM-SEVİNCİM

Mənim bircə balam, mənim tək qızım!
Odur, böyüyürsən sən yavaş-yavaş,
Həm baxıb oluram sevincək, qızım!
Həm də kirpiyimdə gilələnir yaş.

Sən hələ uşaqsan – qayğıdan uzaq,
Hələ çox razısan özün-özündən.
İşin dəcəl-dəcəl qaçmaq, oynamaq,
Mənsə... sabahını düşünürəm mən.

Sənin bircə görən gözün var, qızım,
Bir gözün soyuqdur şüşədən, buzdan.
Qəlbinə dəymir ki, uşaqlar, qızım?
Nə qədər ardınca qalım nigaran?..

Sağ gözün kirpiyə, qaşa yaraşır,
Kaş ki, sağ görəydim bütün gözləri.
Qızım, göz insana qoşa yaraşır.
Bəs necə gəzdirim mən bu kədəri?

Ay qızım, necə də yaraşığılsan,
Sənə əvəz verib sanki təbiət.
O baxır üzünə, olur peşiman,
O baxır gözünə, çəkir xəcalət.

Saçında günəşin qızıl boyası,
 Çiyələyin rəngi yanaqlarında.
 Körpə nəfəsində bahar havası,
 Səhər təbəssümü dodaqlarında.

Rəssama şəklini çəkdimişəm mən,
 Şəkildə bilinmir... qüsurun, qızım.
 Bilinsə nə olar... xiffət etmə sən,
 Sınmasın vüqarın, qürurun, qızım.

Bəxtin puç olmasın, arzuların zay,
 Ötsün hər axşamın, hər səhərin şən.
 Qızıl telli Günəş, gümüş telli Ay,
 Qızım, əsirgəməz nurunu səndən.

Anayam... baxıram, dözmür ürəyim...
 Gizlində boşalır, dolur gözlərim.
 Gənclik yadigarım, ömür çiçəyim,
 Gizlində qövr edir dərdim-kədərim.

Ulduzlar gözüdür sonsuz göylərin,
 Ulduzlar deyir ki, biz sənə qurban.
 Gəlir pilləkəndən ayaq səslərin,
 Silir gözlərinin yaşını anan.

1963

TƏZƏ YOL

Dinamit gücünə qalxdı havaya,
Kölgəli bir qaya, nəhəng bir qaya.
Gurultu kəsildi, toz yatdı tamam,
Baxdı, inanmadı gözünə adam.
Sildi yolçəkənlər alın tərini,
Qayanın dağınıq qəlpələrini
Buldozer süpürüb yığdı qırağa
Cihazla baxdılar hamar torpağa.
Qocaman palıda növbə yetişdi –
Deyənlər oldu ki, bu nahaq işdi –
Traktor dağlara saldı nərilti,
Palıd hay-harayla yerə sərildi.
Elə bil ətrafı duman-çən aldı.
Ortada qorxunc bir kötük qaraldı.
Tez onu yer ilə yeksan etdilər.
Ölçülər, biçdilər çıxıb getdilər.
Getdilər, getdilər yol çəkə-çəkə,
Məşə qıra-qıra, dağ sökə-sökə.
Yavaş da getdilər, tez də getdilər,
Yağışda, küləkdə, tozda getdilər.
Göllər qurutdular, güzgüdən hamar,
Bəzən də qırıldı bağçalar-bağlar.
Təzə yol uzanıb getdi irəli,
Bəli.
Getdi, getdi...
Təzə yolun yolundakı
Maneələr

Gözdən itdi.
Bir yerdə bir palıd sındısa əgər
Min yerdə sayrışdı güllər-çiçəklər,
Göyə sovruldusa bir nəhəng qaya,
Min bina ucaldı ulduza-aya.
İnsan yollar üçün dağlar qopardı,
Yollar, təzə yollar
Qadir insanın
Təzə sözünü,
Təzə izini
Keçdiyi yerlərə töhfə apardı.

1963

ANA

Anam Suğranın əziz xatirəsinə

Məzarının başından
Kəsilmədi ayağım.
Keçdi günlər, həftələr
İslandı kirpiklərim,
Qurumadı yanağım.
Keçdi günlər, həftələr
Əbədi həsrətinlə
Alışıb yana-yana,
Sənsiz bir ovuc külə
Dönmək istədim
Ana, ay ana!
Dedilər səbirli ol...
Çoxdur yetim sənintək
Axı, kimin anası
Dünyadan getməyəcək?
Eşitmək istəmədim
Təsəlli verənləri,
Təsəlli unutturur
Bəlkə ayrı kədəri.
Vaxt ötdü, il dolandı.
Heç bilmədim, gözümün
Yaşı necə dayandı.
Mən necə sakit oldum?
Mən necə aram oldum?
Dedim, güldüm, danışdım,
Dərdsiz bir adam oldum.

Üstündəki təpəni
Yağış yudu, apardı.
Dövrəndəki gülləri
Külək yoldu, qopardı.
Sən gecələr gözünü
Zilləyirdin yorğana.
Birdən bir az sürüşər,
Birdən üstümdən düşər.
Ana, ay ana!
Sən məni tərək edəli,
Bu işıqlı cahana
Yüz dəfə günəş doğub,
Yüz dəfə axşam düşüb,
Mənim dərdimi boğub,
Mənim gözümü silib
Təbiətin öz əli,
Həyatın öz axarı.
Mənim üçün çırpınan
O müqəddəs qəlbinin
Sahilsiz arzuları.
Axı, sən özün mənə
Demişdin dönə-dönə,
“Gedən quru bədəndir”.
Ana, ay ana!
Ruhun əbədi köçüb
Qəlbimdəki cahana.

1963

YOLDA DAŞLAR

– Axı, necə oldu həmin məsələ?
Gözləyin hələ!
– Nə qədər?
– Onu yoldaşlar bilər.
– Kimdir bu yoldaşlar, kim?
Qoyun onların yanına gedim.
İnanmıram –
İncidə yoldaşı yoldaş.
İnanmıram –
Yoldaşın köksündən asıla daş.
– Birini bilirsən, birini yox.
Yoldaşların işi-gücü,
Dərdi-səri çox.
– Onda siz əncam çəkin, siz!
Qolunuz...
Möhürünüz...
Zənginiz...
– Yoldaşlarsız?..
Gedin, gedin,
Darıxmayın.
Gəlin əvvəlində təzə ayın –
O, sakit-sakit
Güya ərk edir.
Məni hövsələ tərk edir.
– Heç olmasa söyləyin
Təxmini rəyinizi
Düzəlməz? Düzələr?

– Yoldaşlar bilər! –
 Canımı dişimə tutdum.
 Dözdüm,
 Bezdim.
 Uddum...
 Gəldim təzə ayın əvvəlində.
 “Yoldaşlar” sözü bitmişdi
 Zalımın dilində:
 – Baş tutmadı, düzəlmədi.
 Yoldaşlar
 Müsbət rəyə gəlmədi.
 Özgə nə qulluğunuz var?
 Bəlkə yoldaşlar...
 Güldüm. O da güldü,
 Molla Nəsrəddin kimi
 Gülüşümü
 Razılıq əlaməti bildi.
 Dedim:
 – Deyin əsl yoldaşlara
 Alsınlar əlinizdən
 Sığorta vəsiqənizi...
 Dilinizə “yoldaş” sözü gətirməyə
 Qoymasınlar sizi.
 Yoldaşlar hara?
 Yoldaşlar hara.

1965

CEHİZLİK GÜL AĞACI

Maşınlar darvaza önündə durdu
Bir axşam çağı.
Klarnet dilləndi, nağara vurdu.
Yığılıb töküldü həyət uşağı,
Məhlə adamı,
Hamı, hamı.
Maşınlar cehizlə doldu bir ucdan;
Əlvən yorğan-döşək, şifoner, divan,
Çilçıraq, qab-qacaq, yaxşı xəlçələr,
Lap oxlova qədər, lap şişə qədər.
Sonuncu maşın da doldu qurtardı,
Tər oğul-uşağı yudu apardı.
Qonşudan bir qadın gəldi irəli,
Əsdi həyəcandan ayağı-əli.
Danışmaq istədi, qoymadı qəhər.
Danışdı. Qəhəri boğdu bir təhər:
– Maşında yer olsa, bir xahişim var...
Ona təəccüblə baxdı adamlar.
Bir gül ağacını göstərdi arvad.
Dibçəkdə açmışdı ağac qol-qanad.
– Onu da cehizə qoşun aparın,
Gəlin qızımızla qoşa aparın.
Bu gülü Güllüyçün bəsləmişəm mən,
Güllü güllə köçsün güllü həyətdən.

PAYIZ DÜŞÜNCƏLƏRİ

Soyutdun daşı, torpağı,
 Payız!
 Saraltdın bağçanı-bağı,
 Payız!
 Dənizi soyutdun,
 Dənizdən bizi soyutdun.
 Kəsildi sahilin uğultulu səsi,
 Buza döndü mirvari qumların
 Hərərətli nəfəsi.
 Nə açıq eyvanda yatan oldu,
 Nə bulaq başında tonqal çatan oldu...
 Yaylaq yollarından,
 Bağ yollarından
 Çəkildi toz,
 Silindi iz.
 Göyü bulud bürüdü,
 Dağı duman-sis,
 Sakit, səssiz...
 Kövrəltidin hissləri, duyğuları,
 Payız!
 Solğun payız, sarı payız!
 Soyutdun lap günəşi,
 Ancaq soyuda bilmədin,
 Ürəkdəki odu, atəşi,
 Bacarmadın, mümkün deyil bu.
 Ürək ki, soyumadı, yoxdur qorxusu.

İstər qar olsun, istər boran.
Öz işindədir insan;
İşləyir, yorulur,
Dincəlidir.
İclasa da gedir,
Görüşdən də gəlir.
Payız!
İndi
Pambıq yığır neçə oğlan, neçə qız
Bu saat.
Qaynayır həyat.
Nar dərir, heyva dərir
Neçə gəlin,
Saçına xəzəl qonur
Neçə gözəlin...
Tənha bulaq, boş sahil
Qoy çaşdırmasın səni,
Payız!
Maşınların işığı
Yarır dumanı, çəni,
Payız!
Ürək vurur ahənglə, aramla
Fəsillər də,
Həyat da,
Dövr edir nizamla.
Bir sinifdə dərs gedir –
Uşaqlar
Yazırlar inşa yazı.
Hərə bildiyi kimi
Təsvir edir payızı
Payız!
Yağış, külək.

Bu yağışda, küləkdə
 İşıqlı, bəxtiyar sabahımızı
 Yenə görürük, –
 Aydın, aşkar, qəşəng.
 Payız! –
 Hava tutqun, toran.
 Bu toranda yenə də
 Hər şeyi görür insan –
 Dənizdə yanıb-sönən
 Xırdaca mayağı da.
 Sapsarı yarpaqlar içində,
 Tək, yaşıl yarpağı da.
 Qüssəli-qəmli
 Gözləri nəmli,
 Şair xəyalli,
 Bol nemətli,
 Toy-düyünlü,
 Həm də
 Pərişan cah-cəlallı,
 Payız!
 Səni sevir, səni duyur
 İnsan.
 Vəfasız quşlar kimi,
 Köçəri quşlar kimi
 Səndən üz döndərərək
 Axtarmır ayrı məkan
 Axtarmır isti məkan.
 Sənin məhzun görkəmin
 Onu soyutmur
 Fəqət,
 Günəşdən əbədidir
 Ürəkdəki hərarət.

Ürək vurur ahənglə, aramla,
Fəsillər dəyişir nizamla.
Sən də onların biri,
Payız!
Ey əlvan sovqatlı.
Payız!
Ey pərişan saçlı qız!

1962

BİRİNCİ QAR

Dağlara qar yağdı bu gün –
 Birinci qar, birinci qar!
 Hər bir tərəf ağdı bu gün,
 Çölə çıxın, ay uşaqlar.

Üst başınız isti, qalın –
 Şaxta sizə neyləyəcək,
 Qar üstündə naxış salın,
 Gəlin görək, gəlin görək.

Boz sərçələr axşamadak
 Yem axtarır orda-burda,
 Onlar üçün bir az çörək
 Doğrayınız xırda-xırda...

İşə salın xizəkləri,
 Buz üstündə axın... axın.
 Birinci qar, qış səhəri...
 Nə gözəldir, baxın... baxın.

Qardan adam düzəldiniz
 Qaş-gözünə söz olmasın.
 Hövsələylə çalışın siz,
 Qoy tez olmur, tez olmasın.

Yadınızdən çıxmasın ha,
 Qartopu da, ay uşaqlar!
 Doğrudan da, bunsuz daha
 Nəyə lazım birinci qar?!

1970

VƏTƏNDAŞ SƏRNIŞINLƏR

Hər beş dəqiqədən bir
Diktör elan eləyir:
– Vətəndaş sərnişinlər!
Vətəndaş sərnişinlər!

Perron adamlarla dolu,
Bir izdihamlarla dolu.
Çıqqıldayır saatlar,
Gəzişir narahatlar.

Gözü yolda qalan da,
Özü yola salan da
Bir yerdə tutmur qərar,
Közərir papirosalar.

Üzlərdə gülüş də var,
Gözlərdə gümüş də var.
Gör vağzalda nə qədər
Yaxındır sevinc, kədər.

Vaqonlar düzüm-düzüm,
Vaqonlar ömrümüzün
Şahid iki anına:
Vüsalla, hicranına.

Perronda zəng səslənir,
 Ürəklə tən səslənir:
 – Vətəndaş sərnişinlər!
 Vətəndaş sərnişinlər!

Vağzaldan yollar gedir,
 Vağzaldan qatar gedir,
 Vağzala yollar gəlir,
 Vağzala qatar gəlir.

İnsan gəzər hər yanı,
 İnsan bəzər cahanı
 Onun yolunu bir an
 Kəsə bilməz ölüm-qan.

Həm görüş, həm ayrılıq,
 Həm çiçək, həm də yaylıq –
 Həyat deyilmi məgər
 Vətəndaş sərnişinlər?!

1973

MƏN DƏ SİZİ GÖRÜRƏM

Televiziya tamaşaçılarına

Bu sehirli televizor ekranında
Neçə evin qonağıyam mən bu axşam
Doğma Vətən torpağının hər yanında
Ətrafıma yığılmışdır neçə adam.

Onlar baxır, qulaq asır ehtiramla,
Həyəcanım bu hörmətdən ümman olur,
Vəcdə gəlib oxuyuram bir ilhamla,
Ürək xalqın diqqətinə heyran olur.

Görünürəm neçə süfrə başında mən,
Neçə xoşbəxt ailənin şad günündə.
Lap ekrana badə tutan olur bəzən...
– Sağlığına, körpəmizin ad günündə!

Qulaq asır mənə min-min tamaşaçı,
Baxır... Bəlkə qabağında soyuyur çay.
Vaxt itirir ata, ana, qardaş, bacı,
Sağ olsunlar, müqəddəsdir bu haqqı-say.

Bəlkə heç kim bəyənməyir sözlərimi
Mən görmürəm. Onlar görür, nədən bilim?
Kameradan ayırmayıb gözlərimi,
Oxuyuram, intizarla vurur qəlbim.

Ey möhtərəm tamaşaçı, bu axşam mən
 Hüzurunda imtahana dayanmışam.
 Çünki əlim qələm tutub yazan gündən
 Tənqidinə, tərifinə inanmışam.

Bu inamla yelkən açan arzularım
 Dənizlərdən-dənizlərə üzüb gedir.
 Bu inamla azad uçan arzularım
 Üfüqlərdən-üfüqlərə süzüb gedir.

Fəhlə qardaş, alim yoldaş, qoca bağban
 Qəlbən görür, hiss edirəm mən də sizi.
 Bir qəzetin yarsı boyda kiçik ekran
 Qovuşdurur özümüzü, əksimizi.

Könlümdədir könlümüzün baharı da
 Bu baharda açan çiçək sola bilməz.
 Alnımdadır alnımızın vüqarı da
 Bu vüqarı qıran bilək ola bilməz.

Axı, sizi mən duymasam, hiss etməsəm,
 Hansı üzlə önünüzdə dayanaram?
 Televizor ekranına dönsə aləm,
 Zərrə boyda görünməyə utanaram.

1972

FƏVVARƏ

Fəvvarə göyə vurur,
Zərrələr büllur-büllur,
Dörd bir yana saçılır.
Hovuzun aynasında
Gül-gül naxış açılır.

Fəvvarə qıpqırmızı,
Yaşıl, mavi, sarıdır.
Zərrələr gümüş tozu
İncidir, mirvaridir.

Susar onun səsilə;
Uyuyar nəğməsilə
Yüyürəkdə körpələr.
Fəvvarə pıncıldayar:
– Yuxunuz şirin, şəkər.

Uşaqlar bilə-bilə
Ona yaxın dayanar.
Fürsət düşüncə ələ
Lap çıppaçıp islanar.

Gözü qıza dikilən,
Sözü-sovu çəkilən,
Çağlayan fəvvarəni
Bir bəhanə eyləyər.
“Hə, necədir?” söyləyər.

Qocalar ağacına
Söykəyib çənəsini
Gözyumulu dinləyər
Fəvvarənin səsini.

Şəhərin işıqları,
Xəzərin işıqları
Damcılarda əks edər,
Qalxar axşam küləyi
Fəvvarə gür çağlayar,
Küləklə bir rəqs edər.

1963

ULDUZLAR

Gözümü göy üzündən çəkməyirəm haçandır
Şəfəqli bir gecəyə bürünmüşəm, qalmışam.
Ay aləmə süd çilər, ulduzlar çıraqbandır
Onlara baxa-baxa dərin fikrə dalmışam.

Dörd dövrəm uca dağdır, yaşıl meşə, ayna su,
Səma dağlar qoynundan səhnə kimi görsənir.
Başqa cür seyr edirəm bu gün ayı-ulduzu
Elə bil cazibəmlə kainat enir... enir...

Ulduzun uzaqlığı, yaxınlığı seçilmir,
Zəkalar gözəyarı varır bunun fərqinə.
Təsəvvür və təxəyyül böyüyür ki, kiçilmir –
Baxdıqca kəhkəşanın uzaq, soyuq bərqinə.

Oxumuşam neçə yol, eşitmişəm min kərə
Ulduzun ən xırdası dünyamızdan böyükdür.
Şuası da torpağa çatır milyon illərə
Sığmır kiçik ağılıma, şəkkim yaman böyükdür.

Yardımlı – kürrəmizin xaşxaş boyda zərrəsi
Üstündəki səma da o nisbətdə olacaq.
Yardımlı üzərində ulduzların hərəsi
Yer şarının özündən gəl ki, böyükdür ancaq.

Viləşin sahilində baxıram ulduzlara
Doğmaca dünyamızı fikrim gəzir, dolanır.
Əqlimizə hökm edən bir rəyə, bir qərara
Qardaş, mən inanmıram, çox da çoxu inanır.

Hər ulduzun özünün Spartakı? Babəki?
İskəndəri? Kolumbu? Sabiri? Qaqarini?
Hər ulduzda insanlar lap elə bizimtəki?
Əqidəsi, amalı, andı, məzhəbi, dini?!

Şəhər yerində göyün görünmür yaraşığı
Ulduz şəhərlərin də bulanıq mı səması?
Bir milyon il yol gəlir bir ulduzun işığı,
Şahid ol bu gəlişə, sübut et bu təması!

Bir qulağa deyilən yetişmir bir qulağa
Ölüb gedir nəsihət edilən də, edən də,
Bir otağın işığı düşməyir o otağa
Ulduzdan milyon ilə işıq gəlir, eh sən də...

Bizə xırda görünən bu səma cisimləri
Dünyamızdan da böyük bir dünyadırsa əgər
İkinci Nizamiyə yer həsrət çoxdan bəri
Neyləyir ulduzlarda bir belə Nizamilər?

Rəfailin fırçası, Magellanın yelkəni,
Nəsiminin inadı, Füzulinin fəryadı –
Mın ulduzdan birində olubmu, varmı yəni?
Tək bizim planetin dünya çağrılır adı!

Ulduzlar həm hesabsız, həm də yerdən çox uzaq
Ay yerə həm çox yaxın, Ay həm də vahiddi ki...
Onun məchul səthinə insan endi üzüağ
Nə tapdı?.. Nə gətirdi?.. Dövrümüz şahiddi ki...

Bəşərin bir cüz`ini Aya köçürsək əgər
Skafandra salın Yardımlını xəyalən!

Hələ bir yana dursun böyük çaylar, dənizlər
Tək Viləşin suyuyçün termos düşünürəm mən...

Yardımlı dağlarını gürşad döyəndə hərdən,
Sellər, sular aləmi ağzına alıb gedir.
Bircə gilə su düşsə bütün səyyarələrdən?!
Xəyala sığmadıqca adam qocalıb gedir...

Marsa baxan teleskop həyat sorağındadır,
Yaşillığa bənzəyən əlamət görüb orda.
Yardımlı meşələri son bahar çağındadır,
Yaşıl taca qızıllar düzülür xırda-xırda.

Ulduzlar asimana səpilib tabaq-tabaq
Sonsuzluq sarayının bəzəkləridir onlar.
Biri də... min biri də dünya deyildir ancaq
Fərziyyənin əlçatmaz çiçəkləridir onlar.

Səhrada və deryada ecazkar həmdəmimiz
Onunçün lap yaxında görürük ulduzları.
Baxtımıza düşəni seçib götürürük biz
Yarın ixtiyarına veririk ulduzları.

Barışır ulduzumuz, barışmır ulduzumuz
Bəlkə tale rəmzidir ənginliyin qaşında
Sayrışır ulduzumuz, sayrışmır ulduzumuz
Kiminin sinəsində, kiminin başdaşında.

– Yeganə dünyamızın əsrarlı yaraşığı! –
Məndən inciməzsəniz yəqin ki, belə desəm.
Almır, bəlkə də verir sizə nuru, işığı,
Hava torpaq, su, atəş – dörd birlik – vahid aləm!

Parıl-parıl ulduzlar, pərakəndə ulduzlar!
Cahan dairəsində sayrışın siz, yanın siz!
Bir teleskop şüşəsi, bir də şair gözü var...
Hansına keyfinizdir, ona da inanın siz!

1973

ETİRAF

Vicdanımı yandırıb
Günü-günə satıram,
Gündüz qayğısız gəzir,
Gecə rahat yatıram.

Hər şeyə həvəsim var,
Hər şeyə vaxt tapıram.
Gah maşın, gah ayaqla
Əlli yerə çapıram.

Bir gün qonaq çağırır,
Bir gün qonaq gedirəm.
Yaratmaq xəyalından
Yalnız uzaq gedirəm.

Sağlıqlar deyirəm ki,
Məclislər heyran qalır.
Səhər bu sağlıqların
Hansından nişan qalır?

Vicdanımı yandırıb
Günü-günə satıram.
Şe`r, sənət daşını
Gözgörəsi atıram.

Axı, nə şe`r-sənət?
Onu haçan yaratdım?
Onun daşını haçan
Götürdüm də ki, atdım?

Adım tez-tez görünür,
Bu çox asandır, asan.
İmzasız çap edilmir
Nə məlumat, nə roman.

Getsin on xətt tərcümən
Əslinə yaxın, uzaq.
Yenə min-min nüsxədə
Adın ki, yazılacaq.

Yaxşı bilirəm: çoxu
Heykəllik olmayacaq.
Nə heykəl! Arxivdə də
Kağızı qalmayacaq.

Çox kitabın varağı
Əl üzü görməyəcək.
Çoxunun çox əsəri
El üzü görməyəcək.

Fəqət yenə bu “çoxlar”
Məndən üstündür bu gün
Yaratmaq həvəsilə
Çəkdiyi zəhmət üçün.

Neyləyirlər heykəli?
Ürəkləri rahatdır.
Yazdıqları yazılar
Ə`la, yaxşı, babatdır.

Öz varını verənin
Alnı açıqdır müdam,

Vicdanımı yandırıb
Günü günə satıram.

Yel əsir, yarpaq düşür,
Ağacdən birəm-birəm.
Tökülən yarpaqlara
Ömrümü bənzədirəm.

Yel qatıb qabağına
Qovlayır yarpaqları.
Bir yarpaq bir kola da
Gedib ilişmir barı.

Hanı otuz beş ilim?
Bir Cəfər ömrüdür bu¹.
Sərkərdələr həyatı,
Dahilər ömrüdür bu.

– Hələ ömrüm, həyatım
Qabaqdadır – deyə mən,
Nə üzlə yapışıram,
Sabahın ətəyindən?

Ayağımın altında
Nə var ki, ucalmağa?
Gülün, insanlar, gülün
Mənasız qocalmağa.

Bakının işıqları
Sönməyir sabahadək.

---

¹ Cəfər Cabbarlıya işarədir.

Bu işıqlar mənim də
Qəlbimdə yansın gərək.

Yansın hər axşam-səhər,
Yanmaq yaxşıdır, inan.
Ömrümdən qalan illər
Hədər getməsin bir an.

1961

MƏN BİR HEYKƏL İSTƏYİRƏM

Mən bir heykəl istəyirəm xalis qızıldan,
Himalayın zirvəsində göyə ucalsın.
Onu elə yaratsın ki, həməsrim insan
Bu günlərdən min illərə nişanə qalsın.

Brilyantla həkk edilsin bünövrəsinə
Nəhəng-nəhəng hərflərlə "Xilaskar" sözü.
Brilyantla həkk edilsin bünövrəsinə
"İnsanlardan-insanlara yadigar" sözü.

Barelyefdə bir sürünən xərçəng görünsün,
Bir də onu tapdalayan qüvvətli ayaq.
Tarixiylə həkk edilsin o müqəddəs gün,
Milyon-milyon ürəkdəki böyük təmtəraq.

Gözügörsi ölümlərə kim çəksə qələm,
Əbədiyyət bəxş eləsin bu əməl ona.
Parıldasın Günəş kimi, dursun möhtəşəm
Layiq olsun, halal olsun bu heykəl ona.

1966

BƏNZƏDİRƏM

Səni gülə bənzədirəm.
 İstər gülün ömrü
 Bir gün olsun,
 İstər bir il.
 Oxşayış
 Gül ömrüylə
 İnsan ömründə deyil.
 Səni gülə bənzədirəm
 Təvətinə görə,
 Lətafətinə görə...

Səni şirə bənzədirəm.
 Burda nə oxşayış var?
 O yırtıcı,
 Sən insan.
 Onun qızmış gözüne
 Harda toxunsan bir an
 Parça-parça dağdadar.
 Səni şirə bənzədirəm
 Mərdliyinə,
 Rəşadətinə,
 Cəsarətinə görə...

Sənə fil deyirəm mən.
 Burda yaxınlıq hanı?
 Nədir eyniləşdirən

Ağlsız bir nəhənglə
Müdrük, zərif insanı?
Mən sənə fil deyirəm
Gücünə, qüvvətinə görə,
Əvvəli-axırı görünməyən
Zəhmətinə görə,
Xidmətinə görə...

Səni ata oxşadıram,
Özü də atsız keçinən
Bu zəmanədə.
Bu oxşayış
Nədədir, nədə?
O dözüür qamçıya,
Qoşquya, yəhərə,
Çidara.
Sənə isə,
Gözün üstə
Qaşın var deyən
Nəkaradır, nəkara?!
Sən insan.
O heyvan.
Səni ata bənzədirəm
Sədaqətinə görə,
Ağır yolda,
Bəd ayaqda,
Dəyanətinə görə.

1964

FƏQƏT

Əbədi məş`əl də,
 Qranit heykəl də
 Yaxşıdır!
 Mərmər örtüklü
 Məzar da,
 Başdaşında
 Yazılar da,
 Yaxşıdır!
 Nekroloq da,
 Elan da,
 Təsəlli də,
 Filan da...
 Yaxşıdır!
 Təntənəli hüzlər...
 İcazələr, üzrlər,
 Xatirə lövhəsi də
 Yaxşıdır,
 Gərəkdir!
 Hər mərhumun payına
 Bunlar düşməmiş,
 Düşməyir,
 Düşməyəcəkdir.
 Fəqət
 Diriyə edilən
 Bir gilə hörmət,
 Vaxtında verilən
 İnsafli qiymət –
 Əbədi məş`əldən
 Hərərətlidir,
 Qranit heykəldən
 Əzəmətlidir.

1966

KÜLƏK, GÖL VƏ DƏNİZ

Külək yavaş gəldi gölün üstünə,
 Nazlana-nazlana ləpələndi göl.
 Sonra elə durdu onun qəsdinə
 Zərrə-zərrə olub səpələndi göl.
 Nə yoruldu külək, nə yatdı külək,
 Gölün sinəsindən bir nalə qopdu.
 Yazıq çırpınaraq, ləpələnərək
 Daşdı, daşa-daşa torpağa hopdu.
 Bir nəmişlik qaldı varlığından iz,
 Onu da qurutdu külək tərtəmiz.

Külək öz gücünə qürrələnərək
 Dənizin üstündən əsdi bu səfər.
 Dalğaya çevrildi xırda ləpələr.
 Dalğalar dağ oldu, küləksə tufan,
 Döş-döşə dayandı tufanla ümman.
 Tufan guruldadı, ümman söküldü,
 Dalğalar sahilə axdı, töküldü.
 Töküldü. Yenə də qayıtdı geri.
 İlişib qalmadı qumda heç biri.
 Külək son həddini elə aşdı ki,
 Hava dalğalandı, yer dalğalandı,
 Dəniz elə coşdu, elə daşdı ki –
 Hər dalğasından
 Sahildə dalğalı bir göl yarandı.
 Döyüşdü, döyüşdü yoruldu külək,
 Dəniz baxdı ona gülümsəyərək...

1962

ƏSGƏR OLMAQ İSTƏYƏRDİM

Əsgər olmaq istəyərdim
Sadəlikdə, adilikdə,
Gənclik adlı dahilikdə.
Əsgər olmaq istəyərdim
İlk baxışdan məhəbbətdə.
İlk əzabda, əziyyətdə!
Əsgər olmaq istəyərdim
Bayraq altda öz andıma
Sədaqətdə
Torpaq üstə,
Torpaq altda,
Öz anama sədaqətdə!
Əsgər olmaq istəyərdim
Yurdun ağır günündə mən!
Körpələrin keşiyində,
Atəslərin önündə mən!
Əsgər olmaq istəyərdim
Ağ göyərçin ləşkərində,
Yer üzünün alaq basmış
Axırncı səngərində!
Əsgər olmaq istəyərdim
Adım məlum, özüm aşkar!
Əsgər olmaq istəyərdim,
Siz ey məlum qəhrəmanlar!
Ey naməlum qəhrəmanlar!

1968

BÜLLUR

Sizin gör nə qədər büllurunuz var:
Büllurdan külqabı, güldan, nəlbəki.
Üskük piyalələr, durna dolçalar...
Varlığa nə darlıq? Qoy olsun təki.

– Bunlar çoxdankıdır – deyirsən mənə, –
Olmaya ilk dəfə gəlirsən bura?
Hamısı peşkəşdir, qurbandır sənə
Nə belə baxırsan adi büllura?..

Bu evdə görmüşəm neçə qonaqlıq,
Büllurlu, büllursuz min cürə bəxşiş,
Sədaqət libaslı yalançı sağlıq
Süfrə bol, vaxt uzun, təriflər geniş.

O qədər çoxdu ki, gözə girənlər,
Biz görə bilmədik bir-birimizi.
Sənə “can” desəydim ürəkdə əgər,
Borclu çıxarardı yaltaqlar bizi.

Bu gün bir özünsən, bir də arvadın...
Bir də mən gəlmişəm yanına, qardaş!
Eşitdim xəstədir əziz övladın;
Hələ görməmişdim gözünüzdə yaş.

Safliq nişanıdır iliq gilələr,
 Bu gün asudəsən, rahatsan, rahat.
 Vəzifə başında olsaydın əgər,
 Macal verməzdilər sənə bu saat.

Əcəb asudədir telefon indi –
 Zəng zəngə calanıb susmazdı əsla,
 O yatıb, yuxusu yaman dərindi,
 O da sənin kimi gedib xəyala.

Büllur yaraşığılı, siqlətli, şəffaf,
 Ona bənzədilir təmiz ürəklər.
 Deyirlər: filankəs büllur kimi saf,
 Ruhunda tapılmaz ləkədən əsər.

Bir şəfəq, bir şua kifayətədi ki,
 Büllur sübut etsin büllurluğunu.
 Büllur cingiltisi qiyamətədi ki,
 Büllur sədasının hamı vurğunu.

Sənin evindəki büllurlar nədən
 Belə sönük baxır, belə lal durur?
 Cəlvəsiz büllurlar içindəyəm mən
 Naxışlar qəlbimə qara xal vurur.

Kimlər gətirmişdi onları, kimlər?
 Kimlər gəldi-gedər, kimlər qalandır.
 Dərdinə şərikəm sinəmdə qəhər
 Kim büllurfəşandır, kim canfəşandır!

Büllurdan saf ikən sənin niyyətin
 Gözün bəxşislərdə qalardımı heç?

Ürək açıqlığın, səmimiyyətin
Fikrinə başqa şey salardımı heç?

Qarıya gələnə necə qovasan?!
– Rütbənin nə dəxli? – dedin ki, burda.
Onları cəzb etdi səndəki ad-san...
Ürəyi çirkabda, əli büllurda.

...Gəlir göz önünə ağaran dişlər,
Neçə zərli qutu, neçə bağlama;
Məcburi gülüşlər... miskin gülüşlər...
Yaddaş dəftərini ört, varaqlama!

O “dostlar” ... əlacı olsaydı inan
Geri istəyərdi gətirdiyini;
Mövqeyin lazımdı ona bir zaman.
Oyundan kənarsan – neynəyir səni?

Sındırma bülluru, nə günahı var!
Büllur ürəyimə dağ çəkdi büllur.
Onu ləkələyir çirkin adamlar,
Təmiz adamlara gərəkdə büllur.

1967

QIZIL SAHİLLƏRİM

Bir əziz sahildən ayrılıram mən,
Əvəzsiz sahildən ayrılıram mən.
Məni qaynarlıqdan, çilçıraqlardan
Sakit, biraz-biraz qoparır gəmi,
Dənizin ən uzaq, yaşıl yerinə
Geriyə dönmədən aparır gəmi...
Axırncı işıq, son görüş yerim
Qızıl sahillərim – gənclik illərim,
Əlvida!

1968

AY DOST...

Barını insanlara
Bəxş edən bağlar kimi
Səxavətin var.
Tufanların önündə
Palıdli dağlar kimi
Dəyanətin var.
Müqəddəslik timsalı –
Qızıl bayraqlar kimi
Şərəfətin var.
Təvazölə çağlayan
Adsız bulaqlar kimi
Hekayətin var.
Nağıllar aləmindən
Gələn xilaskar kimi
Həqiqətə sığmayan
Ləyaqətin var,
Ay dost...

1968

SƏHV DÜŞƏNDƏ YERİMİZ

Duman dağı dolanar,
Qiyamət olar.
Duman yola sallanar,
Müsibət olar.
Müsibət oluruq biz,
Səhv düşəndə yerimiz.

Ümman gəmissi çayda
Oturar, üzmez!
Çay gəmissi, dağ boyda
Dalğaya dözməz!
Dözümsüz oluruq biz,
Səhv düşəndə yerimiz.

Muğan həsrət yağışa,
Buludlar xəsis...
Yağış tökür Talışa
Hey-hey gərəksiz...
Gərəksiz oluruq biz,
Səhv düşəndə yerimiz.

Küt bıçaq parıldayıb
Xırçılı salıb.
Qılinc qında pas atıb
Qında korşalıb...
Heyf... korşalırıq biz,
Səhv düşəndə yerimiz.

Ağ biləklər, gül əllər
Tarlada qabar.
Bir qeyrətsiz yekəpər
Qızılgül satar.
Qeyrətsiz oluruq biz,
Səhv düşəndə yerimiz.

Tarın pərdələrini
Düzənə qurban!
Yerdəyiş et birini,
Xaric vurarsan.
Xaric səslənirik biz,
Səhv düşəndə yerimiz.

1969

UNUTMAYAQ

Dostum Nağı Axundova

Sənin pencəyinin boşdu bir qolu...
 Bir sağlıq başladım gözlərimdə qəm,
 Əks-səda gəldi etiraz dolu
 Sözümlü kəsdilər qarışdı aləm.

Dedilər: – Nə qoyub nə axtarırsan,
 İndidən – bugünkü zamandan danış!
 O Muğan düzündə qazanıb ad-sad
 Keçici bayraqdan, plandan danış!

Kişinin şöhrəti dillər əzbəri,
 Planı doldurub vaxtından qabaq.
 Təbrik ifadəli piyalələri
 Biz də bu şərəfə gəlin qaldıraq!

Dedim sağlığımın başqadır canı,
 Bu axşam planı qoyaq kənara.
 Dəfnə yarpağından bir çələng hanı
 Yaraşsın ağ saça, qara paltara!

O, igid, o, cavan bir əsgər olub
 İllər sağaltmayıq yaranı bəzən.
 Alovlar içində səməndər olub –
 Səməndər eşqinə söz deyirəm mən.

O çoxdan ödəyib öz planını
Tayqollu pencəyi unutmayaq biz!
Yurdun neçə belə qəhrəmanını
Sevək, əzizləyək münasibətsiz.

1971

AĞRI

“Nə üçün çox istəyirəm mən öz anamı” –
 Bu barədə yazı yazır sinifdə hamı.
 Xışıldayır kağız-qələm, yol çəkir gözlər,
 Ehtiyatla sıralanır sadəcə sözlər...
 Hamı gərgin, hamı məşğul, başlar aşağı.
 Bütün sinif yazı yazır, göz qoyuram mən.
 Bütün sinif... bütün sinif... bəs o uşağı
 Lap küncdəki o uşağı görmürəm nədən?
 Əllərini niyə vurmur ağdan-qaraya?
 Kimi çatır lap axıra, kimi yarıya.
 Qəzəbimi, hiddətimi boğub güc-bəla,
 İstehzalılı təbəssümlə söylədim: – Bala!
 Görünür ki, öz ananı çox sevdiyindən
 Bu söhbətdən bir kənara çəkilmisən sən?
 Uşaq baxdı gözlərimə məlul, mülayim,
 Pıçıltıyla: – Anam yoxdur, – dedi, – müəllim!..

1975

AĞAR, SAÇLARIM, AĞAR

Ağar, ay saçlarım, razıyam, ağar!
Ağar ki, desinlər mən də müdrikəm.
Üstəlik dincəlsin bəzi adamlar
Onsuz da mən səni, axı neynirəm.

Ağar, ağırlığım bilinsin bir az,
Qara çör-çöp kimi yatma sahilə.
Dayazdakı dürrə heç kim inanmaz,
Onu dərinlikdən atma sahilə.

Ağar ki, mənim də fərqimə varsın,
Sorgulu baxışlar, suallı gözlər.
Uzaq heç... yaxını fikir aparsın! –
Yol çəksin fikirli-xəyallı gözlər.

Mənim yaşadığım min-min həyəcan,
Döyüntü, çırpıntı çoxuna yetmir.
Ay qara saçlarım, inan ki, inan,
Şəvən bu bazarda qiymətə getmir...

Gəlin, çaşdırmayın gözləri əbəs
Axım-axım axan ilğımlar kimi.
Qorxmayın yanılmaz onsuz da o kəs –
O kəs ki, qəlbiylə görür qəlbimi.

Ağarın, saçlarım, ağarın görək,
 Nə lazım yandıra çölüm özgəni.
 Qurtarın, saçlarım, qurtarın görək
 Nə cürəm o cür də göstərin məni.

Necə yersizsiniz, yersizsiniz, ah,
 Qara bulud kimi mavi səmada.
 Özgə heç... özümə deyilmi agah,
 Qışın qar nəfəsi gəzir havada.

Bəli, ömrün-günün soyuq havası!
 Qara saçlarımın xeyri yox sənə.
 Vaxtında nə verdi, onun cəfası
 İndi də səfası nə versin mənə.

Baxıram irəli, baxıram geri,
 Baxıram dövrəmə həsrət içində.
 Alnıma tökülən qara telləri
 Özgə də seyr edir həsrət içində...

Sinnin də, yaşın da öz yaraşığı;
 Məni yaraşıqdan salma, saçlarım!
 Yazın da, qışın da öz yaraşığı
 Qarala-qarala qalma, saçlarım!..

1976

OLSAYDIM ƏGƏR MƏN

Hovuz çərçivəsində
Su olsaydım əgər mən,
Onda heyrətlənərdin
Coşğun ləpələrimdən.

Damcı-damcı süzülən
Bulaq olsaydım, bulaq –
Onda deyə bilərdin:
– Bu nə çılğın çağlamaq?

Bir ensizcə arx olub
Axsaydım elə arxtək
Onda üsyan edəydin:
– Bu nə daşib tökülmək?

Ürəyim lal sükuta
Dalsaydı indiyədək,
Deyərdin: – Bu ürəkdə
Nə ildirəm, nə şimşək?

Verilsəydi qəfəsdə
Suyum... dənim... şəkərim...
Sənə bir cür gələrdi
Azadə cəh-cəhlərim...

Ömrü bir də yaşamaq
Qismət olsaydı mənə
Bu təbiət... bu cövhər
Həmən həməndir yenə!

1973

QARIŞQALAR... İNSANLAR...

Baxıram qarışqa qafiləsinə
 Onun nə əvvəli, nə axırı var.
 Səbirlə, təmkinlə öz yuvasına
 Elə hey azuqə daşıyır onlar.

Eyni yük altında bütün bu xilqət,
 Tək bircə qayğıya bürünüb gedir.
 Xoşdur qarışqaya çəkdiyi zəhmət
 O, ruzu dərdiylə sürünüb gedir.

Baxıram: uzanır bir qafilə də,
 İnsan qafiləsi, insan axarı.
 Bir düzüm, bir ahəng, bir qafiyədə
 O da xatırladır qarışqaları.

Azuqə daşıyır qarışqa daim,
 Üstəlik yükü də özündən böyük.
 Onun zəhmətinə lağ etmir heç kim
 Bəs insan? Bəs onun daşdığı yük?

İnsan qafiləsi, insan axarı
 Təkcə yem daşımır qarışqalartək.
 Ölçüsüz, çəkisiz ağırlıqları
 Qaldırır aparır dözümlü ürək.

Ürək nə aparır, diqqət yetir sən!
 Hüdudsuz fərəhi, sonsuz əzabı.
 Aparır insanı insan eyləyən
 Həm sevinc, həm qüssə, həm iztirabı.

Ürək vicdan yükü daşıyır müdam
Vicdan boşluğusa ürəyə lap yük...
Ürək yük daşıyır – nifrət, ehtiram,
Laqeydlik yükü – bel sındıran yük.

Ürək ağırlıqlar altında vurur,
Təngiyir... həm də ki, qanadlanır o.
Ürək yük daşıyır – itaət, qürur...
Görürsən gah donur, gah da yanır o.

Həzin bir xatirə, ülvi bir amal...
Bir Vətən həsrəti, bir can yanğısı...
Acı bir həqiqət, şirin bir xəyal,
Cəfakeş ürəyin yükü, qayğısı.

Sədaqət, xəyanət, doğruluq, yalan...
İnsan qafiləsi yük daşıyır, yük.
Filin də belində bu qədər əlvən
Bir belə müxtəlif biz yük görmürük.

Gedir qafiləsi qarışqaların –
Bir ruzu qeydini çəkməyə nə var.
Qalsa da altında yağışın-qarın
Pozulmaz cərgəylə başını saxlar.

Yükü ağırsa da insanın nə qəm,
O itib-batmayıır qarışqalartək.
Çəkib karvanını gedir müntəzəm
Saribanı ağıl, məş`əli ürək!

1975

ASUDƏLİK

Sonsuz bir asudəlik ümmanında üzürəm,
 Sonsuz bir asudəlik cahanında gəzirəm.
 Asudəlik içində vaxtım-saatım bütün,
 Asudəlik içində qolum-qanadım bütün.
 Asudəyəm, ölçüdəm, hüduddan asudəyəm,
 Küləkdən asudəyəm, buluddan asudəyəm.
 Rahat buraxıb məni fikir, düşüncə, xəyal,
 Azad buraxıb məni sevinc, həyəcan, məlal.
 Qulağım cingildəmir... Sözümlü danışan yox,
 Lehimə-əleyhimə qətiyyətlə çalışan yox.
 Nə sübhə müntəzirəm, nə gecəyə intizar.
 Başıma gilə-gilə damcılayır saatlar...
 Saat yox... asudəlik damcılayır elə hey...
 Görünməyib belə şey –
 Asudəlikdən giley?!
 Damcı-damcı dalınca, eyni çəkir arası,
 İntəhasızdır nədir, damcıların sırası?
 Asudəlik içində dəli olmaq dəhşəti!
 Qaytarın fikri-zikri, həyəcanı, möhnəti!
 Ömrün yollarındakı əzabı-əziyyəti!..

1975

DARIXMA

Buludludur Yaltanın göyləri neçə gündür,
Bu cənub olmadı ki, qızdır adamın canı?!
Duman basır, çən basır şəhəri neçə gündür,
Şimaldan gələnlərin yaman qaralır qanı.

Səhərlər külək əsir payız küləyi kimi
Üşüyür yaşıl meşə, soyuyur Qara dəniz.
Gözü yollarda qalan ana ürəyi kimi
Kövrəlir, doluxsunur səma səssiz-səmirsiz.

Gecələr şimşək çaxır, salır dağlara haray,
“Belə cənub olarmı?” – deyir şimalı dostlar.
“Bəs onun göylərində hanı ulduz, hanı Ay” –
Bir-birinə calanır şikayət, giley-güzar.

Onlar baxır dənizə baxışlarında kədər:
“Hava haçan qızacaq, haçan çiməçəyik biz?
Kırma gəlməyimiz yoxsa hədərmiş, hədər?
Axı haçan yanacaq günəşdə bədənimiz?

Dönəndə Moskvaya, Ryazana, Qorkiyə
Ha desək Yaltadaydıq heç kim inanmaz bizə.
Bulud dağılmır niyə, Günəş görünmür niyə?
Bu yerdə belə hava rast gəlib az-az bizə...”

Onlar belə söyləyib baxır pəncərələrdən
Səssiz sahilə sarı, tutqun dənizə sarı.
Büllur-büllur damcılar axır pəncərələrdən,
Biri mənə deyir ki, sən də gileylən barı.

Yoxsa sənə xoş gəlir belə dumanlı günlər?
Bilirəm, həsrətində deyilsən günəşin sən.
Böyründə dalğalanır sahili qumlu Xəzər,
Bilirəm, umacağın yoxdur Qara dənizdən.

Bu sözləri eşitcək gözlərim güldü deyim,
Canlandı xəyalımda Abşeronun növrəği.
Fərəh dolu ürəyim ilhama gəldi deyim,
Səndən söhbət düşəndə, Azərbaycan torpağı!

Xeyr, sizdən də artıq darıxıram, əzizim,
Mən günəşlə doğulub, günəşlə boy atmışam.
Günəş həyat deməkdir, həyatdan bezməz heç kim,
Mən günəşli dövrandə min arzuya çatmışam.

Darıxma, günəş yenə Yaltanı əlvən edər,
Bir sevinclə, fərəhlə atlarıq sulara.
Bizim tunc bədənimiz hamını heyran edər,
Darıxma, ayrılmarıq cənubdan qanıqara!

1958

ƏLVAN BULUD

Dərələrdən, təpələrdən keçə-keçə
Yol istəyib qalın-qalın meşələrdən,
Bulaqlardan ovuc-ovuc içə-içə
Gəlib Kırım yaylasına yetişdim mən.

Nə yarpaqlar xışıldayır, nə də otlar,
Bir yayladır, bir də mənəm, hər yan sükut.
Səmanın tən ortasında tutub qərar
Bircə parça naxış-naxış əlvən bulud.

Yazda yağış kəsən kimi axşam çağı
Çox baxmışam duvağı yaş göylərə mən.
Yeddi rənglə cilvələnmiş göyqurşağı...
Neçə mənə öyrənmişəm bu rənglərdən.

Lakin bulud görməmişdim bu buludtək –
Ağ-qırmızı, göy-narıncı, mavi-sarı...
Dövrəsinə elə bil ki, səy edərək
Həşyə çəkir günün qızıl şüaları.

Bilsəydim ki, bütün ərzə səsim çatar,
Eybi yoxdur, qaralınca çıxırdım.
Əsrimizin nə qədər ki, rəssamı var
Bu lövhəyə tamaşaya çağırırdım.

O parlayır əfsanəvi çilçiraqtək,
Asılmışdır asimanın qübbəsindən.
Qanadını tərپətməyə qorxur külək,
Ətraf sükut. Heyran-heyran baxıram mən.

1958

BİR SÖYÜD SALXIMLANIB

Bir söyüd salxımlanıb çay kənarında,
Külək həzin ney çalır budaqlarında.
Dövrələmə kölgəsi bir xırman yeri,
Soyudur puçur-puçur tökülən təri.
Zərifdir ipək kimi yarpağı onun,
İncədir yaraşığı, növrəği onun.
Ona hər şey bəxş edən ana təbiət,
Onu ancaq bir şeyə qoyubdur həsrət.
Saçaqlanır, yellənir, arsız-arsız o.
Bir gün tələf olacaq yadigarsız o...

1959

İLK BAHAR-SON BAHAR

Haçandır ki, görüşmürdük, görüşdük bu gün,
 Bir dünyaya bərabərdir – bu gün mənimçün,
 Baxdın mənə, baxdım sənə heyrət içində,
 Keçmişləri xatırladım həsrət içində...

Bir gözümdən sevinc axdı, bir gözümdən qəm
 Sənin isti əllərini sıxdıqca möhkəm.
 Bu hərarət soyumamış indi də demək,
 Ürəyimdə tonqal çatdı lap əvvəlkitək.
 Heyran idim saçlarının qızıl rənginə,
 Təzə deyil, əvvəlkidir heyrətim yenə.
 Bir cüt qoşa hilalımdı çatma qaşların,
 Zehnim, fikrim, xəyalımdı çatma qaşların,
 Mənə onlar yenə şe`r yazdırır bu gün,
 İlk məhəbbət aləmində gəzdirir bu gün.
 Heç elə bil başın üstədən ötməmiş illər,
 Gözəlliyin solmamışdır heç zərrə qədər.
 Azı min yol “mələk”, “ceyran” demişdim sənə
 Bu sözlərə de, ehtiyac varmıdır yenə?..
 Biz üzbəüz əyləşmişik yaxın, mehriban.
 Danışırıq, yorulmuruz sual-cavabdan.
 Təzələyib köhnə, uzaq xatirələri,
 Keçmişləri yad edirik bayaqdan bəri.
 Gözlərimi gözlərindən çəkmirəm bir an,
 Onlar əvvəl olmamışdı belə mehriban!
 O gözlərdən nə umdumsa əfsanə oldu,
 Ürəyimin yangısına biganə oldu.
 Eh, həmişə nakam olur bu ilk məhəbbət,

Onunçun da təzə deyil bu söz, bu söhbət.
Dayan, dayan, bir doyunca qoy baxım sənə,
İllər ötüb keçsə belə həminsən yenə.
Gəl, sən demə bu tərifi nə mənası var?
Gözəl olur bir ilk bahar, bir də son bahar!

1959

KÜLƏKLİ HAVALARDA, YAĞIŞLI HAVALARDA

Külək əsir... üşüyür yenə daş-divar,
Səkilərin üstünə düşür damcılar,
Küçələrdən tələsik keçib gedirlər,
Səni xatırlayıram, qəlbimdə kədər –
Biz də belə gedərdik,
Küləkli havalarda, yağışlı havalarda.

Külək əsir, titrəyir qapı-pəncərə,
Yağış yağır... şırhaşır düşür şəhərə,
Dalda yerə çəkilir bir qız, bir oğlan
Qorxub yağışdan.
Biz də belə edərdik,
Küləkli havalarda, yağışlı havalarda.

Külək əsir... sevdinin mahnını çalır,
Yağış yağır, o vaxtı yadıma salır.
Bir qız keçir sən geyən jaketdə bu dəm,
Duman çökmüş şüşədən onu görürəm,
Səni görmürəm...
Küləkli havalarda, yağışlı havalarda.

Külək əsir, közərir odum, yanıram,
Yağış yağır, gözümdən yağır sanıram,
Səni, səni axtarır, səni gəzirəm.
Başqa vaxtı hicrinə bir cür dözüürəm,
Ancaq dözə bilmirəm
Küləkli havalarda, yağışlı havalarda.

MƏHƏBBƏT DEYİL

Mən səni görməyə adət etmişəm,
Adət məhəbbət deyil!
Səni görməyəndə xiffət etmişəm,
Xiffət məhəbbət deyil!
Sənə min ehtiram, hörmət etmişəm,
Hörmət məhəbbət deyil!
Gözündə çağlayan mehribanlığa
Heyrət etmişəm,
Heyrət məhəbbət deyil!
Yalvarıram, sən,
Məhəbbət umma məndən.
Hanı iqtidarım,
Məhəbbətin tufanına sinə gərən
Gəncliyimi
Sənə qurban vermək üçün
Geri qaytarım?!
Geri qaytarım...

1961

TUFAN SƏSİ

Qayalara dəyən dalğa
Toza dönüb sovrulur.
Qayaların oyuğunda
Sular yanıb-qovrulur.

Tufan coşur, dəniz coşur,
Təslim olmur heç biri.
Çopur-çopur qayalıqdan
Seyr edirik Xəzəri.

Biz sükutla dayanmışıq,
O qaynayır, o daşır.
Külək vurur, saçlarımız
Bir-birinə dolaşır.

Üstümüzə əjdahalar,
Divlər gəlir elə bil.
Hər dalğada ayrı görkəm,
Hər dalğada bir şəkil.

Dəniz səpir üstümüzə
Milyon almaz zərrəsi.
Qəlbdə sükut, çöldə tufan,
Yerin, göyün nərəsi.

Gözlərimi gözlərindən
Çəkməyirəm bircə an.
Sənə baxan gözlərimi
Qırpmaz nə yel, nə tufan.

Nə sən mənə, nə mən sənə
Bir kəlmə söz demirik,
Yox, yox, biz ki, danışırıq
Nə sükut? Düz demirik.

Nə tez gəldi-getdi bir il,
Sanki ötdü saat, an...
İlk görüşə çıxanda da
Gurlayırdı bu tufan.

Onda biz də coşğun idik
Bu havatək, bu sutək;
Baxışımız atəş dolu,
Gülüşümüz gül-çiçək.

Yox, yox, onda qapılmırdıq,
Xəyala biz, fikrə biz.
İlk vüsalın ilk odundan
Od tuturdu qəlbimiz.

Tufan yenə gurlayacaq,
Dəniz yenə coşacaq.
O, dənizə, dəniz ona
Sonsuz mahnı qoşacaq.

Lakin bizim həvəsimiz
Soyuyacaq, sönəcək.

Təlatümlü ürəyimiz
Durğun gölə dönəcək.

Bəlkə bir də bu sahildə
Dayanmadıq birgə biz,
Yuxuda da görüşməyə
Həsrət qaldı qəlbimiz.

Səndən ayrı günlərimdə
Bura sənsiz gələrəm.
Qulağında tufan səsi
Ağlayaram, gülərəm.

1961

GEDƏN YERİM OLAYDI

Yuxum ərşə çəkiləydi.
 Dan yeri –
 Qızarmış gözlərimdə
 Söküləydi
 Təki...
 Səhər
 Başımda sövdalı fikirlər
 Harasa gedən yerim olaydı.
 Çətin bir ünvan axtarıydım,
 Gəlişimə inanmayan,
 Gəlişimi gözləməyən
 İnsan axtarıydım.
 Raketdən sür'ətli nə var dünyada;
 Təki
 Gedən yerim olaydı...
 Gedəydim, payi-piyada.
 Külək,
 Yağış,
 Qar
 Canımı üzəydi.
 Büdrəyib yığılanda
 Kötüklər,
 Daşlar
 Dizimi əzəydi.
 Cəhənnəmə ki...
 Təki
 Gedən yerim olaydı...

Axşam düşəndə
Çataydım
Sıldırımli dağlara sığınmış bir kəndə.
Döyəydim bir qapını
Əllərim əsə-əsə.
İt zəncir gəmirəndə
Adam çıxaydı səsə.
Bir cüt pərişan gözlə
Göz-gözə,
Bir xoş mehriban üzlə
Üz-üzə
Dayanaydım.
O, heyrət elədikcə
Mən alışıb yanaydım.
Qucaqlayıb boynunu,
Sığallayıb telini,
Qupquru dodağımla
Yandıraydım əlini.
Uşaq kimi ağlayaydım!
Bulaq kimi çağlayaydım!
Gedən yerim olaydı, gedən yerim,
Kiminsə həsrətiylə açılaydı səhərim.

1963

YOXDUR ADI-SANI

Yoxdur adı-sanı,
Ordenu, medalı,
Nişanı.
Dülgərlikdir sənəti.
"Dülgər" dilimə gəldi
Elə-belə, sözgəlişi.
Nə isə
Çoxunun bacara bildiyi
Bir işdir işi.
Şüuru nə yüksəkdir,
Nə naqis.
Özü nə müqəddəsdir,
Nə nacins.
Oğlu Azərdir,
Qızı Həcərdir,
Arvadı Müzəyyən.
Hər axşam yığılırlar
Süfrə başına gülər-şən.
O sevir arvadını,
Uşaqlarını,
Ailəsinə həsr edir
Qazancını, varını.
Ləzzəti də,
Şöhrəti də,
Vətənə xidməti də
Burda görür.

Dünyagörüşü
Nə geniş, nə də ki,
Dardır.
Üç nəfərin gülüşü
Onun üçün bahardır
Və özüylə dörd nəfərin.
Ona lazım deyil
Rəyi, qiyməti
Gələcək nəsillərin...
O belə başa düşür
Həyatın mənasını,
Ömrün səfasını.
Onu ələ salmaq,
Tutub pasportunu almaq
Olarmı?
Buna ixtiyarımız varmı?

1965

**YAŞA, BAHAR,
ÇAĞLA, BAHAR!**

Kəsdi yağış, dayandı qar,
Bir də bu cür yağa bilməz.
Gücdən düşdü qasırğalar,
Bir də vurub yıxa bilməz.

Açılmışdır yerin donu,
Açılmışdır göyün üzü.
Həyəcanın yoxdur sonu...
Bürümüşdür fərəh bizi.

Nərgiz gülü, novruzgülü,
İlk baharın ilk övladı.
Şəlalənin coşğun dili,
Dağı, daşı harayladı.

Budaqlarda tumurcuqlar,
Düymələndi sıra-sıra.
Qalib gəldi qışa bahar,
Sal buzları qıra-qıra.

Bahar bizim arzumuzla
Nəğməmizlə həmahəngdir.
Fikrimizlə, duyğumuzla,
Nəş`əmizlə həmahəngdir.

Onun bizə hədiyyəsi
Bu al-əlvan təbiətdir.
Quş nəğməsi, bulaq səsi,
Musiqidir, şe`riyyətdir.

Gənclik bahar yaraşığı,
Bahar gənclik nişanəsi.
Onlar ömrün gur işığı,
Gələcəyin məğrur səsi.

Ana Vətən, ana torpaq
Şənlənərək, sevinərək
Söyləyir: gəl qucaqlaşaq,
Gəl baharım, gəl öpüşək.

Uğurludur qədəmlərin,
Xoş xəbərlər baharısan.
Göz üstədir sənin yerin,
Sülhün zəfər baharısan!

İnsanları sən həyata
Daha möhkəm bağla, bahar;
Meydan oxu kainata,
Yaşa, bahar, çağla, bahar!

1965

SUQOVUŞANDA

Gözüm qaldı gözlərinin qarasında,
 Ürəyimə bir od düşdü
 İki suyun arasında.
 Nə Araz söndürdü, nə də Kür məni,
 Qoyma külə dönüm, gəl söndür məni
 Suqovuşanda.

Gecə sakit, hava sərin, göy ulduzlu.
 – Gəl sahilə enək, – dedin
 Gülə-gülə, nazlı-nazlı.
 Endik lap sahilə, lap yavaş-yavaş,
 Qız, əlin əlimdən çıxmayaydı kaş
 Suqovuşanda.

Gözüm qaldı dodağının qönçəsində...
 Sözüüm qaldı can evimin
 Həsrət dolu guşəsində.
 Bir möcüzə göstər, sənə yaraşım,
 Gizli yox, aşikar qaynayım-daşım
 Suqovuşanda.

O sahildən bu sahilə qayıq üzür
 Avarçını səsləyirsən:
 – Bizi gəzdir!
 Sən Allah, dayanaq, duraq beləcə
 Nağıltək uzansın bu nağıl gecə
 Suqovuşanda.

Meh titrədir telindəki qızılgülü,
Baxışının xumarından
Oldum dəli...
Zəncir istəmirəm, qanad ver mənə,
Bir təzə, sövdalı həyat ver mənə
Suqovuşanda.

Hansı qüdrət çəkib sənin surətini?
Ana südü pak eləyib
İsmətini.
Gəlsin, hanı Vaqif, hanı Ələsgər?
Səpilsin başına gözəlləmələr
Suqovuşanda.

İnanmıram duymayasan nə haldayam.
Gözüm sənə baxa-baxa
Xəyaldayam.
İlbizlər də sussun ulduzlar kimi...
Təki sən, təki sən eşit qəlbimi
Suqovuşanda.

Nə yaxşıdır bu saatlar, dəqiqələr.
Nə yamandır
Sənsiz keçib ömrüm hədə.
Bizi innən belə ayırmaq olmaz
Gör necə birləşib Kür ilə Araz
Suqovuşanda.

1966

GÜZGÜ VƏ GÜZGÜ QIRIQLARI

Eh, günlərin bir günü
Sındırdılar güzgünü.
Parçalar xırda-xırda,
Parçalar iri-iri.
Səpələndi aləmə
Güzgünün qəlpələri.
Qəlpə yaxına düşdü,
Qəlpə uzağa düşdü.
Əl çatan, əl çatmayan
Neçə torpağa düşdü...
Boş çərçivə elə bil
İnildədi, ağladı,
Yoxa çıxmış güzgünü
Ümitsiz soraqladı.
Səs gəldi qəlpələrdən:
Hər qəlpə söylədi mən,
Güzgüyəm! Güzgülyüm
Dəyişib getməz mənim,
Bütövlüyüm itsə də
Şəfəqim itməz mənim.

1972

ÇAĞIRSAN GƏLƏRƏM,
ÇAĞIRMASAN YOX...

Eşitdim deyirlər:
Solub getmisən,
Başdan-ayağacan
Payız olmusan.
Eşitdim deyirlər:
Ölüb getmisən,
Min adam içində
Yalqız olmusan.
Özün bil,
Çağırsan gələrəm,
Çağırmasan yox.

Eşitdim deyirlər:
Pozulub gedib
Qızılı saçların
Sahmanı artıq,
Neynim ki, əlinlə
Yazılıb gedib,
Yazılıb ayrılıq
Fərmanı artıq.
Özün bil,
Çağırsan gələrəm,
Çağırmasan yox.

Eşitdim deyirlər:
Dönübsən külə

Özün yandırdığın
Hicran odunda.
Xəzan yarpaqların
Çətin ki gülə...
Bahar itirmisən
Qabil adında.
Özün bil,
Çağırısan gələrəm,
Çağırmasan yox.

1973

GƏTİRMƏ

Onsuz da ömrümün xəzan çağıdır...
Xəzanın üstünə xəzan gətirmə!
Ürəyim mehə bənd gül yarpağıdır...
Onu qoparmağa tufan gətirmə!

Onsuz da heç nədən dolan gözümə
Kəsilmək bilməyən neysan gətirmə!
Onsuz da işığı solan gözümə
Qaranlıq gətirmə, toran gətirmə!

Onsuz da gəncliyin sönübdür odu...
Soyuq sarayıma boran gətirmə!
Tutqun göylərimin yoxdur hüdudu...
Tutqun göylərimə duman gətirmə!

Onsuz da yandırılıb-yaxan bir neyəm,
Ney yandıran yerə... kaman gətirmə!
Acı şikayətəm, həzin gileyəm...
Sakit olmağıma güman gətirmə!

Onsuz da gecikən vüsalımıza,
Gəl vaxtsız-vədəsiz hicran gətirmə!
Qabiləm, rəhm etmə əhvalımıza...
Aman istəmirəm... aman gətirmə!

NƏDİR

Nə sən Leyli, nə mən Məcnun...
 Bəs bu təzə dastan nədir?
 Deyildirsə gözüm ceyhun,
 Bəs bu büllur ümman nədir?

Nə sən uşaq... nə mən uşaq...
 Bəs bu dəli sevda nədir?
 Mənim dünyam sənsən ancaq,
 Səndən özgə dünya nədir?

Nə sən gülsən, nə mən bülbül...
 Bəs bu çılğın cəh-cəh nədir?
 Dönməyibsə qana könül...
 Əlində al qədəh nədir?

Nə sən hakim, nə mən məhkum...
 Bəs bu zülm-zillət nədir?
 Sənə həsrət qalan ruhum
 Bilirdi ki, həsrət nədir?!

Nə sən inci... nə mən qəvvas
 Bəs bu dərin dərya nədir?
 Heç olmasa, bir qulaq as,
 Yuxuma gəl!.. Rəya nədir?

Nə sən yıxdın, nə mən yıxdım,
 Bəs viranə qalan nədir?

Yerə batdım, göyə çıxdım,
Sənsiz yer-göy viranədir.

Nə sən o sən... nə mən o mən...
Bəs ömürlük qalan nədir?
Yox, mən mənəm ölənəcən,
Mən bilmirəm yalan nədir?!

1973

ROYAL

*Üzeyir Hacıbəyovun ev-muzeyindəki
royalın önündə düşüncələr*

Üşüyür... sahibsiz qalıb bu royal,
İnnabı məxmərə bürünüb bərk-bərk.
Möhtəşəm sükuta dalıb bu royal
Şirmayı dilləri dillənməyəcək...

Dayan, indi-indi xatırlayıram:
O zaman on yaşım olmazdı hələ,
Keçib bu küçədən mən səhər-axşam,
Gedərdim yaxın bir qohumumgilə.

Bakı... Ketsxoveli küçəsi... bu mülk...
Bu mülkü sehrli orqan sanardım.
Uşaq aləminin marağı böyük,
Orqan çalınardı, mən dayanardım.

Bu birmərtəbəli balaca mülkün
Sanardım səslənir daş-divarı da.
Qapı-pəncərələr çalınır bütün,
Gözəgörünməzdir çalanları da.

Evlər cərgəsində sadə bir bina,
Bir böyük Üzeyir, bir adi royal.
Koroğlu gəlirmiş, demə meydana:
Saz, qılınc, kişnərti, od qoparan nal...

Bu evin yanından keçəndə hər gün
Musiqi tilsimə məni salırdı.
Sən demə, içində bu xırda mülkün
Koroğlu zalimdan qisas alırdı.

Bu evin yanından keçəndə səhər,
Şirmayı dillərdən nur tökülürdü.
Sən demə döyüşə gedir dəlillər,
Uzaq Çənlibeldə dan sökülürdü.

Bu evin yanından keçəndə gündüz,
Royal bəstələrdi Cəngi dastanı...
Qırata yol verər dərə, təpə, düz,
Misri doğrayardı paşanı, xanı.

Bu evin yanından keçəndə axşam,
Royal danışardı saz səsləriylə.
Qönçələr açardı sevgi, arzu-kam,
Rövşənin, Nigarın nəfəsləriylə.

Bu evin yanından keçəndə gecə,
Royal zülmətləri yarar, yarardı.
El gücü – sel gücü görünüz necə
Qanlı buxovları qırar, qıradı.

Bu evin yanından ötdükcə illər,
Royal şahinləşər, qartallaşardı.
Onun qanadında bu şanlı əsər,
Ölkələr, dənizlər, dağlar aşardı.

İnnabı məxmərə bürünüb royal,
Qırmızı yapıncı geyib Koroğlu.

Xalqın taleyinə gülür istiqbal,
– Hoydu, dəlilərim! – deyir Koroğlu.

Köhnə bir küçədə kiçik bir bina...
Dəyib-toxunulmaz bülbül yuvası.
Burda “Koroğlu”nu verdi cahana
Böyük Üzeyirin böyük dühası.

1979

BİR BÜLBÜL OXUYUR

Qədim Qobustanın daş səltənəti,
Sanki daşa dönüb dalğalı ümman.
Bu lal ehtişamı... lal əzəməti
Xofla seyr edirik sübh obaşdan.

Qorxunc qayaların arasında biz
Gəzir, görünürük qarışqalartək.
Burda zəriflikdən görünməyir iz
Qobustan heybətli, Qobustan nəhəng.

Ulu babaların qədim məkanı
Bəlkə cənnət olub haçansa, cənnət.
İndi, bu saatsa dolan hər yanı
Burda yaşıllıqdan yox bir əlamət.

Fəqət, bu daş aləm, bu sakit aləm
Bülbül cəhcəhindən diksinir qəfil.
Əcaib-qəraib qayalar bu dəm
Kövrəlir, titrəyib əsir elə bil.

Bülbül nalə çəkir... zəngulələri
Səpilir Qobustan cah-cəlalına.
Bəs bülbül də atıb al qönçələri
Qonarmı daşların çil-çil xalına?

Bəs bağısız, bağçasız, gülsüz, çiçəksiz
 Niyə deyiblər ki, oxumaz bülbül? –
 Səslənir Qobustan, eşidirik biz.
 O deyir: “Qanuna sığışmaz könül!”

Bülbül fəğan edir, nalə qoparır
 Çilik-çilik olur daşlarda sükut.
 Bülbül qan eləyir, gözüm yaşarır,
 Ürəyə qanun yox! Buyurun, sübut!

Oyuqlar, yarıqlar dolub, daşarmış
 Bir dəli bülbülün çılgınlığıyla.
 Bəli, Qobustan da vidalaşarmış
 Qanuni sükutu, dalğınlığıyla.

Bir bülbül daşlara çırpır özünü,
 Min bülbül güllərin oduna yanır.
 “Adət” söhbətini, “qanun” sözünü
 Bülbül də, könül də dananda danır.

Qupquru Qobustan qayalarında
 Bir bülbül oxuyur, bir dəli bülbül,
 Bütün bülbüllərə, bütün güllərə
 Gəldi ya gəlmədi gülməli, bülbül...

1973

QARIŞDIRMA

Oğlum Mahirə

Kobudluqla cəsarəti qarışdırma.
 Yaltaqlıqla nəzakəti qarışdırma.
 Müt'iliklə sədaqəti qarışdırma.
 Lovğalıqla ləyaqəti qarışdırma.
 Tərs damarla dəyanəti qarışdırma.
 Dəli başla şücaəti qarışdırma.
 Tülkülüklə fərasəti qarışdırma.
 Düşmənliliklə rəqabəti qarışdırma.
 Qızğınlıqla hərarəti qarışdırma.
 Kef-damaqla səadəti qarışdırma.
 Uydurmaqla rəvayəti qarışdırma.
 Xəsisliklə qənaəti qarışdırma.
 Xəta ilə cinayəti qarışdırma.
 İsraf ilə səxavəti qarışdırma.
 Küsü ilə küdurəti qarışdırma.
 Zorbalıqla əzəməti qarışdırma.
 Girov ilə əmanəti qarışdırma.
 Əfv ilə bəraəti qarışdırma.
 Qaxınc ilə məzəmməti qarışdırma.
 Hikkə ilə qətiyyəti qarışdırma.
 Əsarətlə himayəti qarışdırma.
 Məzlumluqla nəcabəti qarışdırma.
 Yaxınlıqla məhəbbəti qarışdırma.
 Yuyunmaqla qüdsiyyəti qarışdırma.
 Mərtəbəylə ülvyyəti qarışdırma.

Daha nəyi... daha nəylə qarışdırma.
Tükü-tükdən ayır sə'ylə, qarışdırma.
Aman... aman!!! Qarışdırma!
Heç bir yerdə,
Heç bir zaman
Qarışdırma!

1976

UZAQ SƏFƏRLƏR KAPİTANI

Başdaşında yazı

Bir başdaşında bir yazı!
Ötəri görüb dayandım.
Nə nazik söz deyir yazı
Fərqiñə varıb dayandım:
Uzaq səfərlər kapitanı.

Bəhriyyəli bir kapitan
Başdaşında donub qalıb,
Yağış döyən, gün yandıran
Medalyona dönüb qalıb
Uzaq səfərlər kapitanı.

Belə zülmət, belə ensiz
Qəbrə necə sığar adam.
Dəniz əngin, səma sonsuz
Gəmi sürür aram-aram
Uzaq səfərlər kapitanı.

Yelkən hara, kəfən hara
Qəbir nədir... qağayı nə?!
Qayaları yara-yara
Başdaşından baxır mənə
Uzaq səfərlər kapitanı.

Çox səfərdən ya tez, ya gec
 Əvvəl-axır döndü geri.
 Gətirmədi fikrinə heç
 Sahillərsiz bu səfəri
 Uzaq səfərlər kapitanı.

Bir qulağında qurğuşun...
 Bir qulağında dalğalar...
 Dalğa gəlir qoşun-qoşun,
 Dalğalarda üzür məzar, –
 Uzaq səfərlər kapitanı.

Ürküsü yox, qorxusu yox,
 Yolda nə daş, nə burulğan...
 Çox asudə səfərdi... çox!..
 Üz sonsuz bir sonluğacan,
 Uzaq səfərlər kapitanı.

Soyuqdu torpağın üzü
 Səfər... səfər... adi səfər.
 Başdaşında həmin sözü
 Yerində həkk edibdilər:
 Uzaq səfərlər kapitanı.

1977

DƏNİZ YANDIRDI MƏNİ

Külək üstümə qovdu,
Qovdu dumanı-çəni.
Axı, göydə nə duman,
Nə çən vardı bu səhər.
Ləpələrə nə isə
Pıçıldadı ləpələr...
Sənsiz dənizə çıxdım,
Dəniz yandırdı məni.

Gəldim maviliklərə
Yoxikən buna lüzum.
Daldım maviliklərə,
Boşaldı, doldu gözüm.
Suların güzgüsündə
Gördüm aşikar səni...
Sənsiz dənizə çıxdım,
Dəniz yandırdı məni.

Məlalıma dözmədi
Qüسسə, kədər özü də.
Bu halıma dözmədi
Tutqun göylər özü də.
Kənardan seyrə daldım
Cəmi deyib güləni.
Sənsiz dənizə çıxdım,
Dəniz yandırdı məni.

Niyə mənim ürəyim
Soyuq deyil sulartək.
Fikrim-zikrim neynəyim
Dağılsın yuxulartək?
Fikrimin dağılmağı
Hədərdi mən biləni...
Sənsiz dənizə çıxdım,
Dəniz yandırdı məni.

Ürək açıq olanda
Dönər cənnətə səhra.
Ürək yanıq olanda
Nə gəzinti, nə dərya?
Necə dar gəldi mənə
Yarımdünya bir gəmi.
Sənsiz dənizə çıxdım,
Dəniz yandırdı məni.

Hər şey əlçatmaz, uzaq,
Hər şey soldu-qurudu.
Başım üstündə ancaq,
Ayrılığın buludu.
Xatirimə gətirdim
Bütün olub keçəni.
Sənsiz dənizə çıxdım,
Dəniz yandırdı məni.

1975

TƏMİZLİK

Kişilərin sözündədir təmizlik,
Gözəllərin gözündədir təmizlik.
Düz deyən dil topuq çalıb dolaşmaz,
Günahsız göz kölgələnib, bulaşmaz.

Ürəklərin telindədir təmizlik,
Zirvələrin selindədir təmizlik.
Qara-qura ürəklərdə tel olmaz,
Ayaq altda qalan qardan sel olmaz.

Sübhün sərin mehindədir təmizlik,
Gülün sırğa şəhindədir təmizlik.
Qat-qarışıq tozanaqdan meh olmaz,
Yağlı-qara sıçrantıdan şəh olmaz!

Abırdadır, ismətdədir təmizlik,
Cövhərdədir, xislətdədir təmizlik.
İsmətsiz deryada yu, günə sər –
Xasiyyət o, cövhər yenə o cövhər.

Dayazda yox, dərinədədir təmizlik
Alınların tərindədir təmizlik.
Lap istəyir dağı alsın dalına
Tər düzülməz damğalanmış alına.

Ağ buludun yağışında təmizlik,
Saf adamın baxışında təmizlik.

Ağır olur qara suyun illəti
 Küt baxışın nə mehri, nə ülfəti?

Dənizlə göy birləşən yer təmizdir,
 Keçir ordan al yelkənli ağ gəmi.
 Natəmizi gül suyunda çimizdir,
 Vallah yenə natəmizdir, eləmi?!

Sağa çevril, sola çevril, vətəndaş!
 Sağda da var, solda da var təmizlik.
 Yox, yox, dünya xali deyil, vətəndaş!
 Yaxşı işlər, xoş arzular təmizlik.

Qızıl əllər, qabar əllər – təmizlik,
 Əsgər andı içən dillər – təmizlik.
 Sürüşkən əl təmiz olmaz heç vədə,
 Qorxaq titrər qarovulda, növbədə.

Şəlalələr köpüklənər, daşar hey,
 Gənclik eşqi qaynayar hey, coşar hey.
 Axmazda yox, axardadır təmizlik,
 Nurlu-nurlu yollardadır təmizlik.

Bircə tikə kifayətdir dad üçün,
 Bircə məqam bəsdir təmiz ad üçün.
 Bir gilə su bir ümməndə cəm olar,
 Natəmizlər fürsətində kəm olar.

Halal çörək, halal zəhmət – təmizlik,
 Sobalarda od, hərarət – təmizlik.
 Halal zəhmət, haram ilə qarışmaz,
 Od, hərarət kəsafətlə bərişmaz.

Neftçi qardaş, köynəyində ləkə var,
Bu ləkəylə ləkəsizdir adamlar.
Köynəkdə yox, ürəkdədir təmizlik,
Məqsəddədir, məsləkdədir təmizlik.

Bir bax, nişan üzüyünün qaşına!
Tərtəmizdir, bənzəyir göz yaşına.
Ancaq əhdi-vəfadadır təmizlik,
Səfadadır, cəfadadır təmizlik.

Kol dibində bir bənövşə görünür,
Dağ başında bir ağ duman sürünür –
Həzinlikdir, kövrəklikdir təmizlik,
Təvazödür, yüksəklikdir təmizlik.

Sahil bağı... əsir narın gilavar,
Dalğın-dalğın fikrə gedir qocalar.
Düzüm-düzüm xoş xatirat – təmizlik,
Oddan-sudan keçən həyat – təmizlik!

Qızıl üfüq asimanın növrəği,
Qızıl bayraq – Vətənimin bayrağı.
Üfüqlərim, bayraqlarım – təmizlik,
Bərəkətli torpaqlarım – təmizlik!

Bax Xəzərə, bax Araza, bax Kürə!
Çıx Göygölə, qalx Kəpəzdən hündürə,
Yurdumuzun havasında – təmizlik,
Ömrümüzün mənasında – təmizlik.

1979

MÜVAZİLİK

Nə qədər desən uzat o qədər
Kəşişən deyil müvazi xətlər.
Gedər yanaşı, qalar yanaşı,
Lap qaş-göz kimi olar yanaşı.
Kağızın, qumun, suyun üzündə,
Yerin altında, göyün üzündə,
Ağlın-kamalın sonsuzluğunda,
Fikrin-xəyalın sonsuzluğunda
Müvazi xətlər görüşə bilməz
Yanaşı gedər, barışa bilməz.
Belədi, qardaş, belədi şəksiz
Müvazi xəttik xasiyyətdə biz.
Çiyin-çiyinə, yanaşı, qoşa
Yol getməyimiz dəyməz quruşa.
Qara dağda sən... ala dağda mən...
Birlik gözləmə müvazilikdən!

1975

BİRCƏ YER

Silindi gözlərimin aynasından surətin,
Çəkildi xəyalımın səmasından həsrətin,
Gördüm daha görmürəm ayağının izini...
Dilimə gətirmirəm söhbətini, sözünü.

Biraz-biraz itirdim saçlarının rəngini,
Qulaqlarım unatdı səsinin ahəngini.
Yuxu da xəbər tutdu həqiqətdən elə bil,
Həqiqətin əksidir – yuxu başqa şey deyil...

Onda ki, başa düşdüm qalmayıb ümid yeri,
Bütün xatiratımı dəfn etdim diri-diri...
Od vursa da bu itki mənim yeddi qatıma,
Heyranam iradəmə, heyranam səbatıma!

Fəqət, bircə yerdə ki... qalmısan indiyədək
Bax, o yerə varmır əl, o yerə gəlmir ürək...
O yer – ürəyim mənim! Ürəyimi özün yar,
Özün özünü qopar, özün özünü apar!

1975

QUTQAŞENƏ GEDƏNDƏ...
QAHİRƏYƏ GEDƏNDƏ...

Qutqaşenə gedəndə
Boynuma qol saldı o.
Qahirəyə gedəndə
Ürəyimdən çaldı o.
Kaş ki, yaxın olaydı
Mənə uzaq səfərdə...
Adam yaxın mənzilə
Elə-belə gedər də.

Qutqaşenə gedəndə:
– Gəl, görüşək, – söylədi.
Qahirəyə gedəndə:
– Məndən əl çək! – söylədi.
Qutqaşenə gedəndə
Kaş ki, dönəydi üzü
Qahirəyə peşiman
Göndərməyəydi bizi...

Qutqaşenə gedəndə
Mənim qəlbim quş oldu.
Qahirəyə gedəndə
Onun qəlbi daş oldu.
O gözlərdə, gözlərdə
Nəçin yad oldum belə?
Xoşbəxt o adamdı ki
İstədiyi vaxt ölə...

Qutqaşenə gedəndə
 Ruhum ulduzda, ayda
 Qahirəyə gedəndə
 Ruhsuz bədəndi göydə,
 Təyyarə qanadında
 Göyə qalxmağa nə var –
 Təyyarə ruh qaldırmaz,
 Təyyarə yük qaldırar...

Qutqaşenə gedəndə
 O qorudu qəlbimi
 Lə'li kimi, gövhər kimi.
 Qahirəyə gedəndə
 O sındırdı qəlbimi
 Ucuz şüşələr kimi...
 Quş sınıq qanadıyla
 Yaxına bir cür çatar,
 Uzağın qorxusu var,
 Ay allahsız ovçular!

Qaranlıq boşluqları
 Təyyarə yarır gedir.
 Türkiyə üzərindən
 Misirə varır gedir.
 Qutqaşenə gedəndə
 Sevinc ilə qoşa mən...
 Qahirəyə gedəndə
 Qüssəylə baş-başa mən.
 Sağ olsun sevinc-kədər
 Tək deyiləm müxtəsər
 Qutqaşenə gedəndə...
 Qahirəyə gedəndə.

1973

GECƏYARI QAHIRƏNİN KÜÇƏLƏRİNDƏ

Bilsəydim ki, sən mənimlə barışacaqsan,
 Bilsəydim ki, sən mənimlə görüşəcəksən
 Kədər məni, qüssə məni çaşdırardımı,
 Göz yaşlarım Nil çayını daşdırardımı
 Gecəyarı Qahirənin küçələrində?!

Bilsəydim ki, ümidimiz üzülməyəcək,
 Sənli... mənli... bu hicrana dözülməyəcək,
 Vidalaşıb intizarlı günüm, ayımla
 Səhraları oyadardım hay-harayımla,
 Gecəyarı Qahirənin küçələrində.

Bilsəydim ki, saçlarıma qonan həsrəti
 Yenə sənin öz əllərin arıdacaqdır...
 Bilsəydim ki, ürəyimdə donan möhnəti
 Yenə sənin öz əllərin əridəcəkdir.
 Qəm ləşkəri heç üstümə yeriyyərdimi,
 Səmmum yeli məni büküb bürüyərdimi
 Gecəyarı Qahirənin küçələrində.

Bilsəydim ki, sən mənimləsən, yenə mənimləsən,
 Bülbülləri geri dönmüş çöl-çəmənimsən.
 Ehramları qaldırardım yeddinci qata,
 Fir'onlar da mat qalardı həmin büsata
 Gecəyarı Qahirənin küçələrində.

Bilsəydim ki, sənsizliyin ömrü gödəkmiş,
Ayrılığın bir ötəri acı küləkmiş
Son baharı calamazdım mən ilk bahara,
Hicranımı tapşırardım qürbət diyara
Gecəyarı Qahirənin küçələrində.

1973

ARZULAR

Milyonlar dünyanı tərk edib gedir,
Milyonlar getdikcə gəlir milyonlar.
İnsan bu qərarı dərk edib gedir,
Gətirir dünyaya onu bu qərar.

Gəlir... Ölmək üçün gəlməyir fəqət,
Yaratmağa gəlir, qurmağa gəlir.
Qəlbində həyata sonsuz məhəbbət,
Yüz, yüz əlli ili yormağa gəlir.

Gəlir ürəyində min bir arzu-kam,
Biz bu arzuların hansını deyək.
Neçə səhər olur, neçə də axşam
Arzular eşqilə döyünür ürək.

Arzular səhrada başa çevrilir.
Arzular deryada dağa çevrilir,
Arzular təptəzə bir şəhər olur
Arzular ən ölməz bir əsər olur.

Arzular dərmana çevrilir bu gün
İnsanın ömrünü uzatmaq üçün.

Arzular eşqilə döyünür ürək,
Arzular ulduzun sayından da çox.
Fəqət neyləyək,
Ömrə növbə çatır, arzulara yox.

Yox, ömür bir şəxsin ömrü deyildir,
Adamlar ölsə də, ölməyir insan.
Yazılar danışsın, tarix desin bir:
Bircə an insansız qalibmi cahan?..

Ömür bir bulaqdır daşdan süzülər,
Çağlar, qurumaz.
Ömür mirvaridir, sapa düzülər –
Parlar, qırılmaz.

Ömrün bir anında min arzu, dilək,
Könül arzuların qucağındadır.
Güzgünü tərlədən son nəfəsədək,
İnsan əbədiyyət sorağındadır.

Qurub yaratmaqçın doğulmuşuq biz,
İnsan qafiləsi uzanıb gedir.
Arzular eşqilə vurur qəlbimiz,
Ömür də ömürə calanıb gedir.

1962

MƏNİM NATƏVAN QIZIM

Məzar-heykəldə yazı

Ata-ana
 Yana-yana
 Balasını
 Basdı yanıq bağına,
 Tapşırıldı nəm torpağa.
 Camaatın gözündən
 Qüssə yağdı, töküldü,
 Töküldü nəm torpağa.
 Göz yaşının oduna
 Kırpık yandı, qaş yandı,
 Məzara daş düzdülər...
 Daş alışıdı, daş yandı.
 Qəbr üstündə mərmərdən
 Bir abidə ucaldı.
 Baxanın gözü doldu,
 Baxanın gözü qaldı.
 Canlı bir surət oldu –
 Məhzun dayandı mərmər,
 Görünməz bir alovla
 Alışıdı-yandı mərmər.
 Heykəlin sinəsində
 Üç kəlmə söz yanırıdı:
 “Mənim Natəvan qızım”.
 Üç parça köz yanırıdı:
 “Mənim Natəvan qızım”.
 Yandığından ayrı söz

Tapmadı ata-ana,
Bu qəbri, bu heykəli
Yadigar bağışladı
Göyərçin Natəvana.

1981

LENİN

Gözündən nur alıb açıldı səhər,
 Hər sözün dünyaya yaydı xoş xəbər.
 Qovdun ürəklərdən qüssəni-qəmi
 Apardın ardınca bütün aləmi,
 Bir təzə, bir gözəl həyata, Lenin!
 Sən yoldaş, sən rəhbər, sən ata, Lenin!

Qəddini əymədi qasırga, tufan,
 Nə çar, nə xəfiyyə, nə də ki, zindan,
 Bürüyə bilmədi dərd-kədər səni,
 Sarsıda bilmədi sürgünlər səni,
 Döndün bir sönməyən atəşə, Lenin!
 Bayrağın ucaldı günəşə, Lenin!

El sənə, sən elə havadar oldun,
 Zəhmətkeş ellərə xilaskar oldun,
 Adın şüar olub dilləri gəzdi,
 Arzun bahar olub çölləri gəzdi,
 Tərəvət gətirdin cahana, Lenin!
 Səadət gətirdin insana, Lenin!

Şanlı partiyaya həm rəhbər oldun,
 Həm onun yolunda bir əsgər oldun,
 Dəryatək kükrədin, vulkantək yandın,
 Tufanlar önündə dağtək dayandın,
 Ölçüyə gəlmədi siqlətin, Lenin!
 Cəbhələr fəth etdi qüdrətin, Lenin!

Ömrünün hər anı mənalı keçdi,
 Ömrünün hər anı qovğalı keçdi,

Sadəcə yaşadın, zinət sevmədin,
 Dəbdəbə sevmədin, şöhrət sevmədin.
 Qəlbin geniş oldu həmişə, Lenin!
 Xalq üçün qarışdın hər işə, Lenin!

Əzminlə salındı yüz şəhər, yüz kənd,
 Əzminlə çaylara vuruldu yüz bənd,
 Ölkəm abad oldu, çıraqban oldu,
 Xalqlar qardaş oldu, mehriban oldu,
 Vüqarla yelləndi bayrağın, Lenin!
 Ərzə bəzək vurdu növrağın, Lenin!

Göygöldən Baykala, Kürdən Dunaya,
 Bütün yer üzünə, bütün dünyaya
 Gülür günəş kimi parlaq əməlin,
 Yenə də irəli uzanır əlin.
 Yenə yol göstərir ellərə, Lenin!
 Çağırır daha xoş illərə, Lenin!

Aşıqlar adına dastan bağladı,
 Sular da eşqinlə axdı, çağladı,
 El sənə əbədi bir nəğmə qoşdu,
 Qartal sənə baxdı, göylərdə uçdu.
 Təsvirin sığmadı min cildə, Lenin!
 Xatirən köhnəlməz min il də, Lenin!

Hələ çoxdur sözü, çoxdur mətləbim,
 Adınla, eşqinlə coşduqca təbim,
 Qoy şe`rim böyüsün dastana dönsün,
 İlhamım dalğalı ümmana dönsün,
 Taleyim, iqbalım, səhərim, Lenin!
 Ən böyük, ən ulu rəhbərim, Lenin!

1957

ÇIXDIM ƏLİNCƏYƏ

Şair İslam Səfərliyə

Çıxdım Əlincəyə¹
 Cövrü-cəfa ilə.
 Çıxdım Əlincəyə
 Zeynal Vəfa² ilə.
 Çıxdım Əlincəyə –
 Dümdüz divara mən!
 Çıxdım, bu cahana
 Gəldim dübarə mən!
 Öldüm və dirildim,
 Çıxdım Əlincəyə...
 Son zirvədə güldüm.
 Çıxdım Əlincəyə
 Daşlar və kəsəklər
 Nəqş açdı əlimdə...
 Alnımdan axan tər
 Duzlaşdı dilimdə.
 Sən söylədin İslam!
 “Müşküldü bu iş, bil”
 Bu müşkülü, şadam
 Dəf eylədi Qabil.
 Çıxdım Əlincəyə,
 Yoldaş Səfərli!
 Yanımda olaydın
 Ey kaş, Səfərli!

---

¹ Naxçıvanda dağ

² Şair

Dəhşətli sıldırım,
Heybətli bir qala,
Tarixən olubdur
Teymur üçün bəla.
Səngərdir o səngər
Şiş-şiş haça dilli.
On dörd dəfə cumdu
Qəhr oldu yadelli.
İstəhkam olubdur
Qüdrətli Əlincə.
Teymurləngdən
Qanlı bac alıbdır
Şöhrətli Əlincə.
Baxsan ona yerdən,
– Alçaqdı, – deyərsən.
Adi və çox adi
Bir dağdı – deyərsən.
Adi deyil ancaq,
Adi deyil, İslam!
Qalxdım göyə gündüz,
Endim yerə axşam.
Sən şəkk eyləyirdin
Şəkkin hədər oldu.
Çıxdım Əlincəyə
Nəqşi-cahan əhli
Tez baxəbər oldu.
Məndən, bilirəm ki,
Sən qismən ağırsan –
Sən cismən ağırsan,
Əlbəttə çətindir
Dağ-daş səninçin.
Zillətli yoxuşlar,
Uçqunlu enişlər,
Qardaş, səninçin!

Adət eyləyibsən
Vadidə kababa,
Əntiqə şəraba.
Onsuz da Əlincə
Aydın görünürsə,
Neyçün dözəsən bəs
Bihudə əzaba?
Qoy qarə cəmaət
Çəksin bu cəfanı,
Şahinlərə həsrət
Hər qəlbədə hanı?
Lap kəllədə şair,
Billur kimi bir su,
Mazğallar, hasarlar,
Sair və sair...
Könlümdəki yanğı
Qeyb oldu içərkən.
Fəxr ilə deyim mən.
Adi sumudur bu?
Can atdı bir ordu
Cəhd eylədi Teymur,
Ləb-teşnə qayıtdı,
Oldu buna məcbur.
Qismət bizə gəldi
Yüksəklərə qalxmaq,
Qartal baxışıyla
Bu torpağa baxmaq.
Övladlarıyıq biz
Bu Odlu diyarın,
Rəmzi deyilmi bəs
Bu şanlı Əlincə
Əzmin və vüqarın?!

1965

BAKI

Əsir sərin küləklər,
Ləpələninir göy Xəzər.
Gah qalxır, gah alçalır,
Bakıya laylay çalır.
Azərbaycan – Vətənim,
Bakı – doğma məskənim.
Səhərlər yaraşlıq,
Axşamlar gur işıqlı.
Bağlarında üzüm var,
Dənizində buruqlar.
Ey bizim şən Bakımız,
Gözəlləşən Bakımız.

1988

YARDIMLIYA QONAQ GƏLİN

Yardımlıya qonaq gəlin
O, nağıldı, rəvayətdi.
Zənn etməyin uzaq, gəlin!
Dağlar yurdu qiyamətdi.

Məşələri dərin-dərin,
Yaylaqları sərin-sərin,
Bulaqları şirin-şirin
Yardımlının.

Uca dağlar qucağında,
İlin, ayın hər çağında,
Gözüm qaldı növrağında
Yardımlının.

Qocaları təpərlidir,
Cavanları hünərlidir,
Gözəlləri zəfərlidir
Yardımlının.

Dolayları dolam-dolam,
Maşın qalxır aram-aram,
Yollarında yorulmaram
Yardımlının.

Təkdamin gur şəlaləsi
Gümüş büllur şəlaləsi
Əlində nur piyaləsi
Yardımlının.

Yun yumaqlar əlvan-əlvan,
Ətir gəlir xanalardan
Xalçasından yoxdur, inan
Yardımlının.

Üzümlüklər düzüm-düzüm,
Gülür qəlbim, gülür üzüm.
Nəğməsinə qoşdum özüm
Yardımlının.

Dağın döşü, çölün düzü
Qumral-qumral qoyun-quzu,
Çobanları səslər bizi
Yardımlının.

Vətənimin qızıl quşu,
Alqışlarıq bu uçuşu,
Qarşdadır yüksəlişi
Yardımlının.

Yardımlıya qonaq gəlin,
O, nağıldı, rəvayətdi.
Zənn etməyin uzaq, gəlin!
Dağlar yurdu qiyamətdi.

1989

MƏRSİYƏ

Gecəni atəş ilə qırmızı dan eylədilər,
Xalqımı-millətimi gülləbaran eylədilər!

Tutulub vahimədən nitq bu gün, dil bu səhər,
Bəzəyib Abşeronu qanlı qərənfil bu səhər,
Bakı fəryad eləyir, gözdən axır sel bu səhər.
Gəmilər nalə çəkir, ərsə çıxır zil bu səhər,
Gecəni atəş ilə qırmızı dan eylədilər,
Xalqımı-millətimi gülləbaran eylədilər!

Öz qızıl ordumuzun Yurdumuza qəsdinə bax,
Üstümə tank yeridən fitnəkarın şəstinə bax,
Gözü qanımla xumar düşmənimin məstinə bax,
Qara bayraqlarımın cərgəsinə, dəstinə bax,
Gecəni atəş ilə qırmızı dan eylədilər,
Xalqımı-millətimi gülləbaran eylədilər!

Öldü gənc, öldü uşaq, öldü gəlin-qızlarımız;
Ölmədi! Şanlı şəhid oldu neçə yüzlərimiz,
Bu saat Kərbü-bəla düzləridir düzlərimiz;
Necə qan ağlamasın üzlərimiz-gözlərimiz?!
Gecəni atəş ilə qırmızı dan eylədilər,
Xalqımı-millətimi gülləbaran eylədilər!

Kim görüb böylə mərasim ola milyonlar ilə?
Bakı insan axınıyla dola milyonlar ilə,
Salına şanlı şəhidlər yola milyonlar ilə,
Analarla bacılar saç yola milyonlar ilə,

Gecəni atəş ilə qırmızı dan eylədilər,
Xalqımı-millətimi gülləbaran eylədilər!

Qəbrin üstündə də heç kukla olar çanta ilə,
Ağ gəlinlik fatası... qırmızı al lenta ilə,
Bəs Kremlin görəsən fərqi nədir Xunta ilə?!
Açınız tarixi, həm indi elə, onda elə...
Gecəni atəş ilə qırmızı dan eylədilər,
Xalqımı-millətimi gülləbaran eylədilər!

Düşdü dildən-dilə bu qətl, bu matəmgahımız,
Çatdı hər ölkəyə bu şərhi-bəyani ahımız,
Gördü aləm ki aman... cəlladımızmış şahımız...
Yoxsa da bir kəsimiz, vardı fəqət Allahımız,
Gecəni atəş ilə qırmızı dan eylədilər,
Xalqımı-millətimi gülləbaran eylədilər!

Hər qızılgülü məzar – sinəmizin dağı, məzar!
Əyilir üstünə göy qübbəsinin tağı, məzar!
Hər məzar qanlı beşik – laylaları ağı, məzar!
Dayanıb kam alacaq bizdən hələ yağı, məzar!
Gecəni atəş ilə qırmızı dan eylədilər,
Xalqımı-millətimi gülləbaran eylədilər!

Ey Vətən oğlu, Vətən övladı, sil göz yaşını!
Qan haçan yerdə qalıb, tazələ öz yaddaşını!
Çox görüb, Qabil, Azərbaycanım işğal qoşunu,
Görməyib ancaq hələ böylə cinayət işini...
Yazmışıq təqvimə qan ilə bu yanvar qışını,
Gecəni atəş ilə qırmızı dan eylədilər,
Xalqımı-millətimi gülləbaran eylədilər!

21 yanvar 1990

ÇALMASINDA QIZIL ULDUZ GƏLDİ NİZAMİ

“1941-ci il oktyabrın 10-da Leninqradın elm və yazıçı ictimaiyyəti böyük Azərbaycan şairi Nizaminin 800 illiyini qeyd etmişdir. Nizaminin yubileyini keçirməyə Elmlər Akademiyasının, Ermitajın, universitetin, Yazıçılar İttifaqının, rus muzeyinin nümayəndələri toplaşmışdılar”.

“Mühasirə günləri” xronikəsindən

Bir aləmdir Ermitajın hər zalı,
 Hər zalında yeddi iqlim cəlalı.
 Tarixlərə çəkir fikri-xəyalı,
 Baxışlarda heyrət dolu çeşmələr
 Əzəmətli, qanlı keşməkeşmələr,
 Dahilərin fırçasının qüdrəti,
 İnsanların, allahların surəti,
 Kətan üstə yerlər, göylər, təbiət,
 Neçə adi, qeyri-adi həqiqət...

Ermitajın hər otağı tamaşa
 Nəzər yetir bu mərmərə, bu daşa!
 Bu lal daşda bir gözəllik cilvəsi,
 Bu sal daşda bir təfəkkür zirvəsi...
 Mərmər qızda kirpiyə bax, qaşa bax,
 Mərmər gözdə gildir-gildir yaşa bax!
 Nə əvəzi, nə təkrarı, nə tayı...
 Dalda qalib əsrlərin dolayı...

Ermitajda bir tilsimli guşə var:
 Burda nizə, qılnc-qalxan, tişə var.
 Əyri qılnc qan-qan deyir inan ki,
 Xəncərə bax, tük qaracaq o sanki.

Kəsib-töküb namərđi də, mərđi də,
 Bəxş eləyib sevinci də, dərđi də...
 Hər qəbzədə bir ölkədən bac-xərac,
 Bu qılınclar başa qoyub neçə tac,
 Bu qılınclar başdan salıb neçə tac.

Ermitajda bir xəzinə qorunur,
 Xəzinənin tavanı nur, yeri nur...
 Qızıl bərqi dalğalanır sirr ilə...
 Şüşə rəflər qürrələnir dürr ilə...
 Çardan şaha... şahdan çara hədiyyə,
 Qətlü-qarət... hardan-hara hədiyyə...
 Bu sehrli gövhər kanı misilsiz...
 Ləl-cəvahir kəhkəşanı misilsiz...

Ermitajda – bu kaşanə içində,
 Bu həqiqət, bu əfsanə içində
 Üzümüzə bir qapı da açıldı,
 Gözümüzə ilahi nur saçıldı.
 Ulu şair Nizaminin xəyalı
 Batil etdi min dürlü cah-cəlalı.
 Düha bərqi kölgələdi qaş-daşı
 Varaqlandı sahilində Nevanın
 Ölüm-dirim günlərinin yaddaşı.

Leninqrad... blokada... Nizami!
 Top səsləri... kanonada... Nizami!

Çalmasında qızıl ulduz gəldi o,
 Vətən ağır ayaqdadır bildi o.
 Vətən ana, o, Vətənin balası,
 Leninqrad – inqilabın qalası.
 Çatdı o gün düyünlənmiş qaşını,
 Bayram etdi Nizaminin yaşını.
 Tarix oldu Ermitajın hünəri,
 Əldən düşmüş Leninqrad şəhəri...
 Ədalətin çırağına yığıldı,
 Fəzilətin sorağına yığıldı.
 Səsləndikə Nizaminin kəlamı
 Möhürləyir qələbəyə inamı.
 Şair deyir: boğa bilməz xeyri şər!
 Bomba yağır... cingildəyir şüşələr...

Kövrəlmişik – göz incisi bu zalda...
 Nizaminin söz incisi bu zalda
 Rəssam, memar, bəstəkarlar silahlı,
 Akademik saçları qar... silahlı,
 Neçə şair qızıl əsgər şinelli,
 Neçə alim qızıl əsgər şinelli...
 Öz pərişan surətiylə canlanır,
 Qəhrəmanlıq şöhrətiylə canlanır.
 Nizamiyə hörmətiylə canlanır,
 Öz xalqıyla, millətiylə canlanır
 Gözümüzün qabağında bu zalda,
 Tunc atının torpağında bu zalda.

1982

İTALİYA

*1977-ci ilin noyabr ayında İtaliyada keçirilmiş
"Azərbaycan günləri"ndən xatirələr*

İtaliya! Başdan-başa sənət məbədi,
Yer üzündə intibahın solmaz baharı.
Burda bəşər inciləri parlar əbədi,
İtaliya! Dünyamızın muzey diyarı.

Boğulduqca avtomobil dənizlərində
Keçmişindən yapışır o, saman çöpütək.
Canlı, mərmər heykəllərin bənizlərində
Bir təsəlli axtararaq, ümid gəzərək.

İtaliya! Dahilərin zərli beşiyi,
Beşik bomboş yırgalanır... qopub düşür zər.
İtaliya boş beşiyə çəkir keşiyi...
Bəs dünyaya niyə gəlmir təzə dahilər?

Necə vardı elə qalıb Florensiya,
Necə vardı altı yüz il, beş yüz il əvvəl.
Necə dardı elə qalıb Florensiya,
Necə dardı altı yüz il, beş yüz il əvvəl.

Qədimliyin mücrüsündə – Florensiya,
Yaraşmayır köhnə dəbə yenilik-filan.
Əsrlərin mürgüsündə – Florensiya,
Söküntülər, tikintilər tamam qadağan...

Beş-on təzə məhəllə var xeyli kənar da,
 Uzaqdadır köhnə şəhər dairəsindən.
 Heyran-heyran kimsə gəzib dolanmır orda,
 Kimsə qopmur abidələr dairəsindən...

Həndəvərdə nə bir qurğu, nə də bir zavod,
 Kəlisalar, panteonlar durur möhtəşəm.
 Qarsalamır asımanı isti, tüstü, od,
 Köhnə hava eşqindədir bugünkü aləm...

Dünəninin üzərindən qələm çəkilsə,
 Çox ölkətək elə adi olar bu ölkə.
 Lap üstünə min günəşin nuru tökülsə,
 İşıqlanmaz, qaranlıqda qalar bu ölkə.

Neçə rəssam, neçə şair, neçə bəstəkar!..
 Bu torpağı necə bəxtəvərləyir.
 Rafaeli neçin bir də doğmur analar?
 Bu gün bomboş karuseli zaman hərəyləyir.

Hara baxsan, hara dönsən – Mikelancelo,
 Leonardo da Vinçidir sənət allahı.
 İtaliya! Keçmişlə fəxr etsə də o,
 Bu gününə, sabahına yoxmu pənəhi?

İtaliya! Heç kəs məni etməyib vəkil –
 Bu gününə qiymət qoyum on gün içində.
 Bir də axı şair gözü o gözdən deyil
 Heyrətini boğa bilsin minnət içində...

Nə haqq ilə ağız büzüm mən, İtaliya!
 Bu zövqünə, səliqənə, bu sahmanına,

Ancaq yenə görürəm ki, sən, İtaliya!
Söykənmisən öz dünənki ehtişamına.

Yollarında zərrəbinlə qırıq tapılmaz,
Mən nə bilim havaydı, pulludu yollar.
Çöllərində əkilməmiş qarış tapılmaz,
Mən nə bilim xüsusidi, ellikdi çöllər.

Yaxşı deyil burda gözün dörd ola sənin,
Axtarasan harda kağız qırıntısı var,
Biz ki, sərraf elçisiyik ana vətənin,
Sərraf gözü dürr içində inci axtarar.

İtaliya anasıdır Petrarkaların,
Qədim sonet gülüstanı cahı-cəlallı,
Dünən ərzə Rafaellər verən diyarın
Bu gün küçə rəssamları necə zavallı.

Biz ən böyük bir təyyarə limanındayıq.
Leonardo da Vinçinin adınadır o,
Bu diyarın harasında, hayanındayıq,
Görürük ki, bir dahinin adınadır o,

Uşaqlarla rastlaşırıq addım başında,
Uşaqları muzey-muzey dolandırırılar.
Uşaqları lap indidən körpə yaşında
Tarixin cah-cəlalıyla ruhlandırırılar.

İtaliya uşaqlara pıçıldayır ki:
Taleyimiz, şöhrətimiz – dünənimizdir.
Körpələrim, yer üzünün sənət Məkkəsi
Vətənimiz, vətənimiz, vətənimizdir!

Zaman! Sənsə çağlayırsan öz axarınla,
 Muzey durğun, vulkanlaşır çöldəsə həyat.
 İtaliya, muzeydəki allahlarınla
 Bacarırsan, həyatda gəl möcüzə yarat!

Bu gün burda işsizlərlə gəldim üz-üzə,
 Bu gün burda nümayiş də, tətillər də gördüm.
 Bir piyalə pivə içdim ətirli, təzə,
 Bu gün burda dilənçi də, zəlil də gördüm.

Gördüm burda at belində Haribaldini,
 Əzəmətlə dayanıbdır adi bir insan.
 Öz yurdunda, öz elində Haribaldini,
 İftixarla əzizləyir hər bir italyan.

Solda tarix! Sağda tarix! Arxada tarix!
 Sabah üçün bəs bu günün tarixi varmı?
 Möhür basıb çarmıxa da, çarxa da tarix,
 Eksponat ümidinə qalmaq olarmı?

Tarix qalır öz yerində – əmanətədi bu,
 Sabahını düşünürəm mən bu diyarın.
 Axı, donub qalmaq olmaz – həqiqətədi bu
 Soyuq-soyuq kölgəsində məbədgahların.

Qulağımda işsizlərin coşğun tufanı...
 Qulağımda tətillərin uğultusu var.
 İtaliya! Bu gün sənin bu "operanı"
 Mən biləni, yazmalıdır ayrı "bəstəkar".

1977

QIZIL QƏRƏNFİLLƏR

Kapri bir məlakədir gömgöy ümman içində,
 Camalını gizlədib bəyaz duman içində.
 Sorrentodan ayrılıb gəmi yarır suları,
 Fikrimdə Lenin... Qorki... Kapri balıqçıları.
 "Nağıl" sözü yaxşıdır, çox deyilibdir ancaq,
 Sorrentoyla Kapri
 Gəl sırğaya oxşadaq.
 Bir cüt büllur sırğaya –
 Yaraşığı təbiət, cəlvəsi nur sırğaya.
 Kapri suyun üzündə bir məcməyi xonçadır,
 Yaşılıqlar içində evlər qonça-qonçadır...
 Evlər oyuncaqlara bənzəyir əlvən-əlvən,
 Yuyub, silib, qurudub bu evləri bir zaman.
 Sanki gətirib yığıb bir-birinin üstünə,
 Havada bir zərrə toz, bircə həlqə tüstü nə?

Hotellər, restoranlar sərgisidir bu ada,
 Büllur ümman içində ada xumarlanmada.

Burda dilənçilər də,
 Burda milyonçular da...
 Bir təkində görünür, bir zahiri ədada...
 Bir mavi tül içində hamı gəzir adada.
 Mavi ümman içində zümrüddü, ləldi Kapri.
 Adamın allahı var, yaman gözəldi Kapri.

Xiyabanlarda ancaq addım səsi, nal səsi,
 Bir yarpağa dəyməyib burda maşın nəfəsi.

İyirmi beş nəfərik biz bu səhər Kapridə,
 Alovlar diyarından elçilərək Kapridə.
 Az qala Kapri boyda çələng var əlimizdə,
 Şehli-şehli, təzə-tər çiçək var əlimizdə.

Qızıl qərənfilləri...
 Bakıdan gətirmişik qızıl əmanət kimi.
 Leninin qürbət eldə nurlu xatirəsinə
 Doğma bir hörmət kimi...
 Kənardan – yad baxışlar, yad gözlər, yad nəzərlər,
 Bu gözlərdə təəccüb, marağ, rişxənd nə qədər.
 Gedirik, əlimizdə nəhəng, qızıl bir çələng,
 Bu yaşıl səltənətdə aləmdir qırmızı rəng.
 Lenin burda inqilab dahisitək yaşadı,
 Oxşadı çiçəkləri, gülləri burda Lenin.
 Baxdı mavi suların yaşıl dərinliyinə,
 Düşündü dərin-dərin, elləri burda Lenin.

Uşaqlıqda doğrudan elə bilirdim ki, mən
 Leninin adı ancaq fabrik-zavodla bağlı,
 Domna sobalarında zəhimli odla bağlı;
 Lenin fəhlə şəhəri
 Qaynar həyat deməkdir.
 Döyüş nəğmələrində
 Bir nəqərat deməkdir.
 Fikrimdə Kaprini də mən belə yer sanırdım,
 Lenin – Kapri deyəndə
 Sərtliklə, çətinliklə üz-üzə dayanırdım.
 Lenin – Kapri deyəndə

Piter kimi çaxnaşan bir şəhər düşünürdüm,
Səngərlərdə mərdləşən əsgərlər düşünürdüm.
Bu mərdləşən əsgərlər,
Bu çaxnaşan piterlər,
Barrikada, inqilab,
Döyüş, vuruş, dərd, əzab,
Bütün Yer kürəsində Kapri rahatlığının
Bərqərarı üçünmüş,
Gələcək nəsillərin xoş ruzgarı üçünmüş.

Lenin barelyefinin dayandığı yerə bax,
Yer deyil, təbiətin yaratdığı şe'rə bax!
Bu – dənizə açılmış təbii bir pəncərə,
İtaliya xalqının şairanə zövqünə
Baş əyirəm min kərə.
Qızıl qərənfillərdən hörülüb çələngimiz.
Lenin doğma...
Kapri qürbət
Sükuta bürünüb kövrəlirik biz.

1977

BU MƏHKƏMƏ BİNASIDIR

Nəsil-nəsil memarların ölməz əsəri,
Rəngkarların, nəqqaşların mərmər dastanı.
Şəhərlərin ən ulusu Roma şəhəri,
Yalnız elə San Petroya bərabər hanı?!

Baxırsan ki, imarətlər imarət deyil,
Əzəmətlə incəliyin vəhdəti aləm!
Daş nağıldır, musiqidir onlar elə bil,
Bu nağılın, musiqinin təməli möhkəm.

İki min il, min beş yüz il, səkkiz yüz, beş yüz...
Tarixə bax, müddətə bax, çaşıb qalırsan,
Möhkəmlik heç, sən rəngləri, naxışları süz!
Təmələ də, əmələ də heyran qalırsan.

Yarıuçuq kolizey də durub “cağbacaq”,
Demə onun daşlarını zaman qoparıb.
Bundan sonra o min il də belə qalacaq,
Kolizeydən nə qoparıb insan qoparıb.

Vatikanın divarları sanki qırx ilin,
Əlli ilin, səksən ilin haq-hesabıdır.
Lakin Nuhdan xəbər verir, bir yaxın gəlin,
Roma qədim bir tarixin daş kitabıdır.

Çox davamlı, çox dözümlü bünövrələrin
Sinəsində kaşanələr yuxuya dalır.
Bir daşı da laxlamayıb ulu şəhərin,
Bəli, bu daş salnamələr salamat qalır.

Bu salamat sarayların arasında mən
Bir "sarğılı" saray görüb qaldım məəttəl.
Mərtəbələr şəbəkəyə tutulub eyzən
Dedilər ki, özülündə tapılıb əngəl.

Fikirləşdim, gör nə aləm binadır ki, o,
Bir eranı yola salıb, indi laxlayır.
Gör nə qədim, nə möhtəşəm binadır ki, o,
Əzəmətli görkəmini yenə saxlayır.

Qaçdı bizim bələdçinin dodağı bu an,
Köks ötürdü, – yox, – söylədi qız gülə-gülə.
Söylədi ki, həmin bina "uşaqdır" inan,
Bu gün onun səksən yaşı olmayıb hələ.

Niyə erkən zədələnilib onda bu "uşaq"?
Gör nə yaman şırımlayıb çat divarları.
Qüllələri, sütunları qopub uçacaq,
Ağırlığa tabsız olub alt divarları.

Bəlkə burda günahı var, yağışın-qarın,
Yeraltı su bünövrəyə oğrun hopubdur.
Memarlıqda misli ki, yox italyanların,
Kim onların nəqşəsində nöqsan tapıbdır?!

Bu, məhkəmə binasıdır – tərəzi-mizan!
Tükü tükdən seçməlidir burda ədalət.

Romalılar deyir: – Ancaq, burda hər zaman
Gözügörsəsi tapdalanır düzlük, həqiqət...

Bu, məhkəmə binasıdır – ağır qaraya,
Südüün suya nisbətini seçən yerdi bu.
Romalılar: – Toxunmayın, – deyir, – yaraya,
Doğruluğu tapdalayıb keçən yerdi bu.

Bu, məhkəmə binasıdır – haqqın-nahaqqın
Düyününü düzgünlüklə açmalıdır o.
Açmayırsa, yer tutmağa onun nə haqqı,
Özülündən dağılmalı, uçmalıdır o.

Bu, məhkəmə binasıdır – harda olsa da,
Gərək yaxın qoymayalar burda rüsvəti.
Romalılar yana-yana deyir: – Ölsə də...
Məzəndəsiz fraq geymir hakimlər qəti.

Bu, məhkəmə binasıdır – kimdədirsə haqq,
Haqq zəfərdir – haqq sübuta yetibsə əgər.
Romalılar soyuqqanlı deyir ki: – Ancaq,
Dəftərdədir, kitabdadır fəqət bu sözlər.

Göz yaşları bünövrəyə elə sızır ki,
Ovum-ovum ovxalanır, tökülür bu ev.
Romalılar bu söhbəti belə yozur ki:
“Haqsızlığa dözə bilmir, sökülür bu ev”.

DANTENİN HEYKƏLİ

Dante – cahan şe'rinin tacında dürr, gövhər,
Əsrinin vətəndaşı, vətəninin övladı.
Dolandıqca zəmanə, dolandıqca nəsillər
Xalqının and yerinə dönür şairin adı.

Dünən qiymətli cihaz bu gün qiymətsiz olur,
Bu gün üçün köhnədir dünənin teleskopu.
Dünənin təyyarəsi bu gün vüs`ətsiz olur,
Köhnəlibdir dünənin bu gün tufəngi, topu.

Fəqət, köhnəlmir sənət, dəbdən düşməyir əsər,
Xəyyamın, Firdovsinin, Nizaminin dühası.
Dəbdən düşməyir bir an Dantələr, Petrarkalar...
Dəbdən düşməyir eşqin Leylisi, Laurası...

Şe`r yazan maşınlar çıxır sıradan daha,
İtaliya bərk tutur ətəyindən Dantenin.
Balaca bir heykəldə yaşayır böyük düha,
Balaca heykəlinə baş əydim mən Dantenin.

Nəhəng abidələrə alışıbdır gözümüz:
Puşkin, Raynis, Füzuli, Mayakovski, Sabir...
Heykəl kiçik də olur, olsun, yoxdur sözüümüz,
Nəhənglər bir-birini onsuz da kölgələmir.

Axşamdan xeyli keçir, seyrəlməyir küçələr,
Oğlanlar gedə-gedə qızlardan öpüş alır.
Hər gün Florensiya "kefə baxır" gecələr,
Hippilər cuşa gəlib tirlərdə Tam-Tam çalır.

Kəlisa meydanında beş-on nəfər tiryəki
Havay gitarasının tellərini yandırır.

Dantenin heykəlinə işıq düşür çəpəki
Bapbalaca heykəli işıq qanadlandırır.

Elə bil təyyarəyə tuşlanır projektor,
Elə bil qaranlıqda süd çeşməsi çağlayır.
Dantenin dövrəsində dolanır projektor,
Heykəl məlakələşib gümüş qanad bağlayır.

Çırpınır uçsun deyə, çırpınır, heydən düşür,
Görə bilmir bugünkü cəhənnəmi, cənnəti.
Çırpınır, qanadları məftillərə ilişir,
Tuşlanır məftillərə hamımızın heyrəti.

Baxırıq, gözümüzdə qaynayır sonsuz marağ,
Heykələ bağlı tellər harasa uzanır hey.
Telmi heykələ dayaq, heykəlmə telə dustaq?
Bələdçi başa salır: "Bu tellər bambaşqa şey".

...Puşkinin heykəlinin ayağında hər səhər,
Tər çiçəklər sayrışır, qışda, yayda, baharda.
Dantenin heykəlinə yaman göz baxsa əgər,
Tellər xəbərdar edər o dəm polisi burda.

Xırda heykəl qorunur əmanət qorunantək...
Siqnallar haray salır yel ötərsə yanından.
Qorunur bank, xəzinə, var-dövlət qorunantək,
Tellər kimi gərilib hamı həyəcanından.

Hələ ki, sirenatək səslənməyib bu tellər,
Heykələ toxunmayıb quş quşluğuynan belə.
Polis – rəmzi polisdür – polis bilmir ki, məyər
Dante özü həyəndir bu torpağa, bu elə?!

OXŞARLIQ

Dünyada oxşarsız heç nə tapılmaz,
Oxşardı adamlar, oxşardı torpaq.
Neapol Bakıya oxşayır bir az,
Bakı Neapoldan gözəldir ancaq.

Əkiz də əkizə oxşamır əslən,
Xasiyyət oxşamır, rəftar oxşamır.
Neapol Bakıya oxşayır qismən.
Mənzərə bənzəyir, ruzgar oxşamır.

Küləyi Xəzrinin dəcəl qardaşı,
Bizə lap birinci o doğma gəldi.
Neapol körfəzi büllur göz yaşı,
Vezuvi möhtəşəm, Kapri gözəldi.

Bu gün qardaşlaşır Neapol – Bakı,
Qızıl bayraqlarla bəzənib sahil.
Sən şad ol, Neapol, sən sevin, Bakı,
Dostlar bu büsatı unudan deyil...

Neapol Bakıya oxşayır, çünki
Dənizi... enişi... yoxuşu... düzü...
Sahilə aypara düşübdü sanki
Bərq vurur, qamaşır adamın gözü.

Burda küçələr var cığırdan ensiz,
Sürtünə-sürtünə keçər bir nəfər.
Burda küçələr var geniş, düppədüz,
Eynən – Bayırşəhər, İçərişəhər.

Burda Dağüstü park gəlir xəyala:
 Dənizdən şəhərə diqqət eyləsək.
 Bu meydan Azneftdi... durub az qala
 Əgər Bakı üçün xiffət eyləsək.

Sahildə gəzirəm, dəniz dumdurur,
 Paxıllığım gəlir deyim düzünü.
 Gəl ataq bir yana saxta qüruru,
 Gözümüz önünə gətirək bir an
 Bakı çevrəsində suyun üzünü.

Neapol Bakıya oxşayır, ancaq
 Gözlərindən oxşar uşaqlar kimi...
 Körfəz asta-asta çalxalanaraq
 Bakı bulvarına çəkir fikrimi.

Çırpınır, çırpınır bütün Neapol
 Çılğın təbiətli adamlarıyla.
 Sayrışır, sayrışır bütün Neapol
 Çılçıraq, çal-çağır axşamlarıyla.

Bütün eyvanlarda, mərtəbələrdə
 Yaş paltar, ağ paltar... ağ göyərçintək.
 Bizə dedilər ki, həmin şəhərdə
 Yaş paltar – yaşamaq rəmzidir demək.

Bakı Neapola oxşayır bir az,
 Yeri var "bir az" yox, lap yaxşı-yaxşı.
 Yalnız mənzərədə axtarmaq olmaz,
 Əgər mənə qalsa, bu oxşayışı.

Yuvası oxşardı bütün quşların...
 Məskəni oxşardı bütün bəşərin...

Məramı oxşardı yaranmışların,
Sülh şirin, can şirin, yaşamaq şirin!

Bu gün qardaşlaşır Neapol – Bakı,
Qardaşlıq, yoldaşlıq istəyir cahan.
Yaş paltar... ağ paltar yellənsin təki
Xəzər sahilindən Neapolacan.

Neapol Bakıya oxşayır az-çox,
Bakı Neapoldan gözəldir ancaq.
Ayrı cür deməyə ixtiyarım yox,
Sən ey Ana Vətən, ey ana torpaq!

1978

POMPEY

Pompey!
 Sən ey
 Ulu, əzəmətli viranə,
 Tarixdə Mədaintək şan-şöhrətli viranə.
 Mədəindən də qədim, Mədəindən də dəhşət,
 Necə qıyıb, ay Allah,
 Gör necə divan tutub bu şəhərə təbiət.
 Vezuvi lap indi də kükrəyir hərdən-hərdən...
 Gözlərini çəkməyir.
 Üstündən öz əliylə xətt çəkdiyi şəhərdən.

Bizim təzə eramız:
 Yetmiş doqquzuncu il.
 İyirmi beşi avqust... gündüz on iki tamam...
 Vezuvi çaldı təbil,
 Bu təbil səslərinə baş qoşmadı çox adam.
 Vezuvi od püskürüb dağı-daşı əritdi,
 Ərintini qırmızı sellər kimi yeritdi
 Üzərinə Pompeyin.
 Yanar lava işlədi ürəyinə Pompeyin,
 Ciyərinə Pompeyin.
 Küçələrdən od axdı,
 Axdı... yandırdı-yaxdı...
 Yandı mehmanxanalar,
 Yandı divanxanalar.
 Yandı məbəd,
 Yandı məktəb,

Sirk yandı, bazar yandı,
 Karvansaralar yandı,
 Yandı açıq havada açıq amfiteatr,
 Yandı it, yandı pişik, yandı at, yandı qatır.
 Vezuvi tüğyan etdi,
 Dəhşətli təndirində –
 Bətdəki canlıdan yüz yaşlı qocayadək
 Bir ins-cins qoymadı, qarqara büryan etdi.
 Sən ey,
 Pompey!
 Səni yandıran lava bu gün
 Üzük qaşında,
 Medalyon daşında
 Yanır par-par.
 Pompeydən xatirətək onu alır adamlar.
 Pompey – dövrünə görə yerli-yataqlı şəhər,
 Elə bil nəfəs alır, canlıdır xərabələr.
 Hava yaz havasitək, hər tərəf yaşıl çəmən,
 Turistlər deyib-gülür, quşlar oxuyur şən-şən.

Evlərin nömrələri, küçələrin adı da
 İki çörəcxananın ocağı da, odu da...
 Qalır təkər izləri, qalır nal izləri də,
 Qalır hovuz, fəvvarə, qalır göl izləri də.

Qulaq hər gün təzə söz eşitməsə kar olar,
 Pompeydə hamıdan çox kimlər olsə yaxşıdır?
 Oğrular və doğrular.
 Oğrular qarət üçün tərək etməyib şəhəri
 Deyiblər, “Yarı yolda sönər alov selləri,
 Biz salamat qalarıq
 Camaatın varını-dövlətini talarıq,

Qaçqınların mülkünə sahib olarıq rahat".
 Ancaq ki, heyhat... heyhat...
 Doğrularsa düşünüb: "Düzə ki, yoxdur zaval.
 Od sönər, lava dönər, sovuşar bu qeylü-qal,
 Allah da, Vezuvi də verər bizlərə nicat!"
 Ancaq ki, heyhat... heyhat...

Vezuvinin beyninin qurdu tərپənir hərdən,
 Pompey yaman üşənir oğrun hənirtildən.
 Pompeyə baxa-baxa cahanı düşünürəm.
 Bugünkü cahanı mən.
 Pompeyə baxa-baxa insanı düşünürəm,
 Bugünkü insanı mən.

Vezuviyə baxa-baxa
 Kürreyi ərzi Pompeyə döndərə bilən
 Neytron vulkanını düşünürəm,
 Bütün cavabdehlərin vicdanını düşünürəm.
 Maral da, qartal da kül olacaq,
 Dünyanın yalnız daş-divarı salamat qalacaq.
 Sənə min şükür, Pompey!
 Ucsuz-bucaqsız xərabələrində
 Quşlar oxuyur, çiçəklər sayrışır,
 Turistlər deyib-gülür, Pompey!

1978

SALVADORİ

*Neapolda hər gün çörək yediyimiz restoran sahibinin
on bir yaşlı oğlunun adı Salvadori idi.*

Uşaq elə hər yerdə uşaqdı, Salvadori,
Uşaqlar siyasətdən uzaqdı, Salvadori.

Xudmani bir restoran sahibinin oğludur,
Allahın bəlasıdır, qoçaqdı Salvadori.

Saçı qızıl, gözü göy, yanaqları çəhrayı,
Göz dəyməsin, elə bil çıraqdı Salvadori.

Neapol günlərində yaman isindik ona,
Unutdu, bu adamlar qonaqdı Salvadori.

Körfəzin içindədir gəmivari restoran,
Yolumuzda hər axşam mayakdı Salvadori.

Stollar arasında başımıza fırlanır,
Mehribandı, qırğıdı, qıvrıraqdı Salvadori.

Ona döş nişanları bağışladıq rəngbərəng,
Köynəyi düzüm-düzüm dəsgahdı Salvadori.

Bu Lenin, bu Nəsimi, bu Sabir, bu Qaqarin...
Heyrətədi, həyəcandı, maraqdı Salvadori...

Səmimi duyğuların dil açdığı bu yerdə
Tərcüməçi varsa da, nahaqdı, Salvadori.

Hamı onu oxşayır, sığallayır telini,
Zəhər tozu qonmamış yarpaqdı Salvadori.

Lap o yaşda, o boyda Mahirim yada düşdü,
Bir də gördüm: gözlərim bulaqdı, Salvadori.

Cəmi-cümləsi evdən on gündü ayrıldığım
Sanırdım qürbətdəyəm haçaqdı, Salvadori.

Böyüdükcə biləcək ən müqəddəs, əziz şey –
Vətəndi, yurddu, eldi, torpaqdı, Salvadori.

Bilmir ayrı-seçkilik, bilmir ögey-doğmalığ...
Yazılmamış ağappaq varaqdı Salvadori.

Yaşlılar arasında ünsiyyət qaranquşu,
Xoşluqdan, yaxşılıqdan soraqdı Salvadori.

Bütün diplomatların dəyirmi stolunda
Ağ göyərçin şəkilli bayraqdı Salvadori.

Belə büsat görməyib heç bəlkə bu restoran,
Səhərəcən oxumaq, çalmaqdı, Salvadori.

Ayrılıq ziyafəti... tezdən yola düşürük,
Kövrəlib... baxma üzdən toxtaqdı Salvadori.

Bağrımıza basırıq ötür-ötürlə onu...
İlk dəfə sübhə kimi oyaqdı Salvadori.

Neapol hardan-hara körpüləşir Bakıyla
Bu körpüyə körpəcə dayaqdı Salvadori.

İNSAN DÖZÜR

Pozulmayıb təbiətin hələ yaşıl növrağı,
 Üzə gülür, mülayimdir hələ Sibir torpağı.
 Ağcaqayın meşələri hələ bərli-bəzəkli,
 Zümrüd tala, məxmər yamac hələ güllü-çiçəkli.
 Hələ payız günəşindən şamliqlara nur yağır.
 Hələ payız buludundan sellər-sular gur yağır.
 Hələ Sibir şahzadəsi mavi gözlü Yenisey
 Buz zirehə bürünməyib, çağlayır hey, axır hey...
 Hələ qızıl tac gəzdirir bu gün Sibir başında,
 Hələ inci şəh parlayır kirpiyində, qaşında...
 Hələ bağı yarılmayıb dağın-daşın bu yerdə,
 Əlaməti bilinməyir hələ qışın bu yerdə.
 Alnımızdan tər də axır günortalar arabir,
 Mən deyirəm:
 Tacik deyir:
 Türkmən deyir:
 Özbək deyir:
 Gürcü deyir: – Nə Sibir? Bu, Sibir?!
 Bu eyhamı göydə alır sibirlinin qulağı,
 Deyir: – Bir yol qışda olun siz bu yerin qonağı.
 Hər fəsildə yaraşlıq görünsə də bu diyar,
 Ancaq Sibir torpağının qışda ayrı hüsnü var:
 Şaxta şair, şaxta rəssam, şaxta yalın qılınclı...
 Büllur tacla o çıxıbdır taxta, yalın qılınclı,
 İmtahana çəkir şaxta iradəni, vüqarı,
 İnsanları, heyvanları, dəmirləri, daşları,
 Mərtəbədən-mərtəbəyə qalxır şaxta anbaan:

İyirmi heç... otuz da heç... adlayanda o qırxdan...
 Qol-budaqlı ağacları çör-çöp kimi qırır, bax,
 Əlvan mərmər dağlarının sinəsini yarıb, bax!
 Yoğun-yoğun çuqun, polad şəbəkələr mum olur,
 Dəmir-beton şüşə kimi çilinglənib qum olur.
 Məhlul donur, sement donur, qurğu donur, tağ donur,
 Fil xortumlu, div gövdəli maşınlarda yağ donur.
 Şaxta meşə dərinində atəş açır şaq-şaraq,
 Adamlara yaxın gəlir ayı, canavar, vaşaq.
 Bəli, Sibir soyuğunun hökmü ağır və qəti,
 Qırxı ötdü... dayandırır işi-gücü hiddəti.
 Lap istəyir şaxta qalxsın əllidən də o yana...
 İnsan dözür... iş onda ki, dəmir dözə, dayana.
 İnsan dözür... damarında axır qanı həmişə,
 İnsan dözür... od kimidir, həyəcanı həmişə.
 Ürək dözür... dözə bilmir, paralanır sərt qaya,
 Ürək dözür... yerdə qalan təslim olur şaxtaya.
 Nəhəng-nəhəng tikintilər
 Buz bağlayıb dayanır,
 İnsan dözür,
 Dəmir dözmür,
 Beton dözmür,
 Məftil dözmür,
 İnsan dözür...
 Sibir görür, Sibir buna inanır.

1979

TALE

İki təzə gəlin dayanıb qoşa
Biri yaraşıqsız, biri tamaşa.
Çirkinin halına acıyır gözəl,
Yanıb əhvalına acıyır gözəl.
Kifirsə ədayla baxıb gözələ,
Söyləyir:
– Sir-sifət şərt deyil hələ.
Məni yazıq-yazıq süzmə çəpəki,
Baxtı göyçək olsun adamın təki!..

Bir ağız çağıra q baxtımızı gəl,
Əvvəlcə baxtını səslədi gözəl:
– Ay baxtım, ay baxtım!
– Dərd baxtım,
Çor baxtım,
Vay baxtım.
Baxtı acı-acı:
– Hə, nə var, – dedi. –
Tez ol,
Nə deyirsən, de, qurtar! – dedi.

Çirkin də çağırdı baxtını bu dəm
Baxtı gülə-gülə dedi:
– Gəlirəm.
Bu saat gəlirəm,
Qadanı alım,
Mənim maralım!
İnsanın taleyi əlindədir mi?!

İnsanın taleyi alınındadır mı?
 Gözə görünməyən bir yazı varmı?
 Hər kəsin qisməti onu taparmı?
 Axtarıb taparmı əli çıraqlı,
 Xoşbəxtlik-bədbəxtlik – sirli-soraqlı...
 Tale bir doğulur hər bir adamlə;
 Kiminə yar olur gur çilçıraqlə,
 Kiminə çeçələ barmaqca şamla.
 Taleyin işindən yoxdur baş açan,
 Bəzən üz də olur nadürüst, nadan;
 Daldalardan baxır ağıllı, yaxşı,
 Bəli, gətirmir ki, gətirmir naxşı.
 Taleyin öz qolu, öz möhürü var,
 Sən əlli hökm ver, əlli də qərar.
 Qızılı xəzəldən ayır ki, ayır
 Fələk saydığını sayır ki, sayır...
 Kim inkar edir ki, ağıl-zəhməti,
 Fəhmi, dərrakəni, əzmi, qüdrəti.
 Kim inkar edir ki, zərurətləri,
 Ay kimi, gün kimi həqiqətləri.
 Kim inkar edir ki, alın tərini
 Bəşər övladının kəşflərini?
 Kim inkar edir ki, ülvi məramı.
 Qranit inamı, vulkan ilhamı.
 Kim başa düşmür ki, nağıl nağıldır,
 Bütün mücrülərin,
 Xəzinələrin,
 Bu əngin səmanın,
 Bu zəngin yerin
 Bircə açarı var –
 O da ağıldır.
 Bütün ağıllılar xoşbəxtdir mi bəs?

Ey sözdə-söhbətdə taleyi danıb,
Bərkə düşən kimi “ya baxt!” deyən kəs!..
Tale tilsimini açan olmayıb,
Tale yazısından qaçan olmayıb.
Hamının baxtı var:
Ya xoş,
Ya da bəd.
Bu “xoş”un, bu “bəd”in arasındasa
Fəqət, çəkilməyib Çin sədditək sədd.
Yoxdur qətran kimi baxtı qara da.
İnanma, sərəsər bəxtiyara da!
Dayanıb əlində sehrli çubuq
Bizə dirijorluq edir baxtımız.
Günəşə uçuruq, Aya uçuruq
Bizdən irəlidə gedir baxtımız.

1984

YAXŞI ADAMLARIN HƏSRƏTİNDƏYİK...

Bu sözü 1989-cu ildə Ağdaşda – mötəbər bir məclisdə dostum Qulu Xəlilov dedi.

Balaca, bəstəboy,
 Lap cantaraq çox.
 Şirin, gülürüz çox,
 Qaraqabaq çox.
 Kifir, yaraşığı,
 Qara çox, ağ çox.
 Öküz çox, tülkü çox
 Uzunqulaq çox...
 Həm ağıl dəryası,
 Həm balqabaq çox...
 Adam görməmişik? Vəhşiyik, nəyik?
 Yaxşı adamların həsrətindəyik...

Adamlar qaynaşır
 Qarışqalartək,
 Ürək donur buztək,
 Əriyir qartək,
 Kimi qarlı qıştək,
 Kimi bahartək.
 Tale ayrı şeydir,
 Qismət ayrı şey,
 Xasiyyət ayrı şey,
 Xislət ayrı şey,
 Gəlhagəl ayrı şey,

Şöhrət ayrı şey,
Biz başqa söhbətin hikmətindəyik,
Yaxşı adamların həsrətindəyik.

Nisbidir həm yaxşı,
Nisbidir həm pis.
Ancaq nisbi deyil,
Nə qızıl, nə mis.
Ancaq nisbi deyil,
Cins ilə nacins.
Gəzirik xalisi,
Gəzirik xası.
Nə baş ağrıtım ki,
Sözün qıyası,
Biz ayrı sövdanın xiffətindəyik,
Yaxşı adamların həsrətindəyik.

İCLASDAN İCLASA

İclasdan iclasa görürəm səni,
Solğun camalından solur gözlərim.
Könlümün dumanı, könlümün çəni,
Dönür ağ buluda, dolur gözlərim.

Başlanır fikrimin öz "yığıncağı",
Həmin yığıncaqda bir sən, bir də mən.
Ağzınacan dolu iclas otağı,
Yan keçir xatirə sahillərindən...

Qəlbin əlaməti gözdədi guya,
Gözümdən könlümü oxuyan hanı?
Qəlbin əlaməti üzdədi guya,
Üzümdən könlümü oxuyan hanı?

Tək sənə aydındır, tək sənə aşkar
Saralmış günəşim, tutqun ayım da,
Danışır "dərədən-dağdan" adamlar,
Sən öz aləmində, mən öz hayımda.

Tək sənə əyandır, tək sənə ancaq
Necə tüstülənir, necə yanırım.
Bilirəm deyirsən "nahaqdır, nahaq"
Nahaq yanmağımı yaxşı qanıram.

Səndə insafa bax, məndə dözümə!
Məndən lap aralı əyləşmək niyə?
Məgər bilmirsən ki, çaşqın gözümə
Onsuz da bəs elər xırda maneə?!

Camaat iclasın gur axarında,
Axardan kənarsan sən də mənimtək.
Yaxın bir adamın baxışlarında
Daşdan da bərk olsa, ovular ürək.

Yalandır kimləsə danışmağın da,
Vurhay çıxışlara marağın yalan.
Məni saymamağa çalışmağın da –
Boynuna qoymuram – yalandır, inan!

Səslidir, küylüdür bu iclas zalı,
Hər kəs öz işində, öz sahmanında.
Qərib durna kimi şair xəyalı
Dünyadan aralı – sənin yanında.

İclasdan iclasa görürəm səni,
Həsrətin yandırır-yaxır qəlbimi.
Bu sayaq görməsin sevən sevəni,
İclas da dağılır bir yuxu kimi.

1975

AĞLA QARA ARASINDA

Ağsan – ağ kimi görün,
Qarasan – qara kimi,
Sağsan – sağ kimi görün,
Yarasan – yara kimi.

Ya “yox” söylə, ya da “hə”,
Nəm-nümlə mızıldama.
Gülüb, ya hönkürsənə!
Elə hey sızıldama!

Acizsən, rəhm eyləyək,
Gəlib yanaq halına.
Zalimsən, qəhr eyləyək,
Boyanasan alına.

Pələngsənsə nərə çək,
Titrəyək yarpaq kimi.
Pişiksənsə, əylənək
Səninlə uşaq kimi.

Alovsan, yandır görüm,
Hisə vermə əlimi.
Şaxtasan, dondur görüm,
Qırovlama telimi.

Nə iynən var, nə ətrin,
Nə gülsən, nə tikansan.
Nə halən var, nə bədrin,
Bomboz alatoransan.

Xəmir oldun – daş olma!
Yoğrulub yapılmazsan.
Daş oldun – yoldaş olma!
Cərgədə tapılmazsan.

Qara da var, ağ da var,
Yerində xoşdur hərə.
Ancaq ki, ay adamlar,
Dözmürəm dürənglərə.

1982

PAROVOZ

Gözləri zülmətin bağrını yarıır,
Burnundan-başından çıxır tüstüsü.
Qara kəl qatarı dartıb aparır,
Çınqıllı daşları qarsır istisi.

Par-par, qıpqırmızı çarxları iri,
Dirsəkli qolları – fəhlə qolları...
Döyür calaqlarda polad relsləri,
Yığıb-yığışdırır şəriddə yolları.

Göz qabağındadır hər dəm-dəsgahı.
Ocağı aşikar, odu aşikar.
Hiddəti, hikkəsi, naləsi, ahı
Enişin-yoxuşun yadında qalar.

Parovoz həmişə qan-tər içində
Ürəyi alovlu, qazanı qaynar...
Tunellər, meşələr, çöllər içində
Fırxırar, kişnəyər, at kimi oynar.

Nəhəng adamlara bənzər parovoz,
Nəhəngin açıqdı sözü, söhbəti.
Aləmi gur-gurla gəzər parovoz,
Tənha keçiddən də keçməz xəlvəti.

Həzin, həyəcanlı, qırıq-qırıq fit
Bitib-tükənməyən hekayətidir.
Qatardan açılıb qalanda sakit
Sükut ən yanıqlı şikayətidir.

Qatarsız parovoz – kibrit qutusu,
Alıb hara gəldi atar küləklər.
Qatar qabağında sərkərdədir o,
Qoşunlu-ləşkərli, məğrur, müzəffər.

Açıqdı hər yanı, yoxdu pünhanı,
Örtülü bazara sığmır parovoz.
Qaranı-quranı, xıltı-filanı
Püskürür... içinə yığmır parovoz.

1981

SONUNCU VAQONUN QIRMIZI İŞİĞİ

Gecənin zülmətində
İtibdir yollar-izlər,
Çaylar, göllər, dənizlər.
Gecənin zülmətində
Bircə rəng hökmürandır,
Başqa rənglər yalandır.
Gecənin zülmətində
Sönüb ulduz,
Batıb ay...
Gecənin zülmətində
Kömür ütüsüylə ütülənib
Eniş,
Yoxuş,
Dolay.
Fəqət,
Uda bilməyir zülmət
Sonuncu vaqonun qırmızı
Fənarını,
Ömrün gecə qatarını...
Timsah
Günəşi uda bilməyəntək
Səni də
Zülmət uda bilməyəcək,
Ay ürək!
Çaqqıldayır təkərlər
Relslərin calağında
Keçir gecə qatarı,

Yanır qırmızı işıq
Zülmətin qucağında.
Heydən düşür paravoz
İniltili fit çalır,
Gedir ömrün qatarı
Dayanacağa az qalır...¹

---

¹ Ömrünün sonuncu ilində bu şeir müəllif tərəfindən “Ömrün gecə qatarı” adı ilə çap olunub və son kitabına da bu adı verib.

HEÇ NƏ

Sıldırımından uçsun şlalə gərək,
 Bəzəkli daşlardan süzüldü – heç nə.
 Azad çəmənlərdə bitsin gül-çiçək,
 Dibçəkdə eyvana düzüldü – heç nə.

Dərin dəryalarda sultandı balıq,
 Büllur qutuların içində – heç nə.
 Küləkdə yelkəndi əl boyda yaylıq,
 Yelkən sakit qalan rüzgarda – heç nə.

Pələngin qüruru, filin siqləti
 Sirkdə qamçılarla qırıldı – heç nə.
 Təlimçi əlində bir tikə əti
 Güdməkdən gözləri yoruldu – heç nə.

Gün-günorta çağı düşüb axşama
 Yolun qaranlığa büründü – heç nə.
 Bu əlvən üfüqlər, bu sonsuz səma
 Qəfəs millərindən göründü – heç nə.

İslah düşərgəsi adlanan məkan
 Dünyanın özüyçən olsa da – heç nə.
 Əl-qolu hökmlə bağlanmış adam
 Ölməsə də heç nə, ölsə də heç nə.

Qəlbin səksəkədə, gözün saatda
Uzansın görüşün bir ay da – heç nə.
Gülüb danışmaq da, lap zarafat da
Bir himə bənd isə nə fayda – heç nə.

“Tələsmə”, vaxtın var, nə olub məgər...”
Bu sözlər minnətlə səsləndi – heç nə.
Zorla təbəssümə bürünmüş üzlər
İlq göz yaşıyla islandı – heç nə.

Ürək ağrımamış fikir ver ona,
Çırpındı, başına dolandın – heç nə.
Sən ki azadlığın nə olduğuna
Zindanlar küncündə inandın – heç nə.

1978

HƏQİQƏT

Mən bir qranitəm – adım həqiqət
Qafil, külüngünü hara çalırsan?!
Yudu qan-tər səni, bu nə sir-sifət!
Özünü bihudə zora salırsan.

Dırnaqca qopara bilməyəcəksən
Məndən yalan tərif, məndən yalan söz.
Kimi istəyirsən get üzə sal sən,
Yeri get, köhnənin köhnəsiyik biz.

1975

TELLƏR

Çalın-çarpaz sümüklə, kəllə şəklinə bax sən,
O bizə: – Qorun! – deyir təhlükədən, ölümdən;
Xəbərdar! Toxunmayın cərəyanlı tellərə,
Uğultuyla səslənən həyəcanlı tellərə.
Əsəb kimi gərilməmiş naqillərdən ehtiyat!
Göydə göydən ehtiyat, yerdə yerdən ehtiyat!
Çalın-çarpaz sümüklə kəlləyə şükür, hələ...
Toxunsanız naqilə külünüz gəlməz ələ.
Qəlbimizin telləri nədir bəs, necədir bəs?
Kəllə şəkli gəzdirsən döşündə yoxsa hər kəs?
Özümüz özümüzə necə deyək: amandır!
Ürək tellərindəki ən yüksək cərəyandır...
Özümüz özümüzə necə deyək: “Xəbərdar!”
İnsan əsəblərindən gərgin naqil harda var?!
Özümüz özümüzə niyə deyək, niyə də:
Bu tellərə toxunsaq çəkməz bir saniyə də...
Ürək dözər xəncərə, aşkar boyanar ala,
Dilimizin ucundan düşər pünhan zavala.
Elektrik telinə toxundurma əlini,
Fəlakətdir, fəlakət!
Ürəyimin telinə toxundurma dilini...
Cinayətdir, cinayət!..

1975

AĞLI-QARALI

Ağlı-qaralıdır dünyamız bizim,
Ağsız da kəm olar, qarasız da kəm.
Gözün qarası da, ağı da lazım,
Kor olluq ağsız da, qarasız da həm.

Sən də dünya kimi, sən də göz kimi –
Hicranın qaradır, vüsalın ağdır.
Bir yandan donacaq qəlbim buz kimi,
Bir yandan közərib alışacaqdır.

Günəştək sönərəm, günəştək yannam,
Bir şöləm sevinçdir, bir şöləm kədər.
Qaraya bürünnəm, ağa boyannam,
Ağlı-qaralıdır dünya – deyirlər.

1975

ANAMIN QANI...

(*novella*)

Anam Suğranın xatirəsinə

Müharibə... qırx ikinin qara günləri...
Unutdurdu kef-damağı, toy düyünləri.
Yoxa çıxdı süfrələrin nazi-neməti,
Üzdü xalqı, camaatı aclıq zilləti.
Xörək ətri, yemək dadı qeybə çəkildi.
Zorba-zorba adamların qəddi büküldü.
Dərman iyi... qan iyinə büründü Bakı,
Tənziflənmiş yaralıtək göründü Bakı.
Yaralının kəsilmirdi ardı-arası
Uzaq cəbhədən.
Onda axı harasıydı – hələ harası –
Gələydi də ümid verən
Soraq cəbhədən.

* * *

Bir gün dərsdən evə gəldim:
Bu nə deməkdir?
Bu nə süfrə, bu nə dəsgah, bu nə yeməkdir?
Lap ağ çörək... qolbas... süzmə... holland pendiri,
Hələm-hələm ələ düşməz dənəvər kürü...
Kərə yağı... şəkər tozu... mürəbbə, filan...
Təsvirsiz bir təbəssümlə

Anam dedi ki:
 – Gəl çıx, hardasan?
 Keç əyləş, bala!
 Süfrəyə baxdım, getdim xəyala.
 Kişilik – qeyrət hissini oyandı,
 Qəlbimdə şübhə alovu yandı.
 Soruşdum:
 – Ay ana, hardandı bular,
 Axı, hansı evdə bu saat bu var?..
 Anam söylədi ki:
 – Boyuna qurban!
 Əyləş, çörəyini ye,
 Olma nigaran...
 Allah ruzusudu – pakdı, halaldı.
 Bunun boyuna bax, bu nə sualdı?
 Könülsüz yedim, uddum... yemədim,
 Heç nə demədim...

* * *

Bir az müddət keçənnən
 Yenə həməən dəsgahı,
 Yenə həməən süfrəni
 Gördüm evimizdə mən.
 Bu dəfə ayağımı yerə möhkəm dirədim,
 Xoruzlanıb anamın lap üstünə yeridim:
 – Hardan, kimdən alırsan bu zəqqumu, zəhəri?
 Baxdım gördüm anamın yaşla doldu gözləri...
 Qucaqladı boynumu, öpdü nəmli gözümü,
 Kövrək ana ərkiylə şillələdi üzümü:
 Dedi:
 – Zəhrimar demə, bu zəhrimara, oğlum,
 Gedirəm qan verirəm yaralılara, oğlum.

Tapılmayan bu şeylər taqətimçün verilir.
Yenə də qan verməyə növbətimçin verilir.
Bu süfrə, bu naz-nemət qanıma əvəz, oğlum!
Get, ay anası ölmüş, get arxayın gəz, oğlum!

Düsdüm ayaqlarına məsum anamın bu dəm:
– Ay anam, belə çıxır mən qanını yeyirəm?
Qan bahası süfrəni bir də açsan əgər sən,
Axtarma, baş götürüb qaçacağam bu evdən.

2 sentyabr 2000

ANAMIN RUHU

İtmisən içində otun-alağın,
Çoxdandı gəlmirəm ziyarətinə.
Qaralıb başdaşın, qopub suvağın,
Nə deyə bilərəm şikayətinə.

Xəcalət içində, xiffət içində
Qəbrini səliqə-səhmana saldım.
Xəyali görüşə həsrət içində
Yumub gözlərimi xəyala daldım.

Baxımsız, mükəddər məzarın abad
O gecə yuxuma gəldin aşikar.
Ruha inanıram – ruhun olsun şad
Yaxşı ki, ruhani təsəllimiz var.

2 sentyabr 2000

GÖZÜN AYDIN

Mərhum jurnalist-yazıçı, kövrək qəlbli, istəkli ziyalımız Həcağa Cümşüdlü bu günlərimizi – Azərbaycanın istiqlalını, müstəqilliyini yana-yana arzulayan nadir şəxsiyyətlərdən biri idi. O yazmışdı:

*“Uzaq deyil o sabah ki,
Mənim xalqım güləcəkdir.
Onun səsi, onun sözü
BMT-dən gələcəkdir.
O günləri görmək üçün
Sonra rahat ölmək üçün
Mən yaşamaq istəyirəm”.*

* * *

Gözün aydın, ay Həcağa,
Sabahın xeyir, qardaşım!
Müjdə gəldi bu torpağa,
Axır qəbrinə göz yaşım.

Yurdum çıxıb azadlığa,
Su yerinə axsa da qan.
Sən də qoşul bu şadlığa,
Oyan! – deyir Azərbaycan.

BMT-dən gəldi səsim,
Gəldim sənə verim xəbər.
Ey ruhu şad müqəddəsim,
Arzuların çaldı zəfər.

Çeşməyində şəfəq-büllur,
Cüssəndə dağ əzəməti.
Sən həm sadə, həm də məğrur,
Ruhun uşaq qüdsiyyəti.

Qəlbi kövrək, ruhu yüksək,
Ey xiffətli qardaşımız!
Bu gün Şərqdən əsir külək,
Ey möhnətli qardaşımız.

BMT-nin sırasında
Biz də çiyin-çiyinəyik.
Millətlərin arasında
Biz də çiyin-çiyinəyik.

Məzarının sağında mən,
Solundadır Ağasəfa.
Sənin o haqq yolunda mən,
Yolundadır Ağasəfa.

Mərd sələfin Ədalətdir,
Xələfindir şair Eyvaz.
Bu səhər lap qiyamətdir,
Uçur ruhun, edir pərvaz.

Demə biz yox, uzaqgörən
Sən idin ki... ay Həcağa!
Bu günlərdən soraq verən
Sən idin ki... ay Həcağa!

Qərənfillər gətirmişik
Əlvən-əlvən, ay Həcağa!

Qanlı güllər gətirmişik
Sənə qurban, ay Həcağa!

Sən yaşamaq istəyirdin
Bu günləri görmək üçün.
Bu günləri görmək üçün
Görüb sonra ölmək üçün.

Doğulmasın bir uşaq da
İnnən belə ölmək üçün.
Gəlsin... amma qoy gəlməsin
Hədər yerə gəlmək üçün.

Dalğalanır öz bayrağım,
O bir daha enməyəcək.
Yeddi milyon çılçırağım,
Gorun haqqı sönməyəcək!

Yurdun nakam vətəndaşı,
Bu gün kama yetişdin sən!
Dur, sevindir yar-yoldaşı,
Xoş mərama yetişdin sən!

1992

HƏM ADİ, HƏM ALİ

Torpağın adi torpaqdır
 Mirvarisi, gövhəri yox.
 Bayrağın adi bayraqdır
 Saçaqlarında zəri yox.

Oğulların adi övlad
 Nə Koroğlu, nə Babəkdir.
 Qızların çalmır qol-qanad
 Nə huridir, nə mələkdir.

Çaylarından süd axmayır
 Heç bir çaydan axmayantək.
 Şimşəklərin lap çaxmayır
 Heç bir şimşək çaxmayantək.

Sən Ana – sən adi Ana.
 Müqəddəsdir adiliyin.
 Sığmaz ölçüyə-mizana
 Adiliyin-aliliyin.

Analar durar yanaşı
 Olmaz yaxşısı-yamanı.
 Anaya fərq qoyar naşı
 Yox-yox belə naşı hanı?!

Vətən Ana, Ana Vətən
 Ananın yoxdur qiyməti.
 Qaç əttökən mədhiyyədən
 Sübut etmə məhəbbəti!

Vətən sözü saqqız deyil
Gəzmə çeynəyə-çeynəyə.
Vətən düzü yarpız deyil
Gəzmə iynəyə-iynəyə.

Qol gücünə sözüm yoxdur.
Ruhun vüs'əti başqadır.
Pəhləvan, güləşçi çoxdur,
Oğul qeyrəti başqadır.

Yaxa yırtma, sinə döymə,
Ürəyini qopar, göstər!
Düşməni qarğıyıb söymə,
Söyüşlə and içmir əsgər.

Ol, ya olma Vətən daşı,
Daş hər yerdə elə daşdır.
Ol, Vətənin Vətəndaşı,
Vətənçin Vətəndaş başdı.

Quşun da yuvası isti,
Saman çöpündən cəh-cəlal...
Zurna-qaval çalma, bəsdil!
Ana yurdun qeydinə qal!

Balaların ürəkləri
Qurban Ana torpağına.
Qanlı şəhid köynəkləri
Dönsün Vətən bayrağına.

1 aprel 2000

ÇALSIN AZƏRBAYCAN HARAY ZƏNGİNİ

Kəsib qabağımı camaat mənim.
 – Vəziyyət necədir? – xəbər alırlar.
 İsti yay günündə bu saat mənim,
 Elə bil başıma qar ələnir, qar.

Qəzəb və məhəbbət, giley-güzar, ərk,
 Suallar-sorğular tufana dönür.
 Xalq yaxa axtarır bərk yapışsın, bərk,
 Coşur ehtiraslar vulkana dönür.

Hələlik əl saxla, ey heykəltəraş!
 Bu saat igidlər canlı gərəkdir.
 Ruhunda sarsıntı, qəlbində tələş,
 Qeyzdən gözləri qanlı gərəkdir.

Hər sadə etiraz, hər sadə tələb,
 Hər vulkan bir çınqı, bir him möhtacı.
 Gözümə dikilən gözlərdə qəzəb,
 – Şair, bəs bu dərdin nədir əlacı?

– Təmkin! – söyləyirəm, – Vəhdət! – deyirəm,
 Hərəyə bir cürə verirəm cavab.
 Gah “cür’ət!”, gah da ki, “qeyrət!” deyirəm
 Deyib öz-özümə verirəm əzab...

Axı, mən bilirəm bu nə qəzadır...
 Bəs mənə təsəlli kim verməlidir?
 Bu nə müsibətdir, bu nə bəladır,
 Bəs mən görmürəmsə kim görməlidir?!

Adamlar üstümə gəldikcə inan,
 Mən həm fəxr edirəm, həm də yanırım.
 Şairin yapışıq xalq yaxasından
 Çırpına-çırpına qanadlanıram.

– Əlimiz-qolumuz bağlandı, bəsdir!
 Səbrə çağırışdan dəng olmuşuq, dəng.
 Sağımız-solumuz bağlandı, bəsdir!
 Ləngiyə-ləngiyə ləng olmuşuq, ləng.

Bu, elin-obanın sözüdür sözü,
 Bu sözün üstündən nə olsun sözüm?
 Neçə ağlar qalmış didərgin gözü...
 Döz, bu göz yaşına dözümlü, ay dözümlü!

Qur'ana əl bassın işi haqq olan,
 Din də bir əqidə, bir etiqaddır.
 Bəsdir yalan yeyib, qusduq da yalan...
 Bu nə boyaxana, bu nə həyatdır?!

– Altımdan xalçamı dartaan əllərə,
 Səbirli-səbirli kor olum, şair?!
 Qarabağ harayı çəkən ellərə,
 Səbirli-səbirli kar olum, şair?!

Bazardan-dükandan ötə bilmirəm,
 İstehza da görür, lağ da görürəm.

Gözlərdən yayınıb itə bilmirəm,
Gözdə od, sinədə dağ da görürəm.

Görürəm qızanı, qızışdıranı,
Ağlına heç bir şey batmayı da.
Tonqala yağ töküb alışdıranı,
Heç cür ipə-sapa yatmayı da.

Neçə bığburma, neçə yekəpər,
– Məsələ aydındır, qurtardı, – deyir.
Hır-hır hırıldayır neçə xətakar,
– Saranı da sellər apardı, – deyir.

Kəsir qabağımı camaat hər an,
– Şair, bu işlərə necə baxırsan?
– Mən də sənin kimi, ay sənə qurban,
Niyə yandırırısan, niyə yaxırsan?!

Mənim, öz çəkdiyim özümə yetər,
Bizi tilsimləyib böyük bir əngəl.
Gəl, əl-ələ verək ellər, ay ellər,
Düşmənlərə baxıb həmrəy olaq gəl!

Sarsılmaz qaladır xalqın birliyi,
Birliyimiz olsun rəhbərimiz qoy!
Düşməne bələdir xalqın birliyi -
Bir olsun cəbhəmiz, səngərimiz qoy!

Çalsın Azərbaycan haray zəngini,
Harayla hay-küyü qarışdırmayaq!
Boğulmuş görməyək xalqın rəngini,
Onu itaətlə barişdırmayaq!

Bir olsun əzmimiz, iradəmiz qoy,
Yuxarı-aşağı söhbəti bitsin.
Bir olsun fikrimiz-ifadəmiz qoy,
Bu birlik xalqımın dadına yetsin.

Yaxın eşitmirsə uzaq eşitsin,
Bizim səsimiz gur, işimiz haqdır.
Beşiyim-məzarım torpaq eşitsin,
O, heç vaxt özgənin olmayacaqdır!

Qatarda, maşında, meşədə, çöldə,
Kəsir qabağımı xalqım, millətim.
Kəsdikcə çoxalır obada-eldə,
Həm dərdim-kədərim, həm şan-şöhrətim.

Qəlbi yanan xalqa bircə qurtum su,
Lap bircə gilə də, qətrə də bəsdir.
Bütün sualların cavabıdır bu:
– Xalq var, xalqdan başqa hər şey əbəsdir.

2000

TƏNDİR

*Sovet İttifaqı Qəhrəmanı,
akademik Ziya Bünyadova ithaf edirəm.*

Otuz yeddidən qalıb
Bu köhnə, uçuq təndir.
Qəbir daşları kimi
Daşları soyuq təndir.
Sifət qırıqları tək
Suvağı çat-çat təndir.
Hörgü yarıqlarında
Tikan, qarağat təndir.
Yatıb-çıxanlar kimi
Əyri, batabat təndir...
Əlində bəraəti...
Beli ikiqat təndir
Ömür... tale... heç nədən
Kül olmuş həyat təndir.
Küllüyü də qalmayıb,
Barı, salamat təndir.
Külündən tanıyaydıq,
Kül olub gedənləri,
Şil olub gələnləri...

Otuz yeddidə təndir,
Oduqla qalanmadı,

Çır-çırpıyla yanmadı,
 Tariximin təbərrik
 Varaqlarıyla yandı.
 Dəsti-xətlə yazılmış
 Yarpaqlarıyla yandı...
 Soraqlarıyla yandı.

Əqlin, fikrin, zəkanın
 Bariyla yandı təndir.
 Neçə-neçə dühanın,
 Nəsillərə hədiyyə
 Xəzinəsi, dövləti –
 Varıyla yandı təndir.

Əski əlifba ilə
 Nə gördük: – İlan! – dedik,
 – Əksiinqilab, – dedik,
 – Amandır, düşman, – dedik.
 – Xətası bizdən uzaq,
 Tez ol, – dedik, – yan! – dedik.
 – Can şirindir, neynəyək...
 Yan, qurtarsın can, – dedik.
 Kağız qırığı gördük,
 təndirə fırlan dedik.

Otuz yeddidə təndir,
 Demə, çörək bişirdi...
 Qorxudan, vahimədən
 Tır-tır ürək bişirdi...

Qur'anı yandıranda
 Allahın qəzəbindən,

Qorxmadı qoca-qarı.
Xəyalına gətirdi,
Qanlı istintaqları...
– Allah günahımızdan
keçər, – söylədi millət
– Cəllad Allah tanıyır,
məyər? – söylədi millət.

Otuz yeddidə təndir
Yandı can yanğımızla,
Vicdan əzabımızla
Neçə nadir nüsxəmiz,
Nadir kitabımızla...
Üzümüzü qarsıyır
İstisi indi belə,
Gözümüzü yaşardır
Tüstüsü indi belə.
Dolanır çərxi-fələk,
Uçuq təndir qaralır.
Günahsız qurbanlartək,
Otuz yeddidən qalır.

1994

QEYRƏT, A VƏTƏNDAŞLAR

Mən düşməni söymürəm, –
Düşmənlə söyüşəcəksən?
Özümkünü döymürəm, –
Öz-özünlə döyüşəcəksən?
Ya düşməni məhv edər,
Ya da təslim olurlar.
Üçüncü şey bilmirəm,
Siz biləni, bəlkə var?..

Özümkünün əlindən
Yanıram-tökülürəm.
Hap-gop dolu dilindən,
Tərsə-məssəb felindən,
Yanıram-tökülürəm!..

Ay dönüm başınıza,
Gəlsə də, gəlməsə də
Bu söhbət xoşunuza,
Deyəcəyəm, yanıram,
Deməyin ki, xalqımı,
Millətimi danıram...
Bu dükanım-bazarım, –
Yox insaf, yox mürüvvət.
O da deputatlarım, –
Tamaşalı xəcalət.
Bu zənən hamamını
Axı görür erməni...
Yer yarılsa götürməz,
Allah haqqı, yer məni.

Azımız cəbhələrdə,
 Çoxumuz veyil-veyil,
 Sabirə qurban olum –
 Vallah, bu qeyrət deyil:
 “Kim nə deyər bizdə olan qeyrətə,
 Qeyrətimiz bəllidir hər millətə”.
 Canlı-canlı qəbirlər,
 Qanlı-qanlı qəbirlər,
 Al duvağlı qəbirlər,
 Köksü dağlı qəbirlər
 Düzüldükə yan-yana, –
 Qansız biganəlikdən,
 Cansız biganəlikdən
 Şəhidlər gəlir cana...

Neçə kəndim, qəsəbəm
 Əldən gedir dalbadal,
 Bilet alverçisiylə
 Qaynaşır neçə vağzal.
 Qarabağım, Qazağım
 Köməyə çağırıdığca,
 Qoç igidim nərəylə,
 Cəbhədə bağırıdığca,
 Maşın soyur, ev yarır
 Öz quldur başkəsənim.

Açılmış hesabların
 Bəs hanı haqq-hesabı?
 Hanı dəftər-kitabı?
 Bə neyləyim, qatmayım
 Millətin ovqatını,
 Kişi bazara çəkər
 Yaralı sovqatını?!

“Niyə bəs böylə bərəldirsən,
a qare, gözünü?
Yoxsa bu ayinədə
əyri görürsən özünü!”.

Barmağını yum görüm,
Nəyi yalan deyirəm?
Mumla görüm, mum görüm, -
Sənə filan, filan,
Filan... deyirəm!
Əlil arabasından,
Zəlil arabasından,
Qoltuq ağaclarından
Mənfəət güdən oğul!
Ermənidən yamansan
Vicdan haqqı, sən, oğul!
“Fitnə göyərir torpağımızdan
daşımızdan –
Tarac edərək, bac alırız
qardaşımızdan.
Çıxmaz, çıxma bilməz də
bu adət başımızdan”

Cinayət özümüzün,
Xəyanət özümüzün,
Nə “Xocalı, Xocalı” –
Salmısan, dayan görüm.
Orda olmamalıykən
Olub iş-işdən keçən,
Fəlakət özümüzün.
Rəzalət özümüzün.
Xəcalət özümüzün
Axı kim zəhərləyir
Bir-bir hüceyrəmizi?
Elə hey, hey tərsinə

Durub hərləyir bizi?!
Dayanacaqda adam
Saatlarla dayanır.
Yanıb-tökülür, əsir,
Əsir, çərləyir, donur.
Söylənməkdən, söyməkdən
Qalmır özgə əlacı:
Vətənə də yağdırır,
Millətə də yağdırır
Lənəti acı-acı...
Niyə incik salırıq
Bu qara gündə xalqı,
Bu gün od tutub yanan
Bətən mülkündə xalqı?!
Ey xalq, millət, tez gətir,
Qur mizan-tərəzini!
İşləri tez sahmanla,
Hərc-mərci tez bitir,
Qur mizan-tərəzini!
Heç yel dəyirmanıyla
Belə döyüşmək olmaz,
Belə durub-oturmaq,
Belə danışmaq olmaz.
Müharibə qanunlu
Hökm çıxar, qərar yaz! -
"Ağlar bizə torpaqlar,
Dağlar-dərələr, daşlar,
Qeyrət, a vətəndaşlar!
Hümmət, a vətəndaşlar!".

7 aprel, 1992.

İNANMAQ ÖZ YERİNDƏ...

Mən də vətəndaş kimi,
Alışib-yanmıram bəs?!
Buna inanmıram bəs:
Bir qarış torpağım da,
Bir salxım üzümüm də,
Bir atlas yarpağım da,
Dərədəki moruğum,
Zirvədəki qarım da,
Xırda obalarım da
Özgənin olmayacaq,
Düşməyə qalmayacaq.
Fəqət, inanmaq azdır,
Alışib-yanmaq azdır,
Deyingən qarılartək
Gəzib-dolanmaq azdır...

1995

OLDU

*Xalq yazıçısı Sabir Əhmədlinin
şəhid oğlu Məhəmmədin əziz xatirəsinə*

Kəlbəcər dağlarında
Bir uşaq həlak oldu.
Bəmbəyaz qar içində,
Büllur buzlar içində,
Şəhid ruhu pak oldu.

Az qalınca bahara,
Açıq alnında yara
Qurban getdi Vətənə.
Meydandan qaçanlara
Görk oldu, idrak oldu.

Adı peyğəmbər adı,
Gözlərində muradı.
Dünyadan kam almadı,
Toy-nişanı olmadı,
Bəy otağı xak oldu.

Kəfən geydi asiman,
Bakı büründü ağa...
Bir quzu... bir gül oğlan
Gömüləndə torpağa
Məxluq hövlnak oldu.

Gün çıxdı, əridi qar,
Ötdü çovğun xatası.
Məhəmmədin qarıymış
Bu qar... – dedi atası.
Dili ülgüctək oldu.

Nə söz var, nə təsəlli,
Bu bəla ərzə bəlli.
Məzarlar allı-güllü...
Nə sayı... nə hesabı.
Bu nə səmum yelidir,
Bu nə xəzandı yarəbb!
Nə yaman külək oldu.

18 fevral, 1994

ÇALMA, QABOY!

Heç vaxt boyanmamış qana
 Qarabağ bugünkü kimi.
 Bir baxın dağa-arana –
 Tanınmaz olmayıb heç vaxt
 Aran-dağ bugünkü kimi,
 Heç kim görməmişdi yana
 Bu torpaq bugünkü kimi.

Bəsdə inildədin, qaboy!
 Bəsdə sızıldadın, dayan!
 Ah-naləni kənara qoy,
 Nə yasin – fatihə, filan?!
 Bu, bir deyil, bu, beş deyil,
 Bu, baş deyil, bu, leş deyil,
 Vətəni qoyaq tabuta?
 Sonra da ayaq üstündə
 Dalaq bir anlıq sükuta?..

Bəsdə inildədin, qaboy,
 Qulaqlarım döyənəkdir,
 Şıdırğıdır bu qanlı toy
 Düşmən əlində avtomat...
 Səninkində dəyənəkdir...
 Xəyanətin barını dər.
 Xocalıya qəzəb göndər.
 Mən igidəm, əlim boşdur,
 Hara gedim bəs boş əllə?

Yağılarn qəlbı daşdır,
 Daş yumşalmaz bəmlə, zillə.
 Bizə silah gərək, qaboy,
 Çalma, bir iş görək, qaboy!
 Hanı xalqın sərəkərdəsi,
 Hanı yurdun başbiləni?
 Sərəkərdənin gəlsin səsi!
 Öldük eşitməkdən səni...
 Ərkim sənə çatır, qaboy,
 Çalma, nərəm batır, qaboy!

Üç gündən bir, beş gündən bir
 Bu nə matəm havasıdır?
 BMT-dən səsim gəlir –
 Yox, bu millət işi deyil:
 Dava sərhəd davasıdır,
 Dava torpaq davasıdır,
 Namus, qeyrət davasıdır.
 Qüdsi Qur'an davasıdır
 Qara xaçla.
 Qədim Turan davasıdır
 Qara xaçla,
 Dayan, qaboy, asta fülə,
 Körükləmə, döndük külə...

Dörd dövrəmdə min bir qorxaq,
 Xalq ki, birdir, xalq vahiddir!
 İsti yerdə əsir qorxaq,
 Əskəranın yollarında
 Buz heykəli qundaq-qundaq...
 Cahan şahid – xalq şahiddir.
 Nə qəddarmış yağım, qaboy,
 Dağ üstündən dağım qaboy!

Çalma, çalma göz yaşlarım
Boğur məni,
İlk çərşənbəm, ilk baharım
Boğur məni.
Çalma, qaboy,
Biz çalmamış
Şanlı zəfər havasını...
Düşmənimdən bac almamış,
Qələbəylə bitirməmiş, -
Oğul kimi bitirməmiş
Ana Vətən davasını.
Çalma, çalma almayınca
Bəkarətin qisasını.
Papağımı yerə soxan
Xəcalətin qisasını.
Tarixlərdə törənməmiş
Cinayətin qisasını.
Çalma, qaboy,
Çalma, qaboy!
Qisas dolu ürəyimdən
Sən də qisas alma, qaboy!

26 mart, 1992

NISBİ SAKİTLİK NƏDİR

Mən tufandan əvvəlin
Sükutundan qorxuram.
Təbiətin bu təslim
Süqutundan qorxuram.

Nisbi sakitliyin də
Sonrakı dəhşəti var.
Toxtaq tapmış düşmənin
Amansız vəhşəti var.

Qəfil həmlə-hücumun
Həsrətindəsən məyər?
Möcüzəli yardımın
Möhlətindəsən məyər?

Haray-həşir salasan
İş işdən keçən kimi.
Təbil-şeypur çalasan
İş işdən keçən kimi?

Nisbi sakitlik nədir? –
Yəni düşmən dəm alır...
Səni yatırtmaq üçün
Şirin layla da çalır.

Torpaq gedir, var gedir,
Namus gedir, ar gedir.

Nisbi sakitlik – deyə
 Suya vermişik gönü.
 Hər şeyin öz təhri var,
 Döyüşün də öz yönü...

Nə Koroğlu, nə Nəbi?..
 Bu müqəddəs adlara
 Bu saat, Allah haqqı,
 Coşur xalqın nifrəti,
 Coşur xalqın qəzəbi.

Arvad-uşağa söz yox!
 Bakıya axın gəlir.
 Partizan olmalılar –
 Dağlardan uzaqlaşıb
 Bulvara yaxın gəlir...

Nisbi sakitlik nədir?
 Şimşəklər çaxsın gərək.
 Suyumuz da düşməni
 Yandırıb-yaxsın gərək.

Nisbi sakitlik nədir?
 Məттəldir camaat.
 Düşməni göz açmağa
 Qoyma bir an, bir saat!

Nisbi sakitlik nədir?
 Məni fikir aparır.
 Düşmən Azərbaycanı
 Tikə-tikə qoparır.
 Varımı-dövlətimi
 Fasiləylə aparır.

Nisbi sakitlik nədir?
Əldən fürsət verirsən.
Öz əlinlə düşmənə
Özün möhlət verirsən.

Nisbi sakitlik nədir?
Kabab oldu ciyərim.
Qəti hücum gərəkdir,
Mətin ordum gərəkdir,
Ey körpə igidlərim,
Ey şanlı igidlərim!

Bu – döyüş meydanıdır,
Ölüm-dirim anıdır.
Bu – alış-veriş deyil
Peşman pulu ödəyib
Qaytarasan malını –
Laçını, Kəlbəcəri,
Şuşanı, Xocalını.
Döyüslərdə döyüslə
Qaytararlar torpağı
Əsarətdən silahla
Qurtararlar torpağı.

Gəl nisbi sakitliyin
Üstündən qələm çəkək.
Ürəklərdə intiqam,
Qətiyyət, cür`ət əkək.
Qeyrət, qeyrət, yenə də,
Yenə də qeyrət əkək!

1993

ÖZGƏDƏN ÇƏK GÖZÜNÜ!

Qədim şairlər demiş
Can evi virandı ki...
Şəhidlər xiyabanı
Adi qəbristandı ki...
Bıg yeri tərləməmiş
Qoltuq ağaclı cavan,
Sahibini itirmiş
İyirmi yaşlı ceyran!
Yetim körpələriylə
Naçar qalan gəlinlər.
Namərd sədəqəsinə...
Təslim olan gəlinlər...
Hanı qanun, intizam!
Şimşəklərə dönüb çax!
Ya cilovu möhkəm çək,
Ya da biryolluq burax!
Ya məhv elə!
Ya məhv ol!
Özgədən çək gözünü,
Silkələ öz-özünü!

1992

ÇIXMA QABAĞIMA...

Çıxma qabağıma, ey ər şikəstim!
Qoltuq ağacların sinə dağımdır.
Sizləri görəndə mən hər, şikəstim,
Elə bilirəm ki, axır çağımdır.

Çıxma qabağıma, baxa bilmirəm:
Yerişin şahanə, qanadın təkdir.
Nə deyim, nə yazım, daha bilmirəm,
Ona yazdıqlarım çoxmu gərəkdir!

Çıxma qabağıma... dözə bilmirəm,
Necə rəvan keçim yanından, oğul!
Əzab-əziyyətsiz gəzə bilmirəm,
Mənimçin keçmisən canından, oğul!

Çıxma qabağıma... qorxuram birdən
Sənə bir çeynənmiş təsəlli verrəm.
Həm qoç Koroğludan, həm Cavanşirdən,
Babəkdən, Nəbidən salam göndərrəm.

Dinməyib sükuta bürünək barı,
Üstündə yarpağı budaqlar gedir.
Uçur tək qanadlı durna qatarı,
Qoltuq ağacıyla uşaqlar gedir.

14 yanvar, 1993

BU GÜN İDMAN VAXTI DEYİL

*Uşaqlıq dostum, məktəb yoldaşım,
məşhur idman ustası Miri Vahabova*

Bu gün rəqib qarısına
Top ötürmək vaxtı deyil.
Bu gün futbol hünərində
Xal götürmək vaxtı deyil.
O – sonranın söhbətidir,
İdman – dinclik ləzzətidir.
Od içində yanır torpaq,
Vətən ayrı hünər istər.
Haydı, cəbhələrə qoşaq,
Hər idmançı şanlı əsgər.
Hər idmançı bir düşməni
Bəbəyindən nişan alsın.
Hər idmançı bir düşməni
Ürəyindən nişan alsın.
Yarışda yox,
Döyüşdə qoy zəfər çalsın.

Bu gün düşmən həmləsinə
Sinə gərmək məqamıdır.
Ana-bacı harayına
Cavab vermək məqamıdır,
Bükülməz qol,
Enli kürək məqamıdır.
Qorxaqlara, sısqalara, zəiflərə,

Öndə örnək məqamıdır.
Tirdə nişan vaxtı deyil,
Bu gün idman vaxtı deyil.

Bu gün idman sarayına
Axıb gəlmək vaxtı deyil.
Xalça üstə
Qalibə də, məğluba da
Nə rişxəndlə, nə fərəhlə
Baxıb gülmək vaxtı deyil.
Bu gün qurşaq vaxtı deyil,
Fit... dəm-dəsgah vaxtı deyil.

Bu gün döyüş meydanında
Qanlı zəfər çalmaq gərək!
Qundaqdakı şəhidlərin
Zülümlərə məruzların,
Zillətlərə şahidlərin
Qisasını almaq gərək.

Bu gün yarış vaxtı deyil,
Bu gün görüş vaxtı deyil.
Bu gün cıdır vaxtı deyil,
Cıdır Düzü gülər sənə.
Çək atının cilovunu
Acı tənə gələr sənə.
Bir ağacçın
Dözməyirdik Topxanaya.
Bu gün idman vaxtı deyil,
Şuşam dönüb viranaya.
Evlər yanır xana-xana.
Tamaşa qıl bu idmana.
Uclarında işıq yanan

Qılıncıları qoyun qına!
 O cür qılınc oynatmağın
 Vaxtı deyil – idman deyə.
 Gəlin, əsil qılınc çəkin
 Yurdumuza qan salana.
 Bir meşinə kaman çəkib
 Ox atmayın – idman deyə.

Bu gün şahmat taxtasından
 Götür şahı, götür matı!
 Döyüslərdə uduzmayaq
 Biz bu saat bu şahmatı!
 Bu gün beynim qələbələr
 Fəndi üçün yansın gərək.
 Yerlə-yeksan
 Hər şəhərim, kəndim üçün
 Yansın gərək!

Qından çıxan qılınc kimi
 Avarlar da çıxsın sudan.
 Avarçı da xilas etsin
 Yurdu qanlı bu qurğudan.
 Yelkənlərin qanadında
 Süzüb axmaq vaxtı deyil
 Azarkeşlik yeri deyil,
 Keyfə baxmaq vaxtı deyil.

Ağırılığı qaldıranlar
 Gücənməsin bu gün nahaq.
 Bu gün mənə lazım deyil
 Yeddi batman daş oynatmaq.
 Bu gün namus-qeyrət yükü

Yükdü qardaş!
Bu ağır yük
Belimizi бүkdü, qardaş!

Bu gün qaçmaq vaxtı deyil,
Bu gün uçmaq vaxtı deyil.
Bu gün finiş ayrı finiş –
Bu gün gərək ayrı yarış –
Azərbaycan əsgərinə
Ayrı yeriş, ayrı yürüş.
Bu gün bilyard ağacları
Raket olsun, qrad olsun.
Düşmənləri şar-şar vurub
Tora salan qoy şad olsun.
Yurd-yuvamı dağıdanın
Yurd-yuvası bərbad olsun!
Qarabağın dağı-düzü
Dığalardan azad olsun!
Bulaqların büllur gözü
Qoy durulsun, şəffaf olsun.
Tunc bədənli övladlarım
Zər qədirli sərraf olsun!
Onda idman halal bizə!
Hər xal bizə, halal bizə.

17 iyun, 1992

XƏCALƏT

Toy da mənimkidir, yas da mənimki,
 Ölən də mənimdir, qalan da mənim.
 Zil də mənimkidir, pəs də mənimki
 Qanmaz da mənimdir, qanan da mənim.

Bu bərli-bəzəkli gəlin otağı,
 O yanıb kül olmuş otaq da mənim,
 O kömürə dönmüş körpə qundağı,
 Bu kukla – gəlincik uşaq da mənim.

Bir maşın rəngbərəng lent ilə əlvan,
 Bir maşın güllədən deşmə-deşmədir.
 Birində fısqırır qırmızı şampan...
 Birində qızıl qan çeşmə-çeşmədir.

Ərənlərim gedir, ərլərim ölür.
 Qara xəbər gəlir hər axşam çağı.
 Zurna-qavalına millətlər gülür,
 Bəs necə götürüm mən bu danlağı?!

Nə olar, eybi yox, toyun mübarək!
 Qırx bir qırx beşdə də toylar çalıblar.
 Ancaq xısın-xısın qan-yaş tökərək
 Nakam uşaqları yada salıblar.

Toyu ləngitmək də günahdır, bəli,
Bu da el sözüdür, el məsləhəti.
Bəs sən şəhər boyu siqnal verəli –
Bəs mən hara yazım bu xəcaləti?!

Haranın külünü töküm başıma?
Sən də mənimkisən, ay başa bəla!
Yalan xeyir-dua gəlmir xoşuma
Əllərim gicişir vallah, az qala...

Axı necə yatsın canıma bu toy?
Arsız hay-həşirin çəkir mənə dağ.
Yəni heç yadına düşmür Goranboy?
Yəni heç vecinə gəlmir Qarabağ?!

Qeyrətə çağırır Şuşa ceyranı,
Çağırır yaralı-yaralı səni.
Çağırır axdıqca gözünün qanı,
Bu gün Qarabağın maralı səni.

Bir maşın rəngbərəng lent ilə əlvan...
Bir maşın güllədən deşmə-deşmədir...
Birində fısqırır qırmızı şampan...
Birində qızıl qan çeşmə-çeşmədir.

1 oktyabr, 1991

QƏRƏNFİLLƏRDƏN UZAQ

Görüşə tələsənlər
Qərənfil almasınlar,
Əliboş getsələr də
Xəcalət qalmasınlar.
Qanlı Yanvar gecəsi,
O qırğınlar gecəsi,
O ahu-zar gecəsi
Qanlı yağışa dönüb
Göydən yağdı qərənfil.
Yox, yox göydən yağmadı,
Gözdən yağdı qərənfil.
Şəhid qanı ilə birgə
Şəhid qanına dönüb
Axdı-getdi qərənfil.
Çiçəklərin içindən
Öz başını götürüb
Çıxdı getdi qərənfil.
Qərənfil göz dağıdır
Qərənfil çiçək deyil,
O gecədən bu yana
Heç kimə gərək deyil.
Qurban olum Allaha,
Məsləhətinə bir bax!
Qərənfilə ətir yox,
Yaraşlıq verdi ancaq.

Yaraşıq da bir görün
Görün nəyə yaraşdı,
Qanlı tamaşa gedən
Bir səhnəyə yaraşdı.
Ay toy-nişan edənlər,
Ay görüşə gedənlər
Qərənfillərdən uzaq!
Şəhid qəbirlərinin
Bəzəyidir o ancaq.

1992

KÖNÜLLÜ GÖRÜŞÜNƏ

Məni könüllülərlə
Görüşə aparmayın.
Getmirəm, – söyləyəndə
Hay-həşir qoparmayın.

Nə qədər demək olar
Vətən yandı, qoymayın,
Yurd talandı, qoymayın,
Namus getdi, ar getdi,
Ellər-obalar getdi.

Mən də gedim deyimmi:
– Koroğluyuq, Babəkik?!
Qazan xanıq, Beyrəkik?
Mən də gedim deyimmi:
– İgid, silaha sarıl,
Fərariyçin yer yarıl!
Həcər xanım anamdır,
Burla xatun bacımdır?!
Şah ismayıl, Cavad xan
Şanlı şöhrət tacımdır?!

Könüllü görüşünə
İşbiləni çağırın,
Başbiləni çağırın.
Düşməni göydə vuran
Snayperi çağırın,

Fənd bilən, qurğu bilən
Bir yavəri çağırın!
Könüllü görüşünə
Oddan-alovdan çıxan
Veteranı çağırın,
Partizanı çağırın.

Könüllü görüşünə
General dəvət elə.
Admiral dəvət elə.
Təyyarəçini çağır,
Topçuya minnət elə,
Tankçıya minnət elə.
Minnət elə çağır ki...
Başına od yağır ki.
Sənə bir yol göstərsin,
Sənə bir iş öyrətsin.
Bu şahmat taxtasında,
Bata-bat taxtasında,
Bir iş, gediş öyrətsin.
Sənə bir şey öyrətsin.

Məni könüllülərlə
Görüşə çağırmayın.
– Şair nə gündə gərək?! –
Çığırıb-bağırmayın!
Könüllü görüşünə
Mina axtaran çağır.
Əfqan döyüşlərindən
Böyük dərs alan çağır!
Bir şey öyrətsin sənə.
Könüllü görüşünə
Hərbin – bugünkü hərbin

Alim – ustadın çağır!
 Külüŋ Fərhadını yox,
 Raket Fərhadın çağır!
 Məni könüllülərlə
 Görüşə göndərməyin.
 İnsaf edin, rəddimi
 Fitvaya döndərməyin!
 Könüllü görüşünə
 Çağır hərbi loğmanı –
 Öyrətsin uşaqlara
 Necə yusun yaranı,
 Necə saxlasın qanı.
 Könüllü görüşünə
 Çağırın qız-gəlini,
 Qocanı, uşaqları.
 Onlar öz gözləriylə
 Görsün namusu-arı.
 Könüllü görüşünə
 Sürüyün fərarini,
 Xəcalət tənəsinə
 Bürüyün fərarini!

Könüllü görüşünə
 Gətirin möhtəkiri,
 Göstərin tay-tuşuna,
 Basdırın diri-diri.
 Könülsüzü gətirin
 Könüllü hüzuruna!
 Körükçü lazım deyil
 Körüksüz alovlanan
 Könüllü qüruruna.

15 noyabr, 1993

BAKINI TƏRK ET

Bakı yerliçilik bilməyib heç vaxt.
Açıb qucağını öz millətinə
Yaraşdırmayıbdır o boyda paytaxt
Bu cılız söhbəti xasiyyətinə.

Əzəldən olmayıb bir ehtiyacı
Haralısan? – deyə sorğu-suala.
Tapan burda tapıb dərdə əlacı,
Yetən burda yetib əqlə-kamala.

Burda Babəklərin ayaq izi var,
Nəsimi Bakıdan ötüb Hələbə.
Bakıda ərsəyə çatıb çobanlar...
Burda alim olub kasıb tələbə.

“Bakı... Azərbaycan... işığa bir bax!”
Bu ki söz sənəti, bu ki şe’rdi.
“Şərqi ilk günəşi burdan doğacaq”
Şair Səməd Vurğun doğru deyirdi.

Vətən torpağının iki daşını
Çalsam bir-birinə çaxmaq daşıtək
Onda itirəcək millət başını,
İtən başımıza od töküləcək.

Bakı küçələri qana batanda...
Bakılı, şəkili qanı qarışdı...
Tanklar əzib töküb, qırıb çatanda
Bir-bir xalqımızdan pasport soruşdu?!

Qərənfil yağışı!.. Nə qiyamət söz,
Bu söz tarixlərdə yaşayacaqdır.
Qərənfil bu gün də közərir köz-köz...
Bu köz tarixlərdə yaşayacaqdır.

İnsan ümmanında tabutlar üzdü,
Bakıda qovuşdu ümmana ümman.
Azadlıq bayrağı əllərdə gəzdi,
Bayraq qan... tabut qan... qərənfilim qan.

Qəzəbli-qəzəbli süzürəm ancaq
Bakıda dolaşan veyilləri də.
Ay Allah, əl açıb dilənir uşaq,
Süzürəm pəhləvan veyilləri də.

El-elə sığışar. Nə olar, sığsın!
El gücü-sel gücü ayrı nağıldı.
Fərari ağlını başına yığsın!
Bu nə kişilikdi, bu nə ağıldı?!

Cəbhədən qaçanı ev dəftərinə
Yazmayın! – qışqırar əsil bakılı.
Kim dolub Bakının küçələrinə
Tanımır belə bir nəsil bakılı.

Döyüşçü libaslı dələduz cavan,
Bir yol heç olmasa qospitala get.

Get, hal-əhval soruş, bir yaralıdan,
Elə qospitaldan Bakını tərək et.
Elə qospitaldan cəbhələrə get!

Ey meydannan qaçan, hanı qeyrətin?
Qoltuq ayrı şeydir, yaxın ayrı şey.
Bakı pənahıdır bütün millətin,
Pənah ayrı şeydir... axın ayrı şey...

2 noyabr, 1992.

AĞ KAĞIZ

1951-1953-cü illərdə "Azərbaycan müəllimi" qəzetində işləyirdim. İndi çoxunun həyatdan getdiyi gözəl bir kollektivimiz vardı. İş elə gətirdi ki, mən qəzetdən çıxandan bir il sonra – 1954-cü ildə Moskvaya Ali ədəbiyyat kurslarına oxumağa getdim. Günlərin birində zərəfatcıl dostlarımdan, yəni "Müəllim" in əməkdaşlarından iri-iri zərflərdə ağ-ağ məktublar aldım. Vərəqin birində "Qabil", ikincisində "Salam", üçüncüsündə "Qaz" (rəhmətlik uşaq yazıçısı İsa Hübətova işarə idi), dördüncüsündə "necəsən", beşincisində "darıxma" sözləri və s. yazılmışdı.

Xalqa məktub gəlir, amma mənə ağ kağız,
Hər biri zorba palaz boyda beş vərəq kağız.

– Yada salmış məni dostlar, – deyə çox şad oldum,
Ayrılıq dərdi-qəmindən bir az azad oldum,
Dönüb hər zərfi açınca vəli, bərbad oldum,
Sınəmə çəkdi, yaman çəkdi mənim dağ kağız,
Hər biri zorba palaz boyda beş vərəq kağız.

Xalqa sovqat gəlir, amma mənə bollu vərəq,
Açıram zərfi və məyus oluram umsunaraq,
Neynəyim, mənzil uzaq, mən də uzaq, siz də uzaq.
Necə bəs silkələyim sizlərə barmaq, kağız?!
Atmaq olmur nə edim, sizlərə qarmaq, kağız.

Gözüm aydın ki, salam yollamayıb “Qaz” mənə,
Bunun üstündə giley əsla yaraşmaz mənə,
Araya söz qatarıq, gəlməyiniz maz mənə.
Kişisiz, eyləməyin bir də belə lağ, kağız,
Bakıdan Moskvaya yollamayın ağ kağız.

Adə Həbil, adə Hamid, adə Adil, de görək,
De görək, söylə görək, hansınızındır bu kələk?
İnanın, sizlərə Qabil əvəzin göstərəcək.
Sözünün sahibi, yox, yox, deyil uşaq, kağız,
Hər biri zorba palaz boyda beş varaq kağız.

Bilməyirsiz ki, qəriblikdə adam kövrək olur?..
Üşüyüb astaca mehdən soluxan gültək olur,
Dosta həsrət, gülə həsrət dəli bülbültək olur,
Bunları yadınıza birbəbir salaq, kağız?!
Neynəyək, onda asın tazədən qulaq, kağız!

Sizə ağ yollamıram məktubu mən, siz deyiləm,
Söz üçün, söhbət üçün heç vədə aciz deyiləm.
Bu əlimdə, inanın ki, nə qədər varsa qələm,
Dura bilməz qabağında ola bir dağ, kağız,
Siz səlamət qalınız, mən də olum sağ, kağız.

Moskva, 1954

AVTOQRAF

*Heç bir vəzifədə olmayan vaxt Heydər Əliyevə
bağışladığım "Ömür həbləri" kitabına yazdığım avtoqraf*

Məsləhətdir, aç, oxu,
Sən bu kitabı, Heydər!
Çox suala tapacaqsan da
Cavabı, Heydər!
Görəcəksən quruluş –
Zay quruluşdur, a kişi,
Yandırır həm şışı o,
Həm də kababı, Heydər!
Üstünə kim bu saat
Qalxdı, xoruzlandısı da,
Xoruzun uçmağa
Hardaydı ki, tabı, Heydər!
Hansı namərdin olub
Viddanı, abrı-həyası,
Mərdə-mərdanəyə xas
Viddan əzabı, Heydər!

10.11.1991

ƏLİ-VƏLİ

Köhnə dostum Vəli Məmmədov Yardımlıdandır. Atababa evləri indi də oradadır. Vəli Qələbə bayramı günlərində şair Əli Tudəni o səfali yerlərə qonaq aparmışdı. İş elə gətirmişdi ki, mən də orada olmuşdum. Lakin dostlarımın gəlişindən ancaq Bakıya qayıdan günü xəbər tutdum. Vəligilə gəldim ki, həm Əliylə, həm Vəliylə görüşüb yola çıxım. Məni çox mehribanlıqla qarşılayan Vəlinin bacı-qardaşları və anası Berta xala bildirdi ki, Vəli Əlini Bərcan kəndinə gəzməyə aparıb. Deyirlər oradan Savalan aydın görünür...

Mən elə oradaca xəlvət bir yerə çəkilib həmin şeiri yazdım və əl yazımı Vəligildə qoyub Lənkərana, oradan da Bakıya qayıtdım.

Bülbül qızılgülün qurbanı olar,
Bülbül cəh-cəh vurur bahar gələli.
Bu güllü-bülbüllü dumanlı dağlar
Deyir ki, xoş gəlib Əliylə Vəli.

Yardımlı Vəlinin ana qucağı,
Əliyə "Xoş gəldin" deyir bu ana.
Saçları ağarmış Savalan dağı
– Vəli, qoyma, – deyir – Əli odlana.

Vəlisiz Yardımlı lap bihudədir,
Ağıllı oğluyla ana fəxr edər.
Vəlinin qonağı Əli Tudədir
Yox, qonaq saymayır şairi ellər.

Əli də, Vəli də qoşa qanadım,
Vəli iradəmdir, Əli ilhamım.
Mənim bu dünyada şöhrətim, adım –
Əliyə, Vəliyə vahid inamım!

Gəldim görüşünə, olmadın evdə,
Boynuna qol saldım Berta xalanın.
Dedi: “Bərcandadır, Əliylə kefdə,
Qonağı Əlidir Vəli balamın”.

Qədəmi mübarək qərib şairin...
Yox, Vəli qoymaz ki, Əli kövrələ.
Sorağı Bərcandan gəlib şairin,
Gözlə, Savalandan gələcək hələ...

1977

DEYİŞMƏ

1970-ci il mart ayının 28-də Şamaxıdan mənə pay göndərmişdilər – əla şərab. Mən də həmin paydan lap yaxın mərtəbə qonşum Hüseyn Abbaszadəyə bir iri şüşə qonşu payı göndərdim.

Cavabında Hüseyn dedi:

“İçmə çaxırı, ay Qabil!
Yoxdur axırı, ay Qabil!
İçki elə bir şeydir ki,
Açır paxırı, ay Qabil!

Buna baxmayaraq çaxır üçün çox sağ ol”.

Mən də dərhal, necə deyərlər isti-isti ona cavab göndərdim:

Fayda verir cana çaxır, ya Hüseyn!
Üz qızarır, gözlər axır, ya Hüseyn!
Gəl şərabın bəhrinə lap baş vuraq,
Gül kimiyik – yoxdu paxır, ya Hüseyn!

SƏFƏRİM

Köhnə dostum, cəbhəçi Səfər Verdiyev yetmişinci illərdə Yardımlı rayon Partiya Komitəsinin 1-ci katibi idi. Mən bu dostluğuma güvəndiyimə görə və xüsusən də Yardımlı ilə bağlılığımıza görə oranın limiti hesabına bir "Jiquli" maşını almaq istəyirdim. Səfər söz vermişdi ki, "düzələr". Ancaq, məsələn bir qədər uzandığına, maşın yubandığına görə, ona şeirlə bu məktubu göndərdim və çox çəkmədi ki, maşın hazır oldu...

Mən ölüm, sən məni gəl, qoyma nigaran, Səfərim!
Aparar yayda maşınısız məni tər-qan, Səfərim!

Köhnənin qardaşyıq, ay kişi, Yardımlı bilir,
Qəlbimiz bir sinədə çırpınır hər an, Səfərim!

Görmüsən arxalı dağ zəlzələdən lərzələnə?!
Olmasan arxam, olar can evi viran, Səfərim!

Sənə ümid edibən rədd elədim köhnəsini,
Nə xəbər var, de görüm, tazə maşından, Səfərim!

Vədinə bil ki, xilaf çıxsan əgər, xalq deyəcək:
Ləntəranıydı bu dostluq, ya da hədyan, Səfərim!

Göstərin şairə yardımlıların yardımını...
Damədin¹ damədinə qoy olaq heyran, Səfərim!

¹ Rayon İcraiyyə komitəsinin sədri Daməd Verdiyev

Şükr edin ki, hələ mən yük maşını istəmirəm,
Bir "Jiquli"ylə qurtar canını əlan, Səfərim!

Verdiyevlər tanıyır Qabil İmamverdiyevi,
Edəcək sizləri dillərdə o, dastan, Səfərim!

Bu səxavətdən ucalsın başı həm qayınatamın, -
Qoy yaraşsın kişiyyə qürrə, şərəf-şan, Səfərim!

Yığışaq... süfrə açacaq, hansı bulaq ustə desəz,
Meşə əlvan, kabab əlvan, şərab əlvan, Səfərim!

1973

RENTGEN

Həkim Zöhrab Mehdiyevə

Rentgen şüalarının
Hikməti çoxdan aşkar.
Onu kəşf eləyənin
Ruhuna min dualar.

Aydınlıq hasil edir
Rentgen zülmət məkanda.
Dərdindən hali olub,
Əlac gəzir insan da.

Xəstənin sahibinə
Qorxunc söz də söylər o.
Adamı həm sevincək,
Həm də peşman eylər o.

Bu böyük ixtiranın
Sehriylə işıqlanır.
Bir alimin bəşərə
Mehriylə işıqlanır:

Qanımızın şiddəti
Ürəyimiz, bağrımız.
Canımızın illəti,
Sızıltımız, ağrımız.

Hara işləmir şüa?
Nə görmür sehrlı göz?
Lap gizlənmiş bir zədə,
Lap amansız bir bəla.

Saçdan dırnağa kimi,
Dişdən barmağa kimi,
Beyin hüceyrəmizdən
Xırda oynaya kimi...

Hər göz baxanda görməz,
Yalnız həkimin gözü!
Nəm-nümlə vədə verməz,
Qətidir hökmün sözü.

Soruşdum: – Söylə, həkim!
Nəyi göstərmir o bəs?
Dedi ki, bu sualı
Hələ verməmiş heç kəs.

Hər əza düşür ona
Lövhədə canlı-canlı.
Ancaq rentgenə düşmür
Vıcdansızla vıcdanlı.

16.10.1998

ƏZİZ

Bəstəboy, sarıbəniz
 Bir oğlan idi Əziz.
 Sağlam, çevik, gülümsər,
 Mehriban idi Əziz.

Təzə evlənmişdi –
 Cavan kişiydi.
 Gözü-könlü tox...
 Avtomobil müfəttişiydi.

Motosikl belində
 Ayrı aləmdi Əziz.
 Külək, yağış, qar nədir,
 Yox ey... möhkəmdi Əziz.

Tanış-biliş gördümü –
 Gicgahındaydı əli.
 Şairlə rastlaşanda
 Lap həlim, lap məzəli.

Ey ömür kitabımızın
 Varaqları arasında
 Ey gözümüzün
 Ağında-qarasında
 Saralıb solan illər.
 Əziz bu gün yadıma
 Deməyin düşdü göydən,
 Deməyin düşdü hədə.

Yolum xəstəxanaya düşdü
Bir axşam.
Gördüm burda neçə-neçə adam
Sönüb əriyir gilə-gilə,
Yanıb əriyən kimi şam...

Sən demə gəlib çıxmışdım
Sinəsi qalxıb-enən
Canlı-onkoloji
Qəbristana...
Ağıl-beyin, şüur
Saat kimi düppədüz.
Canında saatbasaat
Vəhşiləşən... ağırlara
Döz,
Döz görüm!

Çarpayının başında-ayağında
"Allah, özün şəfa ver!"
Sözləri dodağında,
Göz yaşını gizlədən
Yaxın adamlarının
Səssiz fəryadına
Dözə bilirsənsə
Döz görüm sən.
Elə bu yerdə saldım
Əzizi yadıma mən.

Bir gün
Bir müdhiş xəbər
Çatdı onun qulağına.
Ey dadi-bidad!

Xərçəng
 Əzizin qara bağrını
 İlişdirib qara caynağına.

O, istəmədi düşüb surətdən,
 Çıxıb sir-sifətdən
 Yaraşıqsız tərkdə
 Yaraşıqlı dünyanı,
 İşıqlı dünyanı.
 İllərdən bəriydi ki,
 Onun şəkəriydi ki,
 Bir dost-taniş görəntək
 Təbəssümlə əlini
 Gicgahına aparaydı gərək.

Ancaq bir səhər
 Yuxudan oyandı o,
 Yuyundu, dərandı o.
 Başdan geyinib,
 Ayaqdan qıfıllandı o.
 Güzgü qabağında
 Dayandı o.
 Təbəssümlə salamlayıb
 Öz surətiylə
 Və öz adətiylə
 Əlini gicgahına apardı.
 Fəqət bu səhər,
 Fəqət bu səfər
 Əlində "TT"¹ vardı...

1979

---

¹ Tapança

YÜZ BORCUN BİR ZƏRRƏSİ

Ağamirzə Əhmədovun xatirəsinə

Günəşin sonuncu şafəqlərilə
Nura boyanırdı ot tayaları.
Axşamın laləzar üfüqlərilə
Bərabər yanırdı ot tayaları.

Saxlayıb maşını, o düşdü yerə;
Yastı balabanın səsi gəlirdi.
Piyada... qərq olub düşüncələrə
O, gah sevinirdi, gah kövrəlirdi.

Nazir toya gəlib kəndə bu axşam:
Dostunun oğlunun əziz gününə.
Gəlib ürəyində sonsuz ehtiram,
Bu yeri fərəhlə seyr edir yenə.

Ən vacib işi də qoyub kənara
O gəlib, bəs necə? O gəlməliydi.
Çoxdan gözlədiyi bu toy-mağara
Xeyir-dua verib dincəlməliydi.

Hanı yastı damlar, tozlu döngələr?
Kəndə bax, necə də abad olubdur.
O, ilk dəfə görür buranı məgər?
Çox görüb, ürəyi çox şad olubdur.

Bu kənddə dünyaya göz açdı Kamal,
O, burda nökar də, çoban da oldu.
Əziyyət... xəcalət... qorxu... qeylü-qal...
Tikəsi yağlı da, yavan da oldu.

O, ana südünün dadına həsrət,
 Palçıq divarları tutdu, yeridi...
 Ata ocağının oduna həsrət,
 Özgə tüstüsünü uddu, yeridi.

Bu kənddə doğma da tapıldı ona:
 Kamalı ərək ilə darddı bir uşaq,
 Töyşüyə-töyşüyə dedi: – Ay ana,
 Bu gündən bu oğlan bizdə qalacaq...

... Reyhan bulağında dayanır kişi,
 Yığılır başına görüb-bilənlər.
 Kəndi sevindirir onun gəlişi,
 Uşaq toyxanaya aparır xəbər.

İçir ovuc-ovuc, yuyur üzünü,
 Saçaqlı dəsmalın açılır qatı,
 Seyrəlmiş saçlardan çəkmir gözünü
 “... Hə... qocalır...” deyən kənd camaatı.

Toyxana çadırı, xalça-palazlı,
 Yərə su səpiblər qoy toz olmasın.
 Məclis xanəndəli, aşığı-sazlı,
 Çalib-oxuyanlar qoy az olmasın.

Sərpayı arada gəzir-dolanır,
 Hərdən uşaqlara göz də ağardır.
 Əldə mizrab yanır, döşdə saz yanır,
 Məclisin möhtərəm qonağı vardır.

Çəkmələri tozlu, paltarı əzik...
 Nazir qulaq asır qabağında çay.

Keçir xəyalından iyirmi illik
Minnətsiz haqq-say, böyük haqq-say.

Qiyamət qoparır balaban yenə,
Bu hava, bu muğam xoş gəlir ona.
Kamal fikrə gedir bircə an yenə,
Sükuta bürünür sanki toyxana.

Xatirinə salır qəlbində kədər
Onu evlərinə dartan uşağı.
Onları cəbhəyə bir göndərdilər
Küləkli, yağışlı bir payız çağı.

Çətin bir tapşırıq verdi komandan,
Bəli, getməliydi onlardan biri.
Saleh irəliyə çıxdı bu zaman:
– Kamal, qoy bu dəfə... sən qayıt geri...

Nazir xahiş etdi çağırıldı bəy;
Aşırıq ona "Toyun mübarək!" dedi.
Bəy bir cavan idi qüvvətli, göyçək;
Hamı, bəy oynasın bir görək, – dedi.

Nazir də oynadı bəylə bərabər,
Boynuna qol salıb öpdü üzündən.
Kövrəldi qocalar, əl çaldı gənclər,
Mağar dilə gəlib səsləndi şən-şən.

... Oğlu da ucadır, o da ucaydı,
Gör necə oxşayır, özüdür tamam.
Atası gedəndə lap balacaydı,
Gör necə xəbərsiz dəyişir adam...

Düşmən tonqalının alovlarına
 O özü atıldı, məni qoymadı.
 Qıydı gənc ömrünün ilk baharına,
 Bir yüngül yaranı mənə qıymadı...

Hamiyla bərabər əl də çaldı o,
 Hərdən xanəndəyə söylədi "Əhsən!"
 Dinləyə-dinləyə fikrə daldı o,
 Sifariş də etdi "Əsli-Kərəm" dən.

Toyxana dağılır... bir olar saat,
 O həm sevincəkdir, həm də mükəddər.
 Naziri dövrəyə alır camaat –
 "Buyurun, buyurun, evə" deyirlər.

"... Birdən gəlişimi minnət bilərlər,
 Eh... bu ki, yüz borcun bir zərrəsidir.
 Ürək hiss edirsə bu halı əgər,
 Rahat olmaq üçün o da bəsidir..."

Düzülüb süfrəyə çini kasalar,
 Ötür pərdə-pərdə balaban yenə.
 Ağlı-qırmızılı şüşələr də var,
 Dinir ürəklərdə balaban yenə.

Gümüşü rəng alıb ot tayaları,
 Ay çölə, yamaca sərrib bəyaz tül.
 Nazir kənddən çıxır gecə tən yarı,
 Kirpikləri ağır, ürəyi yüngül...

1963

**SƏN BİR BƏLADASAN,
MƏN BİR BƏLADA...**

Vağzala gəlmişik, Əsəd xaloğlu,
Ayrılıq dəmini gətirdin yada.
Kimi axtarırdıq biz başılovlu,
Sən bir bələdasan, mən bir bələda.

Gözün niyə qaldı pəncərələrdə?
Gəldi ürəyindən yanıqlı səda...
Sən məni də saldın sən düşən dərdə:
Sən bir bələdasan, mən bir bələda.

Dedin: "Xalamoğlu, axtar o qızı",
Özgəsini tapdım, alışdım oda.
Burda gözlər olsun görməsin bizi,
Sən bir bələdasan, mən bir bələda.

Məni görən kimi sevdiiyin xanım,
Səni də tez tapdı, çatdın murada.
Ancaq, heç bilmədin qaradır qanım,
Sən bir bələdasan, mən bir bələda.

Qatar uzaqlaşdı, vağzal boşaldı,
Ağzım təzə-təzə düşürdü dada.
Gözümüz qatarla perronda qaldı,
Sən bir bələdasan, mən bir bələda.

ƏSGƏR AYRILIĞI

Əsgəri xidmətdə olan qaynım Tofiq Rəhimova

Pərişan görürəm şəkildə səni,
 Pərişan olma!
 Demə: "Unudurlar uzaq düşəni..."
 Nigaran olma!
 Bizdən inciməyə haqqın olsa da,
 İncimə tamam!
 Əl boyda kağızda, gözün qalsa da,
 Kövrəlməz adam!
 Yanında olsa da dostlar, tanışlar,
 Bilirəm yenə də ehtiyacın var
 Qohum-qardaşa.
 Giley-güzarını düşürəm başa.
 Gün doğur, gün batır tutmuruq xəbər,
 Qayğılar... işlər...
 Güclü axın kimi aparır bizi,
 Dağıdır, dağıdır diqqətimizi.
 Tamam unuduruq nə vaxtdan bəri,
 Bir əsgər darıxır bizdən ötəri...
 Tofiq, ayrılmışıq ildən yuxarı,
 Sənsiz keçirmişik qışı, baharı.
 Xəzər sahilində sənsiz gəzmişik,
 Kəhraba şanını sənsiz üzmüşük.
 Hər addımbaşında görünür yerin,
 Yox sayı-hesabı bu "sənsiz"lərin.
 Qarmon çalmağını arzulayırıq...
 Şirin barmağını arzulayırıq.

Lakin ayrılıq da, ayrılıq da var,
Tofiq, cürbəcürdür bu ayrılıqlar.
Sənin ayrılığın şan-şöhrətlidir,
Vətən qarşısında şərəfətlidir.
Ana torpağına xəyanət edib,
Yurdunu atmaqla cinayət edib
Yad yerdə qalan da ayrılıqdadır.
Şərəfsizlik edib, rəzalət edib,
On beş il alan da ayrılıqdadır.
Bizdən ayrı olsa yaxşıdır onlar.
Qardaş, ayrılıq da, ayrılıq da var.
Həmişə keyfi kök, damağı çağ ol!
Sevincə yaxın ol, qəmdən uzaq ol!
Ay əsgər oğlan!
Gələr bir zaman,
Sənə lazım olar o xatirələr,
Xatirə insanın ömrünü bəzər,
Bu saat Bakıyçün darıxdığıntək,
Bir gün gələcək,
Həmin yerlər üçün darıxacaqsan.
İnsan təbiəti belədir, inan.
Ürək ayrılığa qatlaşar, dözər,
Görüşə inamla döyünsə əgər.
Əsgər andı kimi doğrudur bu söz
Qardaşım, tezliklə görüşərik biz.
Sənin ayrılığın şan-şöhrətlidir.
Vətən qarşısında şərəfətlidir.

1966

ALDIM SALAMINI

*Təbrizdən yazıçılarımıza göndərilmiş
mənzum salam məktubunu eşidərkən*

Aldım salamını, şair qardaşım!
Gəldin göz önümə... gözüm ağladı.
Savalan qarıtək ağardı başım,
Dilləndim, dilimdə sözüm ağladı.

Bir ocaq qaladım, gəl qızıq dedim,
Alovum zay oldu... közüm ağladı.
Gözlərəm neçə yaz, neçə qış dedim,
Hövsələ tükəndi... dözüm ağladı.

Yollara baxmaqdan kor olmuşam mən,
Hardadır qaraltın, əlamətin bəs?
Çoxdan çağırırsan kar olmuşam mən,
Hansı dalğalarda boğulur bu bəs?

Vurğunun qəbrini öpən şairim,
Vurğunun həsrəti sənə əyandır.
Vurğunu unutmur vətən, şairim!
Bir də ki, Şəhriyar ona həyandır.

Yanar məktubunla alışdım, yandım,
Sən bizim adları çəkdiyə bir-bir.
Əllərim qoynumda aciz dayandım,
Əllərim qoynumda... əlacım nədir?

Aldım salamını, vəfalı qardaş,
Salamın Təbrizin nəfəsiydimi?
Şərəfli taleyi bəlalı qardaş,
Məktubun təsəlli nəğməsiydimi?

Ruhuma calandı rəvan sözlərin,
Qəribliyə düşən ləhcənə qurban!
Oldu göz qanımla əlvan sözlərin,
Sən məndən gileyli, mən sənə qurban!

Bilirəm dilini yasaq ediblər,
Məhəlli sanıblar bizim lisanı.
İran torpağında dustaq ediblər,
Cahana sığmayan Azərbaycanı.

Təbriz, qoca Təbriz, dumanlı Təbriz
Yolunu gözləyir! – deyirsən mənə.
Bakıyla vüsala gümanlı Təbriz...
Bizim vüsalmız uzaq mı yenə?

Axır yaxın olar bütün uzaqlar,
Ən uzaq işıq da qəlbə dayaqdır.
Qardaşım, görüşə ümidimiz var,
Ümitsiz dolanıb gəzmək nahaqdır.

Coşğun şələlələr sənin ilhamın,
Mahnı de, Xəzərtək həyəcana gəl!
Daşda da gül açsın hər arzun-kamın,
Babam Nəsimitək günəşə yüksəl!

Ana dilimizin xoş lətafəti
Şe`rində bir daha aşikar olsun!

Ulu xalqımızın qədim şöhrəti
Qoy bütün dünyada payidar olsun!

Burda Azəroğlu əmanətidir,
Biz ondan alırıq ətrini, qardaş!
Onun sədaqəti sədaqətidir,
Müqəddəs tuturuq xətrini, qardaş!

Bir gün zaman açar bağlı yolları,
Paslı qıfılların qırılar dişi.
Sevindirər bizi Vətən baharı,
Gəzər mahnılarda qardaş görüşü.

Mən Azəroğluyla Təbrizə gəlləm,
Birmidir, beşmidir Azəroğlular?!
Bir gözdə ağlaram, bir gözdə gülləm,
Bu şanlı vüsala etiqađım var.

Bu taydan o taya lələ gətirrəm,
Bağrı qapqaradır hicran dağından...
Qəhər boğa-boğa salam yetirrəm
Mən öz torpağıma öz torpağımdan.

1967

DAYIM XOŞ GƏLDİ

Əlli üç il izi itən,
Şəkli qalan, özü itən,
Səsi itən, sözü itən...
Qohum-qardaş həsrətiylə
Gülü solan... yazı itən
Ahar-büryan ürəyində
Qürbət eldə ana vətən...
Dayım xoş gəldi, xoş gəldi.

Hicranına dözdüyümüz,
Səksəkəylə gəzdiyimiz,
Zənnimizdə azdığımız,
Axırda əl üzdiyümüz...
Hövsələsi, səbri itən,
Neçə-neçə can-ciyəri
Gözü yolda qəbrə gedən...
Dayım xoş gəldi, xoş gəldi!

Ruzigarın qopardığı,
Yad ellərə apardığı,
Qoca xalam Rübabənin
İtirdiyi, axtardığı
Dayım xoş gəldi, xoş gəldi!

Qanı bizim qanımızda,
 Canı bizim canımızda,
 Əlli üç il bizdən uzaq,
 Bir ay bizim yanımızda...
 Dayım xoş gəldi, xoş gəldi!

Bu gün bizi uşaq bilən,
 Dəcəl sayan, şiltaq bilən,
 Öz qolunda-budağında
 Yaşıl-yaşıl yarpaq bilən...
 Dayım xoş gəldi, xoş gəldi!

İllər ötdü, zaman keçdi,
 Ömür yaxşı-yaman keçdi.
 Tilsim sındı, ümid güldü,
 Yol açıldı, duman keçdi,
 Dayım xoş gəldi, xoş gəldi!

İbrahimdir onun adı,
 Hamımıza o, doğmadı.
 Ləhcəsində, nəfəsində
 Bakı ətri, Vətən dadı...
 Dayım xoş gəldi, xoş gəldi!

Alnım açıq, üzüm də ağ,
 Ana yurdum – Odlu torpaq!
 Mən deyərdim Bakıda yox,
 Qürbət eldə qalıb qonaq...
 Dayım xoş gəldi, xoş gəldi!

Qəribliyə düşər insan,
 Qəribsəmən damarda qan.

Anasının məzarıyçın...
Kərəm kimi yandı, inan,
Dayım xoş gəldi, xoş gəldi!

Taleyə bax, yelkənə bax,
Bilmir yaxın, bilmir uzaq,
Ortalıqda bir əmanət...
Qürbət diyar... ana torpaq,
Dayım xoş gəldi, xoş gəldi!

1971

FİKRƏTİM

“Nəsimi” dastanının böyük bir qismini Buzovnada istəklilə qaynım Fikrət Rəhimovun kirayə qaldığı sakit bir evdə yazmışam. Yerimizi dəyişirdik. Mən kəndə gedəndə o gəlib bizdə – şəhərdə qalırdı. Bir gün işlərimin yaxşı getdiyini, keyfimin lap kök vaxtında sübh tezdən nədənsə beş manat istəmək bəhanəsiylə Fikrətə həmənlə məktub – şəri göndərdim. O, Zığdakı kitab mağazasında işləyirdi. İndi də iş yeri həmənlə həməndir.

Həsərətəm göy beşliyə, ey gözləri göy Fikrətüm!
Beş manat göndər, fəqət qoy bilməsin öy, Fikrətüm!

Orda sən təftiş hayında, burda mən beşlik hayında,
Orda çaq-çuq, toz, qiyamət, burda ley-pey, Fikrətüm!

Şeyx Nəsimi söyləyir: – Cəllad məni bir yol soyub,
Qabil isə səkkiz ildir hey soyur, hey, Fikrətüm!

Hey soyur, heç bir yerə çatmır əli, batmır dişi,
Ehtiyac vermir ki, vermir yazığa boy, Fikrətüm!

Son ümidin, son gümanın bağlanan tək yolları,
Bax, bu dəm şeytan deyir:– Get, Fikrəti soy! – Fikrətüm!

Sən səxavət kanısan varınla da, yoxunla da,
İşdi-şayəd dilxor olsan, şeytanı söy, Fikrətüm!

Ley-peyi, əlbət zərəfətlə dedim, ley-pey də var,
İş gedir... Lüt yeznəni şair kimi öy, Fikrətim!

Naşükürlük Allaha, peyğəmbərə xoş getməyib,
Canımız olsun səlamət daima, qoy, Fikrətim!

Canımız olsun səlamət. Olsun, olsun. Amma ki,
Beşlik əhvalatını ləngitmə ha, ey Fikrətim!

Çox da ki, Zığ da Buzovnatək yaxındır sahilə,
Yonca bir şeydir, qızılgül ayrı bir şey, Fikrətim!

Düz səhər altı tamamdı mən yazarkən məktubu,
İlk bahar ətrilə məst olmuşdu yer-göy, Fikrətim!

Buzovna, 12.04.1972

XAN MƏRDƏKANLI

*70 illik ömrünün 50 ilini sagirdlərin təlim-tərbiyasına
həsr etmiş müəllim dostum Xanbaba Məmmədova*

Ulduzların hamısı
Barmaqla göstərilməz.
Çiçəklərin hamısı
Axtarılıb dərilməz.
Adamların hamısı
Deyil şöhrətli-şanlı,
Necə ki, sən – necə ki,
Dostum Xan Mərdəkanlı.

Ulduzlar öz işində:
Sayrışmaq fitrətiylə.
Çiçəklər öz işində
Ətri, tərəvətiylə.
Adamlar öz işində
Əzablı zəhmətiylə.
Adamların da hamı
Deyil qızıl nişanlı.
Necə ki, sən – necə ki,
Dostum Xan Mərdəkanlı.

Yox, mənim aləmində
Başqa söhbətədi ad-san.
Qəlbin dərinliyindən
Gələn hörmətədi ad-san.
Demə, böyük adama

Ancaq qismətədi ad-san.
Ad-san sahibi olur
Adi bir istiqanlı,
Necə ki, sən – necə ki,
Dostum Xan Mərdəkanlı.

Güləruz, zarafatcıl
Kişilər bəxtəvərdir.
Ancaq, o kişilərin
Demə ki, yoxdu dərdi.
Dərdinin zülmətini
Gözünün şəfəqində
Boğmaq da bir hünərdir...
Nə dostə, nə düşməne
O kişilər görünmək
İstəməzlər dumanlı –
Necə ki, sən – necə ki,
Dostum Xan Mərdəkanlı.

Sadəlik, mehribanlıq
Kimin ki, başında tac,
Lovğalar, ədabazlar
Qoy olsun ona möhtac.
Hər kəsdən ki, xırdalıq
Uzaqdadır min ağac...
Qoy görünsün o adam
Mərdəkan qalasitək
Əzəmətli, vüqarlı,
Xəzərtək həyəcanlı,
Necə ki, sən – necə ki,
Dostum Xan Mərdəkanlı.

1978

UZAQ DÜŞMÜSƏN

Xəlil Rzaya

Ölümün məcazi mənası yoxdur,
 O, nə igid bilir, nə dahi tanır.
 Kimin bir lampalıq dünyası yoxdur –
 O, Aya-Günəşə nahaq boylanır.

Kimin ki, əlinin qabarı daşdır...
 “Ölüm, ya olum!” - a vaxtı qalmayı.
 Zəhmətkeş dahiylə qoşa qardaşdır,
 Dahilər ölümü yada salmayı.

Xoşdur bircə saat gülüb-danışmaq,
 Neynirəm axırsız... əbədiyyəti?
 Bir kibrit kimi də xoşdur alışmaq
 Xoşdur nəbzi vuran ömrün ləzzəti...

Gözümdən nur alır evim, uşağım,
 Kəhkəşan gözümdən nur almasın heç.
 Budaqdan qopmasın yaşıl yarpağım,
 Kitab arasında saralmasın heç...

Sevmirəm köpüklü şişirtmələri
 Demə ki: “Vulkanam”, “Babəkəm”, “Dağam”.
 Sənin şərəfinə bəri gəl, bəri!
 Sidq ilə piyalə qaldıracağam.

Soruşsan, nədədir sənin şərəfin?!
Zəhmət çılgınlığı, söz atəşində.
Soruşsan, nədədir sənin şərəfin?!
Bütün düşmənlərə düz atəşində.

Ölməzlik eşqinə nahaq düşmüşən,
Ay Xəlil, başından at bu sevdanı!
Görünür Qabildən uzaq düşmüşən,
Səni ölməzliyə buraxan hanı?!

1981

BİRİNCİ DƏFƏDİR Kİ...

*Əziz qardaşım, qədim və qədirli dostum
Baba müəllimin xatirəsinə.*

Birinci dumandı ki,
Çökür məzarına
Ah çəkib
Dolana-dolana.
Birinci buluddu ki,
Göz yaşları
Tökür məzarına
Qürubun oduna
Qalana-qalana.
Birinci durnadır ki,
Köçür uzaq ellərə,
Lələk salır qəbrinə
Ayrılıqdan nişana...
Birinci xəzəldi ki,
Qonur məzarına
Yaşamaq ümidinin
Saralıb solan şəfəqinə
Boyana-boyana.
Birinci dəfədir ki,
Yoxluğuna inanmıram,
İnana-inana,
Ölümünə inanmıram,
Məzarının başında
Dayana-dayana.

1982

KAŞ KI...

Qəbristanın sükutunda
Bürünmüşəm həsrətinə,
Bu əbədi ayrılığın
Necə dözümlə möhnətinə?!
Sən nur idin,
Bax, bu nuru yada salıb
Yanıram mən.
Büllur idin,
Bu bülluru
Yada salıb yanıram mən.
Kaş büllurda nöqtə boyda
Ləkə görünəydi
Yanğımı soyutmaqçın.
Kaş ki, nurun
Bir kəpənək qanadının
Kölgəsinə bürünəydi
Yanğımı soyutmaqçın.
Ciyərimi innən belə
Yandıracaq nəcabətin,
Oduma su çiləməkçin
Bircə damcı qəbahətin
Olaydı kaş,
Qəbahətin.

1982

XALIS

Ali məktəb müəllimim Mirzə Cavad Bağirovun xatirəsinə

O bizi danlamazdı
 Hər ötəri şey üstə,
 Çək-çevir eyləməzdi
 Xırda bir giley üstə.
 Hər söz-sovun dibinə
 Daş atmazdı o, qəti.
 Qulaqları döyənək
 Etməzdi nəsihəti.
 Zabittək zabitəli,
 Körpətək kövrək idi.
 Alicənab mənliyi
 Elmitək yüksək idi.
 Həssas, dərin, işıqlı,
 İnsantək yaraşıqlı,
 Dərd əhli müəllimim.
 Həmişə "böyük-küçük"
 Pərdəli müəllimim.
 Bir iti qılınc idi,
 Bir odlu qırmanc idi,
 Bir çəpəki nəzəri –
 Hamımızdan ötəri...
 İki kəlmə söz idi
 Ən dəhşətli cəzası:
 – Ayıb olsun! – nidası.
 Tək bircə kəlmə idi
 Ən böyük mükafatı:

– Bərəkallah! – sözüylə
Açılardı hamının
Sinifdə qol-qanadı...
Oğlanların gözünün
İçinə dik baxardı,
Baxışları qızların
Üzündən yan axardı...
Dərəcəsiz-filansız,
Fəxri adsız, nişansız,
Nə dosent, nə əməkdar...
Şe`r-sənət sərrafı,
Bir qiyamət xiridar.
Neçə xalqın dilinin
Bəxtəvər açarçısı,
Nadir-nadir kitablar,
Hekayətlər carçısı,
Qədimlik-müasirlik
Sərhəddində dayanan,
Dünəniylə fəxr edən,
Sabahıyla ucalan
Xalis, ustad müəllim!
Mirzə Cavad müəllim!
Ləngər yerişli, ağır,
Ağayana bir kişi!
Guya darlıq edirdi
Bu cahana bir kişi...
Çox da ki, ölüm haqdır,
Belə nuranilərin
Ölümü çox nahaqdır.

İMAMVERDİYEV

Oğlum Mahirə

Səbrin ümman tutumunda
Qərq eləyib neçə ili,
Mən əmanət saxlamışdım
Sahibiyyəyin bu famili.

1968

ZİDDİYYƏT

Cabir Novruza

Ziddiyyət zahiri söhbətmi yalnız,
 Ziddiyyət işıqla zülmətmi yalnız,
 Ziddiyyət ölüylə dirimi ancaq,
 Ziddiyyət xırdayla irimi ancaq?!
 Düşünüb-daşınaq bu haqda dərin,
 Mənasına varaq ziddiyyətlərin.
 Ziddiyyət qış ilə baharmı təkçə,
 Büllur və bulanıq sularmı təkçə,
 Ziddiyyət maşınla ulaqımı hökmən,
 Ziddiyyət yaşlıyla uşaqımı hökmən?
 Cənub da, Şimal da əksdir, ancaq,
 Ancaq, nə Siz uşaq, nə də mən uşaq!
 Ziddiyyət kifirlə göyçəkmi yalnız,
 Ziddiyyət qanqalla çiçəkmi yalnız?!
 Tarix dolandıqca qovur il ili;
 Sən dünən gəzsəydin obanı-eli
 Bir həkim tapardın, iki müəllim
 Ağılna gəlməzdi mühəndis, alim...
 Bu gün bu saata – maşallah, deyim
 Fərəhdən ümməna çevrilir qəlbim:
 Oxumuş yüzlərlə, ziyalı min-min
 Qısılib divara ovsunçu “mömin”
 Dünən hisli çıraq... bu gün nur çıraq
 Hər evdə-eşikdə neçə gur çıraq –
 Bu ziddiyyətsə də, çəşmə fəqət sən!
 Uzaqlaş üzdəki müqayisədən!

Yaxınlaş dərinlik, cövhər fərqi
 Qələm çək zahiri şeylər fərqi
 Axı gecə-gündüz adicə işdir.
 Həyat hər saniyə bir yüksəlişdir.
 Ziddiyyət evlərin sayında deyil,
 Heç kimin toyunda-vayında deyil.
 Ziddiyyət – zərgərin at nallamağı
 Ayının adamı sığallamağı.
 Ziddiyyət birinin mehribanlığı,
 Canıyananlığı;
 Birinin yalançı nəzakətində,
 Həm də ki:
 Sürüşkən qəbahətində,
 Xəncərsiz-bıçaqsız cinayətində.
 Yoxsa nə milçəkdə
 Nə də fildədir,
 Yoxsa nə bəmdədir,
 Nə də zildədir.
 Eyni mərtəbədə duran kəslərin,
 Eyni uzaqlığa çatan səslərin
 Hökmündə,
 Əks sədasında,
 Dalğasındadır ziddiyyət!
 İpək torun
 Dəmir halqasındadır ziddiyyət.
 Yoxsa ki...
 Zaman hörgüsünü
 Hörür... Hörəcək.
 Tarix öz işini
 Görür... görəcək...

FƏDAİ

*Xalq yazıçısı, qüdrətli dramaturqumuz
İlyas Əfəndiyevə*

Cəfər Cabbarlının ustad varisi
İlyasla səhnəyə nur axdı gəldi.
Verginin cövhəri, təbin xalisi
Bahar sularıtək gur axdı gəldi.

Teatr – ən ülvi məbədğah, ehram,
Ucuz şan-şöhrətə qapısı bağlı.
Sənətin əlçatmaz zirvəsi – dram,
Sıldırımli yolu qarlı-sazaqlı.

Neynək... dünya dolu gəldi-gedərlə,
Sənət meydanı da doludur heyhat!
Sərçə öz işində ciggiltirlə,
Qartal əzəmətlə açır qol-qanad.

Asiman qaralar Günəşsiz-Aysız,
Böyük el yolunda bəzəkdi karvan.
Dəniz dayazlaşar nəhrsiz, çaysız,
Səhnə sənsiz olar dənsiz dəyirman.

Dünyaya gətirən gətirib səni,
Mirzə Fətəllilər sonsuz qalmasın.
Cavid təxəyyülü, Vurğun yelkəni
Üfüqdə varissiz qanad çalmasın.

Vaxtında yetirib yetirən səni,
 Boşluğun əlinə keçmədi fürsət.
 Böyük ehtiraslar böyük səhnəni
 Bu saat səninlə qaldırır əlbət.

Bir var ötəri səs, ötəri nəfəs,
 Gül-çiçək ötəri, alqış ötəri...
 Beş günlük afişa – ötəri həvəs,
 Ötəri cəlb edir fikri-nəzəri.

Bir də var – anadangəlmə – elə sən
 Fədai olasan, Fərhad olasan.
 Qaçıb xırım-xırda şirnikmələrdən,
 Əsərdən-əsərə ustad olasan.

Biri var – bir yol dəyə güllən hədəfə,
 Kifayətlənəsən – “Dəydi ki... bəsdir!”
 Düz nişan alasan – bir var hər dəfə,
 Bu, fitrətdən gələn sonsuz həvəsidir.

Yox-yox, bir düşünüb-daşınım gərək,
 Təkcə “həvəs” sözü azdır, mənəcə az.
 İti külüng gərək, zorlu qol gərək,
 Bir həvəs gücünə dağlar çapılmaz.

Əsl sənətkarlıq çətin bir aləm,
 Səhnə yazarlığı çətindən çətin.
 Məkr və məhəbbət, sevinc ilə qəm
 Baxtına paylanır neçə surətin.

Gəzirəm surətlər xiyabanında,
 Şeyx Xiyabaniylə salamlayıram.

O deyir: "Səhnənin bu dastanında
Təzə ümidlərlə coşub-daşırım.

Ən nadir zərrəbin – sənətkar gözü,
Həm görür, həm də ki, göstərir aşkar.
Ən adil hökm də – sənətkar sözü,
Uçur bünövrəsiz büllur saraylar.

Atayevlərin də tale kitabı
Bir gün varaqlandı səninin əlinlə.
Nargilə qızların pünhan əzabı
Şölə çəkib yandı səninin əlinlə.

Tutmusan nəbzini günün-rüzgarın,
Ürəklərdən keçir sənətin yolu.
Yaşıl pöhrəsidir Natəvanların
Qırmızı komandır – Baltaçı oğlu.

Qəribə taleli sevgililərin
Qiyamatə qaldı vüsalı, ustad!
Yaman təzələdi təzə əsərin
Bu köhnəlməz dərdi, mələli, ustad.

Gəncliyin həyatı çağlar çay kimi,
Əbədi nəğməndir bu axar səninin.
Gəncliyin həyatı Günəş-Ay kimi,
Gün nurlu, Ay bərqli aynan var səninin.

Səhrayı-Kəbirdə tikan deyilsən,
Mehdi var, Sabit var, Ənvər, Mirzə var.
Heç kimdən təmənnə uman deyilsən,
Bayrağın sancılmış neçə zirvə var.

Səhnə ulduzların parlayır bir-bir,
Ad alır, san alır, şöhrətə çatır.
Təzə aktyorlar nəsli yetişir,
"İlyas teatrı" məktəb yaradır.

Tarix yetişdirib Şekspirləri,
Görməmiş deyildir bəşər övladı.
Ancaq, misilsizdir məndən ötəri
Xalqımın fədai oğlunun adı.

Eh... nə payız, nə qış, nə ömür, nə yaş?!
Yelkən qabarırsa, ümman daşırsa.
Bahar içindəsen – sənə ki, qardaş,
Hər ilk tamaşada gül yaraşırsa.

1986

26-LAR

Axşam üstü... üfük sarı, buludlar sarı,
Günəş dağlar arxasına çəkilib gedir.
Bu yerlərdən uzaqları, çox uzaqları,
Könlüm quşu qanadlanıb yenə seyr edir.

Dəniz kimi dalğalanır Ağcaqum düzü,
Asimana bülənd olur tozdan sütunlar.
Bu yerlərdə seçmək olmur gecə-gündüzü,
Tutur günün qabağını qara buludlar.

Qara tüstü burulğanı dəyir gözümə,
Sonra gəlir qatar səsi, həzin fit səsi.
Qəlbim yanır... söyləyirəm mən öz-özümə:
“Budur gəlir igidlərin səyyar məhbəsi”.

Tövşüyərək yavaş-yavaş qatar dayanır.
Sənə qurban gətirmişlər, ey qum səhrası!
Pəncərələr açıldıqca hamı boylanır...
Intizarlı baxışların nədir mənası?..

Söylə mənə, ey son bahar, sən, ey son bahar!
Şahidmisən bu dəhşətə, zülmə, vəhşətə?
Haqq yolunda qurban gedən 26-lar
Sənidəmi düçar etdi dərdə, möhnətə?

Torpaqları boyadısa onların qanı,
Arzuları günəş oldu, göylərdə yandı.
Həmin günəş nurlandırdı bizim dünyanı,
Haqqın böyük qüdrətinə hər kəs inandı.

Bu dünyada keçsə yüz qış, keçsə yüz bahar
Xatirəniz ürəklərdən silinməz bir an,
Məhkəməsiz qətl edilmiş 26-lar!
Ehtiramla yad edirik sizi hər zaman!

1948

İKİ ŞAR

Bilyard stolunda iki şar qalıb...
 Tamaşa edənlər intizar qalıb.
 Qorxur oyunçular kirpik çalmağa,
 Şar şarı həriyir tora salmağa.
 Yoxdu bu meydanda “heç-heçə” sözü,
 Burda ya biz sizi, ya da siz bizi...
 Bilyard ağacları raketdir, nədir?
 Bu nə sarsıntılı, gərgin səhnədir?
 İki şar toqquşur şaraqqaşaraq,
 Qızır yaşıl mahud alovlanaraq.
 Dartılır qolları oyunçuların,
 Öpüb yanağını keçir şar-şarın.
 Bilyard ağacları əllərdə yanır,
 Şar-şara çırpılıb bir boy tullanır.
 Rəqabət bərabər, qüvvət bərabər,
 Vurur iki şarı eyni “raketlər...”
 Əsir altı küncün dolu torbası,
 Coşur iki şarın hədə-zərbəsi.
 Gah uzaq, gah yaxın, gah orta mənzil,
 Bilyard ağacları atom uclu mil...
 Bilyard ağacları nüvə, hidrogen,
 Bilyard stolundan gen dayanın, gen!
 Yox, yox, azarkeşsiz oyun nə gərək?
 Baxınız! Şar-şarı üstələyərək
 Bircə an qoymayıf nəfəs almağa,
 Hərriyir, fırrıyır tora salmağa.
 Sürtünə-sürtünə gah gedir qoşa,
 Qoşa getdiyindən az qalır çaşa.

Gah geri sıçrayır dəyib şar-şara,
 Gah da ki, çevrilib diplomatlara,
 Danışiq aparır pıçılıtlarla
 Bilyard stolunda bu şar o şarla.
 Əsla bu oyunda “heç-heçə” olmaz!
 Şar-şara dəyməyib yan keçə? Olmaz!
 Olmaz, dəymə mənə, dəyməyim sənə,
 Şar şardan yan ötdü – döz cərimənə!
 Bilyard oyununun mənası çoxdur,
 Burda “dinc-yanaşı” söhbəti yoxdur.
 Şar şara sürtünüb sataşsın gərək.
 Şar şarın canına suvaşsın gərək.
 Şar şarı kəsməli, qabaqlamal,ı
 Şar şarın böyrünü qıdıqlamal.ı
 İki qoç, iki kəl buynuz-buynuz,ı
 Gərək kəllələrin biri uduza.
 Bilyard stolunda iki şar qalıb,
 Bütün azarkeşlər intizar qalıb.
 Mənzərə belədir, həqiqət belə,
 Görəsən kim kimi? Bilinmir hələ.
 Güclü biləklərin sözüdü son söz,
 Güzgü ürəklərin sözüdü son söz,
 Nur dolu gözlərin sözüdü son söz,
 Mərdanə zəfərin sözüdü son söz.

1981

NƏ XEYRİ?

“Tək əldən səs çıxmaz”

Atalar sözü

Səndə külək,
Məndə yelkən –
Nə xeyri?
Səndə meydan,
Məndə köhlən –
Nə xeyri?
Səndə qılınc,
Məndə hünər –
Nə xeyri?
Səndə möhür,
Məndə təpər –
Nə xeyri?
Səndə qanad,
Məndə vüs`ət –
Nə xeyri?
Səndə təmkin,
Məndə tüğyan –
Nə xeyri?
Səndə qanun,
Məndə vicdan –
Nə xeyri?
Səndə kürək,
Məndə ürək –
Nə xeyri?
Səndə tələb,
Məndə qayğı –

Nə xeyri?
Səndə hökm,
Məndə duyğu –
Nə xeyri?
Səndə tədbir,
Məndə cür`ət –
Nə xeyri?
Səndə qılıq,
Məndə sifət –
Nə xeyri?
Səndə israr,
Məndə ismət –
Nə xeyri?
Səndə bazar,
Məndə mətah –
Nə xeyri?
Səndə ruzu,
Məndə iştah –
Nə xeyri?
Qarı səndə,
Dağı məndə –
Nə xeyri?

Əl çalırıq
Tək əllə.
Səs çıxarmı
Tək əldən?!
Sol əl səndə,
Sağ əl məndə...
Nə xeyri?!

1981

CƏZA, CƏZA YERİNDƏ

(iclasın gündəliyindən)

– Qalxın! Məhkəmə gəlir!
Qalxdı camaat,
Durdu farağat.
Hökm oxundu müxtəsər,
Nifrət yağdırdı gözlər
Müttəhimə.
Kimə basqın eləyib
Siz biləni, o kimə?!
Bizim şəhərimizdən
Yol ötən bir əsgərə...
Əsgər xərcliyinə
Uzanan o əllərə
Dağ basdı qızmar qəzəb.
O əlləri üzməyə
Bütün salon dotələb.

...Günahkar cəzasına çatdı.
Bu öz yerində.
Camaatın da qeyzi yatdı.
Bu öz yerində.
Zərər çəkmiş əsgərə
Hakim tutdu üzünü
Belə dedi
hökmündə demədiyi sözünü:
– Qayıdanda

Elinizə,
Evinizə,
Bir nəfərin cinayəti,
Bir nəfərin rəzaləti
Nəzərində dönəcəksə bir dənizə –
Damcı ikən,
Damla ikən.
Onda, qardaş,
Öz-özünü
Bu canidən daha qorxunc
Cani bil sən!
Bu söhbəti,
Bu töhməti
Xalqımızın ayağına,
Yurdumuzun torpağına
Yazsan əgər
Böhtan olar,
Əsgər andın yalan olar!

1981

KOSMONAVTLAR

Qonşuluqda soyuq-soyuq gəzənlər,
Yoldaşlıqda bir-birindən bezənlər,

Bircə anlığa xəyala dalsın,
Kosmonavtları yadına salsın.

Gedə-gedə fil qayırib zərrədən,
Bir kupədə bir-birini çərrədən –

Bircə dəqiqə yumub gözünü
Kosmik gəmidə görsün özünü.

Təyyarədə iki saat, üç saat
Necə olsa narahatsan, narahat.

Bəs kainatın sirli ümmanı?
Bəs kosmonavtın can deyil canı?!

Teleekran təhrif etcək surəti,
Köpüklənir camaatın hiddəti.

Bəs, min bir düymə, bəs min bir cihaz...
Qaş-göz arasına saat kimi saz.

Həftədə bir yorulanda beynimiz
Yeddi saat açılmayır eynimiz.

Gəl, kosmonavtın idrakına dal,
Tilsimə qarşı tilsimə mat qal!

İstirahət evlərində, ev üçün
Darıxırıq, tez qaçırıq beş-üç gün.

Bəs, kosmonavtın arvad-uşağı?!
Fəda yolunun hicran sınağı!

Qarşımıza çıxsə yüngül maneə
Soyuyuruq bəzən həmin saniyə.

Ruhuna əhsən kosmonavtların!
Şəxsən və şəxsən kosmonavtların.

Kosmonavtın təbəssümü gül kimi,
Kosmonavtın şir ürəyi tel kimi.

Körpə nəfəsli, şair ilhamlı,
Kürreyi-ərzə kosmos salamlı!

Bərkdən-boşdan dönə-dönə çıxıblar,
Bir-birinin üzünə dik baxıblar.

Anadangəlmə mərddi kosmonavt,
Sayı artsa da, fərddi kosmonavt.

Yarışlar da, yürüşlər də çətindir,
Dalğıcılar da hünərlidir, məndir.

Hər qəhrəmanlıq hünərsə əgər
Kosmonavtınkı bir özgə hünər...

Kosmonavtın sədaqəti, eşqi saf,
Saf igidin saflığına nə sərraf?!

Nə yerdə yeri saxta xilqətin,
Nə göydə yeri saxta söhbətin.

Yoldaşlığın, qardaşlığın rəmzi o,
Dövrə-dövrə dolandıqca ərzi o,

Bəşəri sülhə səslər kosmonavt,
Dünyaya sevgi bəslər kosmonavt.

Günəş dönər, Ay dolanar başına,
Göylər gümüş ulduz taxar döşünə.

Ancaq,
Kosmonavtların sinəsindəki
Qızıl ulduzlar ya bir, ya iki.

1982

XEYİRXAHLIQ

Döyülməklə ucalmamış bircə nəfər,
Söyülməklə açmamışdır kimsə qanad.
Axtar, dolan, qapazaltı dahi göstər!
Hələ inkar – kəşf etməmiş bir istedad.

Əl yetirib qaldıranda – qalxar adam,
Cövhərində vüsət olan – pərvazlanır.
Belə işi görə bilməz alçaq adam –
Alçaqların zirvələrdə nə işi var.

1968

ZƏHMƏT

Zəhmət canın cövhəridir,
Ömrün baharı.
Zəhmət əlin tərəridir,
Qəlbin vüqarı.

Zəhmət kişi söhbətidir,
Oğul işidir.
Zəhmət elin şöhrətidir,
Yüksəlişidir.

Zəhmət raket alovunda,
Körpə şitildə.
Zəhmət bayram plovunda,
Bəmbəyaz tüldə.

Zəhmət hər an
Qanadımız-qolumuz bizim.
İlk mənzildən son mənzilə
Yolumuz bizim.

Kölgəsiz göz, açıq alın,
Bütöv sözdür o.
Vüs'ətidir düşüncənin,
Fikrin, xəyalın.
Dərin zəka, aydın baxış,
Nurlu üzdür o.

Zəhmət – ölməz oğulların
Cəsarətində.
Öz canıyla
Ana yurda sədaqətində.

Zəhmət şanlı inqilabın
Təməl daşında.
Zəhmət qızıl tariximin
Hər yaddaşında.

Zəhmət Lenin sadəliyi,
Lenin inamı.
Zəhmət böyük şairlərin
Coşğun ilhamı.

Yaşılıqdır, çiçəklikdir,
Güllükdür zəhmət.
Abadlıqdır,
Firavanlıq, bolluqdur zəhmət.

Zəhmət fəhlə Bakımızın
Şöhrəti-şanı.
Zəhmət qızıl bayraqlarla
Bəzəmiş necə
Bu gün bizim zəhmətsevər
Azərbaycanı.

1970

AZƏRBAYCANIM

Adın şərəflidir, özün müqəddəs,
Vətən qarşısında sözün müqəddəs,
Fərəhlə çağlayan gözün müqəddəs,
Alnının vüqarı mübarək olsun,
Ömrünün baharı mübarək olsun,
Azərbaycanım!

Bu şənlik, bu bayram sənə halaldır,
Bu, tarix bilməyən ilk cah-cəlaldir.
Aləmə səs salan “Cəngi”ni çaldır,
Atlansın müzəffər oğulun, qızın,
Bundan da min dəfə ağ olsun üzün,
Azərbaycanım!

Bir daha bildik ki, torpağın qızıl,
Bərəkətin qızıl, növrağın qızıl,
Ağsaqqalın qızıl, uşağın qızıl,
Rəhbərin partiya, bayrağın qızıl!
Addımların geniş, yolun uğurlu,
Sənən bərbəzəkli, ürəyin nurlu
Azərbaycanım!

Dolu oxa tutdu – bata bilmədi,
Sel-su yəhərləndi – çata bilmədi,
Şimşək tətik çəkdi – ata bilmədi,
Tər töküb gecəni gündüzə qatdın,
Qozanı, qoranı, dəni yaşatdın,
Azərbaycanım!

Zəhmət bəhrə verdi – bar aşdı, daşdı...
Dövlət aşdı, daşdı... var aşdı, daşdı...
Sinədə saz dindi, tar aşdı, daşdı...
Məhsul karvanının görünmür sonu,
Rəhbər təbrik edir Odlar yurdunu,
Azərbaycanım!

1981

MƏNİM QARABAĞIM

Günəş payız dumanını yardı gəldi,
Boz buludlar karvanını qırdı gəldi.
Qarabağda məclis qurdu bahar yenə,
Yaşıllaşdı dağlar yenə, bağlar yenə.

Çələng hördü min çiçəkdən Azərbaycan,
Xəbər verdi min ürəkdən Azərbaycan.
Təbrik etdi bu mübarək bayramını,
Sağlığına el qaldırdı nur camını.

Ağ qızıllı doğma düzlər dilə gəldi,
Zəhmət sevən minlər, yüzlər dilə gəldi:
– Fəxr edirik qardaşlığın təməlilə,
Bir məsləki, bir arzusu, əməlilə.

Bayram günü budaqlarda bar sevindi,
Qəlb açıldı, dost sevindi, yar sevindi.
Ağ günlərə bir şən mahnı qoşa-qoşa,
Qucaqlayıb öpüşdülər Hadrut-Şuşa.

Sınaqlardan çıxan dostluq müqəddəsdir,
Düşmənləri yıxan dostluq müqəddəsdir.
Dan yerinə sancılmışdır bayrağımız,
Birdir bizim növrağımız, torpağımız.

Sayat Nova qoşmaları dildə dastan,
Natəvanın qəzəlinə ellər heyran.
Sazımız bir, sözümüz bir, ruhumuz bir,
Coşub-daşan hissimiz bir, duyğumuz bir.

Sarsılmazdır bizim qədim ülfətimiz,
Ərzə bəlli şöhrətimiz, qüdrətimiz.
Al geyinib Mardakertlə Ağdam, bu gün,
Seyr etdikcə yurdum alır ilham, bu gün.

Beynəlmiləl – qızıl xətlə şuarımız,
Kommunizm – min ne'mətli baharımız.
Ürəyimiz bir sinədə vurur qoşa
Ey ağ üzlü Qarabağım var ol, yaşa!

1963

YER OĞLU – SSRİ OĞLU

Kim olsaydın qucaqlayıb səni öpərdim,
Üstünə dünyanın çiçəklərin səpərdim.
Kim olsaydın baş əyərdim iradənə,
Kainat qəhrəmanı deyərdim sənə.
Qara, sarı, ağ olsaydın,
Mənə yaxın, ya da uzaq olsaydın.
Çünki sənin əlinlə çatdı insan əli
Günəşə, Aya.
Çünki sənin gözünlə baxdı bəşər
Göydəki dünyadan yerdəki dünyaya.
Keçəcək əsrlər,
Adın qalacaq.
Bütün planetlərdə abidən ucalacaq...
İlk dəfə
İşığı, küləyi, şimşəyi yoran,
İlk dəfə ənginlikdə
Təntənəli, möcüzəli büsat quran
Yer oğlu,
Yerin yaraşığı – SSRİ oğlu!..
Sovet vətəndaşı,
Adınla bir də ucaldı
Sovet vətəndaşının başı.
Sevindi atan-anan, yarın,
Uşaqların,
Qapıbir qonşuların.
Daha da uzaqlara uçan olacaq.
Bilməsəm də haçan... olacaq...

Demisən “Nə böyük hünərdir,
Elə hamı gedərdi...
Bunda nə var...”
Komsomol, kommunist, təvazökar
Yer oğlu!
SSRİ oğlu!
Doğma partiya,
Al bayraqlı bu diyar,
Bu gün adınla fəxr edən milyonlar,
Öpür səni.
Öpür səni anamız Sovet Vətəni...

1961

HACIBƏYİMƏ

Həyat şirindir sə ömür gödəkdir,
Arzular tez solan zərif çiçəkdir.
Canım qəriblikdə çürüyür, ay qız!
Işıq verən mənə bir sənə yalnız.
Bəlkə məzarımı burda qazdılar...
Əlinlə nə olar, onda hər bahar,
Yığ əlvan çiçəklər, tər bənövşələr,
İncə əllərinlə qəbrim üstə sər,
Mən yazdım bu şəri sizə yadigar,
Əzizim, var olsun eşqi duyanlar.

NƏRİMAN HƏSƏNZADƏYƏ

“Azərbaycan” jurnalında işləyirdim. Nəriman Həsənzadə isə həm yazıçıların əsas gəlir yerlərindən biri olan “Litfond”un (Ədəbiyyat Fondu) direktoru, həm də Yazıçılar İttifaqının partkomu idi. Bir gün mənə xəbər göndərdi ki, mümkünsə, filankəsə icazə ver, onunla işim var.

Nə ixtiyarla, ay canım,
Mən sənə etiraz edim?
Bu xahişinlə keyfimi
Gərək bir az da saz edim.

Partiya naz götürməyir,
Əşşi, düşər-düşməzi var.
Lap istəyir həddin aşım,
Lap istəyir bir az edim.

Şükr edirəm sifarişin
Sən deyən ağır olmadı.
Yaxşı qurtarmışam... gərək,
Gedib nəzir-niyaz edim.

Bir tərəfin xəzinədar,
Bir tərəfin də partkom,
Gərək səninlə, Nəriman,
Haqq-hesabı taraz edim.

22.04.1977

SİZƏ MİNNƏTDARIQ

*Böyük Vətən müharibəsi əlili
Məmmədrəşid Zərbəli oğluna*

Bayramlar gətirir şənlik, həyəcan,
Tez-tez vərəqləyir təqvimi hamı.
Mayın doqquzundan doqquzunacan
Sənsə gözləyirsən tək bu bayramı.

Düşmənin başında şimşəklər kimi
Çaxdın, guruldadın, tufan eylədin.
Odlar diyarına səməndər kimi
Qızıl qanadını qurban eylədin.

Qoltuq ağacları xəcalətin yox,
Vüqarın, şərəfin, şan-şöhrətindir!
Çətin tərپənişin, zəlalətin yox,
Yurdun göyləritək ülviyyətindir!

Canından sel gedir yeridikcə sən,
Daş olub əllərin içində qabar.
Çoxdan başınıza tac qoyub Vətən,
Ey qoltuq ağaclı qartal oğullar.

Bu zəfər tacına minnətdar cahan
Baş əyir xalqımın rəşidlərinə.
Biz sənə borcluyuq nə qədər sağsan,
Bir də bu torpağın şəhidlərinə.

SÖZÜN QISASI

AXİRƏT

- Axirət var?
- Var!
- Hanı?
- Görmürsən
- Bu boyda qəbiristanı?!

İŞİN YOXDU

Haray-həşir
Salma nahaq,
Yaşı qırxı
Ötən “uşaq”!

DƏNİN YOXSAX...

Dənin yoxsa,
Aşın yoxdur.
Onda-bunda
İşin yoxdur.

İSTƏYİRSƏN

Yaxşılığı başa qax –
Büllur qabı daşa çax.

DEYİL

Səhv etmə! Tabelik – əsarət deyil.
Başcını saymamaq – cəsarət deyil.
Qanun çevrəsində dolanırıq biz,
Qanuna baş əymək – xəcalət deyil.

İSTEHZALI

Yaxşılığı unutsa
Saman çöpü gəzən kəs,
İstehzalı bir nəzər,
Adam adamsa əgər,
Yeddi qatına da bəs.

SƏN YOX

Bir xəstə
Həkimini gətirdi zara:
– Həkim, öldürməz ki,
Məni bu yara?
Həkim gülüb dedi
Xəstəyə bu dəm:
– Sən yox...
O yaradan mən öləcəyəm.

KAĞIZ GÜL

Kağız gül – həqiqətdir,
Ətri-iddiası yox,
Saxtalıq – fəlakətdir,
İbtidası yox,
İntəhası yox...

BƏLLİDİR

Pulun zəfər çaldığı da
Bəllidir.
Pulun aciz qaldığı da
Bəllidir.

SÖZ

Söz qan salır araya,
Söz məlhəmdir yaraya.
Qısa söz – kəsər,
Uzun söz – hədər.
Söz şərbət, şəkər,
Söz zəqqum, zəhər.

İYNƏ-SANCAQ

İynə-sancaq –
Sancaq üçün
Deyil ancaq.
İcadının məqsədi var –
Bənd eləyər, tikər, yamar.

KİN

Kin qəlbin xərçəngidir,
Sifətin boz rəngidir.
Yoxuş heç ey... enişdə
Kin nəfəsi təngidir.

LÜT ÇIXINCA

Xanım, xalqın qabağına
Lüt çıxınca ekranda,
Get kiminçin istəyirsən
Soyun xəlvət məkanda...

QAR YAĞIR

Qar yağır, pak eləyir
Dağı-aranı.
Gücü çatmır pak etsin
Murdar vicdanı.

QAR YAĞIR

Qar yağır,
Uşaqlar atılır-düşür.
Qar yağır,
Ağaclar gəlin duvaqlı.
Yumağa çevrilib
Tində büzüşür,
Bir gəlin dilənir,
Əli uşaqılı.

ƏRKYANA YALTAQLIQ...

Sənə deməmişəm soyuğa çıxma,
Özün heç... millətin evini yıxma!

BƏLA

Həm lüt olasan,
Həm küt olasan,
Həm də ki, lovğa.
Olur –
Qatıqsız, ayransız
Dovğa.

ELƏMƏ

Harama şirnikib
Halalı qovma!
Çəki daşının
İçini ovma!
Ovma, ay biar!
Gözün ovular.

ALİŞIB YANMA

Qədir bilməyənlərin
Qulluğunda dayanma.
Sonra da peşman-peşman
Alışib yanma!

EYBİ ÇOX

Yüz nəfərdən birini
Bəyənirsən – eybi yox.
Yüzdən bircəsini də
Bəyənmirsən – eybi çox...

DEMƏLİ

Bilsə dəlidir dəli,
Dəli deyil deməli.

NƏ... NƏ...

Nə boğazda rahəthülqum,
Nə də sümük ol!
Nə bir kimsə sənə yük,
Nə bir kimə sən yük ol!

VALLAHİ

Vallahi, doğruya oxşayan yalan
Yaxşıdır yalana oxşar doğrudan.

OLSA DA

Zəhlə tökər çox danışan,
Olar cırcırama səsi.
Biliyi olsa da ümman,
Cəzb eləməz heç bir kəsi.

SIFIR, SIFIR...

Xəsisliklə xəbislik
Nəzərimdədi bir.
Sıfır üstəgəl sıfır
Neçə eləyir?..

SINIQÇI

Sınıqçı, işin yox
Sınıq ürəklə!
Ürəyi aparmaq
Olmaz xərəklə.

HƏYATIN MƏNASI

Hər şey öz yoluyla
Getsəydi əgər,
Dünyada insanın
Nə dərdi vardı.
Hasilə yetsəydi
Bütün diləklər,
Həyatın mənası
Bəs nə olardı?!

RƏNG

Sarı, qırmızı, qara, ağ da rəngdir,
Altı təzək, üstü bəzək
Fırıldaq da rəngdir.

USTAD XANƏNDƏ DEYİR

Bir səs var – adı ağ səs,
Cana-ürəyə yatmır.
Hər şeyi qaydasında,
Ancaq nəyisə çatmır...

SƏNƏ QURBAN

Kamil qaboy, Habil kaman,
Ay yaradan, sənə qurban!
Neçin başa salmayırsan
Əli-Vəli, Pirvəlini.
Neçin başa düşməyənin
Kəsməyirsən nəfəsini,
Şil etməyirsən əlini?!

İDMAN

İdman çox qədim bir oyun.
Bunu anlamayan – qoyun.
Ancaq... ancaq, ancaq, ancaq –
İşğal altındasa torpaq,
İdman hay-həşiri nahaq...

PARAVOZ

Açıq idi hər yanı,
Yox idi də pünhanı.

Örtülü bazara
Sığmırdı paravoz.
Qaranı-quranı,
Xıltı-filanı
Püskürdü, içinə
Yığmırdı paravoz.
Dedilər, zəmanəyə
Yaraşmır paravoz,
Kar aşmayır paravoz.
Yığışdırıb qoydular
Bir kənara,
Dedilər, lazım olar
Bir para kinolara...

BƏZİ ADAM

Bəzi adam sanır ki,
Sanır ki, inanır ki,
Həsən getsə... yerinə
Mırhəsən gəlsə əgər...
Bülbül dilinnən ona
Lülə kabab yedirdər...

PLANETLƏR-KASETLƏR

Doğrudur – elm demək
Peyklər, planetlər.
Onlar nəyimə gərək.
Ürəyimə od salır,
İnsan xəyala dalır

Səsləndikcə,
Göründükcə
Şövkət,
Nəzakət,
Rübabə yadigarı
Kasetlər, kasetlər.

DEYİNMƏK

Gəlin deyilməyində
Bir az naz-qəmzə də var.
Vay o gündən başlasın
Deyilməyə qarılar.
Lap vay o gündən – kişi
Tapsın belə vərdisi.

DAYI-ƏMİ

Dayı bacı balasını
Ayrırmır cinsə,
Xalisə-nacinsə...
Ancaq əmi marığa
Yatan ovçuya bənzər.
Qahmar çıxar,
Yaxınlaşar – qardaş oğlu
Fərlisə əgər.
Filankəsin dayısı
Deyilir bu səbəbdən.
Dəb doğulur səbəbdən,
Səbəb doğulur dəbdən.

İNSAN

İnsan hər dövrdə
Elə insandı.
Aqildi, nadandı,
Dostdu, düşmandı.

DƏYİŞMİR

Quruluş, siyasət
Dəyişən səhnə,
Dəyişmir – nə verib
Allahın sənə.

DÖZÜM

Dözüm... dözümlük... dözümlük...
İstəyir neçə cür yozum.
Qorxaqlıq dözümlük,
Yaltaqlıq dözümlük,
Ləyaqət dözümlük,
Cəsarət dözümlük,
Fərasət dözümlük,
Səbr-qərar dözümlük,
İxtiyar dözümlük.
Dözüm... dözümlük... dözümlük...
İstəyir neçə cür yozum.

ÖLÜM HÖKMÜ

Ölüm hökmü ləğv ediləndir nahaq,
Ata-ana qatilinə olmaz yaşamaq.
Əllərindən uşaq qanı damanlar niyə,
Axı niyə yaşamalılı lap bir saniyə?!

TƏMİZLİK

Təmizlik əsl ilhamdır,
Nə şəkildə gəlsə, bayramdır.
İllah da ki, qar...
Təmizliklə oynayır
Təmiz uşaqlar.

YENƏ TƏMİZLİK...

Kişilərin sözündədir təmizlik,
Gözəllərin gözündədir təmizlik,
Sübhün sərin mehindədir təmizlik,
Gülün sırğa şəhindədir təmizlik,
Abırdadır, ismətdədir təmizlik,
Cövhərdədir, xislətdədir təmizlik.

İT

İt dəmirçi dükanından nə aparacaq,
İtin orda nə ölümü, deyilsə axmaq.

SƏXAVƏT

Səxavət sərvətdən doğar,
Yoxsul fəğırın nəyi var?
Nəyi var sənə nə versin,
Havadan, göydən nə dərsin?..

EHTİYAC

Ehtiyac insanın bükər belini,
Ehtiyac insanın kəsər dilini.

YARADARDIM

Cəhənnəmi yaradardım
Südə su qatan üçün.
Əhd-peyman kəsdiyi
Dostunu satan üçün.

XƏTA–BƏLA

Buzda sürüşmək xətdir, bala!
Sözdə sürüşmək bəladır, bəla!

ZİRRAMA

Dammayan damı qırrama,
Məni həriyib fırrama.
Minnətin də bir təhri var,
Get öyrən də, ay zırrama!

PUL

Pul əl çirki deyil, əl qabarıdır,
Əzablı zəhmətin bəhrə-barıdır.
Dil uzunluğudur, üz ağılığıdır,
Vallah, dovşanın da qoçaqlığıdır...

İŞİN YAŞ OLMASIN...

– Əlim yaşdır, bağışla,
Əl verə bilməyirəm.
– İşin yaş olmasın qoy,
Əlin yaş isə, nə qəm.

ARTİST

Artist səhnədə – qiyamət,
Artist həyatda – həqarət.

İNAM

İnam müqəddəsdir, toxunma ona,
İnam sahibləri girməz min dona.

PAXIL

Yara qaysaqlanar, közü tökülər,
Paxılın hiddətdən gözü tökülər.

MUSA YAQUB

Musa Yaqub şe`rimizin
Səttar Bəhlulzadəsi.
Sərraf Bəhlulzadəsi,
Əttar Bəhlulzadəsi.

EHTİRAM

Səndən gerisə də bu gün bu adam,
Müəllimin olub, göstər ehtiram.

YAŞIN FƏRQİ

Gəl sənə göstərim
Yaşın fərqini.
Baharın fərqini
Qışın fərqini.

ŞÜŞƏ MUNCUQ

Şair verdi ulduzları
Sənin ixtiyarına...
Əşşi, get bir şüşə muncuq
Al, bağışla yarına...

İNANMA

Zalimin rəhminə inanma,
Cahilin fəhminə inanma.
Ağıllı səhv etsə, bu başqa,
Səfehlin səhvinə inanma!

ÖLÜM

Ölüm və qaş-göz arası –
Bunun yaxındır harası.
Yaxın-uzaq seçim nədir?
Ölüm mənim içimdədir...

HEÇ...

Qar sulu qara döndü – heç,
Busə yanaqda söndü – heç.

XƏLVƏTİ

Təhqiri-kütləvi
Üzür xəlvəti.
Baxanda ürpəşir
Adamın əti.

CƏZA

Dəliyə verilmir cəza.
Umsunma bu “imtiyaz”a.

DEYİL

Deyirlər ki, Qasım
Kazım deyil.
Açması lazım deyil.
Əkizlər də
Deyil eyni,
Yəni Qasımla Kazımın
Başqadır istedadı,
Başqadır beyni.
Yoldaş olsalar da,
Qardaş olsalar da.
Qasım Kazım deyil,
Açması lazım deyil.

ZƏHƏR–ŞƏKƏR

Acı dilin acısı
İstiot, zəhər deyil.
Şəkər xəstəliyinin
Səbəbi şəkər deyil.

AD

Adam tanıyıram, adı Daşdəmir,
Özü horra sıyıq, qıvcırmış xəmir.

QOY OLSUN

Yara naqqal dodağında
 Milçək sözbaz qulağında
 Qəbr evinin lal sükutu
 Hay-küyçünün otağında
 Qoy olsun!

KƏSƏ YOL

Tanınmaq istəyirsən,
 İliş tanınmışlara.
 Sürtüş tanınmışlara,
 Giriş tanınmışlara.
 Baş apara-apara
 Daş at tanınmışlara.
 Gülləsiz tufəngini
 Boşalt tanınmışlara.

SINA

Qızılı məhək daşında,
 Şəxsi vəzifə başında,
 Ləyaqəti yığıncaqda,
 İllah da ki, yad torpaqda.

YUXUDA

Yamyaşıl baharda gözlərəm səni,
 Qırmızı paltarda gözlərəm səni.
 Sarala-sarala gözümün kökü,
 Dayanacaqlarda gözlərəm səni.

NALBƏND

Nala-mıxa vurur nalbənd,
Bəs necə nallasın atı?!
Nala-mıxa vurur həpənd,
Belə qanır ehtiyatı...

LAL

Lalın dilini anası bilər,
Bəs lal anadan yetimsə əgər?

BƏRAƏTSİZ

Hər adam öldürən qatil deyildir,
Çox da bəraətə nail deyildir.

BƏRQ

Dərya dərinliyində qərqsən,
Məna dərinliyində bərqsən.

TƏRSLİK

Sürüşən səmtə bur buzda sükanı,
Hər işdə tərsliyin bəlli ziyanı.

İSTİ ÇÖRƏK

Ac adamın gözündə hər şey yeməkdir.
Günəş qıpqırmızı, isti çörəkdir.

TƏK

Tək gözü, tək övladı Allah
Hifz edəcəkdir. Axı, axı
Allah özü də təkdir.
Allah rəhmə, insafa və
Ədalətə zamin.
Allaha qurban olum,
Amin.

YAŞAMAQ ÜÇÜN

Yanacaq da,
Alacaq da,
Qanacaq da –
Yaşamaq üçündür...

DUZ

Qoluma-qıçıma duz dolub,
Duzsuz kimə lazımam, düz dolub.

KAR

Eşitməsən yaxşıdır:
Mızıltıları,
Vızıltıları,
Sızıltıları.
Quru böhtanı –
Hərzə-hədyanı –
Kar eşitməsə yaxşıdır.

Heç kar olmayanlar da
Eşitməsə yaxşıdır...

AYIL

Ey bəd əməllərə qurşanan, ayıl!
Ayıl, canın üçün gəlir Əzrayıl.

XOF–VAHİMƏ

Mücərrəd vahimədən
Üşənmək – dəhşət.
Xofdan dili tutulmaq
Qorxaqlıq deyil əlbət...

SAMAN ÇÖPÜ

Allahdan aman çöpü,
Allaha güman çöpü.

ONDA, İNDİ

Ələsgər xaloğlumu
Söykədilər divara...
Bir dənə türk jurnalı
Tapılmışdı evindən...
İndi su yolu olub
İstanbulla Ankara
Abbas Abdulla ilə
Boğaz içindəyəm mən...

ZARAFAT

Zarafatın məqamı var...
Zarafatın adamı var,
Zarafatın ölçüsü var,
Zarafatın qayçısı var.
Coşa-coşa, daşa-daşa
Qoşuluban Alabaşa –
Fillə zarafat eləmə,
Fillə zarafat eləmə.
Söz ağızdan çıxan güllə –
Dillə zarafat eləmə,
Dillə zarafat eləmə!

BÖHTANÇI

Böhtançı demir ki, qatıq qaradır.
Böhtançı demir ki, bütöv paradır.

ƏLAMƏT...

Ya bir evdə bayquş qona eyvana,
Ya bir evdə bir küp qızıl saxlana.
Deyirlər ki, deyil yaxşı əlamət,
Demirlər ki, hökmən, mütləq fəlakət.

İŞIQ

Qarlı, buzlu bir gecə...
Yolumuz nəhayətsiz...

Ancaq uzaq uzaqda
Bir işıq görürük biz.
Ümitsizlik əlindən
İşıq bizi qoparır,
Ümidlərə aparır,
Ümidlərə aparır.

FİLLƏR

Son mənzilə ayağıyla gedir fillər,
Bəs onlara çiyin dözər, tabut dözər?

HƏŞƏRAT

Həşəratdır pərvanə, həm kəpənək,
Gəl onlara sən həşərat de görək.

TƏLQİN

Bu yaşa yetişmişəm –
Hələ ki, tək səbirdən
Ziyan görməsəm belə,
Xeyir görməmişəm mən.

ELƏ YOX

Şair gərək huşsuz olsun,
Düymələri sallansın.
Bir piyalə al şərabdan
Gözü axıb hallansın.

BELƏ

Şair gərək müdrik olsun,
Sərrast olsun, ayıq olsun.
Mənəviyyat cəbhəsində
Snaypertək sayıq olsun.

ƏSLİNDƏ

Əslində şair uşaqdır,
Yağışdan sonrakı yarpaqdır...

İNANMIRAM

Tükü tükdən seçən bir kəs
Niyə adam tanımır bəs?
Belə gözə inanmıram,
Belə sözə inanmıram.

GECƏNİN GÖZLƏRİNDƏN

Gecənin yapıncısı
Qətran kimi qaradır,
Qurğuşun kimi ağır.
Gecənin gözlərindən
Etibarsızlıq yağır.

GECƏNİN XEYİRİNDƏN

Gecənin xeyirindən
Gündüzün şəri yaxşı.
Dünyanın müdrikləri,
Başbilənləri yaxşı...

TEYMURLƏNG

Belə deyib Teymurləng:
– Keç hücumla, başla cəng.
Ölkələri qılıncla al!
Fatehlikdə ağılla qal!
Xalqa vurmaq olmaz zəncir,
Mümkün deyil – çatmaz dəmir.

ACİZLİK

Aciz qəflətdədir, ayıla bilməz,
Acizlik təvazö sayıla bilməz.

NAMƏLUM ƏSGƏR

Ey naməlum əsgər, məchul vətəndaş,
Bütün tanınmışlar, bütün məlumlar
Sənintək naməlum olaydılar kaş,
Sənintək əbədi qalaydılar kaş.

ƏSƏR

Əsər gərək qəlpə-qəlpə
Çıxa daşdan.
Əsər gərək sətir-sətir
Oxuna rəvan.

AŞPAZ

Gen olsa da məsləhətli
Don əgər,
Məsləhətdir – aşpaz
Olsun bir nəfər...
Dadı olmaz, tamı olmaz
Xörəyin.
Qoy qazana uzanmasın
Çox əllər.

OLMAZ

Daz adamda daraq olmaz,
Süst adamda maraq olmaz.

GƏRƏK...

Kara gəlməz hündür papaq,
Dikdaban.
Boy-buxunu gərək versin
Yaradan.

DİNSİZ VƏ DİNDAR

Tam ateist idi Mirzə Fətəli,
Ələkbər Sabirsə dindardı, bəli!
Elə dinsiz ilə belə dindarın
Milli fəxrimizdir eşqi-əməli.

ADMİRAL KOLÇAK

Kolçak əslinə qalsa –
Türk idi... tatar idi.
Ordu bəhriyyəlisi
Küllü-ixtiyar idi.
Çarı xilas etməyə
Bir gün gecikdi heyhat.
Çarın nahaq qanını
Qan ilə aldı qat-qat.
Həkim Botkin,
On yeddi yaşlı Anastasiya.
Yer üzü görməmişdi
Bu şəkil qanlı riya.

SOVQAT

Sənə qar gətirmişəm
Babadağından.
Sənə nar gətirmişəm
Bıdır bağından.
Dan yerindən dərmişəm
Qızıl qərənfil.
Kövrəlib ağ buludum...
Çıx otağından!

TORPAQDA

Torpaqda açılmamış
Cinayətlər də yatır.
Torpaqda ağlasığmaz
Xəyanətlər də yatır.
Xəsis qızilllarının
Vəsiyyətsiz ünvanı...
Sələmçi tabutunda
Əmanətlər də yatır...

ŞƏRT

Şərt var, qoz qabığı,
Şərt var, qol-qanad.
Şərt var, əlacsızlıq,
Şərt var, etiqad.
Şərt var, nakişilik,
Şərt var, kişilik.
Şərt var, təslimçilik,
Şərt var, haqq-inad.

ANCAQ

Nə bığ kişilikdir, nə papaq,
Bığ da, papaq da
Əsl kişiyə
Yaraşır ancaq.

BƏNDƏR-ABBAS¹

Bəndər-Abbasa gəlmişəm,
Nə toy, nə yasa gəlmişəm.
Ürəyim susuzdan yanır,
Bir qab kvasa gəlmişəm.

XOMEYİNİ

Təsbeh çevirə-çevirə
Şahı devirdi Xomeyni.
Şahənşahlar İranında
Təzə dövrü Xomeyni.

SÖHRAB TAHİR

Söhrab Tahir –
Gözəl şair,
Pərsəng təxəllüsü
Hədən,
Necə yəni Azər-Azər?!

FİRDOVSI

Firdovsi çobanla düşdü məhbəsə,
Qanmazı göstərmə, Allah, heç kəsə.
Padşah cəzasından qorxmadı dahi,
Qanmaz işgəncəsi müdhiş, ilahi!

---

¹ İranda liman şəhəri. Bəndər Abbas hardan ağılıma gəldi?!

ATILMIŞLAR

Atılmış qocayla
Atılmış uşaq.
Gözlərdə qara su,
Sinələrdə dağ.

SINIQ

Qolun sınsa, kirəc var,
Ayağın sınsa, əlac.
Ürəyin sınsa, heç nə.
Əlaca yox ehtiyac...

QATMA...

Qızılı misə qatma!
Sürməni hisə qatma!

AZƏROĞLU

Balaş Azəroğludur,
Millətin zər oğludur.
Qabillə yüz-yüz atsa,
Nəinki millətin zər,
Lap elə gövhər oğludur.

XAŞ

Hər mədə həzm etməz xaşı,
Neçin ki, xaş sağlam aşı.
Ağlın taraz, işin taraz,
Qayda, piyalən ləbaləb,
Vur ki... Allah etməz qəzəb.

MƏMMƏD ASLAN

Dərədən-təpədən deyir,
Arabir də yazır şe`r...

BOKSYOR ƏLCƏYİ

İnandırırım səni:
Rus əlində erməni
Bir boksyor əlcəyi –
Qafqazda zor əlcəyi.

QORXAQ

Qorxaq qorxusundan xəyanət elər,
Gümana sığmayan cinayət elər.

AXMAQ İŞ

Tufanlı bir gecədə
Qəbristanda dolaşmaq
Axmaq işdir necə də.
Gülüncdür, gülməlidir
Cəsarətdən danışmaq.
Məqsədsiz heç bir addım
Hünər, cəsarət deyil,
Zəfər, rəşadət deyil.

QABİL

Biri dedi ki, “Qabil
Tanınmayır əsərlə.
Tanınır el içində
Duzlu lətifələrlə”.
Deyir desin də... neynək,
Təxsın gözüne eynək.
Əsəri olmayanın,
Kəsəri olmayanın,
Dəyəri olmayanın
Yox lətifə söhbəti.
Rədd elə bu töhməti!

RÜŞVƏT

Nəsimiyə
– Hələbin valisi ol! – dedilər.

Təki “ənəlhəq” demə!
Onda Şamaxıya dön,
Dön, yaxşı yol! – dedilər,
Təki “ənəlhəq” demə.
Xurcunlara dolduraq
Ləl-cəvahir, ziba-zər,
Üstəlik bağışlayaq
Sənə sütün kənzilər,
Təki “ənəlhəq” demə.
Nəsimi:
– Həqq mənəm, həqq məndədir,
Həq söylərəm.
Bulmuşam həqqi,
“Ənəlhəq” söylərəm.

VİCDAN

Nə şəkli, nə çəkisi,
Nə rəngi var vicdanın.
Ömrümüzün nəbzində
Ahəngi var vicdanın.

YOX

Dənizdə üfüq qovuşur? Yox!
Əzrail gələndə soruşur? Yox!
Tarixi düşmən yovuşur? Yox!
Təhlükə tədbirsiz sovuşur? Yox!

QUMARDA

Qumarda yol verilməz
Təsadüfi udana.
Əvvəl cibini göstər,
Sonra buyur meydana.
Yoxsa ki, lütün biri
Lüt etsin fəndgiri.

ƏYRİ

Əyri əyri baxar düzə həmişə,
Əyri kül üfürər gözə həmişə.

NƏRDDƏ VƏ...

Nərdə udub-uduzmağın
Çox da çox şərti zərdədir.
Bütün uduşların şərti –
Fərasətdə, hünərdədir...

ƏFSUS...

Nə təmiz mühit var,
Nə təmiz hava,
Adamların çoxu nanəcib, yava.
Namərd eləyiblər tək-tük
Mərdi də,
Fərdi də.

SƏMİMİYYƏT

Dayaqları laxlamayan
Körpüdür səmimiyyət.
Qışda-qarda
Xorasan kürküdür səmimiyyət.
Süd qoxulu,
Gül ətirli
Körpədir səmimiyyət.

ETMƏ

Mərhumu məzarda etmə narahat,
Ruhu boğazından gəlib yapışar...
Əgər qurtarıbsa, bitibsə həyat,
Günah söz-söhbətin nə mənası var?!

BELƏ OLSAYDI...

Hər şey öz yoluyla getsəydi əgər,
Dünyada insanın nə dərdi vardı.
Həsələ yetsəydi bütün diləklər,
Həyatın mənası bəs nə olardı?!

RUHU ŞAD

Rahimin¹ məzarı var,
Gəlib-gedəni yoxdur...
Buna da əfsus,
Buna da heyhat...

---

¹ Xalq şairi Məmməd Rahim

Müşfiqin məzarı yox...
 Gəlib-gedəni çoxdur.
 Buna da şükür,
 Ruhu olsun şad!

ŞAHZADƏ

Dubay tilsimə salır
 Bakirə gözlələri.
 Əli qoynunda qalır
 Vahidin qəzəlləri.
 Hanı bəyaz yelkənli
 Qırmızı gəmi, hanı?
 Heçə-puça satılır
 Azərbaycan ceyranı.
 Gəlsin nağıl şahzadə,
 Nağıl xilaskar gəlsin.
 Sahildə yol gözləyir
 Qızlar intizar, gəlsin.
 Qızlar pəriyə dönsün,
 Uçsunlar günə, Aya.
 Uçsunlar cəhənnəmə –
 Uçmasınlar Dubaya.

AY İŞIĞI DA... ZÜLMƏT DƏ

Ay işığı da vahimədir,
 Zülmət də...
 Dərədə-təpədə, xəlvətdə.
 Zülmətdə
 Görməyir göz-gözü.

Ay işığında kol-kos
Həyula, küpəgirən üzü,
Hal arvadın sallaq,
Lüt döşləri,
Qulyabanının kələ-kötür,
Küt dişləri.
Səhərin aydınlığı təhrifsiz.
Səhərin aydınlığına inan!
Günəşin şəfəqləri təhrifsiz,
Günəşin şəfəqlərinə boyan!

QIZIL BALIQ

Qızıl balıq tora düşdü
Sular qan olur...
Bəxtəvərin dustaqlığı
Bircə an olur...

BAĞLIDIR

Şam çırağın nuru yağa bağlıdır,
Bağbanın qüruru bağa bağlıdır.
Yağ yoxsa, sönər çıraq,
Bağban yoxsa, quruyar bağ.

QARA GÜNÇÜN

Qara günçün parıltılı zinət al,
Azalmasın üstündəki qiymət, al!
Dal gününçün öndə gedən mətah al,
Durub peşman olmayasan sabah, al!

XƏYANƏT

Min cür olur, yüz cür olur cinayət,
Biri də ki, əmanətə xəyanət.
Etibardan böyük itki olarmı,
Xəyanətin bəraəti de, varmı?!

QURBAN

Qoynun cənnət bağı – bağına qurban,
Qaşın mehrab tağı – tağına qurban.
Gözlərin də ağı-qaralı aləm,
Qarasına qurban, ağına qurban!

QIZIL

Vəzifədən gedən yaxşı adamı
Hər yerdə barmaqla göstərir hamı.
Eynən – sınsa bir gün qızıl saatlar,
Üzünə açıqdır hər dükan-bazar.

BARMEK

Ey Barmek, ey Hüseyin Arabul,
Hərdən bir vaxt elə, ara bul.
İşığı kəsməyə tələsmə!
Muzd üçün əsməyə tələsmə!
Yox, sənə demirəm nahaqsan,
Ancaq ki, çox vədə, çox zaman
Qaçqından, köçkündən uzaqsan.

Kimsəsiz, əlildən uzaqsan,
Şikəstdən, zəlildən uzaqsan.
Qaradan o yana rəngmi var,
Arabul?!
Arabir güzəşt et, ara bul!
Milləti işığın eləmə
Möhtacı.
Onsuz da çox dərdin
Tapılmır əlacı.

ÖMRÜN SARI SİMLƏRİ

Qocaldıqca çoxdanışan
Olur adam.
Çoxdanışan olmamışam –
Hələ. Şadam!
Qıssa düzüm deyir bunu.
Qıssa sözüm deyir bunu.
Ömrün sarı simlərinin
Son sədası –
İdrakımın, iqrarımın
Son nidası.

12.12.2002 – 01.01.2003

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Elanın ölümü	8
Gəl, baharım!	9
Qabildən Bəxtiyar Vahabzadəyə.....	10
Bəxtiyar Vahabzadədən Qabilə	11
Mənim romantikam.....	12
Yetim Segah.....	14
Qara şanı	16
Oduñçular	18
Kənd müəllimi.....	21
Mənim məktəb yoldaşım	23
O yuxusuz qalan gözlər	26
Anamın sözləri	28
Ərəb dərəsi.....	29
Səhər açılır.....	31
Xırman	32
O, dərəcə gedərkən... ..	34
Rus qışı	35
Tarla yolu.....	37
Məktəbli Yusif.....	39
Yadigar köynək.....	41
Bizim rayon.....	42
İlk imtahan	46
Mən dedim ki... ..	48
Ürəyim məş`əldir	50
Şəlalə	51
Bənövşə.....	52
Olsun.....	54
Gecə keçir	56
Həyat eşqi.....	58
Vətən	59
Etibar.....	60

Bülbül.....	62
Xatirə.....	64
Hara gedirsiniz?.....	66
Sən gedirsən.....	67
Səfalı şəhər	71
Beşiyimdir – məzarımdır o mənim	72
Bəs neyləyim, neyləyim?.....	74
O qız məndən uzaqdır	75
STALINQRAD ŞEİRLƏRİ.....	77
Dağlar	100
Bahar	102
Göyçay narı.....	104
Ay dost (M.Müşfiqə).....	106
Lalə.....	110
Göylərin qucağında	111
Qaranquş	112
Ay doğar.....	113
Azərbaycan torpağı	114
Ceyranbatan.....	116
Ay meşə	118
Boyuk Füzuliyə	120
Mühəndis	122
Göygöl	125
Quba bağları	128
Qızlar	130
Sizə minnətdaram	131
Sən xalqın özüydün	133
Bakılı	135
Mübarəkdir, Qız qalası.....	137
Gül bağı	139
Adsız bulaqlar	141
Xəzri, əs!	143
Vətənim	146

Ən uca zirvədə	148
Pirşağı	151
Durnaların qatarında.....	152
Duz.....	155
Çörək.....	159
Ehey!!	161
Mərdəkan	166
Qoy danışsın təbiət	168
Axşam qəribliyi	173
Yox, günəş batmayıır	175
Mənim xalam	178
Tənha qağayı	180
Kapitan	182
Ay baxır Ay-Petridən	185
İlk qafiyələr	188
Sonuncu kibrit çöpü	191
Azad nəfəs.....	194
Astara yolları	196
Dedilər ki.....	197
Yarpaqlar tökülür.....	198
Əsəd xaloğluma	200
Anasız	203
Sabah mənim toyumdur	205
Nekroloq.....	207
Təmsil haqqında təmsil.....	208
Kədər-im-sevincim.....	210
Təzə yol.....	212
Ana	214
Yolda daşlar	216
Cehizlik gül ağacı.....	218
Payız düşüncələri.....	219
Birinci qar.....	223
Vətəndaş sərnişinlər	224

Mən də sizi görürəm	226
Fəvvarə	228
Ulduzlar.....	230
Etiraf.....	234
Mən bir heykəl istəyirəm	238
Bənzədirəm	239
Fəqət.....	241
Külək, göl və dəniz	242
Əsgər olmaq istəyərdim.....	243
Büllur	244
Qızıl sahillərim	247
Ay dost... ..	248
Səhv düşəndə yerimiz	249
Unutmayaq	251
Ağrı	253
Ağar, saçlarım, ağar	254
Olsaydım əgər mən.....	256
Qarışqalar... insanlar.....	257
Asudəlik	259
Darıxma	260
Əlvən bulud	262
Bir söyüd salxımlanıb.....	263
İlk bahar-son bahar	264
Küləkli havalarda, yağışlı havalarda.....	266
Məhəbbət deyil.....	267
Tufan səsi.....	268
Gedən yerim olaydı	271
Yoxdur adı-sanı	273
Yaşa bahar, çağla bahar!	275
Suqovuşanda	277
Güzgü və güzgü qırıqları.....	279
Çağırсан gələrəm, çağırmasan yox.....	280
Gətirmə	282

Nədir	283
Royal	285
Bir bülbül oxuyur	288
Qarışdırma	290
Uzaq səfərlər kapitanı	292
Dəniz yandırdı məni	294
Təmizlik	296
Müvazilik	299
Bircə yer	300
Qutqaşənə gedəndə... Qahirəyə gedəndə	301
Gecəyarı Qahirənin küçələrində	303
Arzular	305
Mənim Natəvan qızım	307
Lenin	309
Çıxdım Əlincəyə	311
Bakı	314
Yardımlıya qonaq gəlin	315
Mərsiyə	317
Çalmasında qızıl ulduz gəldi Nizami	319
İtaliya	322
Qızıl qərənfillər	326
Bu məhkəmə binasıdır	329
Dantenin heykəli	332
Oxşarlıq	334
Pompey	337
Salvadori	340
İnsan dözüür	342
Tale	344
Yaxşı adamların həsrətindəyik	347
İclasdan iclasa	349
Ağla qara arasında	351
Parovoz	353
Sonuncu vaqonun qırmızı işığı	355

Heç nə	357
Həqiqət	359
Tellər	360
Ağlı-qaralı	361
Anamın qanı... ..	362
Anamın ruhu	365
Gözün aydın	366
Həm adi, həm ali.....	369
Çalsın Azərbaycan haray zəngini.....	371
Təndir	375
Qeyrət, a vətəndaşlar.....	378
İnanmaq öz yerində.....	382
Oldu	383
Çalma, qaboy!.....	385
Nisbi sakitlik nədir	388
Özgədən çək gözünü.....	391
Çıxma qabağıma... ..	392
Bu gün idman vaxtı deyil.....	393
Xəcalət.....	397
Qərənfillərdən uzaq.....	399
Könüllü görüşünə.....	401
Bakını tərk et.....	404
Ağ kağız	407
Avtoqraf.....	409
Əli-Vəli.....	410
Deyişmə.....	412
Səfərim.....	413
Rentgen.....	415
Əziz	417
Yüz borcun bir zərrəsi	420
Sən bir bələdasan, mən bir bələda.....	424
Əsgər ayrılığı	425
Aldım salamını	427

Dayım xoş gəldi	430
Fikrətim	433
Xan Mərdəkanlı	435
Uzaq düşmüşən.....	437
Birinci dəfədir ki.....	439
Kaş ki... ..	440
Xalis.....	441
İmamverdiyev	443
Ziddiyyət.....	444
Fədai.....	446
26-lar	450
İki şar	452
Nə xeyri?	454
Cəza, cəza yerində	456
Kosmonavtlar	458
Xeyirxahlıq.....	461
Zəhmət.....	462
Azərbaycanım.....	464
Mənim Qarabağım	466
Yer oğlu – SSRİ oğlu	468
Hacıbəyimə	471
Nəriman Həsənzadəyə.....	472
Sizə minnətdarlıq	473
SÖZÜN QISASI.....	474

QABİL

ƏSƏRLƏR
(YEDDİ CİLDƏ)

II
CİLD

Çapa imzalanmışdır: 17.03.2017
Formatı 60x90 1/16
Həcmi: 32,5 ç.v.
Sayı: 500
Sifariş: 000
Qiyməti müqavilə yolu ilə

«Adiloğlu Çap Evi»nin mətbəəsində
çap olunmuşdur.

Ünvan. Bakı şəh., Ə.Salamzadə 9c